

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/376812145>

Az állatvédelem joga (Law of Animal Protection)

Book · December 2023

CITATIONS

0

READS

2,553

5 authors, including:

Anita Paulovics

University of Miskolc

34 PUBLICATIONS 21 CITATIONS

SEE PROFILE

Adrienn Jámbor

University of Miskolc

34 PUBLICATIONS 15 CITATIONS

SEE PROFILE

Szilvia Vetter

University of Veterinary Medicine

32 PUBLICATIONS 65 CITATIONS

SEE PROFILE

Az állatvédelem joga

Paulovics Anita – Jámbor Adrienn – Vetter Szilvia Éva –
Turkovicsné Koncz Ibolya Katalin – Ritó Evelin

Állam- és Jogtudományi Kar

Miskolci Egyetemi Kiadó – 2023

Az állatvédelem joga

Az állatvédelem joga

Paulovics Anita – Jámbor Adrienn – Vetter Szilvia Éva –
Turkovicsné Koncz Ibolya Katalin – Ritó Evelin

Miskolci Egyetemi Kiadó
2023

Szerzők:

PROF. DR. PAULOVICS ANITA

egyetemi tanár

VI., VII., XII., XIII., XIV., XV., XVI., XVII. fejezet

DR. JÁMBOR ADRIENN

egyetemi adjunktus

III., IV., VIII., IX., XVIII. fejezet

DR. VETTER SZILVIA ÉVA

központvezető, tudományos munkatárs

I, V. fejezet

DR. TURKOVICSNÉ DR. KONCZ IBOLYA KATALIN

egyetemi docens

II. fejezet

DR. RITÓ EVELIN

egyetemi tanársegéd

X., XI. fejezet

Szerkesztette:

DR. JÁMBOR ADRIENN

egyetemi adjunktus

Lektorálta:

DR. PANYI BÉLA

címzetes egyetemi docens

Az állatvédelem joga című kiadvány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

ISBN 978-615-5626-97-5

TARTALOMJEGYZÉK

I. Az állatvédelem eszmetörténeti vonatkozásai	11
1. Változások az állatok megítélésében	11
2. Az állat-ember kapcsolat vallási alapjai.....	15
3. Az antropocentrikus empátia paradoxona	16
4. A fenntartható állatvédelem és az etikus fogyasztói attitűd térnyerése.....	17
5. Az „Egy egészség, egy jóllét” koncepció.....	17
6. A biofilia hipotézis	17
II. Gondolkodás és cselekvés: az állatvédelem szemléletmódjainak megjelenése a dualizmus utolsó évtizedeiben	22
1. Állatok védelméért: Társadalmi kezdeményezések a magyar állatvédelemben	22
2. Állatok védelméért: Magyar jogi normák megjelenése és gyakorlati alkalmazásuk.....	25
2.1. Jogi normák kettőssége	25
2.2. Állatvédelemhez kapcsolható jogi normák	25
2.3. Az állatvédelem büntetőjogi aspektusai a történelmi kontextusban.....	27
III. Az állatok védelmének általános szabályai	30
1. Általános rendelkezések.....	30
2. Az állattartás általános szabályai	31
3. Az állat kímélete, az állatkínzás tilalma.....	31
4. Beavatkozás az állaton	32
5. Az állat életének kioltása	33
IV. Az állatvédelem magánjogi vonatkozásai	36
1. Az állat mint a tulajdonjog tárgya.....	36
2. Állat tulajdonjogának megszerzése.....	36
2.1. Tulajdonszerzés átruházással	36
2.2. Tulajdonszerzés hatósági határozattal	37
2.3. Tulajdonszerzés gazdátlan javakon	37
2.4. A vadak és a halak tulajdonjogának megszerzése	38
2.5. Tulajdonszerzés találással	38
2.6. Elbirtoklás	40
2.7. Kiskorúakra vonatkozó szabályok.....	40
3. Állatszavatosság.....	40
4. Felelősség az állatok károkozásáért	41
5. Szomszédjogok és az állattartás	42
6. Az állat mint házastársi közös vagyon	43
7. Az állat mint a letéti szerződés tárgya.....	44
8. Az állat mint a hagyaték tárgya.....	44

V. Az állatvédelem büntetőjogi vonatkozásai	47
1. Az állatkínzás	47
1.1. Az állatkínzás magyarországi szabályozásának története	47
1.2. Az állatkínzás bűncselekményi tényállása a hatályos Btk.-ban	49
2. A természetkárosítás	53
3. Tiltott állatviadal szervezése	54
4. Orvvadászat, orvhalászat.....	56
5. Veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése.....	57
VI. Az állatkísérletek pro és kontra – Az Európai Unió szabályozása	59
1. Az állatkísérletek.....	59
1.1. Az állatkísérletek mellett szóló érvelés	59
1.2. Az állatkísérletek ellen szóló érvelés	60
2. Az állatkísérletekre felhasznált állatok védelme az Európai Unióban	62
2.1. Az állatkísérletekre vonatkozó szabályozás alapkérdései	62
2.2. A „3R” elve	63
2.3. Az állatkísérletek megengedhető céljai	63
2.4. Az állatkísérletek besorolása	65
2.5. Az állatok elhelyezésével és gondozásával kapcsolatos kötelezettségek	67
2.6. A kozmetikai célú állatkísérletek tilalma	68
VII. Az állatkísérletek hazai szabályozása – Az alternatív módszerek	70
1. Az állatvédelmi törvény szabályai	70
2. A kísérlet során felhasználható állatok	71
3. A kísérleti állatok tartásására vonatkozó követelmények	73
4. Az állatkísérletek engedélyezése.....	74
4.1. Az Állatvédelmi Tudományos Etikai Tanács.....	74
5. Az előírások megszegésének szankciói	75
6. Szükség van-e állatkísérletekre?	75
7. Alternatív megoldások	76
7.1. Alternatív tesztelési módszerek.....	77
7.1.1. In vitro módszer	77
7.1.2. In silico módszer	77
7.1.3. Önkéntesek bevonása	78
VIII. A kedvtelésből tartott állatok védelmét ellátó központi szervek	80
1. Az állatvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek rendszere	80
2. Központi szervek.....	82
2.1. Kormány.....	82
2.2. Agrárminisztérium	83
2.2.1. Agrárminiszter	83
2.2.2. Élelmiszeriparért és kereskedelempolitikáért felelős államtitkár és helyettes államtitkár.....	84

2.2.3. Nemzeti Állatvédelmi Program megújításáért és végrehajtásáért felelős miniszteri biztos (2020. október 1. – 2022. május 28.).....	84
2.3. Igazságügyi Minisztérium	85
2.3.1. Igazságügyi miniszter	85
2.3.2. Az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és v égrehajtásáért felelős kormánybiztos	85
2.4. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal	86
2.5. Országos állatvédelmi hatóság	88
IX. A kedvtelésből tartott állatok védelmét ellátó területi és helyi szervek	89
1. A vármegyei kormányhivatal mint állatvédelmi hatóság.....	89
2. A járási hivatal és a jegyző szerepe az állatvédelemben.....	90
2.1. A járási hivatal és a jegyző mint állatvédelmi hatóság.....	90
2.2. A járási hivatal szerepe az állatvédelemben.....	91
2.3. A jegyző feladat- és hatáskörébe tartozó állatvédelmi feladatok.....	92
3. A települési önkormányzat feladata az állatok védelme érdekében.....	93
X. A szolgálati kutyák alkalmazásának aktuális kérdései I.	95
1. A szolgálati kutyák története.....	95
2. A szolgálati kutyák szabályozásának aktuális kérdései I.	97
XI. A magyar közigazgatás szervezetrendszere és a szolgálati kutyák	103
1. A rendőrség mint a legnagyobb létszámú szolgálati kutyás szervezet	103
2. A Magyar Honvédség és a szolgálati kutyák	104
3. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szolgálati kutyái	105
4. A büntetés-végrehajtás szervei által alkalmazott szolgálati kutyák	106
5. Szolgálati kutyák a katasztrófavédelemben	108
6. Polgárőrség.....	108
XII. A vadon élő állatok és a természet védelmét ellátó központi szervek	110
1. A természetvédelmi feladatokat ellátó szervek.....	110
2. Központi szervek.....	110
2.1. Az Agrárminisztérium.....	110
2.2. A természet védelméért felelős helyettes államtitkár	111
2.3. A Természetmegőrzési Főosztály	112
2.4. Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály	113
2.5. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály	115
2.6. Országos természetvédelmi hatóság.....	116
XIII. A vadon élő állatok és a természet védelmét ellátó területi, helyi szervek.....	119
1. Területi természetvédelmi hatóság.....	119
2. A területi természetvédelmi hatóság szakkérdésekkel kapcsolatos feladatai.....	120
3. A jegyző mint természetvédelmi hatóság	120

4. A természetvédelmi bírságot kiszabó hatóságok rendszere	120
5. A nemzeti park igazgatóságok	121
6. Természetvédelmi őrszolgálat.....	122
7. A természetvédelmi szabályok megsértésének szankciói	125
7.1. Természetvédelmi bírság.....	126
7.2. Inváziós bírság.....	126
XIV. A vadon élő állatok a nemzetközi egyezményekben.....	128
1. Vadon élő állatok és természetvédelem	128
2. Nemzetközi egyezmények	129
2.1. Biológiai Sokféleség Egyezmény.....	129
2.2. Bonni Egyezmény	131
2.3. Ramsari Egyezmény.....	132
2.4. Berni Egyezmény	132
3. Nemzetközi szervezetekben való részvétel	133
XV. A vadon élő állatokra vonatkozó hazai szabályozás	135
1. Alapvető szabályok	135
2. A természetvédelmi törvény szabályai.....	136
3. Védetté nyilvánítás.....	138
4. A védett és fokozottan védett állatfajok köre.....	138
5. A védett állatfajok védelmére, tartására hasznosítása és bemutatására vonatkozó szabályok	139
5.1. A védett állat tartása, bemutatása és mentése.....	139
5.2. A tartásra vonatkozó szabályok.....	140
5.3. Bemutatás	140
5.4. Védett állatfaj egyedének mentése	140
XVI. A veszélyes állatokra vonatkozó szabályozás.....	142
1. A veszélyes állatra vonatkozó szabályok az állatvédelmi törvényben.....	142
1.1. A veszélyes állatok kategóriái	142
1.2. A veszélyes állat tartására vonatkozó szabályok.....	143
2. A veszélyes állat tartásának feltételei	144
2.1. A veszélyes állat tartásának engedélyezése és feltételei	144
2.1.1. A különösen veszélyes állatra vonatkozó szabályok.....	144
2.1.2. A közepesen veszélyes állatra vonatkozó szabályok	144
2.1.3. Az elővigyázatosságot igénylő állatfajra vonatkozó szabályok.....	145
2.1.4. A veszélyes állat tartásáról szóló törvényi tényállások	146
3. A veszélyes állatokkal kapcsolatos engedélyhez kötött egyéb tevékenységek	147
4. A veszélyes állat jelölése és nyilvántartása.....	147
4.1. A veszélyes állat jelölése.....	147
4.2. A veszélyes állatok nyilvántartása	148
5. A veszélyes állat szállítása	148
6. A veszélyes állat tartásának biztonsági feltételei	148

7. A veszélyes állat tartójának felelőssége.....	149
XVII. Az illegális állatkereskedelem	150
1. Az illegális állatkereskedelem fogalma	150
2. Az illegális állatkereskedelem jellemzői.....	150
3. Miért nehéz az illegális állatkereskedelmet visszaszorítani?	151
4. A veszélyeztetett fajok kereskedelméről szóló nemzetközi egyezmény	152
4.1. Az egyezmény célja.....	153
4.2. Az egyezmény függelékei	153
5. A CITES érvényesülése	155
6. Illegális állatkereskedelem hazánkban.....	156
7. A CITES és a részes államok szabályozása	156
XVIII. A mezőgazdasági haszonállatok jogi védelme	159
1. A haszonállattartás önkormányzati rendeletben való korlátozásának tilalma.....	159
2. Az állattartásra és az állattartóra vonatkozó speciális szabályok az Éltv.-ben	159
3. A haszonállatok tartására vonatkozó speciális állatvédelmi szabályok.....	160
4. Állatjóléti felelős.....	163
5. Az öt „szabadság”	164
6. A gazdasági haszonállatok védelme az Európai Unióban.....	166

I. AZ ÁLLATVÉDELEM ESZMETÖRTÉNETI VONATKOZÁSAI

Az állatokkal kapcsolatos nézeteink és attitűdjeink folyamatosan változtak a történelem során, az emberiség történetét végigkíséri a természettel, illetve az állatokkal kapcsolatos dualitás.

Tágabb értelemben megfigyelhető a racionális, antropocentrikus „ego” és a természetközpontú „öko” közötti feszültség. Az ego eredetileg azt kívánta, hogy az ember uralkodjék a természet felett, ám ez a törekvés elfojtáshoz vezetett, és egyre távolabb sodorta az embert önmagától és a világtól. Az ökomozgalmak viszont azt hirdetik, hogy a természet az igazi valóság, amely minden létezőt magában foglal, ideértve az embert is.¹

A dualitás az ember-állat viszonyban is felfedezhető, amely rendkívül bonyolult, és a morális megítélés szempontjából mindmáig erős ellentmondásokkal terhelt. Az állatok ugyanis egyrészt az emberi szükségletek kielégítésére szolgálnak, másrészt érzelmi kötődést jelenthetnek, és önmagukban is értéket képviselnek. A XIX. századtól kezdve módosult a fókusz, és az állatok pusztán használati, funkcionális értékéről az ún. „sui generis” értékükre helyeződött a hangsúly. Jámbor (2022) szerint az a fontos kérdés, hogy vajon az állatoknak van-e „erkölcsi státuszuk”. Ha erre az igen a válasz, akkor az állatok érdekeit függetlenül kell komolyan venni, attól függetlenül, hogy ez milyen hatással van az emberekre.²

Fontos megjegyezni, hogy mindig voltak gondolkodók, akik az adott korban uralkodó nézettől eltérően ítélték meg az állatokat: sokszor ők hozták meg azt a változást, amely aztán lendületet adott egy másfajta megközelítésnek.

1. Változások az állatok megítélésében

Ahogy az emberiségnek egyre több ismerete lett a világról, az állatok transzcendens lényekből dolgokká váltak,³ és hosszú időnek kellett ahhoz eltelni, hogy az állatokkal kapcsolatos moralitás utat törhessen.

Az ember a kezdetekben a természettel szerves szimbiózisban élt. Először a vadászat volt az a tényező, amellyel az ember befolyásolta a vadon élő állatok sorsát; ezt követte a domesztikáció. Az állatok jellemzően annyit értek, amennyi hasznot hajtottak a korabeli embernek, bár esetenként már ekkor is megjelent az érzelmi kapcsolódás: négy–nyolcezer évvel ezelőtti egyiptomi, mezopotámiai és egyéb ősi kultúrák művészi ábrázolásokon mutatták be a kutya vagy a macska, illetve az ember harmóniáját.⁴

Az idők során az állat kultusz és a totemizmus megjelenésével egyes állatfajokhoz pozitív, másokhoz negatív asszociációk kapcsolódtak. Azokat a fajokat, melyek a gonosz szellemet testesítették meg (kígyó, farkas), nyugodt szívvel lehetett bántani.⁵ Ezzel szemben a szentnek tartott állatok elpusztítása szigorúan büntetendő volt, sőt, akár

¹ Wilber, 2003, 368.

² Jámbor, 2022.

³ Embersics, 2016, 215–225.

⁴ Perri, 2014, 2162–2164.

⁵ Embersics, 2016, 215–225.

halálbüntetéssel is sújthatták. *Hérodotosz* például leírja, hogy az egyiptomiak halálbüntetést szabtak ki azokra, akik olyan bikaáldozatot mutattak be, amely megfelelt az Apis-bika jellegzetes tulajdonságainak. Kezdetben a bántalmazási tilalom csak a szentnek tartott állatokra terjedt ki, az állatok nagyobb csoportjának szabályozott védelmére később került sor. Egyes magyarázatok szerint a bántalmazás tilalma leginkább azokat az állatokat védte, amelyek elengedhetetlenek voltak a gabonatermesztésben, vagy más módon hasznosnak bizonyultak.⁶

Az i. e. IV. században *Arisztotelész* az embert a racionális lények egyedüli képviselőjének tekintette. Az ember egyedülálló intellektuális képességekkel rendelkezik, amely lehetővé teszi az absztrakt fogalmak megértését, gondolkodást, összefüggések felismerését, tervezést és alkotást. Az ember tud különbséget tenni a jó és a rossz, az igazságos és az igazságtalan között, és emellett morális és etikai képességekkel is rendelkezik, ami az állatoknál ugyanezen formában nem mutatkozik meg.⁷ Platón tanítványát, *Xenokratészt* erősen foglalkoztatta az állatokkal szembeni igazságosság, életük megkímélésének kérdése. Így fogalmazott: „Tiszteld szüleidet! Áldozz természettel az isteneknek! Ne árts az állatoknak!”⁸

A középkorban drasztikus változás következett be az állatokkal és a világgal kapcsolatos felfogás tekintetében. A középkori világnézet az embert teológiai alapon helyezte minden más élőlény fölé. *Aquinói Szent Tamás* úgy gondolta, hogy az állatokkal szemben nem lehet vétkezni, mivel nincs az emberhez hasonlatos lelkük,⁹ ugyanakkor hangsúlyozta, hogy az állatokkal szembeni kegyetlenség helytelen, mert hajlamosíthat az emberekkel szembeni kegyetlenségre.¹⁰ A késő középkorban azt tartották, hogy az állatokat is felelősségre lehet vonni a bíróság előtt. Számos perben disznók, lovak, kutyák kerültek a vádlottak padjára. Az állatperек során betartották az emberekre vonatkozó formai előírásokat, beleértve a törvényes idézést és a védő kijelölését az állatok számára.¹¹ A középkori állatperек látszólag megteremtették az állatok jogképességét, de valójában az emberekről és az embereknek szóltak. *Assisi Szent Ferenc*, a ferences rend alapítója testvérének tekintette az állatokat, a természetszeretetet hirdette. Ő az állatok védőszentje, halálához (október 4.) kötik az állatok világnapját.¹²

Descartes francia filozófus szerint az állatok automatizmusok alapján működő masinákhoz hasonlatosak.¹³ Azt tartotta, hogy az állatok, akár az órák, pusztán bonyolult szerkezetek, tudat és érzés nélküli automaták. Így fogalmaz: „ha léteznének oly gépek, melyek valamely majomnak vagy más okatlan állatnak szerveivel s külső alakjával vannak ellátva, semmiképpen nem állana módunkban kitudni, hogy nem egyeznek meg mindenben ezekkel az állatokkal. ... nemhogy az állatoknak kevesebb eszük van, mint az embereknek, hanem egyáltalán nincsen eszük.”¹⁴

⁶ Lloyd, 1994, 389.

⁷ Arisztotelész: Politika.

⁸ Gaál, 2015, 196.

⁹ Chesterton, 1987, 464.

¹⁰ George, 2003, 1–50.

¹¹ Evans, 1906, 384.

¹² Latour, 2010.

¹³ Harrison, 1992, 219–227.

¹⁴ Hellebrekers, 2002, 204.

Rousseau felvilágosodás kori filozófus felfogása szerint az állatok cél nélküli szerkezetek. Az ember és állat közötti fő különbséget abban vélte felfedezni, hogy az ember képes nem ösztönösen cselekedni.¹⁵ Locke angol filozófus ezzel szemben már a XVII. század végén kiemelte az állatokkal szembeni kíméletes bánásmód erkölcsjavító hatását.¹⁶

Montesquieu szerint az embert a megismerő- és az érzékelőképesség különbözteti meg az állatoktól, melyeknek csupán érzékelőképességük van, és a növényektől, melyeknek egyik sincs.¹⁷ Úgy vélte: csodálkozunk, hogy halálra ítélték egy gyermeket, aki kiszúrta madarának szemét; de vegyük figyelembe, hogy itt nem egy büntetért való elítélésről van szó, hanem erkölcsi ítéletről egy köztársaságban, amely az erkölcsön alapszik.¹⁸ Kant a XVIII. században kifejtette, hogy az állatok bántalmazása nemcsak az állatnak okozott fájdalom miatt kerülendő, hanem azért is, mert rombolja az ember jellemét.¹⁹ Az állatvédelem fejlődése szempontjából rendkívül jelentős Bentham megállapítása, aki szerint egy élőlényt megillető védelem nem a gondolkodás képességének, hanem a szenvedés képességének függvénye: a mai napig elsősorban ez tekinthető az uralkodó felfogásnak az állatvédelmi jogalkotás során.²⁰

A XIX. században egyes állatvédelmi törekvések korábban nem látott léptékben nyertek teret. Angliában és Amerikában is társaság alakult az állatok védelmében, és elfogadták az első állatkínzást tiltó törvényeket.²¹ A modern értelemben vett állatkínzás-ellenes szabályozás kezdeteit hagyományosan az 1822-es Martin's Acthez szokták kötni Nagy-Britanniában. 1849-ben megerősítették az állatvédelem helyzetét: illegális lett bántalmazni, megerőltetni vagy kínozni az állatokat, illetve közreműködni hasonló cselekedetekben. Ez a törvény később más európai országokat is serkentett hasonló törvények meghozatalára,²² a XIX. században elterjedtek az állatkínzást tiltó szabályok.

Az állatvédelem kérdése az I. és II. világháború alatt, valamint közöttük háttérbe szorult. A két világháború hatalmas emberi és állati veszteségekkel járt, főként lovak és kutyák milliói veszítették életüket. Paradox módon a náci Németország rendkívül szigorú és részletes állatvédelmi szabályozással rendelkezett, de ez a szabályozás sem az embertelen ideológia, sem gyakorlati okok miatt nem volt valódi előrelépésnek tekinthető.²³

A II. világháború után jelentős változások történtek az állattartásban, mivel nőtt – és azóta is növekszik – a hús, tej és tojás iránti globális kereslet.²⁴ A hagyományos állattartási módszerek nem tudták kielégíteni a robbanásszerűen növekvő keresletet. A korábbi „empatikus” gazdálkodás helyét a mennyiségi termelés vette át. Az intenzív, profitorientált rendszerek átvették a hagyományos, extenzív módszerek helyét, és

¹⁵ Bányai, 2007, 1–14.

¹⁶ Forrai, 2005, 311.

¹⁷ Julesz, 2007.

¹⁸ Gaál, 2015.

¹⁹ Potter, 2005, 18.

²⁰ Lubinski, 2004.

²¹ Tester, 1991, 218.

²² Blosh, 2012, 803.

²³ Han, 2014, 577.

²⁴ Aleexandratos, Bruinsma, 2012, 153.

új állatjóléti problémákat vetettek fel. Idővel különböző szervezetek és civil mozgalmak jöttek létre az állatok védelmének előmozdítására, elsősorban a megfelelő jogszabályok megalkotása érdekében.²⁵

1964-ben megjelent *Harrison* jelentős munkája az iparszerű állattenyésztés körülményeiről, *Állati gépek* címmel.²⁶ Az 1970-es évektől visszatérően megjelentek az állati jogokért harcoló mozgalmak. 1975-ben megjelent *Singer* könyve, az *Animal Liberation* (Az állatok felszabadítása) az Egyesült Államokban, amely felhívta a figyelmet a nagyüzemi állattartás visszásságaira. Szerinte az emberiség „fajközpontú” (speciesist), ami a rasszizmus állatokkal szembeni megfelelője.²⁷ *Regan* kifejtette, hogy az állatoknak, ahogyan az embereknek is, saját egyéni életük és múltjuk van, közös bennünk, hogy mindannyian ún. „életalanyok” vagyunk.²⁸ *Stone* még továbbment, és úgy gondolta, hogy egyes ökológiai egységeknek is jogalanyiságot kellene kapniuk.²⁹ 1978-ban az ENSZ párizsi központjában aláírták az Állati Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, bár ez nem hivatalos dokumentum. A nyilatkozat számos előremutató gondolatot tartalmaz, például, hogy minden állat életét tiszteletben kell tartani, és az állatoknak joguk van az élethez és a gondoskodáshoz.³⁰

A hangsúly a haszonállatok esetében a nem megfelelő tartási feltételek elkerülésén van. A brit Haszonállatok Jólétének Tanácsa 1979-ben továbbfejlesztette *Brambell* megállapításait az ún. öt állati szabadságról, amelyet az ember fennhatósága alatt élő állatoknak kell biztosítanunk,³¹ és amelyek a mai napig az állatjóléti szabályozás alapját képezik:³²

- „Jog” az éhezés- és szomjúságmentes élethez.
- „Jog” a kényelmes elhelyezéshez, amely védelmet nyújt a környezeti hatások ellen.
- „Jog” a fájdalomtól, sérülésektől és betegségektől mentes élethez, valamint a gyógyuláshoz.
- „Jog” a természetes viselkedésformák gyakorlásához, olyan környezetben, amely kielégíti az állat biológiai igényeit.
- „Jog” a félelem és stresszmentes élethez, ideértve a mentális traumák elkerülését is.³³

Az 1970-es évektől az Európai Unióban folyamatosan új szabályokat hoznak, amelyek az állatjóléti előírások kiterjesztését és pontosítását célozzák. Az állatvédelem ma Európában egyre hangsúlyosabb terület, amelyet részben az állatszeretet, részben pedig a kétségtelen gazdasági jelentősége indokol.³⁴

A XXI. század állatvédelmi jogalkotását a szigorodás és differenciálódás jellemzi, egyre nagyobb hangsúlyt kap az állatokkal való empátia és a fenntarthatóság, fajmegőrzés, klímavédelem iránti elkötelezettség. Az elmúlt évtizedekben az ingaóra a

²⁵ Zayan, 1985, 3–11.

²⁶ Harrison, 1964, 186.

²⁷ Singer, 1990.

²⁸ Regan, 1983, 474.

²⁹ Stone, 2010, 264.

³⁰ Neumann, 2012, 91–109.

³¹ FAWC, 1979.

³² Brambell, 1965, 84.

³³ Buri, 2007, 16.

³⁴ Paulovics, 2015, 176–185.

bioetika irányába lendült. *Wilber* szerint a környezetvédelmi erkölcs lényege az, hogy tisztességgel kell kezelnünk az „anyagot” és az „életet”. Ha kárt okozunk a bioszférának, akkor saját belső lényegünket pusztítjuk, mivel a világegyetem ún. holonokból áll. Folyamatosan új holonok jönnek létre úgy, hogy a fejlettebb forma megőrzi és túlszárnyalja az alatta lévőket: a molekula például magában foglalja az atomok tulajdonságait, de egyúttal új minőséget is képvisel, több mint az atomok puszta összessége. Ebből a gondolatmenetből következik, hogy bár „a garnélarák és az emberszabású majom egyaránt az istenség tökéletes megnyilvánulása”, mélységbeli, belső értékbeli különbség van közöttük, így „jobb kőbe rúgni, mint majomba, sokkal jobb gabona magvakon élni, mint emlősállatokon”.³⁵

A nyugati társadalmakban az elmúlt időszakban erős városiasodás zajlott, ami a mezőgazdasági tevékenység háttérbe szorulását eredményezte. Ezzel párhuzamosan nőtt a társállatok száma, amelyeket sokan családtagnak tekintenek. A növekvő jólét lehetőséget teremt arra, hogy az állattartók többet költsenek kedvenceikre, és a *Maslow*-piramis alapján a velük való érzelmi kapcsolatokra helyezték a hangsúlyt.³⁶ Egyes emberek hajlamosak az állatokat antropomorfizálni, vagyis emberi reakcióként értelmezni viselkedésüket,³⁷ és a velük való kapcsolódás – akár önkéntes alapon, akár kényszerűségből – esetenként az emberi kapcsolatok helyét is átveszi. Ezek mellett a szociológiai és pszichológiai folyamatok mellett a világ népessége folyamatosan emelkedik, a hústermelés pedig ennél is gyorsabb ütemben nőtt az elmúlt évtizedekben. A húsfogyasztással egyenes arányban, annak függvényében egyre nő a gazdasági haszonállatok száma is.³⁸ Az érzelmi szempontok fontosabbá válása nemcsak a társállatok, hanem a haszonállatok széles körét is érinti.³⁹

„Az élőlények inherens, önmagában vett, emberi érdekektől eltávolodó belső értékének felismerése egyértelműen jellemzi Európa jogalkotását az elmúlt néhány évtizedben, amely folyamat az állatok jogi státuszának finomításában, az állatjóléti szabályok egyre részletesebb előírásaiban, valamint az állatkínzás ellenes szabályozás szigorodásában érhető tetten.”⁴⁰

2. Az állat-ember kapcsolat vallási alapjai

A nagy világvallások mindegyike foglalkozik azokkal az élőlényekkel, akikkel megosztjuk Földünket, különböznek azonban az ember konkrét szerepét, felelőségének határait illetően. A vallási alapok mind az állatokkal kapcsolatos bánásmódot, mind a húsevési szokásokat befolyásolják.

A zsidó vallásban úgy tartják, tilos bármely élőlénynek fájdalmat okozni. Az állatokkal könyörületesnek kell lenni, hiszen ők is Isten teremtményei. Egyes bibliai értelmezések szerint az emberiség az özvönvizig nem ehetett húst, és utána is csak korlátozásokkal. A kóser étkezés szabályai szerint bizonyos állatok (disznó, ló, nyúl, tengeri állatok stb.) húsát egyáltalán nem szabad fogyasztaniuk. Mindazonáltal a zsidó

³⁵ Wilber, 2003, 368.

³⁶ Maslow, 2003, 376.

³⁷ Vetter, 2011, 446–452.

³⁸ Kozák, 2015, 20–34.

³⁹ Gulyás, 2011, 211.

⁴⁰ Vetter, Ózsvári, 2020, 11–18.

hagyományokhoz kötődő kóser, és az iszlámhoz kötődő halal vágás állatvédelmi kérdéseket vet fel, hiszen mindkét leölési mód jellemzője, hogy kimarad a leölés előtt a kábítás mozzanata.⁴¹

A kereszténység az ember fennhatóságát hirdeti ezen a földön minden más élőlény felett, azonban ez nem egy korlátlan uralom. „Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon.”⁴² A Szentírásban nem találunk egyértelmű állásfoglalást arról, van-e az állatoknak emberhez hasonlatos lelkük, de sokak szerint a fő különbség, hogy az állati lélek nem él tovább a halál után, nincs transzcendens kapcsolata. Ezzel szemben VI. Pál 1978-ban azt mondta, hogy állatainkat egy nap Krisztus örökkévalóságában látjuk majd vissza.

India számos állattisztelő vallás szülőhazája. A buddhizmus és a hinduizmus az étellel szembeni alázatra tanít, és úgy véli, az ember csak egy összetevő az élőlények láncolatában. Az istenképet nélkülöző buddhizmus a minden élőlény iránti egyetemes szeretetet hirdeti, hiszen valamennyi teremtmény összetartozik egy test részeként. A szeretetnek tevékeny segítségben kell megnyilvánulnia. Asóka király már az i. e. III. században meghagyta, hogy létesítsenek lakhelyeket az embereknek és az állatoknak is. A sokszínű hinduizmus úgy véli, hogy a világot végtelenül sok élőlény lakja: növények, állatok, emberek, szellemek, démonok, és hisz a lélekvándorlásban.

A teocentrikus dogmatikájú iszlám szerint az isteni teremtés tulajdonképpeni célja az ember, az ő számára terítette ki a földet szőnyegként, és az eget sátoorként. Az állatokat is az ember kedvéért alkotta meg Allah, hogy élelemül és ruházatul szolgáljanak, szállítsák terheit és más szolgáltatásokat végezzenek, de könyörületesen kell velük bánni.⁴³

3. Az antropocentrikus empátia paradoxona

Bármennyire megváltozott is a modern társadalmak attitűdje az állatokkal szembeni kegyetlenség iránt, a legtöbben nem kérdőjelezik meg az állatok szabályozott felhasználásának, például fogyasztási célú leölésének, vagy a gyógyszerészeti célú állatkísérleteknek a létjogosultságát. A társadalom szelektíven, csak bizonyos állati szenvedések kapcsán emeli fel a szavát, illetve a generációk között is különbségek észlelhetők. A fájdalomról való tudásunk és az állatok felhasználásának elfogadása között disszociáció (szétbontás) történik. Ennek legfontosabb eszköze a nyelv, mely lehetővé teszi, hogy deperszonalizáljunk, így csökkentjük tetteink súlyát. Így lesznek a laborállatok „modellszisztémák”, a katonaságnál a kutyák „képzett bioszenzorok” stb.⁴⁴

Növekvő mértékben együtt szeretnénk érezni, és együtt is érzünk az állatokkal, azonban mindezt az ember nézőpontjából tesszük, ami sokszor ellentmondásos helyzeteket teremt. A paradoxon inkább megkíméli a társadalom társállatokhoz való viszonyát, hiszen itt nem keletkezik ellentmondás az állat felé tanúsítandó morális kötelességünk, és a „felhasználás” között. Más a helyzet viszont a haszonállatokkal: az

⁴¹ Farouk et al., 505–519.

⁴² Mózes I. könyve 1. 28.

⁴³ Von Glasenapp, 1981, 412.

⁴⁴ Satori, 2006, 279.

ún. „húsparadoxon” arra hívja fel a figyelmet, hogy az emberek többsége szereti az állatokat, de megenni is szeretik őket.⁴⁵

4. A fenntartható állatvédelem és az etikus fogyasztói attitűd térnyerése

A fenntartható állatvédelem kifejezés az állatvédelemre utal, mint a fenntarthatóság és a körkörös gazdálkodás egyik dinamikusan fejlődő aspektusára. A fenntarthatóság az ENSZ 1987-es jelentése szerint az emberiség jelenlegi szükségleteinek kielégítését jelenti, miközben a környezetet és a természeti erőforrásokat megőrizzük a jövő generációk számára.⁴⁶ A fenntartható állatvédelem olyan megközelítést jelent, amely a hosszú távú állatvédelemre és a környezeti fenntarthatóságra helyezi a hangsúlyt.

Az értékorientált fogyasztói attitűdök angolszász területeken az 1960-as évek végétől kerültek a társadalomtudományos érdeklődés látóterébe. Az etikus fogyasztás a fogyasztó tudatos szándéka, hogy fogyasztói döntéseit erkölcsi meggyőződésének megfelelően hozza meg.⁴⁷ Az állatjólét azon minőségi mutatók közé tartozik, melyek egyre fontosabbak a fogyasztók számára. Az európai polgárok 74%-a úgy gondolja, hogy állatbarát technológiával készített termékek vásárlásával kedvezően hathat a haszonállatok védelmére, azonban a polgárok fele nem veszi figyelembe ezeket szempontokat a konkrét vásárlási döntés meghozatalakor.⁴⁸

5. Az „Egy egészség, egy jóllét” koncepció

A „One Health, One Welfare” egy együttműködésen alapuló, multiszektorális és multidiszciplináris megközelítés, amely abból indul ki, hogy az emberek egészsége szorosan összefügg az állatok egészségével. Az emberi populáció növekszik és új földrajzi területekre terjeszkedik, az állatokkal és környezetükkel való szoros kapcsolat, a nemzetközi turizmus és kereskedelem negatív hatása, hogy évente emberek és állatok millióit érintik a zoonózisok világszerte.⁴⁹ Kevésbé gyakran hivatkozott, de hasonlóan működő összefüggés figyelhető meg az emberi és az állati jóllét tekintetében is, nem csupán a szűkebben vett egészségügyi kérdések vonatkozásában. Mind a „pozitív” tekinthető, egészséges pszichés működéshez köthető folyamatok, mind a „negatív”, maladaptív, akár deviáns folyamatok esetében is szoros egymásra hatás figyelhető meg ember és állat között.

6. A biofilia hipotézis

A biofilia kifejezést *Fromm* (1973) használta először az élőlények összessége iránt érzett szenvedélyes szeretetre utalva.⁵⁰ *Wilson* (1984) biofilia hipotézise szerint az

⁴⁵ Loughnan, Davies, 171–187.

⁴⁶ *United Nations Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Forrás: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987_our-common-future.pdf (letöltve: 2023. 08. 22.).

⁴⁷ Gulyás, 2011, 211.

⁴⁸ Vetter, Vasa, Ózsvári, 2014, 191–134.

⁴⁹ Center for Disease Control and Prevention: *One Health Basics*. <https://www.cdc.gov/one-health/basics/index.html>.

⁵⁰ Fromm, 1973.

emberek veleszületett módon vonzódnak az állatokhoz, élőlényekhez. Evolúciós szempontból az állatokra való odafigyelés növeli az egyén túlélési esélyeit, mivel az állatok viselkedése jelzi a biztonságot és figyelmeztet a veszélyre.⁵¹ Az állatoknak figyelemfelkeltő hatásuk van, ami segít a stresszes helyzetekben elterelni a figyelmet, ezzel is hozzájárulva egy relaxáltabb állapot eléréséhez, a rendszeres relaxáció pedig hozzájárul az egészség fenntartásához.⁵²

Az állatvédelem pszichológiai jelentősége nem megkérdőjelezhető: tanulmányok sora bizonyítja az állatok emberek egészségére, jóllétére, személyiségfejlődésére gyakorolt pozitív hatásait. A társállatok tartása ugyanakkor csökkenti a kardiovaszkuláris stresszreakciókat az emberben, hosszú távú hatásként kimutathatóan kisebb az állattartók vérnyomása.⁵³ Az állatok közvetve az emberi kapcsolatok katalizátoraiként működnek, közvetlenül pedig társaságot, érzelmi támaszt nyújtanak. A társállatok bevonása foglalkozásokba és terápiás folyamatokba az elmúlt néhány évtizedben lett egyre szélesebb körben alkalmazott eljárás. Többek között a pszichiátria, a rehabilitáció, az onkológia területén, illetve idősotthonokban, iskolákban is pozitív tapasztalatokról számolnak be a források.

Felhasznált irodalom

Alexandratos, N., Bruinsma, J. (2012): *World Agriculture towards 2030/2050 The 2012 Revision*. Esa Working Paper. No. 12–03, Rome, FAO, 153.

Arisztotelész: *Politika*. Forrás: <https://mek.oszk.hu/04900/04966/04966.htm> (letöltve: 2023. 08. 02.).

Babos E. (2013): Állatasszisztált terápia. Módszertani előtanulmány óvodáskorú gyerekek kutyával történő fejlesztésére. *Alkalmazott Pszichológia*, 13 (3), 59–81.

Bányai O. (2007): Az élőlények jogalanyiségének környezeti, etikai háttere. *Debreceni Jogi Műhely*, 4 (4), 1–14.

Blosh, M. (2012): *The history of animal welfare law and the future of animal rights*. Electronic Thesis and Dissertation Repository 803. Forrás: <https://ir.lib.uwo.ca/etd/803> (letöltve: 2018. 11. 21.).

Brambell, R. (1965): *Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals kept under intensive Livestock Husbandry System*. Cmd (Great Britain Parliament). H.M. Stationery Office.

Buri A. (2007): *Állategészségügyi, állatjóléti követelmények*. Budapest: FVM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet.

Center for Disease Control and Prevention, One Health Basics. <https://www.cdc.gov/onehealth/basics/index.html>.

⁵¹ Wilson, 1984.

⁵² Babos, 2013, 59–81.

⁵³ Hellebrekers, 2002, 204.

- Chesterton, G. K. (1987): *Aquinói Szent Tamás*. PPEK. Forrás: http://www.ppek.hu/konyvek/Gilbert_Chesterton_Aquinoi_Szent_Tamas_1.pdf (letöltve: 2018. 02. 11.).
- Embersics J. (2016): Az állatvédelem kialakulása és történeti áttekintése. *Instum Aequum Salutare*, 12 (4), 215–225.
- Evans, E. P. (1906): *The criminal Prosecution and Capital Punishment of Animal*. New York: E. P. Dutton and Company.
- Farouk, M. M., Al-Mazeedi, H. M., Sabow, A. B., Bekhit, A. E. D., Adeyemi, K. D., Szazili, A. Q., Ghani, A. (2014): Halal and kosher slaughter methods and meat quality: A review. *Meat Science*, 98 (3), 505–519.
<https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2014.05.021>
- Farm Animal Welfare Council (1979): *Press statement*. Forrás: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121010012427/http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> (letöltve: 2017. 05. 04.).
- Forrai G. (2005): *A jelek tana: Locke ismeretelmélete és metafizikája*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
- Fromm, E. (1973): *The Anatomy of Human Destructiveness*. 1st ed. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Gaál B. (2015): *A vegetarizmus eszményének formái és változásai a klasszikus ókorban*. PhD-disszertáció. Budapest: ELTE.
- George, M. (2003): Thomas aquinas meets nim chimpsky: On the debate about human nature and the nature of other animals. *The Aquinas Review*, 2003/10, 1–50.
- Gulyás E. (2011): *Az etikus fogyasztás, mint a közügyekben való részvétel*. PhD-értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem.
- Han, Y. (2014): *Gesetzlicher Tierschutz im Deutschen Reich*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, <https://doi.org/10.3726/978-3-653-04148-4>.
- Harrison, P. (1992): Descartes on Animals. *The Philosophical Quarterly*, 42 (167), 219–227, <https://doi.org/10.2307/2220217>.
- Harrison, R. (1964): *Animal Machines*. London: Vincent Stuart Publishers.
- Hellebrekers, L. J. (2002): *Állatfájdalom*. Budapest: Sík Kiadó.
- Jámbor A. (2022): *A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közügyekben*. Miskolc: Bíbor Kiadó Bt.
- Julesz M. (2007): *A környezetvédelem polgári jogi vonatkozásai*. PhD-értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Kozák J. (2015): A világ hústermelésének, kereskedelmének és fogyasztásának tendenciái. *Gazdálkodás*, 59 (1), 20–34.
- Latour, S. (2010): Assisi Szent Ferenc munkaéthosza és természethez való viszonya. *Ars Naturae*, 2010/1–2, Forrás: http://www.arsnaturae.hu/termeszeti_religio/latour (letöltve: 2017. 08. 11.).

- Lloyd, A. B. (1994): *Herodotus Book II. Commentary 1–98*. Leiden.
https://doi.org/10.1163/9789004295094_002
- Loughnan, S., Davies, T. (2019): The meat paradox. In: Dhont, K., Hodson, G. (eds.): *Why We Love and Exploit Animals*. 1st ed. London: Routledge, 171–187.
<https://doi.org/10.4324/9781351181440-11>
- Lubinski, J. (2004): *Introduction to Animal Rights*. 2nd ed. Animal Legal and Historical Center, Michigan State University.
- Maslow, A. (2003): *A lét pszichológiája felé*. Budapest: Ursus Libris.
- Neumann, J. M. (2012): The universal declaration of animal rights or the creation of a new equilibrium between species. *Animal Law*, 19 (63), 91–109.
- Paulovics A. (2015): Állatvédelem és EU. In: Paulovics A. (szerk.): *Decem anni in Europaea Unione IV*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 176–185.
- Perri, A. (2014): Dog: Domestication. In: Smith, C. (ed.): *Encyclopedia of Global Archeology*. New York: Springer, 2162–2164.
https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0465-2_2204
- Potter, N. T. (2005): *Kant on Dutties to Animals*. Faculty Publication, Department of Philosophy, 18. Forrás: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=philosfacpub> (letöltve: 2018. 04. 05.).
- Regan, T. (1983): *The case for Animal Rights*. University of California Press.
- Sátori Á. (2006): *Állatokhoz való viszony a társas-társadalmi kapcsolatok rendszerében*. Doktori disszertáció. Budapest: ELTE BTK.
- Singer, P. (1990): *Animal liberation*. New York: Avon Books.
- Stone, C. (2010): *Should Trees Have Standing? Law, Morality and the Environment*. Oxford: Oxford University Press.
- Tester, K. (1991): *Animals and society: The Humanity of Animal Rights*. Routledge.
- United Nations Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Forrás: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (letöltve: 2023. 08. 22.).
- Vetter Sz. (2011): Állatvédelem és állatjólét a média és a sajtó tükrében. *Animal Welfare, Ethology and Housing Systems*, 7 (4), 446–452.
- Vetter Sz., Ózsvári L. (2020): Az állatfajok és állategyedek védelme az európai országok alkotmányában, különös tekintettel az állatok „méltóságára”. *Alkotmánybírósi Szemle*, 2020/2, 11–18.
- Vetter, Sz., Vasa, L., Ózsvári, L. (2014): Economic aspects of animal welfare. *Acta Polytechnica Hungarica*, 11 (7), 191–134.
<https://doi.org/10.12700/APH.11.07.2014.07.8>
- Von Glasenapp, H. (1981): *Az öt világvallás*. Budapest: Gondolat Kiadó.

- Wilber, K. (2003): *A Működő Szellem rövid története*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- Wilson, E. O. (1984) *Biophilia*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
<https://doi.org/10.4159/9780674045231>.
- Zayan, R. (1985): *Social space for domestic animals*. Dordrecht: Martinus Nijhof Publishers.

II. GONDOLKODÁS ÉS CSELEKVÉS: AZ ÁLLATVÉDELEM SZEMLÉLETMÓDJAINAK MEGJELENÉSE A DUALIZMUS UTOLSÓ ÉVTIZEDEIBEN

A magyar állatvédelem története hosszú utat járt be, amelynek során az emberek fokozatosan kezdték felismerni az állatok jogainak és jólétének fontosságát. Az állatvédelem történetének főbb mérföldkövei és alakulása bemutatja az ember és az állatok közötti kapcsolat alakulását is. Kezdetben az állatokra elsősorban haszonállatokként tekintettek, és az állattartás célja elsősorban az emberi étel és egyéb termékek előállítására volt. Azon állatokkal, amelyek az ember szempontjából a korabeli felfogás szerint nem voltak „hasznosak”, egyszerűen tudomást sem vettek. Az állatok jóléte és jogai nem voltak elsődleges szempontok. Azonban az iparosodás és a városi élet terjedésével egyre inkább felmerült az igény az állatok védelmére és méltó kezelésére. Az állatvédelem modern irányzata a XIX. században indult el. Az első állatvédő társaságok és szervezetek létrejöttük az állatok kínzása és bántalmazása elleni fellépés volt a cél. Az állatvédelem szemlélete az idők folyamán tovább alakult, és a XX. században egyre inkább az állatok jogaira és életminőségére való koncentráció vált dominánssá.

1. Állatok védelméért: Társadalmi kezdeményezések a magyar állatvédelemben

Hazánkban az állatvédelem eszméit kezdetben csak egyes írók karolták fel, kik az állatkínzás ellen fordulva azt hangoztatták, hogy az állatok védelme maga után vonja az erkölcsök javulását. „Az állatokkal való jó bánásmód az emberi nemesülés egyik lépcsője. Az elszigetelt és ötletszerű munkálkodás természetesen kevés eredménnyel járt.”⁵⁴

1846-ban jelentette meg az „Állatkínzás elleni egyesület” alapszabályainak javaslatát.⁵⁵ Legfontosabb rendelkezései: 1. Az állatkínzás elleni egyesület célja, lehetőleg megóvni minden élő állatot, különösen pedig azokat, mellyek az embernek hatalmában s szolgálatában vágnak, minden durva, kegyetlen s az emberiség szelidebb érzelmeivel ellenkező bánásmódoktól, hatni ekként az erkölcsiségre, s ez által is eszközt nyújtani azon magas és nemes hivatás megközelítésére, mellyet elünkbe vallás és erkölcs kitűzött. 2. Állatkínzás alatt ért az egyesület: a) Az életre s egészségre szükséges kényelem s eledel megtagadását olly állattól, melly hatalmunkban s szolgálatunkban van. b) Minden szükségtelen fájdalom-okozást, vágás, ütés, szúrás, rúgás, nyomás vagy könyörüllel büntetés által, legyen bár annak oka pajzánság vagy multság, durvaság, kegyetlenség vagy haszonvágy. c) Minden az állat erejét meghaladó munkára szorítást. – d) Minden kegyetlen megölés-módot selőleges kínzást, bárinilly okból történjék is az.⁵⁶ 3. A fent kitűzött cél elérésére a következő eszközöket használandja az egyesület: 1) Igyekezni fog a nemes cél iránt mennél több részvétet gerjeszteni a közönségnél, s tagjainak koszorújába számítani mind azokat, kik az emberiség erkölcsi haladását s nemesülését őszintén óhajtják. 2. Igyekezni fog az elfogultság s balvélemények homályát oszlatni az állatokra nézve, s általában szelidebb

⁵⁴ *Közrendészet Magyar Közigazgatás*, 1911/9, 3. (1911. február 26.)

⁵⁵ *Hetilap*, 1846, 940–942.

⁵⁶ *Hetilap*, 1846, 941.

érzelmeket gerjeszteni az emberekben minden élő-lény iránt. Ezen tekintetben az ifjúság erkölcsi nevelésére, s a közvéleményre hatni kíván: a) A tanítók és lelkészek buzgó oktatása b) A kítűzött célnak megfelelő rövid értekezések s apró munkácskák részint ingyen kiosztása, részint igen olcsó áron adása – és c) A tagok eleibe szabott célirányos erkölcsi kötelezések által. 3) Igyekezni fog hasonló célú fiók egyletek eszközlése által az ország minden részében, mennél nagyobb kört nyitni erkölcsszelidítő munkálkodásinak. 4) Igyekezni fog a törvényhozást s hatóságokat az egylet érdekébe vonni, s azokat arra bírni, hogy nemes célú törekvéseiben célirányos rendőrségi törvények s intézkedések által tetteles részt venni szíveskedjenek. 5) Az egylet öszveköttetésbe teszi magát minden rokonszellemű külföldi egyletekkel, hogy így azok tapasztalatai!, s működésük eredményeit, ön céljainak menné! sikerebb elérésére fölhasználhassa. 4. Az egylet tagjai négy rendűek: a) alapítók, kik egyszerre akár kész pénzben, akár kötelezvényben nagyobb öszveget ajánlanak. b) pártolók, kik egyszer mindenkorra tíz pengő forinttól ötig fizetnek le az egylet pénztárába. c) rendes tagok, kik magokat hat évre, s évenként egy egy pengő forint lefizetésére kötelezik. d) ügybarátok, kik egyszer mindenkorra bármi kevés öszveggel járulnak az egylet céljához. A három első rendű tagok az egylet minden ügyében eldöntő szavazattal bírnak. 5. Az egylet tagja lehet mindenki, rang, vallás, kor és nem különsege nélkül. 6. Az egylet minden rendű tagja kötelezi magát arra, hogy: a) Minden állat iránt szelíd bánásmódot gyakorol, semminemű állatot kínozni, vagy annak szükségtelen fájdalmat okozni nem fog. b) Hogy másokat is mennyire az tehetségében áll, hasonló szelíd bánásmódra bírni, a kínozt állatot pártfogásába venni s mennyire az hatalmában áll, további rász vele bánástól megóvni igyekszik. c) Hogy körében az állatkínzás erkölcs és valláselleniségét, mennyire tőle telik, meggyőzőleg kivívni, s így másokat is tanítás, oktatás és példa által az állatok iránti szelíd érzelmekre bírni törekszik. d) Hogy az egylet céljait, az azok elérésére szolgáló eszközök lelkiismeretes használása állal elő mozdítani, s nevezetesen az egyletbe lépésre mennél többeket rábírnai igyekszik. e) Az állatkínzás általa látott s tapasztalt eseteit azonnal vagy a rendőrségi hatóságnak, vagy a választmánynak vagy valamelyik elnöknek bejelenti, s az állatkínzót megnevezi. 7. Az egylet ügyeinek igazgatására 12 tagból álló választmány ügyel. Ezen tagok először szavazat által választatnak, később minden évben a régiebb hat kilép, s helyökbe újak választatnak, az e célra választott tizenkét helyettes tag közül. Azonban a régiebb tagok is újra megválaszthatnak. A tisztviselőket is a közgyűlés választja három esztendőre. 8. A választmány az elnök vagy alelnök által öszvehiva, rendszerént minden hónapban, rendkívüli esetekben pedig többször is öszveül. Ezen ülésben minden választmányi tag, az általa ezen idő alatt tapasztalt dolgokat előadja s köztanácskozás alá bocsátja. A választmány a telt indítványok felett tanácskozik, s szavazat-többség által határoz. 9. Évenként kétszer közgyűlés tartatik a midőn a választmány félév alatti munkálkodásáról, s azok eredményéről, a fiókegyletek miben-létéről s törekvéseinek sikeréről az elnök, a pénztár miben létéről pedig a pénztár számot ad; a választmány munkálkodási törének kifejlése következtében feltűnt nehézségek, szükségek és ohajtandók a választmány tagjai által előadatnak, s köztanácskozás alá bocsátatnak. Minden rendű tagnak szabad illyenkor az egylet munkálkodási körébe tartozó tapasztalatait, ohajtásait, nézeteit, javallatait s indítványait előterjeszteni. Ezen alkalommal az egylet céljának megfelelő beszédek tartatnak, s értelmezések olvastatnak, mellyek ha az egylet tetszését s helybehagyását

megérdemlik kinyomtattatnak, s elterjesztetnek. 10) Az egyesület munkálkodásának eredményeit közzé teszi, hogy így nemes céljai iránt rokonszenvet gerjeszsen, s eképp mind inkább kifejtse és megérlelje azon szelíd érzelmeket, mellyek az ember rendeltetésének fő vonásai.⁵⁷

A szabadságharcot követő korszakban az állatvédelmi mozgalom új lendületet vett, 1870-ben megalakult a Pesti Állatvédő Egyesület, amely felterjesztést intézett a főváros vezetőségéhez, többek között a befogott kóbor kutyák helyzetének javítása céljából.⁵⁸

A budapesti állatvédő egyesületet 1872. évben alapították meg, amely az 1887. évtől „Országos Állatvédő Egyesület” név alatt az egész országra kiterjedő egyesületté alakult át. Legfőbb törekvését Hermann Ottó fogalmazta meg: „az állatvédelem eszméit az iskolába bevigye. A gyermek általunk vezéreltetve fölismeri, hogy az állat hasznos, az ember szeretetére és irgalmára méltó lény.”⁵⁹ Az „Országos Állatvédő Egyesület”, melynek javára néhai Röck Szilárd 100 000 koronás alapítványt tett, rendkívül hasznos működést fejt ki.⁶⁰

A századfordulón közös platformra került az állami álláspont és a társadalmi kezdeményezést tükröző Országos Állatvédelmi Egyesület célja, hiszen az 1901-ben Darányi Ignác földművelésügyi miniszter által kiadott rendelet értelmében a miniszter felhívta a magyar királyi állatorvosokat arra, hogy egyrészt „hivatalos működésük közben ... valahányszor szükségét látják, és arra alkalmuk van, igyekezzenek az állatvédelem eszméit terjeszteni, s az állatokkal való durva és kínzó bánásmódot jóakarátú figyelmeztetésekkel csökkenteni”⁶¹, ha pedig szükséges hatósági intézkedéseket vegyenek igénybe. Másrészt működjenek közre a törvényhatóságoknál, hogy megfelelő szabályrendeleteket alkothassanak az állatokkal való kíméletes bánásmód tárgyában. Harmadrészt pedig, az állatvédelem körében felmerült kérdésekben és problémák során működjenek együtt az Egyesülettel.⁶²

1906-ban a korszakban az egyik legelhivatottabb állatvédőként számontartott Apponyi Albert gróf, vallás- és közoktatási miniszter bevezette a madarak és fák napját⁶³, majd 1908-ban az Országos Ifjúsági és Állatvédő Ligát⁶⁴ hozta létre az elemi iskolát tekintetében. Később az ő tiszteletére Klebelsberg Kunó miniszter külön rendeletet is adott ki, melyben szigorúan eltiltotta a madaraknak lövéssel vagy fogdosással való pusztítását.⁶⁵ 180 000 tagja megfogadta, hogy a hasznos madarakat kímélik és megbecsülik.

⁵⁷ *Hetilap*, 1846, 942.

⁵⁸ Máday, 1907, 6–12.

⁵⁹ *Közrendészet Magyar Közigazgatás*, 1911/9, 3. (1911. február 26.)

⁶⁰ Uo.

⁶¹ *Állategészségügyi Évkönyv*, 1901, 13.

⁶² *Állategészségügyi Évkönyv*, 1901, 13.

⁶³ Az Országos Állatvédő Egyesület felterjesztésére rendelete el a miniszter – *Közrendészet Magyar Közigazgatás*, 1911/9, 3. (1911. február 26.)

⁶⁴ Az Országos Állatvédő Egyesület felterjesztésére rendelete el a miniszter – *Közrendészet Magyar Közigazgatás*, 1911/9, 3. (1911. február 26.); 1906. évben 26,120. sz. a. kiadott rendelet, amelynek értelmében május vagy június hóban minden népiskolában egy napot a madarak és fák megünneplésére kell fordítani.

⁶⁵ *Magyar Cserkész*, 1943–44, 16.

1913-ban Zsoldos Benő az angol „Protection of Animals Act” rendelkezéseit magyarra fordította és jelentette meg a *Jogtudományi Közlöny* hasábjain.⁶⁶ A szerző tanulmánya végén rögzítette a magyar állapotokat az alábbiak szerint: „Nálunk, Magyarországon, a protections of animals, az állatok védelme iránt, valljuk meg az igazai, feltűnően lanya az érdeklődés. Kisebb gondunk is nagyobb ennél. Valami ábrándos gondolatnak tartja az úgynevezett közvélemény, nyilvánvalóan azért, mert, amint fentebb érintettem, ez a kérdés a mi szociális viszonyaink között meglehetősen kívül esik köz- és magánéletünk aktuálisabb jelenségeinek keretein.”⁶⁷

2. Állatok védelméért: Magyar jogi normák megjelenése és gyakorlati alkalmazásuk

2.1. Jogi normák kettőssége

Az állatvédelem körébe tartozó korabeli jogi normák feldolgozását követően arra a következtetésre jutottam, hogy alapvetően két szemléletmód tükröződése különíthető el egymástól.

Alapvetően mindkettő az államhatalom álláspontját képviseli. Lényegi különbség, hogy az egyik irány kizárólag az egészségügyi, állategészségügyi kérdésekkel foglalkozik, elsősorban az emberek védelmében, míg a másik tendencia az állam büntetőjogi hatalmának azt az elemét hívja segítségül, amely az emberek nyugalma érdekében, a közfelháborodás, a közmegbotránkozás elkerülésére hozott létre jogi normákat. Lényegében az „állatvédelem” fogalma ebben teljes, konkrét formájában nem jelenik meg a jogszabályi rendelkezésekben, azonban az „állatvédelem” napjainkban elfogadott, összetett forgalmi rendszerének egyes elemeit megtaláljuk. Ugymint az állategészségügyi kérdéseket, az állatkínzással szembeni szabályokat, és így tovább. A dualizmus időszakát ábrázolandó, egyik dominánsan meghatározó jogi szakirodalmi forrás, bázis, a Márkus Dezső által szerkesztett *Magyar Jogi Lexikon*. Ennek szócikkait megvizsgálva láthatjuk, hogy az „állatvédelem”, mint önálló fogalom nem jelenik meg benne. Megtalálható azonban az állatkínzás és az állategészségügy meghatározása.⁶⁸ A jogszabályi rendelkezéseket vizsgálva a korszakra vonatkozóan inkább ’embervédelemről’ beszélhetünk, mert bár a jogi normák az állatokra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak, de az emberek egészségének megőrzését, az emberek nyugalmanak védelmét, meg nem zavarását helyezték előtérbe.

2.2. Állatvédelemhez kapcsolható jogi normák

Az 1875. évben gróf Andrássy Gyulának, az Osztrák–Magyar Monarchia akkori közös külügyminiszterének kezdeményezésére a mezőgazdaságra káros rovarokat pusztító madarak védelme érdekében Ausztria-Magyarország és Olaszország között nemzetközi egyezmény jött létre.⁶⁹ Több törvényben is találhatunk állatvédelmet érintő

⁶⁶ Zsoldos, 1913, 42–43. Ennek tartalmi feldolgozása a későbbiekben egy másik tanulmányban lesz.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Állategészségügy, Állatkínzás szócikk. In: *Magyar Jogi Lexikon*. I. kötet. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1898, 517–518, 521–522.

⁶⁹ *Közrendészet Magyar Közigazgatás*, 1911/9, 3. (1911. február 26.)

rendelkezéseket. Példának okáért, az 1876. évi cselédtörvény kimondta, hogy az a cseléd, aki a gondozására bízott lábasjóságot figyelmeztetés ellenére nem ápolja megfelelően, vagy kínozza, szolgálatából felmondás nélkül elbocsátható.⁷⁰ 1887-ben „terhes szekerekkel való közlekedés tárgyában” kiadott fővárosi szabályrendelet értelmében büntették azokat a fuvarosokat, akik túlterhelték szekereiket és ezzel lovakat kínozták. Ugyancsak az állatkínzással szembeni jogi normák körében lehet megemlíteni Budapest székesfőváros 836/1885. számú szabályrendeletét, amely az élelmezésre szolgáló kisebb élőállatokkal való bánásmódot rendezte, valamint Budapest székesfőváros rendőrfőkapitányának 35.251/1895. számú rendeletét, amely a fővárosi lóállományról rendelkezett.⁷¹

1890. évi 37.485. és 1908. évi 54.300. számú földművelésügyi miniszteri rendeletek a közvágóhidak és húsvizsgálatok tárgyában kerültek kiadásra. Legfontosabb rendelkezésük, hogy „az állatok vágása mindenkor gyorsan és akként fogatosítottassék, hogy az állat legkevésbé legyen kínzásnak kitéve”.⁷²

A századforduló első hónapjaiban jelent meg Darányi Ignác földművelésügyi miniszter rendelete az *Állatvédelem eszméinek terjesztése* tárgyában.⁷³ A rendelet értelmében az Országos Állatvédő Egyesület és a magyar királyi állatorvosok közös együttműködését írta elő.

A mezőgazdasági cselédekről szóló 1907. évi XLV. törvénycikk 42. §-a szerint pedig: „Egy hónapi felmondással a gazda bármikor jogosan megszüntetheti a szerződést, ha a cseléd a gondozására bízott állatot kínozza vagy azzal rosszul bánik.”⁷⁴

Az állategészségügyről szóló 1888. évi VII. törvénycikk értelmében a „ragályos betegségbe esett állatok a gyógyításnak idejében való eszközölhetése végett a hatóságnak bejelentendők. A sebes és vigyázatlan hajtásnak és lovaglásnak három hónapig terjedhető elzárással és 100 K-ig terjedhető pénzbírsággal való büntetése is a személybiztonság mellett az állatvédelem érdekeit is szolgálja.”⁷⁵ Az állategészségügy az egyik olyan területe a jogrendszernek, amelynek kérdéskörei határokon is átnyúlnak. Ezért is elengedhetetlen volt állategészségügyi egyezmények megkötése nemzetközi szerződésekben. Jellemzően a kereskedelmi szerződések keretei között került erre sor. Az 1888. évi XV. törvénycikkben Olaszországgal, az 1888. aug. 27-i, majd 1893. márc. 25-i törvényekkel Horvát-Szlavónországgal, az 1891. évi IV. törvénycikkben, majd ezt megerősítendő 1892. évi II. törvénycikkben Svájjal, az 1892. évi V. törvénycikkben a Német Birodalommal, az 1893. évi XXI. törvénycikkben Szerbiával, 1894. évi XV. törvénycikkben Romániával kötött kereskedelmi szerződések tartalmazták az állategészségügyi megállapodásokat.

⁷⁰ CJH, 1876. évi XIII. törvénycikk 52. §.

⁷¹ Állatkínzás szócikk. In: *Magyar Jogi Lexikon*. I. kötet. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1898, 521–522.

⁷² *Magyar Közigazgatás*, 1911/10.

⁷³ *Állategészségügyi évkönyv*, 1901, 187.

⁷⁴ CJH, 1907. évi XLV. törvénycikk 42. §.

⁷⁵ CJH, 1888. évi VII. törvénycikk *az állategészségügyről*; ezt módosította a *ragadós tüdőbőr kiirtásáról* szóló 1893. évi II. törvénycikk, amelyet az 1897. évi X. törvénycikk. Majd pedig az 1896. évi XXVI. törvénycikk *a közigazgatási bíróságnak állategészségi ügyekben való hatásköréről* rendelkezett.

2.3. Az állatvédelem büntetőjogi aspektusai a történelmi kontextusban

Az állatvédelem érdekében hozott büntetőjogi rendelkezéseket tekintve a korszakban a következő jogi normákat találhatjuk. A tényállás – állatkínzás – már első írott büntető törvénykönyvünkben, az 1878. évi V. törvénycikk⁷⁶, azaz a Csemegi-kódex⁷⁷ rendelkezései között is szerepelt, miszerint a bűncselekményi kategóriák tekintetében a kihágások közé sorolta. Ezért az 1879. évi XL. törvénycikkben került nevesítésre az állatkínzás. A közrend és a közszemérem elleni kihágások között került szankcionálásra, mégpedig a következő megfogalmazásban: „aki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínozt, vagy durván bántalmaz, úgyszintén, aki az állatkínzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi: nyolc napig terjedő elzárással és száz forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.”⁷⁸ A bíraskodás a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozott.⁷⁹ A joggyakorlat területén ennek értelmében ítélték el belügyminiszteri határozatban 1889-ben azt a vádlottat, aki „élő bőregeret szárnyainál fogva az ajtóra kiszegezett”⁸⁰, valamint azt az elkövetőt is, aki nagyobb sántaságban szenvedő lovakat fuvarozásra használt.⁸¹

A törvény értelmében az állatkínzás, vagy az állat durva bántalmazása csak akkor volt büntethető, ha az nyilvánosan és botrányt okozó módon történt. Ez tükröződött vissza a belügyminiszter 7178/1909. számú határozatában, amelyben kimondta, hogy a vádlott azon cselekménye, hogy szekerét nem fékezte be és így az árokba borult, ennek következtében a lovai megsérültek, illetve egyik lóva megdőglött, nem valósította meg az 1879. évi XL. t.-cz. 68. §-ában körülírt kihágás tényállását, így a vádlottat ez alapon nem lehetett megbüntetni. Az indoklás szerint az útnak az a része, ahol a szekér az árokba esett és a lovak megsérültek magánút volt, vagyis a ’nyilvánosan, botrányt okozó módon’ törvényi kitétel nem valósult meg. Ez pedig igazolja, hogy hatóságok az állatvédelem valódi célját, vagyis „a közérzületet az állatkínzás megállapításánál és büntetésénél figyelembe nem veszik”.⁸² Ezért a német megoldást lett volna javasolt átvenni, ahol „az állatkínzás tényálladéka a nyilvánosság és közbotrány nélkül is megállapítható, vagyis az állatkínzást elköveti, a ki állatot kínozt vagy azzal durván és rosszul bánik”.⁸³ Ugyancsak ezen az alapon mentesülhetett a tettes a felelősségre vonás alól, ha saját állatát bántalmazza otthon. Csak akkor volt felelősségre vonható, ha mindezt nyilvánosan tette. A miniszteri határozat rögzítette azt is, hogyha az elkövető olyan állatot bántalmazott, amely más tulajdonát képezte, akkor cselekménye nem eshetett a Kbt. 86. § rendelkezései alá, hanem tettét a Csemegi-kódex 418. § szerint kellett elbírálni idegen ingó dolog megrongálása miatt. Ezt az álláspontot támasztotta alá a Cúria 1885. évben 1294. szám alatt hozott ítélete is, amelyet a

⁷⁶ Büntettekről és vétségekről.

⁷⁷ Trichotomikus rendszerű, a bűncselekmények hármas felosztását határozta meg, úgymint büntett, vétség és kihágás.

⁷⁸ CJH, 1879. évi XL. törvénycikk 86. §.

⁷⁹ CJH, 1880. évi XXXVII. törvénycikk 41. §; CJH, 1897. évi XXXIV. törvénycikk 19. §.

⁸⁰ *Magyar Közigazgatás*, 1889/7.

⁸¹ *Magyar Közigazgatás*, 1889/18.

⁸² Közrendészet. Állatvédelem. II. *Magyar Közigazgatás*, 1911/10, 4. (1911. március 5.)

⁸³ Uo.

más lovát ok nélkül megszuró vádlott esetében hozott meg.⁸⁴ Ugyancsak ezt erősítette az 1882. évben hozott 14.290. számú ítéletében a Cúria, amelyet azzal az elkövetővel szemben hozott, aki más tulajdonát képező igás marhát olyan módon megvert, hogy az állat további munkára képtelen lett.⁸⁵ Ugyancsak hasonló álláspont alapján ítélték el azt a vádlottat is, aki kését kutyájába dobta, és ezzel a kutyának súlyos sebeket okozott.⁸⁶ Látható, hogy a bűncselekmény elkövetési tárgya a vonatkozó szakasz értelmében minden állatfajra kiterjed (szemben a hatályos szabályozással, mivel a Btk. csupán a gerinces állatok védelmét juttatja kifejezésre). A tényállás rendszerbeli elhelyezéséből kiindulva megállapítható, hogy a védendő jogi tárgy nem az állatok testi épsége, hanem a közrend megóvása volt.⁸⁷ Az elkövetési magatartások vagylagosak, e körbe sorolható a kínzás, a durva bántalmazás és az állatkínzásra vonatkozó rendelkezések megszegése. A törvény nem definiálta, mit kellett értenünk durva bántalmazás alatt, erre a korabeli jogalkalmazói gyakorlat alapján következtethetünk. A bírói gyakorlat durva bántalmazásnak minősítette azt az esetet, amikor a vádlott az élő bőreget szárnyainál fogva ajtajára szegezte.⁸⁸ Ami az elhatárolási kérdéseket illeti, idegen állat szándékos bántalmazása rongálásnak minősült, idegen állat gondatlan bántalmazása ellenben állatkínzásként volt értékelendő.⁸⁹

Ugyancsak meg kell említeni az 1894. évi XII. törvénycikket is, amely a *mezőgazdaságról és a mezőrendőrségről* szól. 95. §-a szerint: „Kihágást követ el és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, aki a hasznos madarakat pusztítja, azoknak fészkeit és tojásait, fiait elszedi vagy azokat hatósági engedély nélkül forgalomba hozza.”⁹⁰

Az állami büntetőpolitika az állatkínzás mellett szabályozta az állategészségügyi kihágások kérdéskörét is, először az 1879. évi XL. törvénycikk 97–98. §§-ai, valamint 102–104. §§-ai tekintetében, majd az 1888. évi VII. törvénycikk 147–154. §§-ai tartalmaztak erre vonatkozó rendelkezéseket. Az állategészségügyi kihágások esetében a bíraskodás ugyancsak a közigazgatási hatóságok hatáskörébe lett utalva.⁹¹

A korszak utolsó jogi normáinak egyike a 6607/1918. számú vallás- és közoktatási miniszteri rendelet, amely a többlettermelés érdekében az állatvédelem gazdasági jelentőségére hívta fel a figyelmet és tartalmazott rendelkezéseket.⁹²

Összegzés

Az állatvédelem története Magyarországon egy hosszú és változatos fejlődési utat mutat be, a mai értelemben vett modern állatvédelem irányzata a XIX. században indult meg, amikor az állatok kínzásával és bántalmazásával szembeni fellépés igénye nőtt.

⁸⁴ Állatkínzás szócikk. In: *Magyar Jogi Lexikon*. I. kötet. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1898, 521–522.

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ *Magyar Közigazgatás*, 1889/18.

⁸⁷ Károlyi, 2006, 5.

⁸⁸ Károlyi, 2006, 5.

⁸⁹ Károlyi, 2006, 6.

⁹⁰ CJH, 1894. évi XII. törvénycikk.

⁹¹ CHJ, 1880. évi XXXVII. törvénycikk 41. §; 1897. évi XXXIV. törvénycikk 19. §.

⁹² *Hivatalos Közlöny*, 1921/15, 105.

Az első állatvédő szervezetek létrejöttével a társadalom kezdte felismerni az állatok jogainak fontosságát. A XX. században az állatvédelem fókusza az állatok jogaira és életminőségére való odafigyelésre és védelemre helyeződött át. Jogszabályokat hoztak az állatkínzás ellen, és az állategészségügyi kérdések is előtérbe kerültek.

A korabeli szakirodalom elemzése alapján látható, hogy a jogi hozzáállás kettős volt. Az államhatalom szempontjait képviselő vonulat egyrészt kezdeményezte az állatok védelmét, például az állatkínzás elleni büntetőjogi rendelkezések bevezetésével, másrészt a haszonállatok egészségügyi, közegészségügyi problémáinak megoldására fókuszált. Azonban az „állatvédelem” kifejezés önálló fogalmaként nem szerepelt a jogszabályokban, inkább az emberek védelme volt a hangsúlyos.

Az állatvédelem története egyértelműen mutatja az ember és az állatok közötti kapcsolat alakulását. Az állatok jogainak és jólétének elismerése lassan, de fokozatosan vált fontossá a társadalomban. A jogi, társadalmi és technológiai fejlődések mind hozzájárultak az állatvédelem megértéséhez és gyakorlati alkalmazásához. Az állatvédelem továbbra is fontos és aktuális kérdés marad a modern társadalomban, ahol az állatok méltó kezelése és védelme az emberi értékek részévé vált

Felhasznált irodalom

Állategészségügy, Állatkínzás szócikk. In: *Magyar Jogi Lexikon*. I. kötet. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1898.

Állategészségügyi Évkönyv, 1901.

Állatkínzás szócikk. In: *Magyar Jogi Lexikon*. I. kötet. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1898.

Az Országos Állatvédő Egyesület felterjesztésére rendelete el a miniszter – Közrendészet. *Magyar Közigazgatás*, 1911/9, (1911. február 26.)

Hetilap, 1846, 940–942.

Hivatalos Közlöny, 1921/15.

Károlyi J. (2006): Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 68 (13), 1–25.

Közrendészet Állatvédelem II. *Magyar Közigazgatás*, 1911/10. (1911. március 5.)

Közrendészet Magyar Közigazgatás, 1911/9. (1911. február 26.)

Máday I. (1907): *Az Országos Állatvédő Egyesület huszonötévi működése és az állatvédelmi törekvések Magyarországon*. Budapest: Grimm Gusztáv Bizománya.

Magyar Cserkész, 1943–44.

Magyar Közigazgatás, 1889/18.

Magyar Közigazgatás, 1889/7.

Magyar Közigazgatás, 1911/10.

Zsoldos B. (1913): A „Protection of Animals Act” (1 & 2 Geo 5., cap. 27) első éve Angolországban. *Jogtudományi Közlöny*, 1913/5, 42–43.

III. AZ ÁLLATOK VÉDELME ÉS KIMÉLETÉNEK ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

Az Országgyűlés 1998. március 16-án elfogadta az *állatok védelméről és kíméletéről* szóló 1998. évi XXVIII. törvényt (a továbbiakban: Ávtv.), amely 1999. január 1-jén lépett hatályba. Az Országgyűlés annak tudatában alkotta meg az állatvédelmi törvényt, hogy az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, tiszteletben tartásuk, jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége. Emellett elismeri azt a megkülönböztetetten nagy értéket, amelyet az állatvilág egésze és annak egyedei jelentenek az emberiség számára, és kifejezi azon szándékát, hogy Magyarország tevékeny módon részt vállaljon az állatok védelme és kímélete érdekében kifejtett nemzetközi erőfeszítésekből, az állatok észszerű védelmének és kíméletének biztosítása érdekében.⁹³ Ezen törekvéseivel az Országgyűlés azt is hangsúlyozza, hogy az állatok védelme kiemelt fontosságú és a törvényalkotás folyamata során megjelenik az állatok értékének elismerése mellett az emberi felelősség is, hiszen az emberi cselekedetek hatással vannak az állatok jóllétére.

Az Ávtv. *Az állat védelmének általános szabályai* fejezetcím alatt rendelkezik az állat tartásának általános szabályairól, az állat kíméletéről és az állatkínzás tilalmáról, az állaton való beavatkozás szabályairól és az állat életének kioltására vonatkozó szabályokról. Ezek a rendelkezések képezik az állatvédelem alapját és központi elveit. Az általános szabályok irányt mutatnak az állatok tartására vonatkozóan, biztosítják az állatok jóllétét és meghatározzák az állattartókra vonatkozó kötelezettségeket is. E szabályok tehát az állatvédelem legalapvetőbb normái, és ezekre épülnek az egyes állatfajokra vonatkozó specifikus szabályok.

1. Általános rendelkezések

Az Ávtv. célja az állatvédelem előmozdítása, az emberi felelősségtudat fokozása, és az állatvédelem alapvető szabályainak meghatározása. Ezen célkitűzésekből több következtetést vonhatunk le: az ember erkölcsi kötelessége az állatvédelem és az állatok kímélete, szükséges az emberi felelősségtudat növelése, valamint rendkívül fontos az állatvédelmet szolgáló további jogszabályok kidolgozása, amelyek hozzájárulnak az állatvédelem hatékonyságának növeléséhez.⁹⁴

Az Ávtv. hatálya a gazdasági haszon céljából tartott, igénybe vett állatokra, a kutatási-kísérleti célra szolgáló, illetve a tudományos és oktatási célból tartott állatokra, a verseny- és sportcélra tartott állatokra, a pásztoreberekre, az őrző-, védő-, mentő-, jelző-, vakvezető, rokkantsegítő és terápiás kutyákra, a vadászatra alkalmazott állatokra, a mutatóanyag vagy bemutatási célra szolgáló állatokra, az őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra, a kedvtelésből tartott állatokra, a veszélyes, kóbor és tenyésztő állatokra, valamint a vadon élő fajok bármilyen célból fogva tartott egyedeire terjed ki, vagyis ezen állatokra a törvény rendelkezéseit alkalmazni kell.⁹⁵

⁹³ 1998. évi XVIII. törvény, Preambulum.

⁹⁴ Zoltán, 1999, 215; Bányai, 2022, 91; Jámbor, 2022, 37.

⁹⁵ 1998. évi XVIII. törvény 2. §; Jámbor, 2022, 38.

2. Az állattartás általános szabályai

Az állattartás általános szabályai olyan alapvető előírásokat tartalmaznak, amelyek az állattartó felelősségét és kötelezettségeit határozzák meg és számos területen rögzítik azokat az elvárásokat, amelyeket az állattartónak az állat(ok) védelme érdekében be kell tartania. Az állattartó fogalmának széles értelmezése alapján ez a kategória különböző szereplőket ölelhet fel. Az Ávtv. alapján állattartó lehet az állat tulajdonosa, vagyis az, aki az állattal rendelkezni jogosult, illetve állattartó lehet az a személy, aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli.⁹⁶ Megjegyzendő, hogy ezek a kategóriák nem feltétlenül esnek egybe: a tulajdonos személye és az állat vagy az állatállomány gondozásáért, felügyeletéért felelős személy elválhat egymástól.

Az állattartónak nem csupán jogai, hanem kötelességei is vannak az állattal szemben. Az állattartó feladatait és kötelezettségeit a jó gazda gondosságának elve határozza meg: az állattartó a jó gazda gondosságával köteles eljárni. Az Ávtv. értelmében jó gazda az olyan állattartó, aki gondoskodik az állat szükségleteinek megfelelő feltételekről, figyelembe véve az állat fajtát, fajtáját, korát, nemét, egészségi állapotát, valamint eleget tesz az állat tartásával és takarmányozásával kapcsolatos követelményeknek. Ezen túl, az állat tartójának kötelezettségei közé tartozik az állatok elkülönített tartása, amennyiben azok veszélyt jelentenek egymásra, az állat ideális és biztonságos elhelyezése, szakszerű gondozása és szökésének megakadályozása, az állat igényeinek megfelelő rendszeres, de legalább napi egyszeri ellenőrzése, a zavartalan pihenés és a sérülésmentes mozgás lehetőségének biztosítása a megkötve tartott, vagy mozgásában egyéb módon korlátozott állat számára, a szabadon tartott állat védelme a kedvezőtlen időjárástól és az egészségre ártalmas hatásoktól, az állandóan zárt körülmények között tartott állat számára megfelelő mozgástér biztosítása, a gazdasági haszon céljából tartott állat tartása során az állatkímélő technológiák előnyben részesítése, a kedvtelésből tartott állat ürülékének közterületről való eltávolítása.⁹⁷ Az állattartó felelőssége tehát az állatok fizikai és pszichikai szükségleteinek kielégítését és az állatok védelmét, kíméletét és érdekeinek előtérbe helyezését egyaránt magában foglalja. Ezen rendelkezések célja az állatok megfelelő gondozásának, valamint az állatok és az emberek közötti harmonikus együttélés biztosítása.

3. Az állat kímélete, az állatkínzás tilalma

Az Ávtv. egyértelműen meghatározza azokat a cselekedeteket, illetve helyzeteket, amelyek kimerítik az állatkínzás fogalmát. A definíció magában foglalja az állat szükségletellen, fájdalmat okozó bántalmazását, és ideértendő az állatokkal szemben alkalmazott olyan beavatkozások, bánásmódok, valamint az állat szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat. Ezeken kívül a fogalom kiterjed az öröklődő betegségekben szenvedő, nem kísérleti célra szánt állategyed tenyésztésére, szaporítására is.⁹⁸

Az állatkínzás körében a törvény további tilalmakat is rögzít, mégpedig tilos az állatnak indokolatlan vagy elkerülhető fájdalmat, szenvedést vagy sérülést okozni,

⁹⁶ Paulovics, 2002, 46; Jámbor, 2022, 39.

⁹⁷ Zoltán, 2000, 77; Bányai, 2022, 92–93; Jámbor, 2022, 39.

⁹⁸ 1998. évi XVIII. törvény 3. § 4; Jámbor, 2022, 41.

károsítani, azaz az állat testi épségét, szervezetét, pszichikai állapotát vagy viselkedését tartósan, hátrányosan megváltoztatni,⁹⁹ kínozni, az állatot kíméletlen módon mozgatni, szállítani, elhelyezni, természetellenes és önpusztító tevékenységre szoktatni, emberre vagy állatra uszítani, illetve állatviadalra idomítani, kényszertakarmányozásra fogni, kivéve egészségügyi megfontolásból, teljesítőképességét felismerhetően meghaladó teljesítményre kényszeríteni.¹⁰⁰ A Btk.-t módosító 2006. évi X. törvény indokolása szerint nem minden jellegű testi vagy lelki bántalmazás tekinthető állatkínzásnak: a nevelés, az idomítás, a hasznosítás céljából történő fizikai ráhatás szükségzerű lehet.

Az Ávtv. a fentiekben felsorolt tilalmak alól kivételeket is megállapít, ugyanis ki mondja egyrészt, hogy az állat kínzása nem terjed ki az érett libatoll házilag vagy az engedélyezett technológia szerint végzett tépésére, másrészt pedig azt, hogy a kényszertakarmányozásra fogás kiterjed a házilag vagy az engedélyezett technológia szerinti liba- és kacsatömésre.¹⁰¹

Az állat kíméletét az állatkínzás tilalmán kívül más szabályok is biztosítják. Ezen rendelkezések között szerepel az állat elűzésének, elhagyásának vagy kitételének tilalma, valamint az állat nemi vágy kielégítésére irányuló cselekmény során történő felhasználásának tilalma. Ezen felül az ember környezetében tartott állat, valamint a veszélyes állat tulajdonjogával, tartásával felhagyni nem szabad. Élő állatot nyere mjnyjáték díjaként használni csak jogszabályban meghatározott feltételek szerint lehet, feltéve, hogy az állat elhelyezésének és tartásának feltételei biztosítottak.¹⁰²

Ezen túlmenően az Ávtv. rendelkezik az állatviadalok tilalmáról is. A tilalmak ismertetése előtt meg kell határozni az állatviadal fogalmát, mely nem más, mint az állat fizikai, pszichikai állapotának olyan megterhelése, küzdelemre készítése egy másik állattal vagy emberrel, amely sérülést vagy halált okozhat.¹⁰³ Az Ávtv. tiltja az állatviadalon való közreműködést, részvételt és fogadáskötést, az állatviadal szervezését és tartását, az állatviadalra fogadás szervezését, az állatviadal céljára építmény, földterület vagy egyéb hely, anyagi eszköz, más személy rendelkezésre bocsátását, és nem utolsósorban az állatviadal céljára történő állattartást, tenyésztést, kiképzést, idomítást, valamint az állat más személy részére történő átadását és forgalmazását.¹⁰⁴

E tilalom azonban nem vonatkozik a vadászatra alkalmazott állat kiképzésére, vadászaton való alkalmazására.

4. Beavatkozás az állaton

Az állatok védelmét és kíméletét szolgálja az állaton végzett beavatkozásra, azaz az állat fizikai, élettani vagy pszichikai állapotának megváltoztatására¹⁰⁵ vonatkozó törvényi rendelkezés is. Az olyan beavatkozásokat, amelyek fájdalommal vagy károsodással járnak az állat számára, csak olyan személy végezhet, aki szakirányú

⁹⁹ 1998. évi XVIII. törvény 3. § 2; Jámbor, 2022, 4.

¹⁰⁰ 1998. évi XVIII. törvény 6. § (1) bekezdés; Jámbor, 2022, 41.

¹⁰¹ Paulovics, 2002, 48; Jámbor, 2022, 41.

¹⁰² 1998. évi XVIII. törvény 8. §, 8/A. §, 8/B. §; Jámbor, 2022, 41.

¹⁰³ 1998. évi XVIII. törvény 7. §; Bányai, 2022, 93–94; Jámbor, 2022, 41.

¹⁰⁴ Julesz, 2008, 56.

¹⁰⁵ 1998. évi XVIII. törvény 3. § 7.

végzettséggel rendelkezik, illetve az állattartók körében szokásos beavatkozás esetében az, aki gyakorlattal rendelkezik.¹⁰⁶ Azonban az Ávtv. nem határozza meg, hogy pontosan kik tekinthetők ilyen képesítéssel vagy gyakorlattal rendelkező személynek. A törvény lehetővé teszi, hogy kivételesen más személy is végezhesen ilyen beavatkozást, amennyiben az állat érdekében erre halaszthatatlanul szükség van,¹⁰⁷ vagyis még ebben az esetben is az állatok érdekei és biztonsága az elsődleges szempont. Az állaton minden olyan beavatkozást el kell végezni, amelynek elmulasztása az állat fájdalmát, szenvedését idézi elő, az állatnak sérülést okoz, vagy az állat károsodásához vezet. E szabályok célja összességében az, hogy minimalizálják a fájdalmat és megelőzzék az állatok indokolatlan szenvedését, illetve károsodását.

A beavatkozást végző személyt az Ávtv. értelmében érzéstelenítési kötelezettség terheli, kivéve, ha az érzéstelenítés, illetve az ehhez szükséges rögzítés legalább akkora fájdalommal járna az állat számára, mint maga a beavatkozás.¹⁰⁸ Mivel a beavatkozások gyakran fájdalommal vagy kellemetlenséggel járnak az állat számára, ezért fontos, hogy azokat lehetőség szerint érzéstelenítés mellett végezzék. Azonban a jogszabály elismeri, hogy vannak olyan helyzetek, amikor az érzéstelenítési eljárás alkalmazása legalább akkora fájdalommal jár az állat számára, mint maga a beavatkozás, ezért az ilyen esetekben érzéstelenítés nélkül – a gazdasági haszon céljából tartott állatok kivételével – ex lege végezhető beavatkozás.

Az Ávtv. tiltja az olyan sebészeti beavatkozások elvégzését, amelyek célja az állat küllemének megváltoztatása, vagy amely nem az állat egészsége vagy későbbi egészségkárosodásának megelőzése céljából történik, kivéve az ivartalanítást, valamint a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott további beavatkozást.¹⁰⁹ Ez a rendelkezés is az állatok védelmét hivatott biztosítani, és azokat a sebészeti beavatkozásokat szabályozza, amelyek az állatok testi integritását és küllemét érintik. Az állatokon végzett beavatkozások körében rögzíti az Ávtv., hogy az állat megjelölésénél az állat számára a legkisebb fájdalommal járó megoldást kell alkalmazni.¹¹⁰ E szabályok alapvetően azt juttatják kifejezésre, hogy az állatok érdekei mindig prioritást élveznek.

5. Az állat életének kioltása

Az állat életének kioltását a hazai állatvédelmi törvény tiltja, kivéve, ha arra elfogadható okból vagy körülmény miatt kerül sor.¹¹¹ Azt, hogy mi minősül elfogadható oknak, illetve körülménynek a törvény nem taxatív módon határozza meg, csupán példálózóan sorolja fel.¹¹² Ilyen okok az élelmezési cél vágóállat esetében, a prém termelése, az állományszabályozás, a gyógyíthatatlan betegség, illetve sérülés, a fertőző betegségek felszámolása, valamint az azok ellen való védekezés, a kártevők irtása, a másként el nem hárítható támadás megakadályozása, a tudományos kutatás, a közegészségügyi

¹⁰⁶ 1998. évi XVIII. törvény 9. § (1) bekezdés; Bányai, 2022, 94; Jámbor, 2022, 49.

¹⁰⁷ Paulovics, 2002, 52.

¹⁰⁸ 1998. évi XVIII. törvény 9. § (2) bekezdés; Jámbor, 2022, 48.

¹⁰⁹ 1998. évi XVIII. törvény 10. § (2) bekezdés; Jámbor, 2022, 48.

¹¹⁰ 1998. évi XVIII. törvény 10. § (3) bekezdés.

¹¹¹ Tóth, 2012, 168; Jámbor, 2022, 50.

¹¹² Paulovics, 2002, 54.

veszély elhárítása.¹¹³ Az állat életének megengedett módon való kioltása alatt az állat életének a legkisebb szenvedés okozásával, valamint a faj adottságainak figyelembevételével történő szakszerű és gyors kioltását érti a jogszabály.¹¹⁴ A „legkisebb szenvedés okozásával” és „a faj adottságainak figyelembevételével” megfogalmazások hangsúlyozzák az állatok szenvedésének minimalizálását és a fajra jellemző igények tiszteletben tartását az állat életének kioltása során, valamint a jogszabály kiemeli a szakszerűség a gyorsaság fontosságát is, hogy a beavatkozás minél kevesebb szenvedéssel járjon az állat számára.

Az Ávtv. ebek és macskák életének kioltásával kapcsolatban különleges szabályokat határoz meg. Eb és macska tekintetében nem tekinthető elfogadható oknak sem az élelmezési cél, sem a prém termelése, és tilos e fajok élelmiszerként és prémként történő felhasználása is. Ezen állatok prémjének, valamint az ilyen prémet tartalmazó terméknek a forgalomba hozatalát, azoknak értékesítés céljából történő tartását, értékesítésre felajánlását vagy terjesztését szintén tiltja a törvény. Tiltott továbbá eb és macska prémjét, vagy az ilyen prémet tartalmazó termékeket importálni és exportálni, kivéve, ha az valamely közösségi jogi aktus alapján oktatási vagy preparálási célból engedélyezett.¹¹⁵ E szabályokkal a jogalkotó azt biztosítja, hogy Magyarország területén ne lehessen olyan tevékenységeket végezni, amelyek az ebek vagy macskák hújának, prémjének feldolgozására, értékesítésére stb. irányulnak, vagyis az e tevékenységek korlátozásával és az általános export-/importtilalom biztosításával is hozzájárul az Ávtv. az állatok életének védelméhez.

Az állat életének kioltását kizárólag kábítás útján teszi lehetővé az Ávtv. Az állat kábítása alatt minden olyan szándékos eljárást értünk, amelynek alkalmazása a tudat és az érzékelés fájdalom nélkül történő elvesztését okozza, beleértve a közvetlen halált okozó eljárásokat is.¹¹⁶ Azonban az Ávtv. a kábítási kötelezettség alól rögzít kivételeket, de e kivételek tekintetében gondossági kötelezettséget ír elő, mégpedig az állat életének kioltására szakszerű gyorsasággal kerülhet sor, illetve az a legkisebb szenvedéssel járhat. Érdemes azonban megjegyezni, hogy a kábítási kötelezettség nem vonatkozik a gerinctelen állatokra, a háztartásban élelmezési célra levágott baromfira, nyúlra, valamint arra az esetre, ha az állat életének kioltását szükséghelyzet indokolja.¹¹⁷

Az Ávtv. célja tehát az állatok védelme és kímélete még az olyan helyzetekben is, amikor az állatok életének kioltása elkerülhetetlenné válik elfogadható okok vagy körülmények miatt.

Felhasznált irodalom

Bányai K. (2022): Az állatok jogi védelme. In: Raisz A. (szerk.): *Környezetjog, Különös rész*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 88–103.

Jámbor A. (2022): *A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban*. Miskolc: Bíbor Kiadó.

¹¹³ 1998. évi XVIII. törvény 11. § (1) bekezdés; Bányai, 2022, 94–95; Jámbor, 2022, 50.

¹¹⁴ 1998. évi XVIII. törvény 3. § 10; Jámbor, 2022, 50.

¹¹⁵ Paulovics, 2002, 54; Jámbor, 2022, 50–51.

¹¹⁶ 1998. évi XVIII. törvény 3. § 12; Jámbor, 2022, 50.

¹¹⁷ 1998. évi XVIII. törvény.

- Julesz M. (2008): Az íratlan szabálytól a kodifikált normáig: az állatvédelem állatorvosi lova. *Jura*, 14 (1), 52–58.
- Paulovics A. (2002): *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*. Budapest: Virtuóz Kiadó.
- Tóth, J. Z. (2012): Animal Protection and Animal ‘Rights’ in Hungary. *Jogelméleti Szemle*, 13 (4), 166–175.
- Zoltán Ö. (1999): Az állatvédelmi törvény után. *Magyar Jog*, 1999/4, 215–222.
- Zoltán Ö. (2000): *Az állatvédelem jogi rendje*. Budapest: KJK Kerszöv Kiadó.

IV. AZ ÁLLATVÉDELEM MAGÁNJOGI VONATKOZÁSAI

1. Az állat mint a tulajdonjog tárgya

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) az állatokat kiemeli a dolgok általános köréből és *a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével* rendeli rájuk alkalmazni a(z) (ingó) dologra vonatkozó szabályokat.¹¹⁸ Ennek indoka az állatok jogalanyiségének hiánya. Az állatok jogilag nem minősülnek személynek, birtokba vehetőek és tárgyai a vagyoni forgalomnak.¹¹⁹ A tulajdonszerzés tekintetében kivételt képeznek a vadak és a folyóvizekben és természetes tavakban élő halak, valamint más hasznos víziállatok, amelyek tulajdonjogát a Ptk. külön szabályozza (lásd 2.4. fejezet). Az állatokra vonatkozó speciális szabály elsősorban az Ávtv. rendelkezésein alapszik. A Ptk. indoklása szerint az állatoknak a dolog fogalmi köréből való kivétele részben morális értékelést közvetít, részben pedig olyan tendenciákkal kívánja megteremteni az összhangot, amelyek más jogterületeken is egyes állatoknak a dolog fogalmi köréből való kiemelése mellett hatnak (például az állatkínzás büntetőjogi megítélésének kérdése).¹²⁰

2. Állat tulajdonjogának megszerzése

2.1. Tulajdonszerzés átruházással

Állat tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés (például adásvételi, ajándékozási, csereszerződés stb.) vagy más jogcím és az állat birtokának átruházása szükséges.¹²¹ A jogcím hiánya vagy érvénytelensége a tulajdonszerzést kizárja.

Fő szabály szerint átruházással csak az állat tulajdonosától lehet a tulajdonjogot megszerezni. A Ptk. a kivételek körét egy esetre szűkíti le: a kereskedelmi forgalomban (például állatkereskedésben) jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző megszerzi az átruházással az állat tulajdonjogát akkor is, ha az átruházó nem volt tulajdonos. A Ptk. alapján kereskedelmi forgalomban való szerzésnek minősül az, ha a vevő olyan eladótól vásárol, aki az adásvételi szerződést jogszerűen folytatott, üzletszerű gazdasági tevékenysége körében, saját nevében köti meg.¹²² A Legfelsőbb Bíróság elvi élel fejtette ki, hogy kereskedelmi forgalomban eladott dologról akkor lehet szó, ha a jogügyletet engedéllyel bíró természetes vagy jogi személy üzleti körén belül eladóként, bizományosként, lízingbe adóként stb. kötötte meg a másik féllel, aki így szerez – származékos módon – tulajdonjogot. A törvényi vélelem alapján a vevő csak akkor tekintheti a kereskedőt tulajdonosnak, ha az a maga nevében köti meg a jogügyletet.¹²³ Nem minősül kereskedelmi forgalomban történő eladásnak, amikor a kereskedő nem

¹¹⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 5:14. § (3) bekezdés.

¹¹⁹ Lénárdné Maletics, Nochta, 2022, 313.

¹²⁰ T/7971. számú törvényjavaslat a *Polgári Törvénykönyvről*, 520; <https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf>.

¹²¹ 2013. évi V. törvény 5:38. § (1) bekezdés.

¹²² 2013. évi V. törvény 5:39. § (1)–(3) bekezdés.

¹²³ EBH 1999.13.

szerepel saját nevében eladóként a szerződésben.¹²⁴ Jóhiszeműnek az a személy minősül, aki nem tudott róla, és az adott helyzetben általában elvárható magatartás szerint nem is kellett tudnia arról, hogy a kereskedő nem tulajdonos.¹²⁵ A vevő önmagában azáltal még nem vált rosszhiszeművé, hogy elmulasztotta az eladó személyazonosságának tisztázását.¹²⁶

A tenyésztésre alkalmas állat adásvételére kötött szerződésbe foglalt az a megállapodás, hogy a vevő az első szaporulatból egy állatot ad vagy meghatározott pénzeszeget megfizet, nem érvénytelen, hanem az a szolgáltatás esedékességére vonatkozó kikötés. Ha az állatnak nincs szaporulata, akkor a szerződés a másik szolgáltatásra korlátozódik, mivel a vagylagos szolgáltatások közül az egyiknek a teljesítése lehetlenné vált.¹²⁷

2.2. Tulajdonszerzés hatósági határozattal

Aki az állatot hatósági határozat útján jóhiszeműen szerzi meg, tulajdonossá válik, tekintet nélkül arra, hogy korábban ki volt a tulajdonos. A tulajdonjogot hatósági határozattal megszerző jogosult – ha a hatósági határozat eltérően nem rendelkezik – az állat birtokának átruházásával szerzi meg.¹²⁸ Vagyis ebben az esetben a tulajdonszerzés a hatósági kényszeraktusokon alapszik,¹²⁹ az állatot megszerző személy a hatóság döntése alapján válik tulajdonossá. A Ptk. a szerzés feltételeként csak a jóhiszeműséget kívánja meg, a visszterhességet nem, mivel a hatósági határozattal való szerzés nem feltétlenül visszterhes.¹³⁰ E tulajdonszerzési mód tipikus esete az állat elkobzása és tulajdonjogának átruházása.

2.3. Tulajdonszerzés gazdátlan javakon

A Ptk. kimondja, hogy gazdátlan ingó dolog tulajdonjogát megszerzi, aki a dolgot tulajdonszerzés szándékával birtokba veszi. Gazdátlan az az ingó dolog, amely még senkinek sem volt a tulajdona vagy amelynek birtoklásával a tulajdonos a tulajdonról való lemondás szándékával felhagyott.¹³¹ Hangsúlyozandó, hogy az Ávtv. alapján az ember környezetében tartott állat, valamint a veszélyes állat tulajdonjogával, tartásával felhagyni nem szabad. Az állat elűzése, elhagyása vagy kitétele tilos.¹³²

A vadakra és a folyóvizekben, valamint természetes tavakban élő halakra a gazdátlan javak elsajátításának szabályai nem vonatkozhatnak, mert azok az állam tulajdonában vannak. Nem tekinthetők gazdátlanoknak a mesterséges tavakban élő halak, sőt az elkóborolt háziállat sem. A gazdátlan javak kategóriájába tehát csak néhány, vadnak nem minősülő apróbb állatfaj tartozik (például lepkefélék).¹³³

¹²⁴ EBH 2000.303.

¹²⁵ Kiss, 2021a, 1099.

¹²⁶ BH 1998.5.224.

¹²⁷ BH 1978.12.520; Serák, 2021, 1704.

¹²⁸ 2013. évi V. törvény 5:41. §.

¹²⁹ Menyhárd, 2007, 234.

¹³⁰ Kiss, 2021a, 1101.

¹³¹ 2013. évi V. törvény 5:52. § (1)–(2) bekezdés.

¹³² 1998. évi XXVIII. törvény 8. §.

¹³³ Lenkovics, 2008, 127.

Azonban birtokbavétellel bárki tulajdonjogot szerezhet a kirepült méhrajon, ha azt annak tulajdonosa két napon belül nem fogja be,¹³⁴ vagyis a kirepült méhraj két nap elteltével gazdátlaná válik.¹³⁵

2.4. A vadak és a halak tulajdonjogának megszerzése

A Ptk. alapján a vadak, továbbá a folyóvizekben és a természetes tavakban élő halak, valamint más hasznos víziállatok az állam tulajdonában vannak.¹³⁶ Mindebből az következik, hogy a gazdátlan javakon való tulajdonszerzés ezen állatok esetében kizárt, mert nem minősülnek gazdátlanoknak. A tulajdonszerzés a vadászati és halászati jog gyakorlásával függ össze.¹³⁷ A vadászterületen elejtett, elfogott vagy elhullott vad a vadászatra jogosult tulajdonába kerül. Az ilyen vadon az a vadászatra jogosult szerez tulajdont, akinek a vadászterületén az elejtés, elfogás vagy elhullás történt, feltéve, hogy a vadászati jogosultsága erre a vadra kiterjedt. Ilyen jogosultság hiányában a vadon az a más vadászterületen vadászatra jogosult szerez tulajdonjogot, akinek területéről a vad kiváltott, ha az elejtett, elfogott vagy elhullott vadra jogosult volt vadászni. A kifogott hal és más hasznos víziállat tulajdonjogát a halászati jog gyakorlására jogosult szerzi meg.¹³⁸ Vagyis a Ptk. kimondja, hogy ezen állatok tulajdonosa az állam, és a vadászati, halászati jog gyakorlásával kapcsolja össze a tulajdonszerzést.

2.5. Tulajdonszerzés találással

Találásnak minősül amikor valaki birtokba vesz egy (elveszett) állatot, amely feltehetően más tulajdonában áll, de senkinek sincs jelenleg a birtokában. A találás szabályai biztosítják az elveszett állatokkal kapcsolatos eljárást, amely lehetőséget ad a találónak az állat tulajdonjogának megszerzésére. Azonban ehhez a találónak a Ptk.-ban meghatározott feltételek és előírások szerint kell eljárnia.

A Ptk. értelmében, ha valaki feltehetően más tulajdonában álló, elveszett állatot talál és igényt tart annak tulajdonjogára, azt akkor szerzi meg, ha megtett mindent annak érdekében, hogy az állatot a tulajdonos visszakaphassa és az állat tulajdonosa vagy az átvételre jogosult más személy a találástól számított három hónapon belül nem jelentkezik az állatért.¹³⁹ A Ptk. az (élő) állat találásától számított három hónapos határidővel vélelmezi, hogy annak eredménytelen letelte azt jelenti, hogy a tulajdonos az állat visszaszerzéséről lemondott.¹⁴⁰ Speciális szabály: Ha az állatot többen találják meg, a találótársakat a találó jogai együttesen, egymás között egyenlő arányban illetik meg és kötelességei egyetemlegesen terhelik. Találótárs az is, aki az állatot elsőként felfedezte és annak birtokbavételére törekedett, de végül más vette azt előbb birtokba.¹⁴¹

¹³⁴ 2013. évi CLXXIV. törvény a szomszédjogok és a tulajdonjog korlátainak különös szabályairól 2. § (3) bekezdés.

¹³⁵ Navratyil, 2009, 187.

¹³⁶ 2013. évi V. törvény 5:53. § (1) bekezdés.

¹³⁷ Kiss, 2021a, 1110.

¹³⁸ 2013. évi V. törvény 5:53. § (2)–(3) bekezdés.

¹³⁹ 2013. évi V. törvény 5:54. § (1) bekezdés.

¹⁴⁰ Kiss, 2021a, 1111.

¹⁴¹ 2013. évi V. törvény 5:54. § (2) bekezdés.

A találó kötelezettségeként írja elő a jogszabály, hogy a talált állatot a találástól számított nyolc napon belül az állat elvesztőjének, tulajdonosának, az átvételre jogosult más személynek vagy (ha az előbbiek nem ismertek) a találás helye szerint illetékes jegyzőnek át kell adni. A jegyzőnek való átadáskor a találó nyilatkozni köteles arról, hogy igényt tart-e az állat tulajdonjogára, amelyről a jegyző igazolást ad.¹⁴²

A jegyző eljárása attól függ, hogy az átadott állat átvételére jogosult személye azonosítható-e vagy sem és ezen alapul, hogy az állat a jogosultnak vagy a találónak kerül átadásra vagy az állam tulajdonába kerül. Ha az átadott állat átvételére jogosult személye megállapítható, akkor a jegyző késedelem nélkül átadja az állatot a jogosultnak.¹⁴³ Ez a rendelkezés biztosítja az állat gyors és hatékony visszajuttatását a tulajdonos részére. Ha az átvételre jogosult személye nem állapítható meg, akkor a jegyző az állatot az átadástól számított három hónapon át megőrzi.¹⁴⁴ Ha ezen három hónapos időszak alatt a jegyző a találónak adja ki az állatot, akkor a találó jogai korlátozottak: az állatot nem idegenítheti el.¹⁴⁵ Ezen idő alatt ugyanis lehetősége van a jogosultnak jelentkezni és igényt tartani az állatra. Amennyiben a három hónapos időszak alatt a jogosult nem jelentkezik és az állat tulajdonjogára a találó az állat átadásakor igényt tartott, akkor az állatot ki kell adni a találónak.¹⁴⁶ Abban az esetben, ha a jogosult az állatért az átadástól számított három hónap alatt nem jelentkezett, és a találó az átadáskor nem tartott igényt az állat tulajdonjogára, a tulajdonjog az államot illeti meg, a jegyző a talált állatot értékesíti és ebben az esetben az értékesítéséből befolyt vételár az államot illeti.¹⁴⁷ Ha a jogosult az értékesítés előtt jelentkezik, az állatot részére ki kell adni, az értékesítés után történő jelentkezés esetén pedig a befolyt összeget ki kell neki fizetni.¹⁴⁸

A jegyző eljárása tehát kulcsfontosságú a folyamatban és meghatározó a talált állat sorsa szempontjából, hiszen az átvételre jogosult személyének megállapítása vagy annak hiánya alapján dönt az állat sorsáról.¹⁴⁹

A fent ismertetett szabályok azonban nem vonatkoznak a közönség számára nyitva álló épületben vagy helyiségben, továbbá közforgalmú közlekedési és szállítási vállalat szállítóeszközén talált állatra. Az ilyen állat tulajdonjogára a találó nem tarthat igényt, hanem köteles az üzemeltető alkalmazottjának késedelem nélkül átadni.¹⁵⁰ Az állat sorsa ebben az esetben is az átvételre jogosult személyének azonosíthatóságától függően alakul. Ha a talált állat átvételére jogosult személye megállapítható, akkor az üzemeltető őt értesíti és jelentkezése esetén részére a dolgot késedelem nélkül átadja. Ha az átvételre jogosult személye nem állapítható meg, az üzemeltető az állatot az átadástól számított három hónapon át megőrzi, vagy ha a megőrzésre lehetősége nincs, azt az átadástól számított nyolc napon belül a jegyzőnek átadja.

¹⁴² 2013. évi V. törvény 5:55. § (1)–(2) bekezdés.

¹⁴³ 2013. évi V. törvény 5:56. § (1) bekezdés.

¹⁴⁴ 2013. évi V. törvény 5:56. § (2) bekezdés.

¹⁴⁵ 2013. évi V. törvény 5:57. §.

¹⁴⁶ 2013. évi V. törvény 5:56. § (2) bekezdés.

¹⁴⁷ 2013. évi V. törvény 5:58. § (1) bekezdés, 5:63. §.

¹⁴⁸ 2013. évi V. törvény 5:61. §.

¹⁴⁹ A talált állatokat érintő jogalkalmazással kapcsolatban lásd: Nagy, 2021.

¹⁵⁰ 2013. évi V. törvény 5:59. § (1) bekezdés.

Ha a jogosult az állatért három hónap alatt nem jelentkezik, akkor azt az üzemeltető vagy a jegyző értékesíti.¹⁵¹

A Ptk. alapján, ha valaki nagyobb értékű állatot talál, és annak tulajdonjogát a találó nem szerzi meg, akkor jogosult egy méltányos összegű találódíjra, melynek összegét vita esetén bíróság állapítja meg.¹⁵² Ehhez azonban feltétel, hogy a találó mindent megtett annak érdekében, hogy a tulajdonos az állatot visszakaphassa. A találódíj a találótársakat egyenlő arányban illeti meg. A találó a talált állat kiadását költségkövetelésének és találódíjának kielégítéséig megtagadhatja. A találót ezek a jogok akkor is megilletik, ha a talált állatot a hatóságnak adta át.¹⁵³

A találással való tulajdonszerzés törvényben meghatározott feltételeinek hiányában a találó elbirtoklással szerezhet tulajdonjogot.

2.6. Elbirtoklás

Elbirtoklás útján megszerzi az állat tulajdonjogát az, aki azt tíz éven át sajátjaként szakadatlanul birtokolja.¹⁵⁴ Az elbirtoklással a birtokló oldalán tulajdonjog keletkezik, míg a korábbi tulajdonos oldalán a tulajdonjog megszűnik. Az elbirtoklásnak azonban vannak korlátai is. A Ptk. szerint az elbirtoklás kizárt az olyan esetekben, amikor az állat birtokának megszerzése bűncselekménnyel vagy egyébként erőszakos vagy alattomos úton történik.¹⁵⁵ Ilyen eset(ek)ben elbirtoklás útján nem lehet megszerezni az állat tulajdonjogát.

2.7. Kiskorúakra vonatkozó szabályok

A Ptk. alapján Magyarországon önállóan csak nagykorú, 18. életévét betöltött cselekvőképes személy szerezhet (adásvétel, ajándékozás, találás stb.) állatot.¹⁵⁶ A Ptk. szabályozza a kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképességet és cselekvőképtelenséget.¹⁵⁷ A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el.¹⁵⁸ A korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozatának érvényességéhez pedig törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges.¹⁵⁹

3. Állatszavatosság

A kellékszavatosság speciális esete az állatszavatosság. A szavatosság állatok esetében (is) azt jelenti, hogy az, aki az állatot szolgáltatja (például az állat eladója) felelős

¹⁵¹ 2013. évi V. törvény 5:59. § (2)–(4) bekezdés.

¹⁵² Lenkovics, 2008, 128.

¹⁵³ 2013. évi V. törvény 5:62. §.

¹⁵⁴ 2013. évi V. törvény 5:44. § (1) bekezdés.

¹⁵⁵ 2013. évi V. törvény 5:47. § (1) bekezdés.

¹⁵⁶ Tatai, Fodor, Vetter, 2022, 545.

¹⁵⁷ Kiskorú az, aki a 18. életévét nem töltötte be. Korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki 14. életévét betöltötte és nem cselekvőképtelen. Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a 14. életévét nem töltötte be. A gyámhatóság a 16. életévét betöltött korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak a házasságkötésre engedélyt adhat. A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik.

¹⁵⁸ 2013. évi V. törvény 2:13. §; 2:14. § (1) bekezdés.

¹⁵⁹ 2013. évi V. törvény 2:11. §.

azért, ha hibásan teljesít, az eladó ugyanis egészséges állatot köteles szolgáltatni. A Ptk. alapján akkor minősül hibásnak a teljesítés, ha a szolgáltatás nem felel meg a szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelményeknek. A hibás teljesítés csak akkor valósul meg, ha a hiba a teljesítés időpontjában fennáll. Előfordulhat azonban, hogy a hiba (akár évekkel) később jelentkezik, de visszavezethető a teljesítés időpontjára. A bizonyítási teher – a hibátlan teljesítés törvényi vétele miatt – a jogosultat (a vevőt) terheli.¹⁶⁰ A hibás teljesítés egyik leggyakoribb esete az állat olyan rejtett sérülése vagy betegsége, amely az állat pusztulását vagy fogyatékoságát okozza – a vásárlást követően, azonban nem minden betegség (hiba) eredményez szavatossági igényt.

Állatok esetén a jogosult – a szavatossági igénye alapján – választása szerint igényelheti az állat kicserélését vagy az ellenszolgáltatás arányos leszállítását, vagy elállhat a szerződéstől. Az állat kicserélésének lehetősége korlátozott, ugyanis a Ptk. alapján nincs lehetőség az állat kicserélésére akkor, ha a szavatossági jog teljesítése lehetetlen, vagy ha az a kötelezettnek aránytalan többletköltséget eredményezne. Az ellenszolgáltatás arányos leszállítása esetén az eladó visszafizetheti a vételár azon részét, amennyivel az állat értéke csökkent a hiba következtében. Elállásra abban az esetben kerülhet sor, ha a kötelezett a kicserélést nem vállalta vagy annak nem tud eleget tenni, illetve, ha a jogosultnak a kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt.¹⁶¹ Ekkor a vevő visszakapja a vételárat, az eladó pedig az állatot, vagyis az eredeti állapot helyreállítására kerül sor.

A jogosult szavatossági igénye a teljesítés időpontjától számított egy év alatt évül el. Kicserélés esetén a szavatossági igény elévülése újból kezdődik.¹⁶²

4. Felelősség az állatok károkozásáért

Minden olyan káresemény, amely valamely állat magatartásával áll okozati összefüggésben, állat által okozott kárnak tekinthető.¹⁶³ A Ptk. az állatok károkozásáért való felelősséget eltérően szabályozza aszerint, hogy a kárt nem veszélyes állat, veszélyes állat vagy vadászható állat okozta,¹⁶⁴ az állatok károkozásáért pedig az állattartó, illetve a vadászatra jogosult felel. Az állattartó az állat tartását és gondozását ténylegesen ellátó személy, tehát nem feltétlenül azonos az állat tulajdonosával.¹⁶⁵

A nem veszélyes állat által másnak okozott kárért az állat tartója az általános kártérítési alakzat szerint felel. Azonban, ha az állattartó bizonyítja, hogy az állat tartásával kapcsolatban felróhatóság nem terheli,¹⁶⁶ azaz bizonyítja, hogy az állattartás során úgy járt el, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható, akkor mentesül a felelősség alól. A felróhatóság hiánya tehát felelősséget kizáró ok.¹⁶⁷

¹⁶⁰ 2013. évi V. törvény 6:157. § (1) bekezdés; Bársony, 2021, 1620.

¹⁶¹ 2013. évi V. törvény 6:159. § (2) bekezdés.

¹⁶² 2013. évi V. törvény 6:163. § (1), (5) bekezdés.

¹⁶³ Juhász, 2012, 482.

¹⁶⁴ Lénárdné Maletics, Nochta, 2022, 314–315.

¹⁶⁵ Menyhárd, 2021, 2277.

¹⁶⁶ 2013. évi V. törvény 6:562. § (1) bekezdés.

¹⁶⁷ Juhász, 2012, 484.

A veszélyes állat tartója a veszélyes üzemi felelősség szabályai szerint felel.¹⁶⁸ Ez azt jelenti, hogy az állattartó köteles a kárt megtéríteni és csak abban az esetben mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.¹⁶⁹ A Ptk. nem határozza meg, hogy mely állat minősül veszélyesnek, ugyanakkor az Ávtv. kimondja, hogy veszélyes állatnak a veszélyes állatfajok egyedei minősülnek,¹⁷⁰ és a veszélyes állat tartójának felelősségénél a Ptk.-ra utaló szabályt tartalmaz.¹⁷¹ Az Ávtv. végrehajtási rendeletének melléklete pedig meghatározza a veszélyes állatfajok körét.¹⁷²

A vadászható állat alatt a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény szerinti valamennyi vadászható vadon élő állatot kell érteni.¹⁷³ A vadászható állat által okozott kár megtérítéséért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületén a károkozás történt. Ha a károkozás nem vadászterületen történt, a kárért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületéről a vad kiváltott.¹⁷⁴ A vadászatra jogosult mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt ellenőrzési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő,¹⁷⁵ vagyis a felelősség veszélyes üzemi. A veszélyes állatok és a vadászható állatok károkozása esetén a felróhatóság hiánya nem minősül felelősséget kizáró oknak.¹⁷⁶ A kártérítési felelősség elévülési ideje 3 év.¹⁷⁷

5. Szomszédjogok és az állattartás

A szomszédjog általános szabálya az állattartás során is érvényesül: a tulajdonos a dolog használata során köteles tartózkodni minden olyan magatartástól, amellyel másokat, különösen a szomszédokat szükségtelenül zavarná, vagy amellyel jogaik gyakorlását veszélyeztetné.¹⁷⁸ A Ptk. szabályai mellett a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet szomszédjogi szabálya is alkalmazandó, amely szerint a kedvtelésből tartott állatot úgy kell tartani, hogy az állat tartása lehetővé tegye annak természetes viselkedését, ugyanakkor a környező lakóközösség kialakult élet- és szokásrendjét tartósan és szükségtelenül ne zavarja.¹⁷⁹ Azt, hogy a zavarás szükségtelen-e és azt mások milyen mértékig kötelesek tűrni, az úgy összes körülményének a mérlegelésével kell eldönteni. Mindig az adott ügyben

¹⁶⁸ 2013. évi V. törvény 6:562. § (2) bekezdés.

¹⁶⁹ 2013. évi V. törvény 6:535. § (1) bekezdés.

¹⁷⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 20. § (1) bekezdés.

¹⁷¹ 1998. évi XXVIII. törvény 24. §; Juhász, 2012, 483.

¹⁷² 1998. évi XXVIII. törvény 20. § (1) bekezdés; 85/2015. (XII. 17.) Korm. rendelet *a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól*.

¹⁷³ Barta, 2022, 34.

¹⁷⁴ 2013. évi V. törvény 6:563. § (1) bekezdés.

¹⁷⁵ 2013. évi V. törvény 6:563. § (2) bekezdés.

¹⁷⁶ Lénárdné Maletics, Nochta, 2022, 314–315.

¹⁷⁷ 2013. évi V. törvény 6:563. § (3) bekezdés; 2013. évi V. törvény 6:538. §.

¹⁷⁸ 2013. évi V. törvény 5:23. §.

¹⁷⁹ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet *a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról*, 14. § (2) bekezdés.

kell elbírálni – nem pedig általánosságban –, hogy a zavarás szükségtelen-e, meghaladja-e az ilyen helyzetben általában elviselhető mértéket.¹⁸⁰

Ha az állatok befogása indokolja, akkor a Ptk. alapján a szomszédos telek igénybevétele is sor kerülhet: a tulajdonos köteles a földjére való belépést megengedni, ha az az állatok befogása céljából szükséges. Ilyen esetben kártalanítás illeti meg az ingatlan tulajdonosát a telek igénybevételeért.¹⁸¹

A Ptk. mellett külön jogszabály is rendelkezik a szomszédjogokról, amely az állattartás tekintetében is tartalmaz előírásokat. A szomszédjogok és a tulajdonjog korlátainak különös szabályairól szóló 2013. évi CLXXIV. törvény alapján az ingatlan tulajdonosa a tilosban talált állatot befoghatja és ha az állat tulajdonosa ismert, köteles őt felszólítani az állat elszállítására. Ha azonban az állat kárt okozott, akkor az ingatlan tulajdonosát megilleti a visszatartási jog, ami azt jelenti, hogy az állatot mindaddig visszatarthatja, amíg az állat által okozott kárt az állat tulajdonosa meg nem téríti. Ha a tilosban talált állat tulajdonosa nem ismert, akkor a Ptk. találásra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.¹⁸²

6. Az állat mint háztársi közös vagyon

Az állat házassági vagyoni szempontból a háztársak közös vagyonába tartozik, azaz fő szabályként közös vagyonnak minősül.¹⁸³

A Legfelsőbb Bíróság LB Pfv.II.20.685/2007/5. eseti döntése a dolgokra vonatkozó szabályoknak az állatokra csak a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével történő alkalmazhatóságára utal, amelyben kifejtette, hogy:¹⁸⁴

„...a házassági vagyonközösséghez tartozó állat vonatkozásában a vagyonközösség fennállása alatt az állattartó kötelezettségei mindkét házastárs egyaránt terhelik, az életközösség megszűnése után pedig bármelyik házastárs követelheti az állat felek közötti megosztását is, nevezetesen: az állatnak valamelyik házastárs kizárólagos tulajdonába adását, valamint az általa képviselt aktív és passzív vagyoni értéknek a felek közötti kötelmi jellegű elszámolását. Nem igényelheti viszont jogszerűen egyik házastárs sem a közös tulajdonú állat elhelyezését és a vele való kapcsolattartás szabályozását, mert ilyen jogról sem az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény, sem egyéb jogszabály nem rendelkezik. A »kedvtelésből tartott« kutya vagy más állat pusztá birtokolásának ténye viszont lényegében mindannak az elsősorban nem vagyoni jellegű előnynek: az állat gazdájához való ragaszkodásának, szeretetének és hűségének a kizárólagos realizálásával is együtt jár, amelyek miatt az ember az ilyen állat tartásában »kedvét leli«. Az említett nem vagyoni jellegű előnyök ellentételezéseként pedig a közös tulajdonú kutyát ténylegesen birtokában tartó és gondozó társtulajdonostól a kutya tartásával és gondozásával kapcsolatos költségek egyedüli viselése is elvárható, mert az említett költségeknek a másik, illetve többi társtulajdonosra való áthárítása nem csupán a nevezettek jogait és a kedvtelésből tartott kutyához fűződő

¹⁸⁰ BH 2012.11.260; Maka, 2021, 1068.

¹⁸¹ 2013. évi V. törvény 5:25. §.

¹⁸² Kiss, 2021b, 1088; 2013. évi CLXXIV. törvény 2. § (1)–(2) bekezdés.

¹⁸³ Lénárdné Maletics, Nochta, 2022, 315–316.

¹⁸⁴ Csúri, 2021, 636.

törvényes érdekeit sértené, hanem – az alperes érvelésével ellentétben a kutyát ténylegesen gondozó házastársat másik házastárs terhére méltánytalan vagyoni előnyhöz is juttatná.¹⁸⁵

A házastárs különvagyonához tartozó állat szaporulata is a közös vagyonba kerül, de a kiesett állat pótlására beállított egyed a házastárs különvagyonára marad.¹⁸⁶

7. Az állat mint a letéti szerződés tárgya

Az állatok – mivel a Ptk. a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével rendeli rájuk alkalmazni a(z) (ingó) dologra vonatkozó szabályokat – letét tárgyai is lehetnek. Állatok letétbe adása történhet például egy kutya állatpanzióba adásakor, vagy a lovak bértartása esetén.¹⁸⁷ Ilyen esetekben a letéti szerződés alapján a letéteményes a szerződésben meghatározott állat megőrzésére és annak a szerződés megszűnésekor történő visszaadására, a letévő pedig díj fizetésére köteles.¹⁸⁸ Vagyis a letét fő szabály szerint visszerhes.¹⁸⁹ Állatok esetében ex lege a letéteményes őrzési kötelessége kezelési kötelezettséggel egészül ki, ami azt jelenti, hogy kezelésként kell nyújtani minden olyan szolgáltatást, amely ahhoz szükséges, hogy a letett állatot fizikai és mentális károsodás nélkül lehessen visszaadni.¹⁹⁰

8. Az állat mint a hagyaték tárgya

A Ptk. kimondja, hogy az ember halálával hagyatéka, mint egész száll az örökösre. Örökölni végintézkedés alapján vagy törvény szerint lehet.¹⁹¹

Az örökhagyó állata a hagyaték tárgyát képezi.¹⁹² A *hagyatéki eljárásról* szóló 2010. évi XXXVIII. törvény alapján leltározni kell a hagyatékban lévő állatot, ha értéke a törvényben megállapított öröklési illetékmentes értéket meghaladja,¹⁹³ vagyis élő állat értékénél fogva kerülhet be a leltárba.¹⁹⁴

Ha az örökhagyó után végintézkedés maradt, az öröklés rendjét ez határozza meg. Az örökhagyó a halála esetére vagyonáról vagy annak egy részéről – vagyis akár az állat sorsáról is – szabadon rendelkezhet.¹⁹⁵ Azonban állatot kedvezményezettként megnevezni nem lehet.¹⁹⁶

Az örökség visszautasítása tekintetében a Ptk. lehetőséget biztosít arra, hogy az örökös a mezőgazdasági termelés célját szolgáló állatállomány öröklését külön is visszautasítsa, erre azonban csak akkor kerülhet sor, hogy ha az örökös nem

¹⁸⁵ LB Pfv.II.20.685/2007/5.

¹⁸⁶ Csúri, 2021, 649; BH 1981.10.408.

¹⁸⁷ Lajer, 2021, 1945.

¹⁸⁸ 2013. évi V. törvény 6:360. §

¹⁸⁹ Szalma, 2018, 440.

¹⁹⁰ Lajer, 2021, 1949.

¹⁹¹ 2013. évi V. törvény 7:1. §; 2013. évi V. törvény 7:3. § (1) bekezdés.

¹⁹² Lénárdné Maletics, Nochta, 2022, 315–316.

¹⁹³ 2010. évi XXXVIII. törvény *a hagyatéki eljárásról*, 20. § d).

¹⁹⁴ Kajó, 2021.

¹⁹⁵ 2013. évi V. törvény 7:3. § (1) bekezdés; Ptk. 7:10. §.

¹⁹⁶ Forgács, 2007.

foglalkozik hivatásszerűen mezőgazdasági termeléssel. A hagyatékot ugyanis fő szabály szerint egészében lehet visszautasítani.¹⁹⁷

Felhasznált irodalom

- Barta J. (2022): A vadkár, valamint a vadászható állat által okozott kár szabályozása és vadgazdálkodási összefüggései Magyarországon. In: Barta J. (szerk.): *A vadkár, a vadászható állat által okozott kár és a vadgazdálkodás összefüggései nemzetközi kitekintéssel*. Budapest: Patrocínium Kiadó, 13–71.
- Bársony E. (2021): A szerződészegés. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 1608–1647.
- Csúri É. K. (2021): Házassági vagyoni jog. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 618–738.
- Forgács I. (2007): Az amerikai és a magyar öröklési jogviszonyok összehasonlítása. *Közjegyzők Közlönye*, 2007/10, 3–14.
- Juhász Á. (2012): Az állat által okozott károk és azok megítélése a hatályos magyar polgári jogban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, 30 (2), 481–500.
- Kajó C. (2021): Gondolatok az élő állat mint hagyaték témakörben. *Jegyző és Közigazgatás*, 23 (4).
- Kiss G. (2021a): A tulajdonjog megszerzése. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 1098–1120.
- Kiss G. (2021b): A tulajdonjog tartalma és védelme. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 1085–1097.
- Lajer Zs. (2021): A letéti szerződések. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 1940–1974.
- Lenkovics B. (2008): *Dologi jog*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Lénárdné Maletics B., Nochtá T. (2022): Az állatok magánjogi státusz helyzetéről. *Magyar Jog*, 69 (5), 313–316.
- Maka M. (2021): A birtok és a birtokvédelem. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 1055–1077.
- Menyhárd A. (2007): *Dologi jog*. Budapest: Osiris Kiadó.

¹⁹⁷ 2013. évi V. törvény 7:89. § (1)–(2) bekezdés.

- Menyhárd A. (2021): A felelősség egyes esetei. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 2260–2278.
- Nagy Cs. (2021): A befogott és a talált állatok jogi sorsa. *Jegyző és Közigazgatás*, 23 (5).
- Navratyil Z. (2009): Kirepült méhraj és polgári jog. *Iustum Aequum Salutare*, 5 (2), 185–196.
- Serák I. (2021): A tulajdonátruházó szerződések. In: Csehi Z. (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lapkiadó Kft., 1701–1738.
- Szalma J. (2018): A letéti szerződés az európai és a magyar jogban. *Magyar Jog*, 64 (7–8), 433–442.
- Tatai K., Fodor K., Vetter Sz. (2022) A magyarországi állatvédő szervezetek örökbeadási feltételei és gyakorlata. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 144 (9), 543–554.

V. AZ ÁLLATVÉDELEM BÜNTETŐJOGI VONATKOZÁSAI

A büntetőjog „ultima ratio”, vagyis végső eszköz jellegű, mivel egy cselekmény, magatartás akkor válik bűncselekménnyé, ha a jogalkotó elismeri kiemelt veszélyességét a társadalomra, és beemeli a büntetőjogba. Az állatvédelem büntetőjogi megítélése, és ennek koncepcionális alapja folyamatosan változott az idők folyamán, korunkban a jogalkotók egyre inkább elismerik az állatvédelem fontosságát, beleértve a szenvedésmentességhez fűződő érdeket, a fajmegőrzési és természetvédelmi törekvéseket, valamint a társadalom jóllétével való összefüggéseit is.

Az állatvédelemmel kapcsolatos bűncselekmények köre, valamint az egyes bűncselekmények tényállási elemeinek rendszere is rendkívül változatos képet mutat a különböző korokban és régiókban, emellett ezeknek a bűncselekményeknek a védett jogi tárgya is jelentős átalakuláson ment keresztül.¹⁹⁸ Eredetileg a közrend és közbiztonság, vagyis a társadalom emberi aspektusának védelme volt a hangsúlyos, míg napjainkban egyre inkább az állatok önmagukban vett értéke kerül a középpontba.

Az állatvédelemmel összefüggő bűncselekmények nagy része jelenleg a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) környezet és természet elleni bűncselekményeket tárgyaló XXIII. fejezetében található. A kapcsolódó vétségek és büntettek széles skálán mozognak. Némelyek közülük inkább fajvédelmi (például a természetkárosítás), mások inkább egyedvédelmi (például az állatkínzás) fókuszúak, de általánosan jellemző, hogy a tényállások egyre differenciáltabbak, a büntetések pedig egyre szigorúbbak.¹⁹⁹

1. Az állatkínzás

Az állatkínzás az ősember megjelenésétől előforduló jelenség, és mint a devianciák általában, az évszázadok alatt a büntetőjog hatókörébe került, azonban koronként és kultúránként eltérő hangsúllyal. Az állatkínzás elleni pönális szabályozás a világ legtöbb országban megjelent, azonban a szabályozások konkrét formái országspecifikus eltéréseket mutatnak. Az állatkínzás nemzetközileg többféle főbb elkövetési magatartást takarhat, amelyek köre országonként változik. Az állatkínzás megvalósulhat egyetlen aktussal (például kutya megkéselése), folytatólagos bánásmóddal (ló rendszeres túldolgoztatása), mulasztással, elhanyagolással (állatok éheztetése), az állat elpusztításával, az állat elűzésével, elhagyásával, tiltott halászati, vadászati eszköz használatával, illetve állatok viadalon való felhasználásával. Utóbbi három kategória önálló tényállást is képezhet: Magyarországon például a hatályos szabályozás szerint az orvvadászat, az orvhalászat és a tiltott állatviadal szervezése²⁰⁰ önálló bűncselekmény.

1.1. Az állatkínzás magyarországi szabályozásának története

Az állatkínzás szabályozásának gyökerei – történeti szempontból – a közbiztonság, köznyugalom sérelménél keresendőek, ennek a megközelítésnek továbbra is megtaláljuk az anakronisztikus nyomait. Az állatok bántalmazástól való megóvásán

¹⁹⁸ Vetter, Ózsvári, 2021, 663–675.

¹⁹⁹ Vetter, 2020.

²⁰⁰ 2012. évi C. törvény a *Büntető Törvénykönyvről*, 245. §, 246. §, 247. §.

keresztül nem csupán, illetve elsősorban nem a szenvedő állat védelme volt a cél, hanem a társadalom erkölcsiségének, a közbiztonságnak a védelme.

A Csemegi-kódex, vagyis a 1878. évi V. törvény a bűncselekményeket büntetésekre, vétségekre és kihágásokra osztotta, ez utóbbiakról a kihágási büntető törvénykönyv – az 1879. évi XL. törvénycikk – rendelkezett. A kihágási Btk. meghatározta az állatkínzás tényállását, amely szerint, aki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínoz, vagy durván bántalmaz, úgyszintén, aki az állatkínzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi, nyolc napig terjedő elzárással és száz forintig terjedhető pénzbírsággal büntethető. Védendő jogtárgyként tehát nem az állatok testi épségének a védelmét jelölték meg, hanem a társadalom nyugalmat.²⁰¹

A rendszerváltás utáni Magyarországon – egy emblematikus állatkínzásos esetet követő közfelháborodás és aláírásgyűjtés nyomán – 2004-ben lett az állatkínzás bűncselekmény,²⁰² az azóta eltelt években két egymást erősítő jogi folyamat figyelhető meg. Egyrészt a Ptk. – a nemzetközi trendeknek megfelelően – lényeges változást hozott az állatok jogi pozícióját illetően, amikor indirekt módon bár, de kiemelte az állatokat a pusztán – élettelen tárgyakhoz hasonlatos – dologi státuszából.²⁰³ A másik ehhez kapcsolódó folyamat pedig éppen a büntetőjogban zajlik, ahol az állatkínzás védendő jogi tárgyának módosulását követhetjük nyomon: míg a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 1978. évi IV. törvény (régis Btk.) a közrend elleni bűncselekményekről szóló fejezetben, a közbiztonság elleni bűncselekmények között²⁰⁴ szabályozta az állatkínzást, a Btk. már a környezet és természet elleni bűncselekmények közé helyezte.²⁰⁵

Az állatkínzás kriminalizálása után tehát a szabályozás többlépcsős szigorodásának, differenciálódásának lehetünk tanúi.²⁰⁶ Legutóbb a 2021. év végén döntött az Országgyűlés egyhangúlag – többek között – az állatkínzás büntetőjogi tényállásának bővítéséről, új minősített esetekről, illetve az eddigieknél nagyobb büntetési tételek megjelenéséről.²⁰⁷

Az állatokkal kapcsolatban jelenleg nemzetközileg uralkodó jogi álláspont szerint elfogadható az állatok emberi célú (élelmiszer, ruházat, kutatás stb.) felhasználása, de azt humánus módon kell végrehajtani, a fájdalom és szenvedés minimalizálásával. Bár a hangsúly eltolódott az állatok önmagában vett értékének megbecsülése irányába, az antropocentrizmus alapvetően tetten érhető a szabályozásban, méghozzá az *indokolatlanság* követelményének kimondásával. Az állatkínzás tényállása a legtöbb európai országban tartalmazza azt a kitétel, hogy a cselekmény indokolatlanul (vagy szükségtelenül, nem megengedett módon stb.) valósul meg. Hogy mi az indokolt

²⁰¹ 1879. évi XL. törvénycikk: *a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról*. VII. fejezet. A közrend és a közszemérem elleni kihágások, 86 §.

²⁰² Károlyi, 2006, 25.

²⁰³ 2013. évi V. törvény *a Polgári Törvénykönyvről*, 5:14. § A dologra vonatkozó szabályokat az állatokra a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével kell alkalmazni.

²⁰⁴ 1978. évi IV. törvény *a Büntető Törvénykönyvről*, XVI. fejezet.

²⁰⁵ 2012. évi C. törvény XXIII. fejezet.

²⁰⁶ Vetter, 2020.

²⁰⁷ 2021. évi CXCVIII. törvény *az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról*.

fájdalomkózos, és mi az indokolatlan, azt a jogalkotók és a jogalkalmazók határozzák meg. Nem tekinthető indokolatlannak – sok más mellett – a vadászat, halászat, az állatkísérlet, a szakszerű állatorvosi tevékenység vagy a vágóállatok élelmszercélú leölése. Az állatkínzás jogi definíciója tehát csak a „szükségtelen” szenvedést okozóra terjed ki.

1.2. Az állatkínzás bűncselekményi tényállása a hatályos Btk.-ban

A magyar jog két állatkínzás definíciót is ismer, az egyik, szélesebb kört felölelő meghatározás az Ávtv.-ben,²⁰⁸ a másik a Btk.-ban. A büntető rendelkezés az annak alapjául szolgáló magatartási normát önállóan határozza meg, nem kerettényállás, így nem kell visszanyúlni az Ávtv. meghatározáshoz a Btk. állatkínzás tényállás kapcsán. Nem alapozza meg a kerettényállásnak minősítést az sem, hogy egyes tényállási elemek körülírására egy más jogágban definiált fogalmat kell használni. Az állatkínzás kapcsán ez a helyzet például a kedvtelésből tartott állat²⁰⁹ vagy a jó gazda gondossága²¹⁰ fogalmak esetén.

Állatkínzásért kiszabható szabadságvesztés, pénzbüntetés és közérdekű munka is. Utóbbi kettő úgy is felfogható, mint a szabadságvesztés elkerülésének módjai, és végrehajtásukat is a szabadságvesztésre való átválthatóságuk kényszeríti ki.²¹¹ Foglalkozástól eltiltás esetén az elkövető megélhetési, gazdasági hátrányokat szenved el, azonban ez nem megfelelő szankció, ha kedvtelésből tartott állatot vagy idegen állatot ki-
noznak meg.

Az állatkínzás alapesete szerint *aki gerinces állatot indokolatlanul oly módon bán-talmaz, vagy gerinces állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza, vagy gerinces állatát vagy veszélyes állatát elűzi, elhagyja vagy kiteszi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*²¹²

Az állatok jogalanyiség híján nem lehetnek jogi értelemben az állatkínzás sértettjei, a sértett a társadalom, az emberi közösség, vagy a közrend, a közbiztonság. Bár a köznyelvben mindennapos az áldozat szó használata a sérelmet szenvedett állatra, kriminológiai értelemben ez sem tűnik megfelelő terminus technicusnak. Nem kétséges viszont, hogy jogi értelemben az állatok az állatkínzás elkövetési tárgyai. Vannak olyan bűncselekmények, amelyek elkövetési tárgyává csak bizonyos tulajdonsággal rendelkező, speciális körbe tartozó „tárgy” válhat. Az állatkínzás ilyen bűncselekmény, hiszen a behatás csak állatot érinthet, állatra irányulhat. Az állatkínzásellenes szabályozások jellemzően – de nem kivétel nélkül – kétféle megoldást alkalmaznak: az egyik szerint az érintett állat csupán gerinces lehet, a másik megoldás „állatról” rendelkezik, közelebbi meghatározás, szűkítés nélkül.²¹³

²⁰⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 3. § (4) bekezdés.

²⁰⁹ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról, 1. § (1) bekezdés.

²¹⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 3. §.

²¹¹ Vetter, 2020.

²¹² 2012. évi C. törvény 244. § (1) bekezdés.

²¹³ Vetter, 2020.

Az elkövetési tárgy és a védett jogi tárgy nem feltétlenül esik egybe: emberölésnél például védett jogi tárgy az élet, az elkövetési tárgy pedig „más ember”.²¹⁴ Magyarországon állatkínzás esetében az elkövetési tárgy az állat, azonban a védett jogi tárgy kezdetben egyértelműen a társadalom, a közérkölcse védelme volt. Mára ez módosult, egyre inkább a környezet és a természet védelméhez, az állatok kíméletéhez, és a velük való etikus bánásmódhoz fűződő társadalmi érdek irányába változott.

Az állatkínzás mulasztással, vagyis „nem tevással” is elkövethető, és az ismert esetek viszonylag nagy részét teszik ki, hiszen idetartoznak az elhanyagolások ügyek, amikor állatokat, vagy egész állományokat hagynak magukra ellátás nélkül.

Az állatkínzás elkövetője bárki lehet, kivéve egyrészt a mulasztással elkövetett állatkínzót, hiszen mulasztani az tud, aki egyébként valamilyen tevékenységre köteles lenne, másrészt azt, aki állatát elűzi, elhagyja, kiteszi, tehát mindkét esetben az állattartó lehet az elkövető.

Az a tény, hogy Magyarországon az állatkínzás nem eredmény-bűncselekmény a rugalmasabb alkalmazást teszi lehetővé, míg a gondatlan alakzat hiánya némileg szűkíti a jogalkalmazó mozgásterét – bár a mulasztással elkövetett állatkínzás lehetőségébe egyes esetekben pótolhatja a gondatlan alakzat hiányát. Az állatkínzás megállapíthatósága nem a tulajdonjogi viszonyoktól függ, hanem egyrészt egyes anatómiai sajátosságoktól (Magyarországon az állatkínzás bűncselekményi tényállása legfőképpen a gerinces állatokra terjed ki), másrészt egyéb kategorizációktól (például az „elűz, elhagy, kitesz” elkövetési magatartás a veszélyes állatokra is kiterjed a gerinces állatokon kívül, amelyek körét a jogalkotó egy 2015-ös kormányrendeletben szabályozza²¹⁵).²¹⁶

Az állatkínzásos ügyek jellegzetessége, hogy egyes tényállási elemek a legtöbb esetben szakkérdésnek tekintendők, amelyek állatorvos szakértők bevonását teszik szükségessé. Az elkövetési tárgyként minősített állatok rendszertanilag, felépítésüket és fájdalomérzékelésüket tekintve rendkívül változatos képet mutatnak, így sokszor nehéz feladat például a bánásmód, a maradandó egészségkárosodás vagy a különös szenvedés szakértői megítélése.²¹⁷ A bánásmód nem lehet egyszeri tett, és fogalmába tartozik minden olyan tartási, gondozási mulasztás is, amely nem sorolható a bántalmazás körébe.

2022-től a korábban is hatályos minősített esetekhez (*a büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzást az állat különös szenvedését okozva, vagy több állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozva követik el*²¹⁸) újabb minősített eseteket kapcsolt a jogalkotó²¹⁹. A törvénymódosító javaslat (továbbiakban: Javaslat) indokolása szerint a szigorításra azokra a jelenségekre tekintettel került sor, amelyek az utóbbi időszakban egyre gyakoribbá váltak, illetve

²¹⁴ 2012. évi C. törvény 160. §.

²¹⁵ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól.

²¹⁶ Vetter, megjelenés alatt, Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében. *Ügyészek Lapja*.

²¹⁷ Lorászko et al., 2021, 165–172.

²¹⁸ 2012. évi C. törvény 244. § (2) bekezdés a), b).

²¹⁹ Lásd 2021. évi CXXVIII. törvény.

amelyek az állatoknak okozott lényeges szenvedésen túl a társadalom tagjaiban széles körben váltanak ki megbotránkozást.²²⁰

Új minősített esetként megjelent *az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvényben meghatározott, az állat kedvtelésből való tartásától, illetve az érintett állatfaj tartásától eltiltással érintett állattal szemben az eltiltás tartama alatt, vagy állatkínzás vagy tiltott állatviadal szervezése büncselekmény miatti elítélést követő két éven belül elkövetett állatkínzás*, amelyekért hároméves szabadságvesztést is kaphat az elkövető. A világ sok országában van lehetősége a büntetőbírósnak, hogy állattartástól eltiltást szabjon ki, Magyarországon viszont ezt csak a közigazgatási hatóság teheti meg,²²¹ illetve külön polgári peres eljárásban az ügyész kezdeményezheti.²²² Előbbi esetben ennek időtartama 2-től 8 évig terjedhet, utóbbi esetben az ügyész életfogytig is kérheti.

Szintén új minősítő körülmény *a nagy nyilvánosság előtti elkövetés*, amelyhez szintén három év szabadságvesztés lehetőségét kapcsolta a jogalkotó. A nagy nyilvánosság előtti elkövetés jogalkotó általi „visszaemelés” 2022-ben tehát akár anakronisztikusnak is tekinthető, azonban ezúttal nem az állatkínzás, hanem „csupán” a minősített eset megállapításának feltétele. A mai korban rendelkezésre álló technikai feltételek lehetővé teszik, hogy egy-egy állatbántalmazásos cselekmény – például mobiltelefonról sugározva a közösségi médián keresztül – nagy tömegekhez akár azonnal eljuthasson. A Javaslat így fogalmaz: „Hátrányos következményként értékelhető többek között a gyermekek egészséges fejlődésére gyakorolt negatív hatás, az állatkínzás népszerűsítése, a nézettség növekedése miatti motiváció arra nézve, hogy az elkövető vagy más további ilyen cselekményt valósítson meg.”

A 2021-es módosítással három olyan minősítő körülmény is megjelent, amelyek büntetési tétele megegyezik a gondatlanságból elkövetett emberölés büntetési tételével. A Magyarországon állatkínzásért kiszabható immár öt év szabadságvesztés kifejezetten magasnak számít. Spanyolországban maximum 18 hónap, Németországban, Olaszországban, Hollandiában, Norvégiában, Szlovákiában és Svájcban három év a kiszabható szabadságvesztés időtartama.²²³

1. *A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzást különös visszaesőként követik el.*²²⁴ A különös visszaesés szempontjából hasonló jellegű büncselekmény az állat pusztulását okozva elkövetett természetkárosítás, az állatkínzás, a tiltott állatviadal szervezése.²²⁵
2. *A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzást mérge alkalmazásával vagy az állat elpusztítására alkalmas csalétek kihelyezésével több állat pusztulását okozva követik el.* A mérge olyan veszélyes anyag vagy keverék, amely toxikológiai tulajdonságai alapján a belégzése, lenyelése vagy a bőrön át történő felszívódása esetén az állat életét veszélyezteti, illetve az állat

²²⁰ Az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló T/17434. számú javaslat általános indokolása.

²²¹ 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (9), (10) bekezdés.

²²² 1998. évi XXVIII. törvény 44. § (2) bekezdés.

²²³ Vetter, 2020.

²²⁴ 2012. évi C. törvény 244. § (3) bekezdés.

²²⁵ 2012. évi C. törvény 244. § (6) bekezdés.

különös szenvedését vagy maradandó egészségkárosodását idézheti elő.²²⁶ A mérgezés társadalomra veszélyességét alátámasztja, hogy a jogalkotó már a cselekmény előkészületét is büntetni rendeli két év szabadságvesztés lehetőségét hozzákapcsolva.²²⁷ Nagyon hasonló kiegészítés figyelhető meg a természetkárosítás tényállását tekintve²²⁸, amely közvetlen előzményének a turai eset tekinthető: 2021 nyarának végén száznegyvenegy mérgezett családok és száztizennyolc mérgezett állat teteme került elő a Szent András Dombi Vadásztársaság működési területén.²²⁹ A Javaslat utal az ilyen esetek „elszaporodott” voltára, és így fogalmaz: „a mérgező esetek komoly természetvédelmi károkat okoznak itthon és külföldön is egyaránt. Egyre több esetben van szükség hatósági fellépésre akkor, amikor akár több száz védett állatfaj (pl.: barna rétihéja, barna kánya, hamvas rétihéja) és több védett állatfajnak nem tekinthető állat (pl.: kutya, macska, róka) szenvedését és pusztulását előidéző mérgezést követnek el”. Ennek megfelelően a jogalkotó a természetkárosítás vonatkozó rendelkezéseivel összhangban szeretné szankcionálni az állatkínzás tényállásán belül is a mérgezést. Fontos hozzátenni, hogy „a tömeges mérgezést legtöbbször egy olyan idegölő méreggel végzik, amely az állati szervezeten kívül sokszor az emberi szervezetre is halálosnak minősül”.

3. Szintén *egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a bántalmazással vagy bánásmóddal elkövetett állatkínzást szaporítással összefüggő haszonszerzési cél érdekében, tíznél nagyobb számú kedvtelésből tartott állatra, a jó gazda gondosságának elmulasztásával követi el.* Fontos hangsúlyozni, hogy egyfelől a jogalkotó kísérletet tesz az illegális szaporítás – más országokban is nehézségeket okozó – jogi definiálására, másfelől magát az illegális szaporítást nem teszi bűncselekménnyé, csak akkor, ha az állatkínzás alapesete is megvalósul. A Javaslat így indokolja ezen kiegészítést: „a jogalkalmazói visszajelzések, valamint az állatvédelmi szervek elmondása szerint megállapítható, hogy az állatok szaporításával foglalkozók nem képesek az állatok megfelelő körülmények között történő tartásáról és ellátásáról gondoskodni. A szaporítók ugyanis a haszon maximalizálására törekednek, amely miatt az állatokat idő előtt leválasztják az anyaállatról, ezt követően pedig alkalmatlan helyen és körülmények (pl.: zsúfoltan, éheztetve) között szállítva, sokszor az állat fajtájától eltérő, népszerű fajtaként megjelölve értékesítik. Emellett a még el nem adott állatok életkörülményeit, étellel és ivóvízzel való ellátását és egészségügyi ellátását (pl.: oltás, betegségek kezelése) sem képesek megfelelően biztosítani, és ha kell, sokszor maguk végzik az állatorvost igénylő beavatkozásokat (pl.: farok, fül csonkítás). ... A szaporító telepeket a már születésüktől romló egészségi állapotban lévő, kedvtelésből tartott nagyszámú állatok szaporításának, elhanyagolt, az állatnak lelki és testi szenvedést okozó környezetben

²²⁶ 2012. évi C. törvény 253/A. §.

²²⁷ 2012. évi C. törvény 244. § (5) bekezdés.

²²⁸ 2012. évi C. törvény 242. § (2a), (3a) bekezdés.

²²⁹ *Félelmetes méreteket öltött a turai madármérgezés: rengeteg állat pusztult el.* Forrás: <https://www.agrarszektor.hu/allat/20210915/felelmetes-mereteket-oltott-a-turai-madarmergezes-rengeteg-allat-pusztult-el-32596> (letöltve: 2023. 08. 23.).

való tartásának, valamint haszonszerzés céljából alkalmatlan helyen való szállításának, értékesítésének megelőzése és a telepek felszámolása érdekében feltétlenül szükséges az állatkínzás minősített eseteként büntetni.”

2. A természetkárosítás

A természetet több bűncselekmény is károsíthatja (környezetkárosítás, orrvadászat, orvhalászat, lopás stb.), azonban a természetkárosítás tekinthető a leginkább természetvédelemre „specializált” tényállásnak. A természetkárosítás elsősorban fajvédelmi célzatú, de szorosan érinti az állatok egyedeinek sorsát, jóllétét is.²³⁰ A tényállás legfontosabb háttérjogszabályai a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, valamint a *védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről* szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet.

A természetkárosítás bűncselekmény keretében élő szervezet egyedének számít az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota, az élő szervezetek keresztezéseként és kereszteződésekként létrejött egyed, valamint az élő szervezet egyedének származéka, ami alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, valamint annak vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, továbbá azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz.

A természetkárosításnak már az alapesete is büntett, az állatkínzástól eltérően. Aki 1. fokozottan védett élő szervezet egyedét, 2. védett élő szervezetet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit – feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket –, 3. a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Minősített esetben a büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás az élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza, hogy 1. a fokozottan védett élő szervezet egyedeinek, illetve védett élő szervezet vagy az

²³⁰ Nagy nemzetközi és hazai sajtóvisszhangot keltett a fokozottan védett, Svájcban érkező, jeladós farkasnak az ügye. 2023. április elején azonban a nyomkövető elhallgatott, sorsának tisztázása érdekében az Aggteleki Nemzeti Park jelzése alapján – mivel feltehető volt, hogy pusztulását emberi beavatkozás okozta – a KR NNI Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály Kiemelt Ügyek Osztály Környezeti Bűnözés Elleni Alosztálya nyomozást rendelt el ismeretlen tettes ellen természetkárosítás büntett elkövetése miatt. A gyanú szerint a védett farkast 2023. április 1-jén Hidasnémeti külterületén pusztították el egy vadászó társaság tagjai. Az állat elejtését követően a tetemről a jeladót levágták, és azt a Hernád folyóba dobták, melyet a nyomozók bűvárok segítségével megtaláltak. Az ügy egyelőre – 2023 augusztusában – nem zárult még le. Forrás: Magyar Rendőrség. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/elfogtak-ferfit-az-el-pusztult-jelados-svajci-2023> (letöltve: 2023. 08. 22.).

Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeinek (feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket) esetében az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét, illetve 2. amely a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet esetében az élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti. Mindezek gondatlanságból való elkövetése, illetve az előkészülete is büntetendő, méghozzá két évig terjedő szabadságvesztéssel.

Szintén egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a természetkárosítást méreg alkalmazásával vagy az állat elpusztítására alkalmas csaletek kihelezésével, több állat életét veszélyeztetve követi el.²³¹ A mérgezőes bűncselekményekkel kapcsolatos szankciók 2022-től szigorodtak.²³² Az állatkínzás és a természetkárosítás esetében is immár külön minősített esetnek számít a méreggel elkövetett bűncselekmény, ezen kívül a tevékenység előkészülete is büntethetővé vált, utóbbi vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel.

Aki Natura 2000 területet²³³, védett barlangot, védett természeti területet vagy védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy a védett élő szervezetek életközössége, illetve azok élőhelye jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozza. Utóbbi gondatlan elkövetése is bűncselekmény, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

3. Tiltott állatviadal szervezése

Az állatviadal az emberiség történetében kezdetben egyöntetűen elfogadott, intézményesített jelenségként jelent meg. Célja a szórakoztatás és a nézők feszültségének levezetése volt, később egyes típusai szorosán összefonódtak a kultúrával. A római időkben az első feljegyzett nagyszabású állatviadalt i. e. II. század első felében tartották, ahol elefántok, bikák, vadkanok, medvék küzdöttek meg egymással. A középkori világban, főként Angliában, folyamatosan jelen volt az állatviadalkodás. A XI. századtól kezdve számított a nemesség egyik fő szórakozásának a „bear baiting”, vagyis a medveheccelés. A medvéket ilyenkor póznákhoz kötötték, és egy vagy több

²³¹ 2012. évi C. törvény 242. §.

²³² 2021. évi CXXXVIII. törvény.

²³³ Natura 2000 terület (európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű terület): külön jogszabályban meghatározott különleges madárvédelmi terület, különleges természetmegőrzési, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek kijelölt terület, illetve az Európai Unió által jóváhagyott különleges természetmegőrzési, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 4. § h).

kutyával kellett megküzdeniük. A *spanyol bikaviadalt* (corrida de toros) a mórok honosították meg az Ibériai-félszigeten, a XVII–XVIII. századra egyre fontosabb társadalmi eseménnyé vált. Korunkban néhány markáns kivételtől eltekintve (bikaviadal Spanyolországban, kakasviadal Franciaországban stb.) tiltott az állatviadatok tartása Európában.²³⁴

A gyakorlatban leggyakrabban előforduló állatviadal, a kutyaviadal nem csupán illegális „szórakozás”, hanem a szervezett bűnözés részeként üzlet is, és gyakran szorosán kapcsolódik más bűncselekményekhez (kábitószerral való visszaélés, lopás, orgazdaság, emberölés stb.). A kiemelt társadalomra veszélyességre indirekt módon utal a Be., amikor lehetővé teszi – többek között – a természetkárosítás, az orvvadászat és a tiltott állatviadal szervezése bűncselekmények esetében a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök használatát.²³⁵

A viadal során a legtöbb esetben a köznyelv által – tévesen – „bull-típusúnak” nevezett ebek harcolnak: staffordshire terrier, amerikai staffordshire terrier, amerikai bulldog és amerikai pit bull terrier, és ezek keverékei. A kutyákat nehézláncon tartják, sokszor nagyon rossz körülmények között, hiszen a bántalmazástól, éheztetéstől az agresszió fokozását várják. A kutyák kiképzése speciális medencék, futópadok, illetve „csaliállatok” (kisebb kutya, nyúl, macska, csirke) segítségével történik. Kutyaviadalra képzett kutyákra jellemzőek a kihegyezett fogak, levágott fülek. A nőtény kutyákat sokszor mechanikusan rögzítik, hogy megakadályozzák a harcot, míg a hímek megtermékenyítik őket. A győztes kutyák, illetve az ő vérvonalukból származó kölykök sokat érnek a feketepiacon. A kutyákat arra ösztönzik, hogy akár halálig küzdjenek. A harc órákig tarthat, amíg valamelyik kutya súlyosan meg nem sérül vagy el nem pusztul.

Az állatviadal Magyarországon mind az Átv.-ben, mind a Btk.-ban tiltott tevékenységnek minősül. Akárcsak az állatkínzás esetében, az állatvédelmi törvényben egy szélesebb fogalom meghatározást találunk, mint a bűncselekményi alakzat esetében.

Az Átv. szerint „tilos az állat fizikai, pszichikai állapotának olyan megterhelése, küzdelemre készítése egy másik állattal vagy emberrel, amely sérülést vagy halált okozhat (kivéve a vadászatra alkalmazott állat jogszerűen történő kiképzését, vadászaton való alkalmazását). Tilos az állatviadal szervezése, tartása, továbbá az állatviadalra fogadás szervezése, az állatviadalon való közreműködés, részvétel, fogadaskötés. Tilos állatviadal céljára állatot tartani, tenyésztani, kiképezni, idomítani, valamint más személynek átadni, vagy forgalmazni; építményt, földterületet vagy egyéb helyet, anyagi eszközt más személy rendelkezésére bocsátani.”

A Btk. szerint aki gerinces állat részvételével állatviadalt szervez, tart, ilyen állatviadalra fogadást szervez vagy fogadást köt, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. 2022 óta új szabály, hogy aki állatviadalon részt vesz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Privilegizált eset, ha valaki állatviadal céljára gerinces állatot megszerez, tart, tenyészt, kiképez, idomít, vagy forgalmaz, ez esetben vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ha a tiltott állatviadal szervezését különös visszaesőként követik el, a büntetés egyes

²³⁴ Gyurcsó et al. (megjelenés alatt): *Összehasonlító állatvédelem*. Jegyzet. Állatorvostudományi Egyetem.

²³⁵ 2017. évi XC törvény a büntetőeljárásról, 234. § (2) bekezdés d).

esetekben akár egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés is lehet. A különös visszaesés szempontjából hasonló jellegű bűncselekmény az állat pusztulását okozva elkövetett természetkárosítás, az állatkínzás, a tiltott állatviadal szervezése, valamint a veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése.²³⁶ Tiltott állatviadal matt a kitiltás büntetésnek is helye van, vagyis az elkövető (ugyanúgy, mint például az orrvadász, vagy orvhalász is) egy vagy több településről, vagy egy település, illetve az ország meghatározott részéből kitiltható.

4. Orvvadászat, orvhalászat

A honfoglalás korában a vadászati tevékenység nem volt korlátok közé szorítható, mindenki szabadon vadászhatott, aki valamely nemzetségnek, illetőleg törzsnek tagja volt. A vadászat korlátozásai ekkortájt még ismeretlenek voltak. Az orvvadászat társadalmi megítélése viszont az idők folyamán jelentős változáson ment át, és a jogalkotók egyre inkább az orvvadászat különféle hátrányokkal való szankcionálásának szükségességét látták indokoltnak.²³⁷ A régi Btk. még az állatkínzás elkövetési magatartásaiként kezelte az orvvadászatot és az orvhalászatot, jelenleg azonban önálló tényállásokat képeznek. Nem túlzás azt állítani, hogy a szigorú büntetéssel sújtás – főleg kezdetben – nem állatvédelmi motivációjú volt, hanem gazdasági érdekek mentén alakult.

Az orvvadászat legfontosabb – fogalommagyarázó, pontosító – háttérjogszabálya a *vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról* szóló 1996. évi LV. törvény, az orvhalászaté a *halgazdálkodásról és a hal védelméről* szóló 2013. évi CII. törvény.

Orvvadászat bűncselekményt követ el, és büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki

- vadászterületen vadászatra való jogosultság nélkül, illetve idegen vadászterületen vadászaként engedély nélkül vad elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenységet végez,
- külön jogszabályban meghatározott, a vadfaj valamennyi egyedére kiterjedő vadászati tilalmi idő hatálya alá eső vadfaj egyedét ejti vagy fogja el,
- külön jogszabályban meghatározott tiltott vadászati eszközzel, tiltott vadászati módon vagy kéméleti területen vad, illetve fokozottan védett vagy védett gerinces állat elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenységet végez.²³⁸

Orvhalászat bűncselekményt követ el, és vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki jogosulatlanul halászhálóval vagy más halászati eszközzel – a horgászatot kivéve – halfogásra irányuló tevékenységet végez, vagy külön jogszabályban meghatározott tiltott eszközzel, tiltott módon vagy kéméleti területen halfogásra irányuló tevékenységet végez.²³⁹

²³⁶ 2012. évi C. törvény 247. §.

²³⁷ Zoltán, 2005.

²³⁸ 2012. évi C. törvény 245. §.

²³⁹ 2012. évi C. törvény 246. §.

5. Veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése

Ez a bűncselekmény nem a környezet és a természet elleni bűncselekmények között található, hanem a XXXIV. fejezetben, a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények között.

Aki *veszélyes állatot* engedély nélkül tart, szaporít, elidegenít, vagy az ország területére behoz, illetve a veszélyes állat tartására vonatkozó jogszabályban előírt biztonsági előírást megszegi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Veszélyes állatnak a veszélyes állatfajok egyedei minősülnek,²⁴⁰ az idetartozó fajok pontos listája, illetve a részletes biztonsági előírások a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendeletben találhatóak.²⁴¹

Szintén két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki *veszélyes ebet* (vagyis hatósági határozatban egyedileg veszélyes ebbé nyilvánított ebet²⁴²) szaporít, az ország területére behoz, onnan kivisz, versenyeztet, vagy engedély nélkül tart, jogszabály megszegésével elidegenít vagy megszerez, illetve a veszélyes eb ivartalanítására vonatkozó jogszabályban előírt kötelezettségét megszegi, vagy tartására vonatkozó jogszabályban [vagyis elsősorban az Átv.-ben és a *kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról* szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendeletben] előírt biztonsági előírást megszegi.

Aki veszélyes ebet őrző-védő feladat végzésére tart, kiképez, illetve veszélyes ebbel ilyen feladatot végeztet, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.²⁴³

Felhasznált irodalom

Gyurcsó A., Lorászkó G., Kitanics M., Tóth Sz., Vetter Sz. (megjelenés alatt): *Összehasonlító állatvédelem*. Jegyzet. Budapest: Állatorvostudományi Egyetem.

Károlyi J. (2006): Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. *Acta Juridica et Politica: Acta Universitatis Szegediensis*, 68 (13), 1–25.

Lorászkó G., Rác B., Gerencsér F., Ózsvári L. (2021): Az ügyészség tapasztalatai az állatkínzás vádjával indult bírósági eljárások során Magyarországon. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 143 (3), 165–172.

Vetter Sz. (2020): *Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében*. PhD-disszertáció. Gödöllő: Szent István Egyetem.

Vetter Sz. (megjelenés alatt): Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében *Ügyészek Lapja*.

²⁴⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 20. § (1) bekezdés.

²⁴¹ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet.

²⁴² 1998. évi XXVIII. törvény 24/A. § (2) bekezdés.

²⁴³ 2012. évi C. törvény 359. §.

Vetter Sz., Ózsvári L. (2021): Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében. *Magyar Tudomány*, 182 (5), 663–675.

Zoltán Ö. (2005): Az orvvadászatról és szankcionálásának változásairól. *Jogtudományi Közlöny*, 2005/3, 94–98.

VI. AZ ÁLLATKÍSÉRLETEK PRO ÉS KONTRA – AZ EURÓPAI UNIÓ SZABÁLYOZÁSA

1. Az állatkísérletek

Az állatkísérletekre vonatkozó alapvető jogi szabályozás bemutatása előtt rövid áttekintés szükséges az állatkísérlet mellett szóló érvek és az állatkísérletet ellenző érvek köréből.

Abban ma már a fejlett országok többségében egyetértés van, hogy kozmetikai célú állatkísérleteket tiltani kell. Ez így van az uniós szabályozásban és hazánkban is. Persze ez nem jelenti azt, hogy az egész világon így lenne, különösen Ázsiában napjainkban is végeznek állatkísérleteket kozmetikai céllal, de az Egyesült Államokban sincs teljes tilalom a kozmetikai célú állatkísérletekre, annak ellenére, hogy az USA-ban több szempontból is példaértékű az állatvédelem jogi szabályozása.

Mind a szakirodalomban, mind pedig a társadalomban a legtöbb vitára a gyógyászati célú állatkísérletek adnak okot.

1.1. Az állatkísérletek mellett szóló érvelés

Az állatkísérletek **jelentősége a tudományban**, különösen az orvostudományban igen jelentős. Emellett az állatkísérletek fenntartása mellett érvelők részéről meglehetősen ténszerű érv az, hogy az emberiség saját érdekében több célra használ fel állatokat. Ezek közül legalább kettő az emberiség fennmaradásához lényegében elengedhetetlenül szükséges. Táplálkozásunkra szolgál az összes célra felhasznált állat több mint 95%-a, míg tudományos kutatások céljára csupán kevesebb mint 0,3%-a. A többi felhasznált állat egyéb célt szolgál, mint például vadászatot, prémtermelést. Tény, hogy a táplálkozási célra felhasznált állatok számához képest a kísérleti célra felhasznált állatok száma meglehetősen alacsony.

Az orvostudomány célja az emberi egészség védelme, az emberi élet minőségének a javítása. Az orvostudományt azonban korlátozza az az erkölcsi elv, hogy emberen kísérleteket nem, vizsgálatokat is csak korlátozottan, indokolt esetben és körülmények között lehet végezni. Az Orvosi Világszövetség által kiadott Helsinki Nyilatkozat értelmében az emberen végzett klinikai orvostudományi kutatásokat, így például új gyógyszerek kipróbálásának előzetes állatkísérleti adatokon kell alapulnia.²⁴⁴

Állatok felhasználására szükség van az ugyancsak az emberi egészséget védő toxikológiai vizsgálatokban is. Környezetünkbe folyamatosan nagyszámú anyag kerül, amelyeket emberi szükségletek kielégítésére az ipar állít elő, például tisztítószer, mezőgazdasági termelésben felhasznált szerek, növényvédő szerek, műtrágya. Az új vegyületek kibocsátás előtti toxikológiai tesztelése elengedhetetlenül szükséges a társadalom védelme szempontjából.

Talán legszemléletesebben az mutatja az állatkísérletek jelentőségét, hogy napjainkig az először 1901 óta kiadott orvosi Nobel-díjak mintegy 75%-át ilyen kísérleteket alkalmazó kutatásoknak ítelték oda. Behring 1901-ben a diftéria elleni védőoltást tengerimalacokon végzett kísérletekkel tudta kifejleszteni, 1945-ben Fleming, Chain és Florey egereken végzett kísérletek eredményeként fejlesztette ki a penicillint, 1952-

²⁴⁴ Helsinki Nyilatkozat – Az Orvos Világszövetség (WMA), 2014, 134.

ben Waksman tengerimalacokon végzett kísérletek eredményeként fedezte fel a tuberkulózis elleni első gyógyszert. 1954-ban Enders, Weller és Robbins majmokon és egereken végzett kísérletek eredményeként találta meg a járványos gyermekbénulás vírusának tenyésztésére a megoldást, ami elvezetett a védőoltás felfedezéséig. Ezeken túl azonban még számos példát sorolhatnánk. Az állatkísérletek mellett érvelők azzal is érvelnek, hogy több mint 70 olyan gyógyszer ismeretes, amelyet emberek és állatok gyógyítására egyaránt alkalmaznak. A járványos gyermekbénulás néhány évtizeddel ezelőtt még rettenetes betegség volt. A legyőzését lehetővé tevő védőoltás kifejlesztéséhez majmokat kellett felhasználni. Amikor azonban a védőoltás elkészült, vele nemcsak a szülők rémét jelentő betegséget sikerült szinte teljesen kiküszöbölni, de az Afrikában élő ismert állatvédő Jane Goodall csimpánzait is ezzel oltották be, amikor a majomkolóniát járványos gyermekbénulás fenyegette.²⁴⁵ A hazai szakirodalomban érvelnek azzal is, hogy mind az Unióban, mind hazánkban az állatkísérletek engedélyhez kötött tevékenységek, amelynek szigorú feltételei vannak.²⁴⁶

Megjegyzendő az is, hogy az állatkísérletek többségében – amint később bemutatásra kerül – rágcsálók a kísérleti állatok. Míg hazánkban az állatkísérletek engedélyezésének szigorú szabályai vannak, addig a rágcsálóirtás – állatvédelmi szempontból – alulszabályozottnak tekinthető.²⁴⁷

1.2. Az állatkísérletek ellen szóló érvelés

A másik nézet képviselői közül kiemelendő Peter Singer, aki *Az állatok felszabadítása* című munkájában fejtette ki nézeteit. Tőle származik a „fajizmus”-nak fordított kifejezés („speciesism”), ami olyan előítélet vagy hozzáállás, amely előnyben részesíti a saját faj tagjainak érdekeit más fajok érdekeivel szemben. Azt a kérdést teszi fel: ha a magasabb fokú intelligencia nem jogosítja fel az egyik embert arra, hogy kihasználja a másik embert a saját céljaira, akkor hogyan jogosítaná fel az embereket arra, hogy hasonló célból kizsákmányolják a nem emberi állatokat? Singer szerint, ha egy lény szenved, akkor semmilyen morális igazolást nem találhatunk arra, hogy figyelmen kívül hagyjuk a szenvedését. Ha egy lény nem képes szenvedni, vagy boldogságot átélni, akkor nincs mit figyelembe vennünk.²⁴⁸ Márpedig azt az emberek többsége belátja, hogy az állatok éreznek fájdalmat és képesek szenvedni.

Singer utilitarista álláspontot képvisel, ami az állatvédelmi gondolatait is áthatja. A szerző szerint legalább azokban az esetekben tartózkodnánk az állatoknak szenvedést okozó cselekedetektől, amikor biztos, hogy az ebből fakadó emberi érdeksérelem meg sem közelíti az állatok érdekeinek sérelmét, akkor radikálisan változtatnunk kellene akár életmódunkon, a változások érintenék az étrendünket, a mezőgazdasági módszereinket, a kísérleti eljárásokat, vagy kísérleteket számos tudományterületen, a vadászat, csapdázás és a szőrmeviselés megítélését, olyan szórakozási formákhoz való viszonyunkat, mint az állatos cirkuszok vagy állatkertek. Cserébe mérhetetlen mennyiségű szenvedéstől kímélnénk meg az állatokat.²⁴⁹

²⁴⁵ Nagy, 2007, 13.

²⁴⁶ Uo.

²⁴⁷ Lásd részletesen: Tóth, Vetter, Ózsvári, Markovits, 2023, 407–418.

²⁴⁸ Peter, 2019, 8.

²⁴⁹ Uo., 14.

Singer élesen kritizálja az állatkísérleteket és amerikai példákon keresztül mutatja be azt. A pszichológiai jellegű állatkísérletek legelterjedtebb formája olyan, amelyben az állatok áramütéseket szenvednek el.²⁵⁰ Az állatkísérletek másik nagy területe a toxikológia. Évente állatok millióit teszik ki mérgező anyagok hatásának a toxikológiai laboratóriumokban, pl. Nagy-Britanniában 1988-ban 588 000 eljárást folytattak le állatokon különféle gyógyszerek és más anyagok tesztelésére, sőt ezek közül 281 000 nem humán gyógyszerekkel és nem is állatorvosi termékekkel történt.²⁵¹ E területen legismertebb az ún. LD50, ennek lényege, hogy 50%-ban letális dózis, vagyis a vizsgált anyagnak az az adagja, ami a kísérleti állatok felét megöli. Ez a módszer viszonylag ártalmatlan anyagok esetén is elfogadott, de ilyenkor is az állatok felének halálát okozó mennyiséget kell elérni, tehát ilyenkor hatalmas dózisban juttatják az állatok gyomrába az anyagot. Itt ugyanis pontosan annak meghatározása a cél, hogy az anyagból mennyi kell az állatok felének halálához. A másik ismert teszt a DRAISE-féle teszt. A vizsgálatokhoz használt állatokat tartószerkezetbe helyezik, amiből csak a fejük látszik ki, úgy, hogy szemüket sem tudják megdörzsölni. A vizsgálandó anyagot – pl.: fehéritőt, sampont vagy tintát – belecseppentik mindegyik vizsgálati nyúl egyik szemébe, majd ezt megismétlik és naponta megnézik a nyulak szemét, a duzzanatot, fekélyt, fertőzést vagy vérzést keresve.²⁵²

A belélegzéses vizsgálatokban légmentesen zárt kamrákba helyezett állatokkal lélegeztetnek be különféle spray-eket, gázokat, gőzöket. A gyógyszerkísérletekkel kapcsolatban a kutatók is régóta tudják, hogy annak eredményét egyik fajról a másikra alkalmazni kockázatos.²⁵³

Singer azt is állítja, hogy a gyógyszerkísérletek nem mindig hatékonyak az emberek vonatkozásában. Talán az egyik leghírhedtebb gyógyszer, ami nem várt, súlyos következményekkel járt, a Talidomid (Contergam), állatokon végzett kiterjedt tesztelés után került piacra. Ezután felmerült a gyanú, hogy a terhesség alatt szedett Contergam súlyos fejlődési rendellenességet okoz az emberi magzatban. Ezt követően vemhes kutyákon, macskákon, patkányokon, majmokon, hörcsögökön, és csirkén is tesztelték, de egyiknél sem okozott ilyet. Csak egy bizonyos nyúlfajtánál okozta ugyanezt a rendellenességet. Az állatokon való tesztelés azért is veszélyes, mert az előző esetnek a fordítottja is előfordulhat, vagyis az, hogy értékes hatóanyagok hullhatnak ki a rostán, melyek az emberre nem, de a kísérleti állatokra veszélyesek.²⁵⁴

A Singer munkájának köszönhetően megindult állatjóléti mozgalom hatására számos gyógyszercég, vegyianyag- és háztartási cikk gyártó cég lépéseket tett az utóbbi időben annak érdekében, hogy kevesebb állatot használjanak a toxicitási tesztekhez. Ennek hatására napjainkra egyre jobban elterjedtek az alternatív módszerek.

²⁵⁰ Uo., 41.

²⁵¹ Uo., 50.

²⁵² Peter, 2019, 50–51.

²⁵³ Uo., 53.

²⁵⁴ Uo., 85.

2. Az állatkísérletekre felhasznált állatok védelme az Európai Unióban

2.1. Az állatkísérletekre vonatkozó szabályozás alapkérdései

Az állatkísérletekre vonatkozó hazai szabályozás áttekintése előtt az Európai Unió kapcsolódó szabályozását érdemes áttekinteni, mivel az uniós jogot a tagállamoknak figyelembe kell venni.

Az Európai Unió szabályozása valamiféle egyensúlyt próbál teremteni a kísérleti állatok védelme és a kutatás fejlődésének biztosítása között. Ennek érdekében az állatkísérletek korlátozó, illetve az állatok elhelyezésével és gondozásuk körülményeivel kapcsolatos minimumkövetelményeket határoz meg, ugyanis az állatok kímélete uniós érték, amelyet az Európai Unió működéséről szóló szerződés 13. cikke tartalmaz.²⁵⁵

A kísérleti és egyéb tudományos célokra felhasznált állatok védelméről korábban a 86/609/EGK irányelv rendelkezett. Az irányelv elfogadását követő időszakban azonban egyenlőtlenségek keletkeztek a tagállamok között. Míg egyes tagállamok a tudományos célokra felhasznált állatok magas szintű védelmét biztosító nemzeti jogszabályokat fogadtak el, addig más tagállamok mindössze az irányelvben foglalt minimumkövetelmények teljesítését írták elő. Az uniós tagállamokban tehát e téren nagyok voltak a különbségek. E probléma megoldása érdekében az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa rendes jogalkotási eljárás keretében megalkotta a *tudományos célokra felhasznált állatok védelméről* szóló 2010/63/EU irányelvet, amely jogi aktus 2013. január elsejétől felváltotta a 86/609/EGK irányelvet.²⁵⁶

Az irányelv hatálya alá az élő gerinces állatok – beleértve az önállóan táplálkozó lárváállapotú állatok és a rendes fejlődésük utolsó harmadában lévő emlősmagzatok – mellett a lábasfejúekre – amilyenek például a polipok – terjed ki. A lábasfejúeket azért célszerű az irányelv hatálya alá vonni, mert tudományos bizonyítékok igazolják, hogy ezek a fajok képesek megélni a fájdalmat, a szenvedést, a félelmet, illetve tartós egészségkárosodást szenvedhetnek. Az irányelv hatálya továbbá az emlősállatok magzati állapotú formáira is kiterjed, mivel tudományosan bizonyított, hogy fejlődésük utolsó harmadában jobban ki vannak téve a fájdalom, a szenvedés és a félelem kockázatának, amely kedvezőtlenül befolyásolhatja további fejlődésüket.²⁵⁷ Az irányelv hatálya ugyanakkor számos kérdésre **nem** terjed ki:

- a) a nem kísérleti jellegű mezőgazdasági gyakorlatokra,
- b) a nem kísérleti jellegű klinikai állatorvosi gyakorlatokra,
- c) állatgyógyászati készítmény forgalomba hozatalának engedélyezéséhez szükséges állatorvosi klinikai vizsgálatokra,
- d) az elismert állattartási gyakorlatokra,
- e) az elsődlegesen az állatok azonosítására irányuló tevékenységre,

²⁵⁵ Az Unió mezőgazdasági, halászati, közlekedési, belső piaci, kutatási, technológiafejlesztési és űrkutatási politikáinak kialakításánál és végrehajtásánál az Unió és a tagállamok teljes mértékben figyelembe veszik az állatok, mint érző lények kíméletére vonatkozó követelményeket, miközben tiszteletben tartják a tagállamok – különösen a vallási szertartásokra, kulturális hagyományokra és regionális örökségre vonatkozó – jogszabályi vagy közigazgatási rendelkezéseit és szokásait.

²⁵⁶ Jámbor, 2015, 87.

²⁵⁷ 2010/63/EU irányelv *a tudományos célokra felhasznált állatok védelméről*, (8)–(9).

- f) a helyes állatorvosi gyakorlat szerint kivitelezett tűszúrás által okozottal azonos vagy annál magasabb szintű fájdalmat, szenvedést, félelmet vagy maradandó egészségkárosodást valószínűsíthetően nem okozó gyakorlatokra.²⁵⁸

2.2. A „3R” elve

A tudományos célokra felhasznált állatok védelméről szóló 2010/63/EU irányelv 4. cikke rendelkezik a 3R-elv²⁵⁹ alkalmazásáról:

1. **Replacement**, azaz helyettesítés elve: ez azt jelenti, hogy amennyiben lehetséges, az állatkísérletek helyett élő állatok felhasználását nem igénylő, tudományosan elfogadott módszert vagy vizsgálati stratégiát kell alkalmazni. Nyilvánvaló, hogy állatvédelmi szempontból a helyettesítés szerepe nagyon fontos, hiszen ezáltal az állatkísérletek egy része helyettesíthető, így nem jár egyetlen állat szenvedésével vagy károsodásával sem.
2. **Reduction**, azaz csökkentés elve: a projektek során felhasznált állatok számának – a projekt eredményességét még nem veszélyeztető – lehető legnagyobb mértékben történő csökkentése. Ennek az elvnek a lényege tehát az, hogy amennyiben mindenképp szükséges állatokat kísérletre felhasználni, akkor a felhasznált állatok számát minimálisra kell csökkenteni.
3. **Refinement**, azaz tökéletesítés elve: a tenyésztés, elhelyezés és gondozás, valamint az eljárások során alkalmazott módszerek tökéletesítése az állati fájdalom, szenvedés, félelem vagy maradandó egészségkárosodás elkerülése, illetve lehető legkisebb mértékű csökkentése érdekében. Ebben az elvben nem kizárólag magáról a kísérlet által okozott szenvedésről van szó, hanem a kísérlettel együtt járó, a kísérleti állatok tenyésztésének, elhelyezésének, gondozásának tökéletesítéséről is.

A 3R elvét módszeresen figyelembe kell venni. A módszer kiválasztásakor ezen elveket az alternatív módszerek használatára vonatkozó követelmény hierarchiáján keresztül kell érvényesíteni. Ha az uniós jogi aktusok egy adott állatkísérlet helyettesítésére nem ismernek el alternatív módszert, akkor a felhasznált állatok száma és a felhasználás módja egyéb módszerek alkalmazásával is csökkenthető, illetve tökéletesíthető.²⁶⁰

2.3. Az állatkísérletek megengedhető céljai

Az irányelv rögzíti, hogy az állatokkal minden esetben érző lényként kell bánni, az eljárásokban való felhasználásukat pedig azokra a területekre kell korlátozni, amelyek végső soron az emberek vagy az állatok egészségét, illetve a környezet védelmét szolgálják. Ezért az állatok tudományos vagy oktatási célokra történő felhasználására csak akkor kerülhet sor, ha állatok bevonását nem igénylő alternatív megoldások nem állnak rendelkezésre.

Ebben a viszonylag tágan értelmezhető felsorolásban szereplő alkalmazási lehetőségeket a tagállamoknak van lehetőségük kitölteni tartalommal.

²⁵⁸ 2010/63/EU irányelv 1. cikk (5).

²⁵⁹ Gyertyán, 2013.

²⁶⁰ 2010/63/EU irányelv (11).

Az Unió hatáskörébe tartozó egyéb területeken pedig meg kell tiltani az állatok tudományos célú felhasználását.²⁶¹ Az irányelv eljárás alatt az állatok kísérleti vagy egyéb tudományos – ismert vagy ismeretlen kimenetelű – célra vagy oktatási célra történő olyan invazív vagy nem invazív felhasználását érti, amely az állatok számára a helyes állatorvosi gyakorlat szerint kivitelezett tűszúrás által okozottal azonos vagy annál magasabb szintű fájdalmat, szenvedést, félelmet vagy maradandó egészségkárosodást okozhat.²⁶² Eljárás kizárólag akkor végezhető, ha azt:

- a) alapkutatás,
- b) a természetes környezet védelme,
- c) a fajok megőrzésére irányuló kutatás,
- d) felsőoktatás vagy szakmai készségek megszerzése, fenntartása vagy fejlesztése céljából folyó képzés,
- e) igazságügyi orvostani vizsgálat elvégzése,
- f) emberek, állatok vagy növények betegségeinek, egészségi rendellenességeinek vagy más kóros elváltozásainak, azok hatásainak elkerülése, megelőzése, felismerése vagy kezelése, emberek, állatok vagy növények élettani állapotának feltárása, értékelése, szabályozása vagy módosítása vagy az állatok jóléte és a mezőgazdasági célból tartott állatok termelési feltételeinek javítása céljából transzlációs vagy **alkalmazott kutatás**, vagy
- g) az előző pontban írt bármely célból gyógyszerek, élelmiszerek és takarmányok, valamint egyéb anyagok vagy termékek kifejlesztése vagy gyártása, azok minőségének, hatékonyságának és biztonságosságának ellenőrzése teszi szükségessé.²⁶³

Az irányelv rögzíti, hogy amennyiben egy adott eljárás eredményessége élő állatok felhasználását nem igénylő olyan módszerrel vagy vizsgálati stratégiával is biztosítható, amelyet az uniós jogszabályok elismernek, nem kerül sor az eljárás alkalmazására. A módszerek kiválasztása során azon eljárásokat kell választani, amelyek minél kevesebb állat felhasználását igénylik, továbbá amely eljárás során a fájdalomra, szenvedésre, félelemre és maradandó egészségkárosodásra legkevésbé érzékeny állatok felhasználása történik, a legkevésbé fájdalmat, szenvedést, félelmet vagy maradandó egészségkárosodást okozza, valamint a legnagyobb valószínűséggel vezet kielégítő eredményre.²⁶⁴

Az irányelv kimondja, hogy amennyiben lehetséges, el kell kerülni a halált és az eljárást még ezt megelőzően és kíméletes módon kell befejezni. Ha a halál elkerülhetetlen, akkor az eljárást úgy kell megtervezni, hogy:

- a) annak során a lehető legkevésbé állat pusztuljon el és
- b) az állat a lehető legrövidebb ideig és a lehető legkevésbé szenvedjen, és a lehetséges mértékben biztosítva legyen számára a fájdalommentes halál.²⁶⁵

Az irányelv tehát kimondja, hogy a kísérlet vezethet a kísérleti állat halálához. A kísérletek során ugyanakkor az egyedszámot és a felhasznált állatok szenvedését törekszik keretjelleggel korlátozni.

²⁶¹ 2010/63/EU irányelv (12).

²⁶² 2010/63/EU irányelv 3. cikk 1.

²⁶³ 2010/63/EU irányelv 5. cikk.

²⁶⁴ Jámbor, 2015, 90.

²⁶⁵ 2010/63/EU irányelv 13. cikk.

2.4. Az állatkísérletek besorolása

Az eljárások kizárólag program keretében végezhetők. A projekt meghatározott célból végrehajtott munkaprogram, amely egy vagy több eljárást foglal magában.

Az egyes eljárásokat az állatokat érő fájdalom, szenvedés, félelem és tartós egészségkárosodás becsült mértéke szerinti súlyossági fok szerint kell osztályozni. Etikai megfontolásból meg kell állapítani a fájdalom, szenvedés és a félelem felső határát, amely felett az állat tudományos eljárásokban már nem használható fel. E célból pedig be kell tiltani azokat az eljárásokat, amelyek várhatóan súlyos, hosszú ideig tartó és nem enyhíthető fájdalommal, szenvedéssel vagy félelemmel járnak. Az irányelv az eljárásokat eseti alapon az alábbi súlyossági fokok szerint sorolja be:

1. **Érzéstelenítéses-túllattatásos** besorolásúak az olyan, teljes mértékben általános érzéstelenítésben végzett eljárások, amelyek után az állat nem nyeri vissza az eszméletét, azaz elpusztul.
2. **Enyhe besorolásúak** az állatokon végzett olyan eljárások, amelyek során az állatot valószínűsíthetően **rövid ideig tartó enyhe fájdalom vagy szenvedés** éri, valamint az olyan eljárások, amelyek során az állat jólléte vagy általános állapota nem romlik számottevően. E kategóriába sorolt eljárás például:
 - a) a daganatok előidézése vagy spontán daganatok, amelyek nem okoznak klinikailag kimutatható káros hatásokat,
 - b) a módosított étrend, amely nem felel meg mindenben az állat táplálékszükségleteinek, és várhatóan enyhe klinikai rendellenességet okoz a vizsgálat időtartama alatt,
 - c) modellek, amelyek rövid ideig tartó enyhe fájdalommal vagy szenvedéssel járó olyan káros ingereknek teszik ki az állatokat, amelyeket az állatok sikeresen el tudnak kerülni.
3. **Mérsékelt besorolásúak** az állatokon végzett olyan eljárások, amelyek során az állatot valószínűsíthetően **rövid ideig tartó mérsékelt fájdalom** vagy szenvedés, vagy **hosszú ideig tartó enyhe fájdalom** vagy szenvedés éri, valamint az olyan eljárások, amelyek során az állat jólléte vagy általános állapota valószínűsíthetően mérsékelten romlik. E kategóriába sorolt eljárások például:
 - a) az általános érzéstelenítéssel és megfelelő fájdalomcsillapítással végzett sebészi beavatkozások, amelyekhez műtét utáni fájdalom, szenvedés vagy általános állapotromlás kapcsolódik (például: mellkasmegnyitás),
 - b) a menekülési vagy elkerülési reakció kiváltása úgy, hogy az állat nem tud elmenekülni vagy nem tudja az ingeret elkerülni, és ez várhatóan mérsékelt félelmet okoz.
4. **Súlyos besorolásúak** az állatokon végzett olyan eljárások, amelyek során az **állatot valószínűsíthetően súlyos fájdalom vagy szenvedés, vagy hosszú ideig tartó mérsékelt fájdalom vagy szenvedés** éri, valamint az olyan eljárások, amelyek során az állat jólléte vagy általános állapota valószínűsíthetően jelentősen romlik. E kategóriába sorolt eljárások például:
 - a) a kényszerített úszás- vagy mozgástartás, amelynek végpontja a teljes kimerülés,

- b) daganatok előidézése vagy spontán daganatok, amelyek várhatóan progresszív halálos betegséget okoznak, amely hosszan tartó mérsékelt fájdalommal vagy szenvedéssel jár.²⁶⁶

Ugyanilyen besorolás van a hazai szabályozásban is. A következő táblázatban látható az évek során az állatkísérletekhez felhasznált állatok számában bekövetkezett változás.

Ha megnézzük a 2019-es – legfrissebbként elérhető – statisztikai adatokat²⁶⁷, akkor a Magyarországon végzett állatkísérletek aránya a besorolás alapján a következőképpen alakul:

- érzéstelenítéssel-túlaltatásos: 8,68%
- enyhe besorolású: 46,18%
- mérsékelt besorolású: 30,62%
- súlyos besorolású: 14,51%

	érezstelenítéssel-túlaltatásos	enyhe	mérsékelt	súlyos
2016	19,03%	48,8%	23,98%	8,19%
2017	8,82%	50,00%	28,34%	12,80%
2018	8,98%	54,32%	23,37%	13,33%
2019	8,68%	46,18%	30,62%	14,51%

Saját szerkesztésű táblázat

Az irányelv előírja, hogy az eljárásokat általános vagy helyi érzéstelenítéssel kell végezni, illetve fájdalomcsillapítókkal vagy egyéb megfelelő módszerrel a lehető legkisebbre kell csökkenteni a fájdalmat, szenvedés és félelem mértékét. A rendkívüli fájdalmat okozni képes súlyos sérülésekkel járó eljárások pedig kizárólag érzéstelenítéssel végezhetők.²⁶⁸

Egy vagy több eljárás során már előzőleg felhasznált állat ismételt felhasználására – olyan esetben, amikor egy másik, eljárásban korábban még fel nem használt egyed is felhasználható lenne – kizárólag az alábbi együttes feltételek fennállása esetén kerülhet sor:

- a) az előző eljárások tényleges súlyossága enyhe vagy mérsékelt volt,
- b) az állat általános egészségi állapota és jólléte igazoltan helyreállt,
- c) az új eljárás súlyossági besorolása enyhe, mérsékelt vagy érzéstelenítéssel-túlaltatásos, és
- d) az ismételt felhasználás összhangban áll az állatorvosi javaslattal, amely figyelembe veszi az állatot teljes életútja során érő hatásokat.

Rendkívüli körülmények esetén a hatáskörrel rendelkező hatóság állatorvosi vizsgálatot követően dönthet úgy, hogy engedélyezi az újbóli felhasználást, amennyiben az állatot csak egyszer használták fel súlyos fájdalommal, félelemmel vagy azzal egyenértékű szenvedéssel járó eljárásban.²⁶⁹

²⁶⁶ 2010/63/EU irányelv VIII. melléklet.

²⁶⁷ *Állatfelhasználási statisztikai adatok, 2019.* <https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/1691659/Állatkísérleti+statisztikai+adatok+2019.pdf>.

²⁶⁸ Uo. 14. cikk.

²⁶⁹ Jámbor, 2015, 93.

Az irányelv rendelkezik azon esetekről, amikor az állatkísérletet befejezettek kell tekinteni. Ezen esetek a következők:

- a) ha további vizsgálatra már nincs szükség,
- b) a géntechnológiailag módosított, új fajtavonalak esetében akkor, ha az utódokat már nem vizsgálják tovább, illetve már nem várható, ha őket a tűszúrás által okozott azonos vagy annál magasabb szintű fájdalom, szenvedés, félelem vagy maradandó egészségkárosodás éri.

Az eljárás befejezésekor az állatorvos vagy más hozzáértő személy dönthet arról, hogy az állatot életben hagyják-e. Ez esetben az állatoknak egészségi állapotuknak megfelelő elhelyezést és gondozást kell biztosítani. Ha azonban az állat, az eljárást követően várhatóan továbbra is mérsékelt vagy súlyos fájdalmat, szenvedést, félelmet vagy maradandó egészségkárosodást él át, akkor le kell ölni.²⁷⁰

Az eljárások során felhasznált vagy ilyen felhasználásra szánt állatok újbóli kihegyezését vagy az adott fajnak megfelelő élőhelyre vagy állattartási rendszerbe történő visszajuttatása engedélyezhető, ha:

- a) az állat egészségi állapota lehetővé teszi,
- b) az nem veszélyezteti a közegészséget, az állat egészséget vagy a környezetet, és
- c) az állat jóllétének biztosításáról megfelelő intézkedések révén gondoskodtak.²⁷¹

2.5. Az állatok elhelyezésével és gondozásával kapcsolatos kötelezettségek

Az állatok elhelyezésével és gondozásával kapcsolatban az alábbi kötelezettségek kerültek rögzítésre:

- a) az állat egészségi és jólléti állapotának megfelelő elhelyezésének, ellátásának és gondozásának kötelezettsége,
- b) az állat élettani és etológiai szükségletei kielégítésének minimális mértékű korlátozása,
- c) az állatok tenyésztésének, tartásának és felhasználásának környezeti viszonyai napi rendszerességgel történő ellenőrzésének kötelezettsége,
- d) az esetlegesen feltárt hiányosságok, illetve elkerülhető fájdalom, szenvedés, félelem vagy maradandó egészségkárosodás mielőbbi felszámolásának kötelezettsége, valamint
- e) az állatok szállítására megfelelő feltételek mellett kerüljön sor.²⁷²

Minden egyes kutyát, macskát és főemlős állatot a lehető legkevesebb fájdalommal járó módon egyedi azonosító jellel kell ellátni, legkésőbb elválasztásuk időpontjában.²⁷³

Az irányelv előírja, hogy projektet, azaz kísérletet kizárólag a hatáskörrel rendelkező hatóság előzetes engedélyével lehet folytatni, továbbá azt, hogy a projektet az engedélyben foglaltakkal összhangban kell lefolytatni.

Az irányelv kimondja, hogy a tagállamok hozzájárulnak az olyan alternatív megoldások kifejlesztéséhez és validálásához, amelyekből legalább ugyanolyan szintű információk nyerhetők, mint az állatok felhasználásával végzett eljárásokból, de kevesebb, illetve egyetlen állat felhasználását sem igénylik, vagy kevésbé fájdalmas

²⁷⁰ 2010/63/EU irányelv 17. cikk.

²⁷¹ 2010/63/EU irányelv 19. cikk.

²⁷² 2010/63/EU irányelv 33. cikk.

²⁷³ 2010/63/EU irányelv 32. cikk.

eljárásokat foglalnak magukban, továbbá megtesznek minden általuk megfelelőnek ítélt lépést az alternatív megoldások kifejlesztésére irányuló kutatások ösztönzésére.²⁷⁴

2.6. A kozmetikai célú állatkísérletek tilalma

2013. március 11. napjától hatályba lépett a kozmetikai célú állatkísérletek teljes uniós tilalma, ugyanis a kozmetikai termékek tekintetében állatkísérletekkel összefüggő rendelkezések kerültek bevezetésre, amelyek értelmében tilos:

- a) olyan kozmetikai termékek forgalomba hozatala, amelyeknek **végző összetételét** állatkísérletek alapján határozták meg,
- b) olyan kozmetikai termékek forgalomba hozatala, amelyek **olyan összetevőket** vagy összetevő-kombinációkat tartalmaznak, amelyeket állatkísérletek alapján határoztak meg,
- c) a kozmetikai késztermékekkel a Közösségen belül végzett állatkísérletek,
- d) az összetevőkön vagy összetevők kombinációin a Közösségen belül végzett állatkísérletek.²⁷⁵

Azonban a rendelet meghatároz kivételeket. Különleges körülmények között, ha valamely létező kozmetikai összetevő biztonságossága tekintetében komoly aggályok merülnek fel, valamely tagállam kérheti a Bizottságtól az eltérés biztosítását. A kérelemnek tartalmazni kell a helyzet értékelését és a szükséges intézkedéseket. Eltérés kizárólag abban az esetben engedélyezhető, ha:

- a) az összetevőt széles körben használják és az hasonló funkció ellátására alkalmas más összetevővel nem helyettesíthető,
- b) az adott emberi egészségügyi probléma bizonyított, és az állatkísérletek szükségességét megindokolták, valamint azt az értékelés alapjául szolgáló részletes kutatási eljárással alátámasztották.²⁷⁶

A fenti kivétel kifejezetten speciális esetnek minősül, ilyen „rendkívüli” esetekben van lehetőség kozmetikai termékek tesztelésére. Hangsúlyozni kell azt is, hogy az irányelvben foglaltak csak minimumkövetelmények, amelyeknél szigorúbb szabályokat a tagállamok megállapíthatnak.

Felhasznált irodalom

Helsinki Nyilatkozat – Az Orvos Világszövetség (WMA) (2014): Az embereken végzett orvosi kutatások etikai alapelveiről. *Orvoslás és Társadalom*, 2014/3, 133–137.

Nagy S. (2007): Az állatkísérletek etikai vonatkozásai és törvényi szabályozása. In: Boros M. (szerk.): *Állatkísérletek az orvostudományban*. Szeged.

Tóth Sz., Vetter Sz., Ózsvári L., Markovits Zs. (2023): A rágcsálóirtás állatvédelmi szempontú megítélése a magyar lakosság körében. *Magyar Állatorvosok Lapja*, (7), 407–418.

²⁷⁴ 2010/63/EU irányelv.

²⁷⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1223/2009/EK rendelete a kozmetikai termékekről, 18. cikk (1).

²⁷⁶ 1223/2009/EK rendelet.

- Peter, S. (2019): *Az állatok felszabadítása*. Budapest: Oriold és Társai Kiadó.
- Jámbor A. (2015): Állatkísérletek jogi szabályozása az EU-ban. In: Paulovics A. (szerk.): *Decem anni in Europaea IV. Államtudományi Tanulmányok, Miskolci Jogtudományi Műhely 9*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 87–96.
- Gyertyán I. (2013): *Az állatkísérletek állatvédelmi szabályozása*. Semmelweis Egyetem, Kísérleti állatok – állatkísérletek.

VII. AZ ÁLLATKÍSÉRLETEK HAZAI SZABÁLYOZÁSA – AZ ALTERNATÍV MÓDSZEREK

1. Az állatvédelmi törvény szabályai

Az állatkísérletek hazai szabályozásának története az Ávtv. hatálybalépéséig, azaz 1999. január 1-jéig nyúlik vissza, ugyanis az 1990-es évek végéig e terület nem került szabályozásra.

Az állatkísérletekről az Ávtv. **keretjelleggel** rendelkezik, a részletszabályok pedig 2013. január 1. előtt *az állatkísérletek végzéséről* szóló 243/1998. (XII. 31.) Korm. rendeletben kerültek kidolgozásra. *A tudományos célokra felhasznált állatok védelméről* szóló 2010/63/EK irányelv hatálybalépése azonban változásokat hozott e terület jogi szabályozása tekintetében, ugyanis a tagállamoknak 2012. november 10-ig kellett elfogadniuk és kihirdetniük az irányelvnek megfelelő rendelkezéseket. Ez szükségessé tette az állatkísérletek hazai szabályozásának átalakítását, aminek eredményeként egyrészt módosításra került az Ávtv. állatkísérletekkel kapcsolatos szabályozása, másrészt megszületett *az állatkísérletekről* szóló 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet (a továbbiakban: kormányrendelet).²⁷⁷

Az Ávtv. az állatkísérlet fogalmát az alapfogalmak között rögzíti. Eszerint a törvény alkalmazásában állatkísérlet: állat kísérleti, oktatási vagy egyéb tudományos célból való felhasználása, amely az állatnak a helyes állatorvosi gyakorlat szerint kivitelezett tűszúrás által okozott egyenértékű vagy annál magasabb szintű fájdalmat, szenvedést, kínt vagy maradandó károsodást okozhat, beleértve bármely olyan tevékenységet, amely állat születését – beleértve a kikelést – eredményezi ilyen körülmények közé, valamint az ilyen állapotot eredményező géntechnológiailag módosított fajtavonalak létrehozását és fenntartását; az állat ilyen felhasználása akkor is kísérletnek minősül, ha a fájdalom, szenvedés, kín vagy maradandó károsodás kiküszöbölése céljából érzéstelenítést, fájdalomcsillapítást vagy egyéb módszert sikeresen alkalmaznak.

A fogalommeghatározás részét képezi az is, hogy mi nem minősül állatkísérletnek. Eszerint: nem minősül állatkísérletnek a nem kísérleti jellegű, mezőgazdasági vagy állatorvosi tevékenység, illetve az állatok leölésének vagy megjelölésének a természettudományok által elfogadott korszerű, kevésbé fájdalmasnak tartott módszereinek alkalmazása, valamint az állatnak kizárólag a szervei vagy szövetei felhasználása céljából történő leölése.

Az Ávtv. értelmében a kísérlet alanyai kizárólag gerinces állatok és lábasfejűek lehetnek.

Állatkísérlet kizárólag engedély alapján és nyilvántartásba vett intézményben végezhető²⁷⁸, azonban az állatvédelmi hatóság tudományos, állatjóléti vagy állategészségügyi indokra tekintettel olyan kísérletet is engedélyezhet, amelyet nyilvántartásba vett intézményen kívül végeznek.²⁷⁹

²⁷⁷ Jámbor, 2014, 7.

²⁷⁸ Uo.

²⁷⁹ Zoltán, 1994, 217.

Az Ávtv. tartalmazza, hogy állatkísérletre engedély mely célból adható. Ilyen célok – a teljesség igénye nélkül – a következők. Az alapkutatás, amelynek körébe tartoztak például a NÉBIH honlapján szereplő adatok szerint az idegrendszeri vizsgálatok, vagy a légzőrendszeri vizsgálatok. Engedélyezhető állatkísérlet a fajok megőrzésére irányuló kutatás, igazságügyi orvostani vizsgálat végzése céljából, vagy emberek, állatok vagy növények betegségeinek elkerülése, megelőzése vagy kezelése céljából.²⁸⁰ 2018-ban került be a törvénybe egy módosító rendelkezés, mely szerint állatkísérlet akkor is engedélyezhető, ha a természetes környezet védelme, az emberek vagy állatok egészsége vagy jóléte indokolja.

A törvény meghatározza azt is, hogy mely célból nem adható engedély állatkísérlet végzésére. Ezek a következők:

- a) szépitőszerek, dohány és egyéb élvezeti cikk előállítására,
- b) fegyver, annak alkatrésze, továbbá
- c) lőszer előállítására.²⁸¹

Az Ávtv. – az irányelvvel összhangban – rögzíti, hogy amennyiben lehetséges, az állatkísérlet helyett alternatív módszereket kell alkalmazni,²⁸² továbbá rendelkezik a 3R-elvről is.

2. A kísérlet során felhasználható állatok

A törvény és a kormányrendelet az alábbi állatok kísérletekben való felhasználását engedi:

- a) **A nem emberszabású főemlős állatok**, amelyek egyedeinek kísérletben való felhasználása kizárólag akkor engedélyezhető, ha:
 - aa) a kísérlet alapkutatási célt szolgál és a felhasznált állat fogságban tenyésztett állat utóda,
 - ab) a kísérlet emberek, állatok vagy növények betegségeinek, egészségi rendellenességeinek vagy más kóros elváltozásainak, azok hatásainak elkerülésére, megelőzésére, felismerésére vagy kezelésére szolgál, vagy gyógyszerek, élelmiszerek és takarmányok, valamint egyéb anyagok vagy termékek kifejlesztésére vagy gyártására, azok minőségének, hatékonyságának és biztonságosságának ellenőrzésére szolgál és a kísérletre károsító vagy potenciálisan életveszélyes emberi klinikai állapotok elkerülése, megelőzése, diagnózisa vagy kezelése érdekében kerül sor, továbbá a felhasznált állat fogságban tenyésztett állat utóda,
 - ac) a kísérlet a **fajok megőrzésére irányuló kutatási célt** szolgál,
 - ad) tudományos indokok alapján a kísérlet a főemlősökön kívül más állatfaj felhasználásával nem vezetne eredményre és
 - ae) az állatot korábban nem tartották állatkertben.
- b) **Természetvédelmi oltalom alatt álló** vagy nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó állatfajok, melyek egyedein kísérlet végzése akkor engedélyezhető, ha:

²⁸⁰ Czerny, 2006, 142.

²⁸¹ 1998. évi XXVIII. törvény 26. §.

²⁸² Paulovics, 2002, 69.

- ba) a kísérlet elvégzését a fajok megőrzésére irányuló kutatási cél teszi szükségessé, vagy
- bb) a kísérletre károsító vagy potenciálisan életveszélyes emberi klinikai állapotok elkerülése, megelőzése, diagnózisa vagy kezelése érdekében kerül sor, és a felhasznált állat fogságban tenyésztett állat utóda, valamint tudományos indokok alapján a kísérlet természetvédelmi oltalom alatt nem álló vagy nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá nem tartozó állatfaj felhasználásával nem vezetne eredményre.²⁸³

Természetvédelmi oltalom alatt álló faj egyedei esetében az engedély kizárólag a természetvédelmi hatóság tartásra és hasznosításra vonatkozó engedélyének megléte esetén adható. Azaz itt a feltételek fennállása esetén is további engedély szükséges.

- c) **Háziasított állatfaj kóbor egyedét** fő szabály szerint kísérlet céljára felhasználni nem szabad. Azonban az állatvédelmi hatóság a kísérlet engedélyezése során erre irányuló kérelem alapján mentességet adhat, amennyiben:
 - ca) alapvető szükség van ezen állat egészségére és jólétére vonatkozó tanulmányokra, vagy jelentős veszély áll fenn a környezetre, vagy az emberi vagy állati egészségre vonatkozóan, és
 - cb) tudományos indokok alapján a kísérlet kizárólag gazdátlan vagy elvadult állat felhasználásával vezethet eredményre. Ezek együttes feltételek.
- d) A jogszabály lehetővé teszi, hogy kísérlet céljából **ismert tartóval rendelkező kedvtelésből tartott állatok** is felhasználhatók, azonban ez esetben három korlátot állít a jogalkotó: egyrészt ezt tudományos ok teheti szükségessé, másrészt ezen állatok kizárólag enyhe besorolású kísérletben használhatóak fel, harmadrészt pedig a felhasználáshoz a tartó előzetesen írásban tett tájékozott beleegyező nyilatkozata szükséges.
- e) Fő szabály szerint **vadon befogott állatot** kísérlet céljából felhasználni nem szabad. Azonban az állatvédelmi hatóság a kísérlet engedélyezése során kérelemre mentességet biztosíthat, ha tudományos indokok alapján az adott kísérlet kísérletben való felhasználás céljából tenyésztett állatokon vagy folyamatos állat-egészségügyi ellenőrzés alatt álló tenyésztetből, telepről származó állatokon végezve nem vezetne eredményre. A vadon élő állat befogását hozzáértő személynek kell végeznie. A befogást olyan módszerekkel lehet végezni, amelyek az állatnak nem okoznak elkerülhető fájdalmat, szenvedést, kínt vagy marandó egészségkárosodást. A sérülten vagy rossz egészségi állapotban talált állatot állatorvosnak vagy más, megfelelő szakértelemmel rendelkező személynek meg kell vizsgálnia, és intézkedéseket kell tenni az állat szenvedésének minimalizálása érdekében.

A szabályozás tiltja kísérlet céljából az emberszabású majmok felhasználását, továbbá kísérlet céljára csak az állatvédelmi hatóság által engedélyezett állatot szabad felhasználni.

²⁸³ Bányai, 2022, 98.

3. A kísérleti állatok tartására vonatkozó követelmények

A jogalkotó részletesen meghatározta az állatok tartására vonatkozó körülményeket, amelyek közül a leglényegesebbek a következők.

Az állatnak az egészségi és jólléti állapotának megfelelő elhelyezést, élőhelyet, táplálékot, vizet és gondoskodást kell biztosítani, szükségleteinek kielégítését pedig csak minimális mértékben lehet korlátozni. Az állatokat legalább napi rendszerességgel meg kell vizsgálnia hozzáértő személynek, aki köteles a beteg vagy sérült állatokat azonosítani és megfelelő intézkedéseket tenni. Az állatokat társasan, egymással összeférő egyedek állandó csoportjaiban kell elhelyezni, kivéve a természetben is magányosan élő állatok egyedeit. Ha az állatvédelmi hatóság engedélyt ad az állatok elkülönített elhelyezésére, akkor annak tartamát a szükséges legrövidebb időre kell korlátozni és az egyedeket látó-, halló-, szagló-, és tapintási távolságon belül kell elhelyezni. Minden állatnak megfelelő nagyságú és kellően ingergazdag életteret kell biztosítani. Az ingergazdag környezet kialakításához megfelelő technikák alkalmazását írja elő a kormányrendelet, azért, hogy az állat többféle tevékenységet is végezessen és a fajára jellemző testmozgással, gyűjtögetéssel növelje alkalmazkodóképességét. Nagyon fontos előírás, hogy az állatok tartására szolgáló hely nem készülhet olyan anyagból, amely káros az állat egészségére, valamint azt úgy kell kialakítani, hogy az állatnak ne okozhasson sérülést. Minden állat számára szilárd és kényelmes pihenőhelyet kell biztosítani, minden alvóhelyet tisztán és szárazon kell tartani. A táplálkozáshoz minden állatnak elegendő helyet kell biztosítani, hogy versengés nélkül hozzá tudjanak férni a táplálékhoz. Az étrendnek és az etetés módjának, valamint a táplálék formájának meg kell felelnie az állat táplálkozási és etológiai igényeinek és az állatokat folyamatosan el kell látni szennyeződésmentes ivóvízzel. A kormányrendelet engedi automatikus itatórendszer használatát is, azonban előírja, hogy annak működését rendszeres időközönként ellenőrizni kell a balesetek elkerülése végett, valamint azt karban kell tartani és át kell öblíteni.

A vadon befogott állatok esetében a befogás helyszínén az érintett állatfaj sajátosságainak megfelelően kialakított szállítókonténert és szállítóeszközt kell biztosítani arra az esetre, ha az állatot vizsgálat vagy kezelés céljából el kellene szállítani. Ezen állatok akklimatizálására, elkülönítésére, elhelyezésére, tenyésztésére és gondozására külön figyelmet kell fordítani és megfelelő intézkedéseket kell tenni, továbbá adott esetben gondoskodni kell a kísérletek végeztével történő szabadon engedésükről.

A hazai szabályozás az irányelvvel összhangban rögzíti, hogy a kísérlet befejezésekor állatorvos vagy más, megfelelő szakértelemmel rendelkező személy dönt arról, hogy életben hagyják-e az állatot. Az életben hagyott állatnak egészségi állapotának megfelelő gondozást és elhelyezést kell biztosítani. A kormányrendelet rendelkezik az állat leölésének esetéről és módjáról. Az állatot akkor kell leölni, ha a kísérletet követően várhatóan továbbra is mérsékelt vagy súlyos fájdalmat, szenvedést, kínt vagy maradandó egészségkárosodást él át. Az állat leölésének módjai is részletesen kerülnek szabályozásra, közös pont azonban állatvédelmi szempontból, hogy a jogszabály előírja, hogy bármely módszer alkalmazása során figyelembe kell venni azon előírást, hogy az állatot úgy kell leölni, hogy az az állat számára a lehető legkevesebb fájdalommal, szenvedéssel és kinnal járjon, továbbá törekedni kell arra, hogy az a

többi állattól elkülönített módon, az állat kimúlására utaló vizuális, szag- és hangin-
gerek kizárásával történjen.

4. Az állatkísérletek engedélyezése

Az állatkísérlet engedélyezése iránti kérelmet a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH) honlapján megtalálható elektronikus formanyom-
tatványon kell benyújtani. A kérelmet az élelmiszerbiztonsági és állatvédelmi ható-
sághoz kell benyújtani elektronikus úton. A kérelem csak akkor nyújtható be, ha a
projektben szereplő állatkísérletet korábban a Munkahelyi Állatkísérleti Bizottság (a
továbbiakban: MÁB) jóváhagyta.²⁸⁴

A kérelemnek részletesnek és szakmailag indokoltnak kell lennie, így például be
kell benne mutatni, hogy a jogszabályban meghatározott állatkísérletet lehetővé tévő
célok közül melyikre irányul a kutatás, ki kell térni az állatkísérletekben való he-
lyettesíthetőség és csökkentés módszerére (amennyiben nincs ilyen, akkor arra,
hogy miért nem lehet alternatív módszert alkalmazni), ki kell térni az állatokon tör-
ténő beavatkozás módszerére, a kísérleti állatokon alkalmazott fájdalmat és szenved-
ést csökkentő módszerekre, a kísérleti állatok tartásának körülményeire, és arra,
hogy azok megfelelnek az állatjóléti követelményeknek. A kérelem teljes, részletes
tartalmi elemeinek felsorolását a 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 2. számú mellék-
lete tartalmazza.²⁸⁵

A hiánytalan és formailag megfelelő kérelmet a hatóság továbbítja az Állatkísérleti
Tudományos Etikai Tanácsnak (a továbbiakban: ÁTET). A projekt elvégzésére kizá-
rólólag akkor kerülhet sor, ha az ÁTET a projektértékelés során kedvezően bírálta el.²⁸⁶
Az állatkísérletek engedélyezése szigorúan szabályozott folyamat, amelyben fontos
szerepe van az Állatkísérleti Tudományos Etikai Tanácsnak.

4.1. Az Állatvédelmi Tudományos Etikai Tanács (továbbiakban: Tanács)

Az ÁTET-re vonatkozó szabályokat kormányhatározat tartalmazza. Az 1465/2013.
(VII. 24.) Korm. határozat értelmében az ÁTET feladatai az alábbiak:

- a) az állatkísérleti engedélyek kérelmezésekor benyújtott projektek értékelése,
- b) tanácsot ad az állatvédelemért és állatjóléért felelős miniszternek az állatkísér-
letekre vonatkozó jogi szabályozás tekintetében,
- c) tanácsot ad a felelős hatóságoknak és a munkahelyi állatjóléti bizottságoknak a
kísérleti állatok beszerzésével, tenyésztésével, elhelyezésével, gondozásával és
felhasználásával kapcsolatos kérdésekben,
- d) ajánlásokat, irányelveket dolgoz ki,
- e) elősegíti a legjobb gyakorlatok megosztását,
- f) nemzetközi kapcsolatokat épít, tapasztalatot cserél az Európai Unió országai-
nak hasonló testületeivel.²⁸⁷

²⁸⁴ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet az állatkísérletekről, 41. §.

²⁸⁵ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 2. sz. melléklet.

²⁸⁶ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 43. §.

²⁸⁷ 1465/2013. (VII. 24.) Korm. határozat az Állatkísérleti Tudományos Etikai tanácsról, 2.
pont.

A Tanács tizenhárom tagból áll. A Tanács tagjait a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH) elnöke kéri fel. A Tanács tagjainak megbízatása 5 évre szól.²⁸⁸

A Tanács működésének részletes szabályait maga határozza meg, melyet a NÉBIH elnöke jóváhagy. A Tanács működési feltételeiről a NÉBIH elnöke gondoskodik. A Tanács tagjai sorából elnököt választ. A Tanács üléseit szükség szerint az elnök hívja össze. A Tanács ülései nem nyilvánosak, azokon csak a tagok, illetve a meghívottak vehetnek részt. A Tanács működésével kapcsolatos titkársági feladatokat a NÉBIH látja el.²⁸⁹

5. Az előírások megszegésének szankciói

Az engedély kiadását követően is figyelemmel kíséri a hatóság az állatkísérletek folytatását. Az állatvédelmi hatóság legalább évente egyszer ellenőrzi az állatkísérleteket, és emellett szűrőpróbaszerű ellenőrzést is végezhet. Ha valaki az engedélyben vagy a jogszabályokban foglaltakat megszegi, akkor különféle szankciók alkalmazásának van helye:

- állatvédelmi bírság
- kísérlet felfüggesztése
- kísérleti engedély visszavonása
- intézményi engedély visszavonása
- kísérletező eltiltása
- intézmény eltiltása.²⁹⁰

A NÉBIH honlapján évenkénti bontásban megtalálható az engedélyezett állatkísérletek nem szakmai leírása.

6. Szükség van-e állatkísérletekre?

Az engedélyezési eljárás folyamatának felvázolását követően érdekességként néhány példa bemutatására kerül sor az utóbbi évekből, amelyek állatkísérletek nélkül nem valószínűleg nem lettek volna eredményesek.

2022. január 7-én genetikailag módosított sertésszívet ültettek egy amerikai férfi szervezetére. A férfi a beavatkozás hiányában meghalt volna, mivel nem volt átültethető szerv. A genetikailag módosított szívbeültetés után a férfi állapota javult, de 2 hónappal a műtét után meghalt. Ez volt a leghosszabb idő, amit állati szív beültetését követően ember tovább élt.²⁹¹

2021 októberében a világon először ültettek át genetikailag módosított vesét emberi szervezetbe anélkül, hogy azonnal kilöködött volna. A páciens egy agyhalott beteg volt, akinek a családja beleegyezett a beavatkozásba. Az új vesét 3 napig a beteg ereihez rögzítették és megfigyelték. Az orvosok szerint a vese jól működött és nem volt jele a korai kilöködésnek.

²⁸⁸ 1465/2013. (VII. 24.) Korm. határozat 3–5. pont.

²⁸⁹ 1465/2013. (VII. 24.) Korm. határozat 7–12. pont.

²⁹⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 33. §.

²⁹¹ <https://semmelweis.hu/hirek/2022/01/15/sertessziv-mint-xenograft-transzplantacioja/>.

Végül a NÉBIH honlapján elérhető adatok²⁹² alapján kerül bemutatásra egy táblázat, amely mutatja néhány (tetszőlegesen választott) faj éves kísérletben felhasznált darabszámát, illetve az adott évben állatkísérletre felhasznált összes állat számát. Az összesített szám alapján látható, hogy a 2007 és 2019 közötti időszakban hazánkban kevesebb mint a felére csökkent az állatkísérletek során felhasznált állatok száma.

	Egér	Patkány	Tengerimalac	Nyúl	Kutya	Sertés	Összesen (ezzel + minden egyébbel együtt)
2007	160 899	100 982	9196	9889	850	1077	311 716
2008	158 799	89 375	9743	8134	686	1193	304 922
2009	156 697	75 901	9704	7851	753	948	284 863
2010	146 343	71 987	8674	8791	820	1571	274 674
2011	143 755	70 873	9228	7567	675	1278	276 179
2012	138 316	58 483	4651	5866	395	2964	246 542
2013	132 009	59 649	6239	7564	584	3007	324 266
2016	76 079	38 762	5094	3363	630	3629	170 075
2017	65 876	33 946	5765	1583	463	2405	140 763
2018	52 320	22 975	4867	2021	428	2248	120 522
2019	61 915	31 663	3529	1052	367	2528	136 633

7. Alternatív megoldások

Az új gyógyszereket, növényvédő szereket és kozmetikumokat világszerte rendszeresen tesztelték, illetve tesztelik élő állatokon. Az egyes tesztípusok nagy nyilvánosságra kerülése képes más, alternatív megoldásokat kereső mozgalmak elindítására. Az állatkísérleti tesztek sok bírálatot kaptak és – részben – ennek hatására indultak el alternatív megoldásokat kereső mozgalmak, kutatások.

Egy összehasonlító tanulmány szerint a magyar kutatók inkább elfogadhatónak tartják az etikai szempontból kevésbé helyes magatartást, mint például az

²⁹² NÉBIH: *Állatkísérleti statisztikai adatok 2007–2019*. https://portal.nebih.gov.hu/nebih_wire_cikk/-/asset_publisher/LPPKyf83eWBV/content/allatkiserleti-statisztikai-adatok/allovaknal-lecsengoben-van-iden-a-nyugat-nilusi-l-1.

állatkísérletek végzését, addig a vizsgált külföldi csoport határozottabban szeretné érvényesíteni az etikai normákat kutatásai során.²⁹³

A vizsgálatokat és alternatív módszereket validálni kell, azaz érvényesíteni, illetve hitelesíteni. Ha ezt megtörtént, akkor alkalmazhatóak. Az USA-ban erre szövetségi szinten hoztak létre egy bizottságot, amely például 1998–2012 között összesen 63 módszert validált. Ezek közül 38 újonnan validált módszer egyáltalán nem igényli élő állatok felhasználását.²⁹⁴

Európában 1991-ben hozták létre az Alternatív Módszerek Validálásával Foglalkozó Európai Központot (ECVAM), mely hitelesíti azon alternatív módszereket, melyek az állatok felhasználását helyettesítik, vagy csökkentik a tudományos eljárásokban.²⁹⁵ Ennek hatására az Európai Unióban 1991–2012 között 21 tudományosan igazolt alternatív módszert validáltak.

7.1. Alternatív tesztelési módszerek

7.1.1. In vitro módszer

Az in vitro („üvegben”) végzett vizsgálat azt jelenti, hogy azt élő szervezeten kívül végzik, és általában izolált szövetekre, szervekre vagy sejtekre terjed ki.²⁹⁶

Azaz ez nem más, mint az állati és emberi szövet- és sejt kultúrák felhasználása. Emberi tumorsejteket tenyészteni lehet in vitro körülmények között, amelyek az állatok helyettesítésére szolgálnak. Az állatkísérletekből levont következtetések és tapasztalatok sarkallták arra a kutatókat, hogy látókörüket az ember vizsgálatával – in vitro módszerrel – szélesítsék.²⁹⁷

A gyógyszerek, vegyi anyagok, kozmetikumok és fogyasztói termékek biztonságosságának felmérésére számos sejtalapú teszt és szövetmodell használható. Kidolgozásra került (Ceetox) például egy módszer annak megállapítására, hogy egy anyag allergiát okoz-e emberben. A módszer magában foglal egy háromdimenziós, emberi sejtből származó bőrmodellt, amely a normális emberi bőr legfontosabb jellemzőit utánozza. Ez helyettesíti a tengerimalacok és egerek használatát, amelyeket korábban az állatkísérletekben injektáltak, vagy bőrükre csepegtetve tesztelték volna az anyagokat, hogy mutatnak-e allergiás választ.²⁹⁸

Az Európai Unió referencialaboratóriumában az állatkísérletek alternatíváinak kutatói öt különböző tesztet dolgoztak ki, amelyek emberi vérsejteket használnak a szennyeződések kimutatására olyan gyógyszerekben, amelyek potenciálisan

²⁹³ Gubó, Lukovics, Nádas, 2019, 25.

²⁹⁴ <http://web.med.u-szeged.hu/expsur/allatkiserletek/akkreditacio/A/C/2%20Allatkiserletek-2015-2-Jogszab-BM.pdf>.

²⁹⁵ Az állatkísérletek szerepe a vegyi anyagok biztonságos felhasználásának biztosításában. *European Chemicals Agency*. https://echa.europa.eu/documents/10162/17228/reach_facsheet_animal_testing_hu.pdf.

²⁹⁶ <https://echa.europa.eu/hu/support/registration/how-to-avoid-unnecessary-testing-on-animals/in-vitro-methods>.

²⁹⁷ Navratyil, 2011, 114.

²⁹⁸ <https://www.egyuttazallatokertfoldert.com/allatokert/allatkiserletek/allatkiserletek-helyett-alternativ-tesztek/>.

veszélyes lázreakciót okoznak, amikor bekerülnek az emberi szervezetbe. Ez a módszer helyettesíti nyulak felhasználását egy rendkívül fájdalmas tesztelési eljárásban.²⁹⁹

7.1.2. *In silico* módszer

Az *in silico* módszer esetében egy számítógépmodellezési technikáról beszélünk, egy szimulációs tesztelési folyamatban. Ezek a modellek pontosan meg tudják jósolni, hogy adott vegyszer vagy gyógyszer esetén milyen reakciók várhatók.

A biológiai és kémiai rendszerek utánzásában nagyon gyakran kerülnek alkalmazásra a számítógépes modellek. A képző eljárások területén is lehetséges az élő emberi agy és test vizsgálata emberen vagy állaton úgy, hogy nincs szükség a test belsejében végzett kísérleti módszerekre.³⁰⁰

Napjainkra már a kutatók kifinomult számítógépes modellek széles skáláját fejlesztették ki, amelyek szimulálják az emberi biológiát és a kialakuló betegségek fejlődését. Tanulmányok azt mutatják, hogy ezek a modellek pontosan megjósolhatják, hogy az új gyógyszerek hogyan reagálnak az emberi szervezetben, és helyettesíthetik az állatok felhasználását a feltáró kutatásban és számos standard tesztben.

A QSAR-modellek olyan számítógépes technikák, amelyek helyettesíthetik az állatkísérleteket azáltal, hogy kifinomult becsléseket készítenek az anyag veszélyes valószínűségéről, a meglévő anyagokhoz való hasonlósága és az emberi biológia ismeretei alapján. A vállalatok és a kormányok egyre inkább használják a QSAR-modelleket a vegyi anyagok állatokon való tesztelésének elkerülése érdekében. Sőt már kialakításra kerültek az embert tökéletesen szimuláló vizsgálati robotok.

A feltűnően életszerű, számítógépes emberi beteg szimulátorok, amelyek lélegznek, véreznék, meggyulladnak, beszélnek, sőt „meghalnak”. Ezek jobban tanítják az orvosi képzésben a diákokat, mint az állatokon végzett kísérletek és gyakorlatok, és ami fontos, nem szenvednek az állatok. A high-tech szimulátorok utánózzák a betegségeket és a sérüléseket, valamint megfelelő biológiai választ adnak az orvosi beavatkozásokra és a gyógyszerek beinjekciózására. Az Egyesült Államokban az orvostudományi képzésben ma már 97%-ban kiváltották az állatlaboratóriumok használatát.³⁰¹

7.1.3. *Önkéntesek bevonása*

Az állatkísérletek helyettesíthetők önkéntesek bevonásával is, amennyiben a vizsgált termék összetevői között nincs új, még ismeretlen alapanyag. Mára széles tudás áll rendelkezésre az összetevőket illetően, így a már ismert alapanyagokból készült termékek tesztelése megoldható ebben a formában is.

Diagnosztikai eljárások vagy élettani vizsgálatok esetén – szigorú feltételek mellett – sor kerülhet embereken történő vizsgálatokra is előzetes állatkísérleti tesztelés nélkül.

E körbe tartozik a mikrodózismodell, amely lényeges információt szolgáltat egy kísérleti gyógyszer biztonságáról, és arról, hogy miként metabolizálódik az

²⁹⁹ <https://www.egyuttazallatokertfoldert.com/allatokert/allatkiserletek/allatkiserletek-helyett-alternativ-tesztek/>.

³⁰⁰ <https://www.egyuttazallatokertfoldert.com/allatokert/allatkiserletek/allatkiserletek-helyett-alternativ-tesztek/>.

³⁰¹ <https://www.egyuttazallatokertfoldert.com/allatokert/allatkiserletek/allatkiserletek-helyett-alternativ-tesztek/>.

emberekben a nagyszabású humán vizsgálatok előtt. Az önkéntesek rendkívül kis egyszeri gyógyszeradagot kapnak, és kifinomult képalkotó technikákat alkalmaznak a gyógyszer viselkedésének monitorozására. A mikrodózismódszer helyettesíthet bizonyos állatkísérleteket és segít kiszűrni azokat a gyógyszervegyületeket, amelyek nem fognak embereknél működni.³⁰²

A standard toxicitási tesztek helyett alkalmazzák például a limittesztet, amely során néhány rágcső egyszere dózist kap a teszt alá vont anyagból annak kiderítése érdekében, hogy egyáltalán bekövetkezik-e halál, valamint alkalmazzák a Corrositex-tesztet is, amely során mesterséges bőrt használnak.³⁰³

Felhasznált irodalom

Bányai K. (2022): Az állatok jogi védelme. In: Raisz A. (szerk.): *Környezetjog – Különös rész*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 88–103.

Czerny, R. (2006): *Jog és erkölcs az állatok védelmében*. Budapest: Rejtjel Kiadó.

David, D. (2004) *Az állatok jogai*. Budapest: Magyar Világ Kiadó.

Gubó R., Lukovics M., Nádas N. (2019): A junior kutatók felelősségteljes innováció iránti fogékonyságának vizsgálata eltérő innovációs környezetben. *Tér, Gazdaság, Ember*, 2019/2–3, 9–29.

Jámbor A. (2014): Állatvédelem az állatkísérletek területén? *De jurisprudencia et iure publico*, 2014/2, 1–12.

Navratyil Z. (2011): Az Asszisztált reprodukciós eljárások főbb fajtái és történeti kialakulásuk az etikai-jogi relációk tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 7 (1), 109–121.

Paulovics A. (2002): *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*. Budapest: Virtuóz Kiadó.

Zoltán Ö. (1994): Az állatvédelmi törvény után. *Magyar Jog*, 1999/4, 215–222.

³⁰² <https://www.egyuttazallatokertfoldert.com/allatokert/allatkiserletek/allatkiserletek-helyett-alternativ-tesztek/>.

³⁰³ David, 2004, 134–137.

VIII. A KEDVTELÉSBŐL TARTOTT ÁLLATOK VÉDELMÉT ELLÁTÓ KÖZPONTI SZERVEK

A kedvtelésből tartott állat fogalmát a *kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról* szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet határozza meg. Eszerint kedvtelésből tartott állat a rendszertani besorolástól függetlenül minden olyan állat, amelyet nem kizárólag tudományos kutatás, állati eredetű termék előállítása, igavonás, teherhordás, természetvédelem, géntartalék-védelem és – eb és macska kivételével – közcélú bemutatás céljából tartanak, tenyésztenek, forgalmaznak, továbbá az az állat, amelyet más kedvtelésből tartott állat táplálása céljából tartanak és szaporítanak, valamint a nem gazdasági céllal tartott haszonállat, és a vadászatra használt állat.³⁰⁴ Kedvtelési célra azonban nem tartható és nem forgalmazható olyan állat, amelynek tartása az adott faj fennmaradását veszélyeztetheti,³⁰⁵ valamint kedvtelésből tartott főemlős nem forgalmazható.³⁰⁶ Ezek a specifikus korlátozások a veszélyeztetett vagy védett állatfajok védelmére irányulnak és azt fejezik ki, hogy a kedvtelési célú állattartás nem lehet a fajok veszélyeztetésének eszköze. A fogalomból kitűnik, hogy nagyon sok állatfaj tartható kedvtelési célból és sorolható a definíció alá.

Az állatvédelemben részt vevő szervek köre meglehetősen szerteágazó. A törvényhozó hatalom mellett a közigazgatási szervek körében központi, területi és helyi szinten is találunk olyan szerveket, amelyek feladata kapcsolódik az állatvédelemhez. Az említett szerveknek kizárólag az állatvédelemben, azon belül is jellemzően a kedvtelésből tartott állatok védelmében betöltött funkcióit, feladatait tárgyalja a fejezet, ezért a természetvédelmi, állategészségügyi igazgatással vagy az állatkísérletekkel stb. kapcsolatos feladat- és hatáskörök ismertetésére nem tér ki.

1. Az állatvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek rendszere

Az Ávtv.-ben kapott felhatalmazás alapján a Kormány állatvédelmi hatóságként hat szervet jelöl ki: a minisztert, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalt, a Pest Vármegyei Kormányhivatalt, a vármegyei kormányhivatalt, a járási hivatalt és a jegyzőt.³⁰⁷

Az egyes feladatköröket vizsgálva azt látjuk, hogy vannak olyanok, amelyek tekintetében – a minisztert kivéve – minden hatóság eljárhat. Ezek a következők:

- Az állatvédelmi hatóság az állatvédelemmel kapcsolatban feladat- és hatáskörében eljárva a magatartás súlyához, ismétlődéséhez, és különösen az állatnak okozott sérelem jellegéhez, időtartamához igazodó mértékű **állatvédelmi bírságot** szabhat ki azzal szemben, aki tevékenységével vagy mulasztásával az állatok védelmére, kíméletére vonatkozó jogszabály vagy hatósági határozat

³⁰⁴ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a *kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról*, 1. § (2) bekezdés a).

³⁰⁵ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés.

³⁰⁶ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés.

³⁰⁷ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet a *földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről*, 5. § (1) bekezdés.

előírását megsérti, vagy annak nem tesz eleget.³⁰⁸ Továbbá az állat tartóját 2–8 év közötti időre **eltilthatja az állattartástól.**³⁰⁹

- Az állatvédelmi hatóság köteles **az állat életének fájdalom nélküli kioltásáról** gondoskodni amennyiben az állat tovább élése megszüntethetetlen vagy csillapíthatatlan szenvedéssel járna és gyógyulása nem várható, továbbá az állat tartója ismeretlen, illetve vadon élő, nem vadászható állat esetében az egyed a szabadon élésre vagy fogságban tartásra alkalmatlan. Ezen esetekben a felmerült igazolt költségek megtérítése a települési (a fővárosban a kerületi) önkormányzatot terheli.³¹⁰
- Az állatvédelmi hatóság feladat- és hatáskörében eljárva **ellenőrzi az állatvédelmi törvényben foglaltak végrehajtását.**³¹¹
- Az Ávtv. szerint, ha az állattartó az állat vagy ember egészségét súlyosan veszélyezteti azáltal, hogy nem vagy nem megfelelően teljesíti az állatvédelmi törvényben, vagy egyéb állatvédelmi jogszabályban foglaltakat, akkor **az állatvédelmi hatóság** mindaddig, amíg az állattartó a feltételeket nem biztosítja, **elrendelheti az állat megfelelő helyre történő szállítását.** Az ezzel járó költségek az állat tulajdonosát terhelik, valamint a várható tartási költségek megelőlegezésére is kötelezheti az állat tulajdonosát az állatvédelmi hatóság. Amennyiben ezen együttes feltételek bekövetkeznek, az állatvédelmi hatóság előír egy időpontot, ameddig az állattartónak gondoskodnia kell a jogszabályszerű állattartási feltételek biztosításáról, és azok teljesítéséig az állatot megfelelő helyre elszállítja – ez alatt gypmesteri telepet vagy állatmenhelyet kell érteni – és a várható tartási költségek megelőlegezését rendeli el. Ha az állattartó a feltételeket teljesíti az előírt időpontig, akkor részére az elszállított állatot vissza kell szolgáltatni, ellenkező esetben **az állat elkobzásáról rendelkezik** az állatvédelmi hatóság.

Az állat tulajdonjogának átruházásáról az állatvédelmi hatóság gondoskodik, ha azonban ez eredménytelen, vagy jogszabály nem teszi lehetővé, akkor **az állat végleges elhelyezéséről** kell döntenie úgy, hogy az állatot a korábbi tulajdonosának, illetve korábbi tartási helyére nem adhatja ki. Ha az állat végleges elhelyezését csak rendszeres költségfordítással lehet biztosítani, akkor a korábbi tulajdonost költségfizetésre lehet kötelezni a jogsértés súlyától, ismétlődésétől függően legfeljebb tizenkét hónapig tartó időre. Amennyiben az állat elhelyezése eredménytelen, akkor hat hónap elteltével az **életét megengedett módon ki lehet oltani.**³¹²

³⁰⁸ Lásd még: Paulovics, 2002, 87–89; Kajó, 2020; Kajó, 2022; Jámbor, 2022, 53–54.

³⁰⁹ 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (2), (9)–(12) bekezdés; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés; Jámbor, 2022, 53.

³¹⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 45. § (1) bekezdés; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés; Jámbor, 2022, 53.

³¹¹ 1998. évi XXVIII. törvény 45/A. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (4) bekezdés; Jámbor, 2022, 53.

³¹² 1998. évi XXVIII. törvény 45/B. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés; Jámbor, 2022, 53–54.

- Az állatvédelmi hatóság az élelmiszerlánc-felügyeleti rendszerben **kezeli** az általa nyilvántartott **adatok**³¹³, vagyis az állatvédelmi hatóságnak mint adatkezelőnek érvényre kell juttatnia a személyes adatok kezelésére irányadó alapelveket és garanciákat.

2. Központi szervek

2.1. Kormány

2021-től a Kormány konkrét lépéseket tett az állatvédelem területén a problémák megoldása érdekében.

A Kormány az állami fellépés hatékonyságának fokozása érdekében, a kóbor állatok magas számát és a fennálló állatvédelmi, állat- és közegészségügyi problémákat észlelve az állatvédelemmel kapcsolatos intézkedéseket hozott. Kifejezte támogatását az ebrendészeti telepek bővítésével, korszerűsítésével, az ivartalanítási projektek támogatásával, valamint a lakossági tájékoztatás, oktatás és szemléletformálás fontosságával kapcsolatban és felismerte, hogy ezek megvalósításához központi költségvetési támogatásra van szükség. Továbbá a Kormány elismerte az állatvédő civil szervezetek jelentőségét az állatvédelmi feladatok ellátásában. Mindezekre tekintettel összesen 1,5 milliárd Ft összeget különített el a meghatározott célok és feladatok megvalósítására. Ennek keretében tervezi az ivartalanítás, a férőhelybővítés, a működési költségek, és az állateledel biztosítását a civil állatvédő szervezeteknek, valamint az ebrendészeti telepek korszerűsítését, férőhelybővítését. Továbbá hangsúlyozottan a lakossági tájékoztatás, oktatás és szemléletformálás terén is támogatásokat kíván biztosítani. A Kormány a megvalósításért felelős szervekként az Agrárminisztériumot, az Igazságügyi Minisztériumot és a Miniszterelnökséget vezető minisztert jelölte ki,³¹⁴ ami arra utal, hogy több minisztérium közötti együttműködésre van szükség az állatvédelmi intézkedések hatékony végrehajtása érdekében.

A Kormány egyetért azzal, hogy az állatvédelem kiemelt állami feladat és elismeri, hogy szükséges a hatékonyabb feladatellátás érdekében rendelkezésre álló állami fellépési eszközrendszer fejlesztése. Ezért az állatok védelmét célzó hatékony állami fellépés elősegítése érdekében a Kormány olyan vizsgálatokról határozott, amelyek középpontjában az állatvédelmi közigazgatási hatósági eljárások és a büntetőeljárások során eljáró hatóságok közötti összehangolt együttműködés és hatékonyság áll. Az agrárminisztert, a belügyminisztert, az igazságügyi minisztert, valamint a Miniszterelnökséget vezető minisztert arra hívta fel, hogy tisztázzák az állatok védelmét szolgáló eljárások összefüggéseit és egymáshoz való viszonyát, amelyhez statisztikai felmérést kér a különböző eljárásokról, különös tekintettel az ilyen jellegű büntetőeljárások és állatvédelmi hatósági eljárások számára, a párhuzamosan folytatott eljárásokra, azok időtartamára és a kiszabott szankciókra vonatkozóan. A Kormány arra hívta fel a minisztereket, hogy vizsgálják meg az eljárások közötti hatékony munkaszervezési, és informatikai fejlesztési lehetőségeket. Emellett fontosnak tarja a szankciókiszabás gyakorlatának, a kiszabott szankciók végrehajtása hatékonyságának

³¹³ 1998. évi XXVIII. törvény 48/C. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés; Jámbor, 2022, 53–54.

³¹⁴ 1991/2021. (XII. 28.) Korm. határozat az állatvédelemmel kapcsolatos intézkedésekről.

vizsgálatát, és a szankciórendszer felülvizsgálatát a hatékonyabb és szigorúbb fellépés érdekében, valamint az eljárások során lefoglalt állatoknak a megőrzésüket szolgáló telephelyre történő eljuttatása folyamatának és az ilyen telephelyi kapacitások növekedése lehetséges módjainak vizsgálatát, az eljárással érintett állatok megfelelő elhelyezése érdekében.³¹⁵

A Kormány létrehozta az állam mint alapító nevében a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítványt egyrészt az állatvédelem fejlesztésével és népszerűsítésével kapcsolatos feladatok hatékony ellátása érdekében, másrészt pedig az állattartás felelősségének tudatosítása céljából.³¹⁶

2022-ben a Kormány határozatban mondta ki, hogy egyetért azzal, hogy az állatvédelemmel foglalkozó civil szervezetek támogatásához többlet költségvetési támogatás szükséges, és a menhelyen tartott állatok téli élelmezésének segítése érdekében 50 millió Ft többlettámogatást biztosított.³¹⁷

2.2. Agrárminisztérium

A minisztérium a közigazgatási tevékenység egyik legjelentősebb munkaszervezete. Az Agrárminisztériumon belül az agrárminiszter, az élelmiszeriparért és kereskedelem-politikáért felelős államtitkár és helyettes államtitkár lát el állatvédelmi szakterülethez kapcsolódó feladatokat, valamint a Nemzeti Állatvédelmi Program megújításáért és végrehajtásáért felelős miniszteri biztos látott el állatvédelmi szakterülethez kapcsolódó feladatokat.

Az agrárminisztérium – az ellátott feladat jellege szerint – több nagy szakterületet ölel fel: a vidékfejlesztéssel, az élelmiszerlánc-felügyelettel, a természetvédelemmel, vad- és halgazdálkodással, az agrárpolitikával kapcsolatos kormányzati intézkedések az Agrárminisztériumban kerülnek szakmai előkészítésre.³¹⁸

2.2.1. Agrárminiszter

Az agrárminiszter feladatkörébe jellemzően a kapcsolódó jogszabályok előkészítése tartozik: így különösen az állatok tartására, tenyésztésére, szaporítására, forgalomba hozatalára, kereskedelmére, az állatok védelmére és kíméletére, az állatkertekre, valamint az ahhoz kapcsolódó hatósági feladatokra vonatkozó jogszabályoknak az előkészítése. E feladatait az agrárminiszter élelmiszerlánc-felügyeletért való felelőssége keretében látja el.³¹⁹ Ez azt is jelenti, hogy az állatvédelem és az élelmiszer-biztonság szorosan összefügg és a miniszternek fontos szerepe van a kettő összekapcsolásában.

³¹⁵ 1955/2021. (XII. 23.) Korm. határozat az állatok védelmével kapcsolatos állami fellépés hatékonyságát növelő lehetőségek vizsgálatáról.

³¹⁶ 2022. évi XXXIV. törvény a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány létrehozásáról.

³¹⁷ 1623/2022. (XII. 14.) Korm. határozat az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos feladatainak ellátásához kapcsolódó többletforrás biztosításáról.

³¹⁸ Jámbor, 2022, 55.

³¹⁹ 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről, 57. § (1) bekezdés b) pont; Jámbor, 2022, 55.

Az agrárminiszter kijelöli a Nemzeti Állatvédelmi Tanács szavazati joggal bíró – a miniszter által kijelölhető 2 fő – tagját, és felkéri a Tanács társelnökét.³²⁰ Ez azt mutatja, hogy a miniszter nem csupán a jogszabályok előkészítésében, hanem a szakértői testület összetételének alakításában is fontos szerepet tölt be.

Az agrárminiszter – az igazságügyi miniszter, a belügyminiszter és a Miniszterelnökséget vezető miniszter mellett – felelős az állami fellépés hatékonyságát növelő lehetőségek vizsgálatért az állatvédelem területén, amelyekről jelentést kell készítenie a Kormány felé.³²¹

2.2.2. Élelmiszeriparért és kereskedelempolitikáért felelős államtitkár és helyettes államtitkár

Az állatvédelem mint szakterület az élelmiszeriparért és kereskedelempolitikáért felelős államtitkár feladat- és hatáskörébe tartozik. Az államtitkár az Ávtv.-ből, valamint végrehajtási rendeleteiből adódó hatósági feladatok végrehajtását felügyeli, kapcsolatot tart a Magyar Állatorvosi Kamarával, gondoskodik az állatvédelemmel kapcsolatos jogszabályok előkészítéséről és gyakorolja a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok és a járási hivatalok állatvédelmi feladat- és hatáskörének gyakorlásával összefüggésben a miniszter részére jogszabályban meghatározott szakmai irányítói jogköröket.³²²

Az állatvédelmi törvényből és végrehajtási rendeleteiből adódó hatósági feladatok szakmai irányításáért és koordinálásáért pedig az élelmiszeriparért és kereskedelempolitikáért felelős helyettes államtitkár felelős, aki közreműködik az állatvédelemmel kapcsolatos jogszabályok előkészítésében is.³²³

Az államtitkárságon belül a feladatokat három főosztály látja el: az Élelmiszerlánc-felügyeleti Főosztály, az Élelmiszergazdasági és -minőségpolitikai Főosztály és a Kereskedelempolitikai Főosztály. Az állatvédelem, mint szakterület jellemzően az Élelmiszerlánc-felügyeleti Főosztályhoz tartozik.³²⁴

2.2.3. Nemzeti Állatvédelmi Program megújításáért és végrehajtásáért felelős miniszteri biztos (2020. október 1. – 2022. május 28.)

Az agrárminiszter a kormányzati igazgatásról szóló törvény alapján 2020. október 1. napjától (2022. május 28-ig) kinevezte a Nemzeti Állatvédelmi Program megújításáért és végrehajtásáért felelős miniszteri biztost, akinek tevékenységét az agrárminiszter irányította.

A miniszteri biztos tevékenysége során elsősorban szakmai javaslattevő, koordináló feladatokat látott el. Feladatai közé tartozott az országos kóborállathelyzet és a gyepmesteri telepek állapotának felmérése. Ezek alapján országos ivartalanítási program kialakítására vonatkozó javaslat készítése, továbbá a gyepmesteri telepek

³²⁰ 1124/2021. (III. 12.) Korm. határozat a Nemzeti Állatvédelmi Tanácsról, 4., 5. b).

³²¹ 1955/2021. (XII. 23.) Korm. határozat az állatok védelmével kapcsolatos állami fellépés hatékonyságát növelő lehetőségek vizsgálatáról.

³²² 1/2023. (VI. 30.) AM utasítás az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról, 21. § (1) bekezdés a) e) és i) pont.

³²³ 1/2023. (VI. 30.) AM utasítás 46. § (1) bekezdés a), 1).

³²⁴ Jámbor, 2022, 55.

fejlesztésére vonatkozóan javaslat kidolgozása. Mindezek mellett feladata a felelős állattartás szabályaira vonatkozó lakossági felhívás és ezzel kapcsolatban konzultáció kezdeményezése. A miniszteri biztos e feladatainak ellátása érdekében egyeztetéseket folytatott az érintett minisztériumok és szervezetek képviselőivel, szorosabb együttműködésre törekedett a kormányzat és az állatvédelemmel foglalkozó civil szervezetek között, valamint javaslatot tett az állatvédelmi törvény felülvizsgálatára, amely során együttműködött a szakmai szervezetekkel és az érintett minisztériumokkal.³²⁵ A miniszteri biztost tájékoztatási kötelezettség terhelte az agrárminiszter irányába, amelynek havonta, írásban készített, feladatainak ellátásáról szóló beszámolóval tett eleget. Munkáját a Miniszteri Kabinet keretében működő titkárság segítette.³²⁶

2.3. Igazságügyi Minisztérium

2022-től az állatvédelemhez kapcsolódó feladatok ellátásában szerepet vállal az Igazságügyi Minisztérium is, ami arra utal, hogy az állatvédelem jogi és jogalkotási vonatkozásai is kiemelt figyelmet kapnak a kormányzat részéről.

2.3.1. Igazságügyi miniszter

Az igazságügyi miniszternek széles körű hatásköre van a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvánnyal kapcsolatban. Ezen hatáskörbe tartozik az alapítói jogok gyakorlása, közhasznú jogállásának bírósági nyilvántartásba történő bejegyztetésének kérelmezése és ő gondoskodik az alapítvány alapító okiratának a *Magyar Közlöny*ben történő közzétételéről miután az alapítvány bírósági nyilvántartásba vétele megtörtént.

Az igazságügyi miniszter felelős az állami fellépés hatékonyságát növelő lehetőségek vizsgálatért az állatvédelem területén, amelyről jelentést kell készítenie a Kormány felé,³²⁷ ezáltal hozzájárulva az állatvédelmi politika fejlesztéséhez.

Az igazságügyi miniszter közvetlenül irányítja az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos tevékenységét,³²⁸ valamint kijelöli a Nemzeti Állatvédelmi Tanács szavazati joggal bíró – a miniszter által kijelölhető 2 fő – tagját, a Tanács titkárát és felkéri a Tanács elnökét.³²⁹

Mindezen feladatok arra utalnak, hogy a miniszter aktívan részt vesz és közreműködik a döntéselőkészítésben, a döntéshozatalban és az állatvédelem mint szakterület irányításában.

2.3.2. Az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos

A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény lehetővé teszi, hogy a Kormány a Kormány feladatkörébe tartozó – miniszter vagy kormányzati főhivatal

³²⁵ 7/2020. (IX. 30.) AM utasítás *miniszteri biztos kinevezéséről*, 2. § (1)–(2) bekezdés.

³²⁶ 7/2020. (IX. 30.) AM utasítás 2. § (3) bekezdés; 5. §.

³²⁷ 1955/2021. (XII. 23.) Korm. határozat.

³²⁸ 10/2023. (VIII. 9.) IM utasítás *az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról*, 4. § d).

³²⁹ 1124/2021. (III. 12.) Korm. határozat 4.; 5. a); 15.

hatáskörébe nem utalt –, vagy kiemelt fontosságú feladat ellátására kormánybiztost nevezzen ki.³³⁰ E rendelkezés alapján 2022. május 29. napjától az Igazságügyi Minisztériumon belül végzi tevékenységét az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos, akinek tevékenységét a miniszterelnök az igazságügyi miniszter útján irányítja.³³¹

A kormánybiztos tevékenysége során elsősorban szakmai előkészítő, javaslattevő, koordináló feladatokat lát el, ugyanis javaslatot tesz az állatkertek fejlesztésének koncepciójára, valamint felülvizsgálja az állatkertek engedélyezésével és működésével kapcsolatos jogszabályokat, előkészíti a gyepmesteri telepek fejlesztésével kapcsolatos teendőket és kidolgozza a felelős állattartással kapcsolatos intézkedési tervet, különös tekintettel egy képzési program megindítására.³³² A kormánybiztos tevékenységét az együttműködés jellemzi: feladatainak ellátása érdekében egyeztetéseket folytat az érintett minisztériumok és szervezetek képviselőivel, valamint együttműködik a kormány tagjaival és az állatvédelemmel foglalkozó civil szervezetekkel,³³³ ami arra utal, hogy a kormánybiztos figyelembe veszi a szakmai és civil szervezetek tapasztalatait.

A kormánybiztos tisztsége tehát széles körű és sokrétű feladatok ellátására irányul, amelyek között a szakmai előkészítés, javaslatok kidolgozása és koordináció mellett a szakértői és civil kapcsolatok is hangsúlyosak. A kormánybiztos tevékenysége az állatvédelmi terület számos aspektusát érinti, és célja hatékony intézkedések kidolgozása az állatok védelme érdekében.

2.4. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH) központi hivatalként működik, és közigazgatási hatósági ügyekben országos illetékességgel rendelkezik. Felügyeleti szerve az Agrárminisztériumon belül az élelmiszeriparért és kereskedelempolitikáért felelős államtitkárság.

Az állatvédelmi kérdésekben a NÉBIH meghatározó szervezeti egysége az Állategészségügyi és Állatvédelmi Igazgatóság, amelynek fő tevékenysége az állatvédelemmel kapcsolatos központi igazgatási feladatokat ellátása. Az igazgatóság strukturálisan három osztályra tagozódik: a Járványügyi Osztályra, az Állategészségügyi Nyomunkövetési Osztályra, és az Állategészségügyi és Állatvédelmi Osztályra.³³⁴

A NÉBIH közfeladatként közigazgatási jogalkalmazói, hatósági és törvényességi ellenőrzési tevékenységet végez.³³⁵ Ennek keretében: hatósági, szakhatósági, felügyeleti, engedélyezési, ellenőrzési, nyilvántartási, szakmai igazgatási feladatokat, valamint egyéb (megállapodásban, utasításban megállapított) szakmai feladatokat lát el.

³³⁰ 2018. évi CXXV. törvény *a kormányzati igazgatásról*, 12. §.

³³¹ 1271/2022. (V. 27.) Korm. határozat *az állatvédelmi cselekvési terv kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól*, 4., 6.

³³² 1271/2022. (V. 27.) Korm. határozat 2.

³³³ 1271/2022. (V. 27.) Korm. határozat 3.

³³⁴ 6/2022. (VIII. 31.) AM utasítás *a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról*, 1. melléklet, V. fejezet; Jámbor, 2022, 56.

³³⁵ NÉBIH Alapító Okirat 4.1; Jámbor, 2022, 56.

Kiemelt tevékenysége az élelmiszerlánc teljes körű felügyelete. Ennek keretében: közhatalmi és egyéb feladatokat lát el az állatvédelemmel kapcsolatosan, valamint közreműködik az agrárminiszter szakmai irányító jogköre gyakorlásában a vármegyei kormányhivatalok, valamint a járási hivatalok állatvédelmi feladat- és hatáskörének gyakorlásával összefüggésben.

Mindezek mellett a NÉBIH alakítja ki és működteti az állatok egységes azonosítási és nyilvántartási rendszerét, élelmiszerlánc-biztonsági feladatként közreműködik a vármegyei kormányhivatalok állatvédelmi feladatainak szakmai irányításában és az állatvédelmi szabályozás kialakításában, valamint hazai és nemzetközi állatvédelmi szakmai kapcsolattartói feladatokat lát el, szervezi az állami állatvédelmi feladatok végrehajtását, illetve jogszabályban meghatározott egyéb állatvédelmi feladatokat is ellát.

2013. január 1-jétől minden, négy hónaposnál idősebb eb csak mikrochippel megjelölve tartható. A mikrochippel megjelölt ebek adatait országos elektronikus adatbázisban kell nyilvántartani. A nyilvántartás célja az állattartó és más személyek jogainak és tulajdonának védelme. Az adatbázist a NÉBIH működteti³³⁶ és az állatba ültetett mikrochip sorszáma alapján nyilvános hozzáférést biztosít a jogszabályban meghatározott adatokhoz:

- a) az eb fajtájára, fajtajellegére vagy keverék mivoltára, nemére, születési idejére, színére, nevére,
- b) veszettség elleni védőoltásainak időpontjára,
- c) az eb veszélyessé minősítésének tényére és időpontjára vonatkozó adatokhoz.³³⁷

Mindezek mellett a közfeladat ellátása céljából a NÉBIH egyrészt hozzáférést biztosít az adatbázishoz a települési önkormányzat részére, másrészt pedig hozzáférést biztosíthat az adatbázishoz bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság és más közigazgatási szerv részére.³³⁸

Az ebnyilvántartással kapcsolatban felügyeleti szervként jár el,³³⁹ és működteti az élelmiszerlánc-felügyeleti információs rendszert (a továbbiakban: FELIR). 2021. április 1-jétől a kedvtelésből tartott állatokkal történő kereskedés FELIR-azonosító köteles tevékenységgé vált, mely fontos lépés az illegális állatkereskedők tevékenységének visszaszorításában. A FELIR-azonosító alapján a hatóság és a fogyasztó is egyszerűen meg tud győződni arról, hogy a vállalkozás jogszerűen működik-e, jogszerűen került-e forgalomba a vizsgált állat, regisztrált szereplőtől származó állatot vásárolt-e. FELIR-azonosító köteles (nyilvántartásba vételi vagy engedélyezési kötelezettség alá tartozó) tevékenység például az állatvásár, állatpiac, állatkiállítási hely működtetése; az állatkert működtetése; a cirkuszi menaszéria működtetése; az állatmenhely, ebrendészeti telep működtetése; az állatpanzió működtetése; a méhtartás; apróvadgazdálkodás, vadspark, vadaskert, vadfarm üzemeltetése; a vadászatra jogosultként folytatott tevékenység; a hivatásos vadászati tevékenység; a halgazdálkodási jog jogosultjaként folytatott tevékenység; a halászat, horgászat stb.

³³⁶ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 17. § (1) bekezdés c) pont; Ávtv. 42/A. § (3) bekezdés; Jámbor, 2022, 56.

³³⁷ 1998. évi XXVIII. törvény 42/A. § (7) bekezdés.

³³⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 42/A. § (8) bekezdés.

³³⁹ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 17. § (1) bekezdés c) pont.

A NÉBIH feladat- és hatáskörébe tartozik továbbá az állatvédelmi oktatással kapcsolatban az iskolarendszeren kívüli – az állatok tartása során alkalmazandó állatvédelmi előírásokra vonatkozó – hatósági jellegű képzés és vizsgáztatás szakmai felügyelete, és közreműködik a képzés tartalmi követelményeinek kidolgozásában és a képzés szervezésében is.³⁴⁰

2.5. Országos állatvédelmi hatóság

A Pest Vármegyei Kormányhivatal, mint állatvédelmi hatóság illetékessége az ország egész területére kiterjed.³⁴¹ Feladat- és hatáskörére vonatkozóan lásd VIII. fejezet, 1. pont.

Az ebek viselkedésében jártas szakértő az ebek veszélyessé minősítési eljárásában vesz részt.³⁴² Amennyiben valaki ilyen szakértői tevékenységet kíván végezni – és megfelel a jogszabályban meghatározott követelményeknek – a szándékát szükséges bejelentenie a Pest Vármegyei Kormányhivatalhoz. Ezen bejelentéssel egyidejűleg a hatóság nyilvántartásba veszi a szakértőt és rögzíti az adatait a nyilvántartásban. A nyilvántartás tartalmazza a szakértők természetes személyazonosító adatait. A hatóság a honlapján közzéteszi a szakértői nyilvántartásban szereplő személy nevét, telefonos elérhetőségét, valamint elektronikus levélcímét.³⁴³

Felhasznált irodalom

Jámbor A. (2022): *A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban*. Miskolc: Bíbor Kiadó.

Kajó C. (2020): Állatvédelmi vagy szabálysértési bírság? *Jegyző és Közigazgatás*, 21 (5).

Kajó C. (2022): Az állatvédelmi bírság speciális és generális prevenciók hatásáról. *Jegyző és Közigazgatás*, 34 (4).

Kalas T. (2013): Irányítás, felügyelet, ellenőrzés a közigazgatásban. In: *Közigazgatási Jog 1. – Magyar Közigazgatási Jog Általános Rész 1*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 203–204.

Paulovics A. (2002): *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*. Budapest: Virtuóz Kiadó.

³⁴⁰ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet a földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről, 6. § (2) bekezdés; Ávtv. 43/B. §.

³⁴¹ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdés; Jámbor, 2022, 57.

³⁴² Lásd: Jámbor, 2022, 122.

³⁴³ 1998. évi XXVIII. törvény 24/A. § (7) bekezdés; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (3) bekezdés a) pont; Jámbor, 2022, 56.

IX. A KEDVTELESBŐL TARTOTT ÁLLATOK VÉDELME TARTÓ TERÜLETI ÉS HELYI SZERVEK

1. A vármegyei kormányhivatal mint állatvédelmi hatóság

A vármegyei kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi kormányzati igazgatási szerve, amelynek illetékességi területe az adott vármegyére terjed ki.³⁴⁴ Az állatvédelem területén a vármegyei kormányhivatalnak több feladat- és hatásköre van (VIII. fejezet közös feladat és hatáskör), amelyek révén lehetősége van az állatvédelmi jogszabályok hatékony érvényesítésére és az állatvédelem előmozdítására.

A NÉBIH-hez hasonlóan a vármegyei kormányhivatal azzal együtt, hogy szakmai felügyeletet gyakorol az állatvédelmi oktatással kapcsolatban az iskolarendszeren kívüli – az állatok tartása során alkalmazandó állatvédelmi előírásokra vonatkozó – hatósági jellegű képzés és vizsgáztatás tekintetében, részt vesz a képzés tartalmi követelményeinek kidolgozásában és a képzés szervezésében is.³⁴⁵

Az Ávtv. tiltja az olyan állatok kedvtelési célú tartását, szaporítását és forgalomba hozatalát, amelyek az ország őshonos növény-, illetve állatvilágára ökológiai szempontból veszélyesek. E tilalom megsértése esetén – a területi természetvédelmi hatóság, vagyis – a vármegyei kormányhivatal a kijelölt állatvédelmi hatóság, amely az állat elkobzásáról, majd tulajdonjogának átruházásáról vagy az állat végleges elhelyezéséről gondoskodik, ennek eredménytelensége esetén pedig akár az állat életének kioltásáról is dönthet.³⁴⁶ Azonban ez a tilalom nem vonatkozik a külön jogszabályban foglaltak szerint a vármegyei kormányhivatalhoz bejelentett és a hatóság által nyilvántartásba vett állatokra.³⁴⁷

A vármegyei kormányhivatal állatvédelmi bírságot szabhat ki. Ez lehetővé teszi a hatóságnak, hogy az állattartással kapcsolatos jogszabályoknak vagy hatósági határozat előírásainak megsértése esetén hatékonyan fellépjen az állattartással kapcsolatos szabályszegések esetén és pénzügyi szankciót alkalmazzon azokkal szemben, akik nem tartják be az állatvédelmi előírásokat.³⁴⁸

Az állat tartóját 2–8 év közötti időre eltilthatja az állattartástól, ha az állattartó az állatvédelmi jogszabályok vagy hatósági határozat előírásait megsérti és ezzel állatának maradandó egészségkárosodását vagy elpusztulását okozza, és az állat jóléte állatvédelmi bírság kiszabásával és az állatvédelmi képzésen való részvételre kötelezéssel sem biztosítható.³⁴⁹ E szankció alkalmazásával hozzájárulhat a rossz állattartási gyakorlatok korlátozásához és az állatok biztonságosabb környezetben való tartásához.

³⁴⁴ Bodnár, 2013, 167–169.

³⁴⁵ 1998. évi XXVIII. törvény 43/B. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (2) bekezdés; Jámbor, 2022, 57.

³⁴⁶ 1998. évi XXVIII. törvény 24/F. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (8) bekezdés.

³⁴⁷ 1998. évi XXVIII. törvény 48/B. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (8) bekezdés.

³⁴⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (2) bekezdés; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés; Paulovics, 2002, 87–89.

³⁴⁹ 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (9)–(12); 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés; Jámbor, 2022, 57.

2. A járási hivatal és a jegyző szerepe az állatvédelemben

A járási hivatalok feladata a vármegyei szintnél alacsonyabb szinten intézendő állatvédelmi-közigazgatási feladatok ellátása. Vannak olyan állatvédelmi feladat- és hatáskörök, amelyeket a jegyző és a járási hivatal közös feladat- és hatáskörébe utal a kijelölő jogszabály, illetve vannak olyanok, amelyek vagy a jegyző, vagy a járási hivatal feladat- és hatáskörébe tartoznak.

2.1. A járási hivatal és a jegyző mint állatvédelmi hatóság

Az Ávtv. alapján a Kormány jogosult arra, hogy rendeletben megállapítsa az állatvédelmi hatóság kijelölését és meghatározza az állatok nyilvántartásával kapcsolatos feladat- és hatásköröket.³⁵⁰ Ezek alapján a Kormány a jegyzőt és a járási hivatalt is kijelölte meghatározott állatvédelmi hatósági feladatok ellátására.³⁵¹

Amennyiben a jegyző és a járási hivatal azt észleli, hogy az állatok kíméletének és az állatkínzás tilalmához kapcsolódó állatvédelmi előírások megsértése történt, vagy ilyen jogsértések miatt érkezik bejelentés, akkor köteles haladéktalanul eljárni, vagy a szükséges intézkedések megtétele végett a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatósághoz fordulni.³⁵²

A jegyzőnek és a járási hivatalnak lehetőséget ad a jogszabály arra, hogy meghatározott cselekmény végzésére, túrésére vagy abbahagyására kötelezze az állattartót.³⁵³ Ennek feltétele, hogy az állattartó megsértse az állatvédelmi és az állattartási szabályokat, és a kötelezés az állatok védelme érdekében legyen indokolt. Abban az esetben, ha a kötelezés természetvédelmi oltalom alatt álló állatot érint, akkor a természetvédelmi hatósággal is közölni kell a határozatot.³⁵⁴

A jegyző és a járási hivatal az állattartót meghatározott építési munka elvégzésére kötelezheti. Erre akkor kerülhet sor, ha az állat megfelelő és biztonságos elhelyezése, valamint szökésének megakadályozása érdekében van szükség a meghatározott építési munka elvégzésére.³⁵⁵

A járási hivatal és a jegyző jogosultsággal rendelkezik arra is, hogy az állattartást szigorúbb feltételekhez kösse, azaz korlátozza, vagy akár meg is tiltsa, ha az állattartó az állatvédelemre, valamint az állattartásra vonatkozó szabályokat megsértette. Azonban e szabály alól van egy kivétel: amikor az állattartó természetvédelmi oltalom alatt álló vagy nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó állatot tart. Ebben az esetben az állattartás korlátozása vagy megtiltása természetvédelmi hatáskörbe tartozik és ezen kérdésben a vármegyei kormányhivatal jogosult eljárni. Ugyanakkor a vármegyei kormányhivatal eljárását a járási hivatal, illetve a jegyző kezdeményezi.³⁵⁶ A hatósági intézkedések összehangolása, és a speciális

³⁵⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 49. § (3) bekezdés b) pont.

³⁵¹ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdés e)–f) pont.

³⁵² 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdés e)–f) pont; Jámbor, 2022, 58.

³⁵³ Bányai, 2022a, 69.

³⁵⁴ 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (12)–(13) bekezdés; Jámbor, 2022, 58.

³⁵⁵ Zoltán, 2000, 168; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (10) bekezdés; Jámbor, 2022, 58.

³⁵⁶ Zoltán, 2000, 169; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (12)–(13) bekezdés; Jámbor, 2022, 58.

esetek kezelése észszerű együttműködést és információáramlást igényel a különböző hatóságok között.

A négy hónaposnál idősebb eb csak transzponderrel megjelölve tartható. E rendelkezés betartását a jegyző és a járási állat-egészségügyi hatóság ellenőrzi.³⁵⁷ A négy hónaposnál idősebb transzponderrel nem jelölt ebről a jegyző és a szolgáltató állatorvos köteles jelentést tenni a járási állat-egészségügyi hatóság felé. A szolgáltató állatorvos az eb vizsgálata, kezelése előtt köteles ellenőrizni, hogy az állat transzponderrel jelölt-e. A transzponder kötelező használata mindenképp pozitív lépés az ebek azonosíthatóságának és nyomonkövethetőségének biztosításában. Azonban az állatvédelmi rendszer hatékony működéséhez nélkülözhetetlen az emberi erőforrások és a pénzügyi források megfelelő biztosítása. A hatóságoknak megfelelő forrásokkal kell rendelkezniük ahhoz, hogy hatékonyan ellenőrizhessék és kezelhessék a jogsértéseket.

2.2. A járási hivatal szerepe az állatvédelemben

A járási hivatal közigazgatási szankció kiszabása mellett intézkedéseket is alkalmazhat: az ebtartót az eb közterületen való vezetésekor szigorúbb szabályok betartására kötelezheti; az ebtartót az eb tartási körülményeinek megváltoztatására és szigorúbb tartási feltételek kialakítására kötelezheti; az ebtartót az ebek viselkedésének megítélésében jártas szakértővel egyeztetett képzés elvégzésére kötelezheti; elrendelheti az eb ivartalanítását; az ebet veszélyesnek minősítheti; elrendelheti az eb életének kioltását az Ávtv.-ben meghatározott esetekben; működési engedélyt módosíthatja, visszavonhatja; létesítményt vagy annak egy részét bezárathatja; tartási engedélyt visszavonhatja, az állatjóléti felelőst új képzés elvégzésére kötelezheti.³⁵⁸

Az, hogy a járási hivatal nemcsak szankciókat szabhat ki, hanem különféle intézkedéseket is alkalmazhat, hangsúlyozza a hatóság széles körű hatáskörét az állattartással kapcsolatos kérdésekben: az intézkedések célja az, hogy elősegítse az állattartók megfelelő magatartását.

Az állatvédelmi hatóságként eljáró járási hivatal az állatpanzió és az állatmenhely létesítése iránti bejelentési eljárásban is feladatot lát el: egyrészt szakkérdésként vizsgálja, hogy az állatvédelmi és a járványügyi követelményeknek megfelel-e az állattartás, másrészt nyilvántartásba veszi az állatpanziót vagy állatmenhelyet, mely az intézmény nyomonkövethetősége és ellenőrizhetősége érdekében indokolt. Ennek tényét pedig minden adattartalommal együtt közli a vármegyei kormányhivatallal.³⁵⁹

2022. január 1-jétől ha a települési önkormányzat ebrendészeti (kötelező) feladatát külső szereplővel, azaz ebrendészeti telepet működtető természetes vagy jogi személyvel kötött szerződés alapján látja el, akkor szükséges bejelenteni ezt a szolgáltatási

³⁵⁷ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a *kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról*, 17/B. § (10)–(11) bekezdés; Resch, 2016.

³⁵⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 42/D. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1a) bekezdés; Jámbor, 2022, 58–59.

³⁵⁹ 1998. évi XXVIII. törvény 41. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (6)–(7) bekezdés; Jámbor, 2022, 59.

tevékenységet a járási hivatal felé, amely nyilvántartásba veszi az ebrendészeti telepet és erről értesíti a NÉBIH-et.³⁶⁰

A járási hivatalnak feladata az ebrendészeti telepek rendszeres ellenőrzése. Az ellenőrzés eredményétől függően a hivatal többféle szankciót alkalmazhat. A jogszabály lehetővé teszi a az ebrendészeti telep, illetve az ebrendész tevékenységének megtiltását és a telep működésének felfüggesztését mindaddig, amíg a működés folytatására való jogosultságot nem igazolják megfelelően. Erre két esetben kerülhet sor. Az egyik eset az, ha ember vagy a telepen elhelyezett állat életét, egészségét vagy testi épségét veszélyezteti a telep működése. A másik eset, ha a telep üzemeltetője harminc napot meghaladóan nem alkalmaz ebrendészt, vagy nincs hatályos szerződése szolgáltató állatorvossal vagy önkormányzattal. A járási hivatal kiszabhat szankciót az ebrendéssel szemben akkor is, ha az valamely állatvédelmi jogszabályi előírást megszeg. Ebben az esetben az állatvédelmi törvényben előírt szankciók közül állatvédelmi bírságot szabhat ki és/vagy az állatvédelmi hiányosságok kijavítására, pótlására, vagy állatvédelmi képzésen való részvételre kötelezi az ebrendészt. A járási hivatalnak kötelezettsége tájékoztatni az ebrendészeti teleppel szerződéses viszonyban lévő önkormányzatot minden szankció kiszabása során.³⁶¹

A járási hivatal feladat- és hatáskörébe utalja a jogszabály a veszélyes ebbé minősítést, és a veszélyes eb tartásának engedélyezését.³⁶² Veszélyes eb³⁶³ a járási hivatal engedélyével tartható. A hatóságnak az engedély kiadásához szükséges adatokról nyilvántartást kell vezetnie. Ez az előírás segíti az állatok hatékony azonosítását és nyomon követését, amely közbiztonsági okokból is indokolt. A nyilvántartott adatokat a kutya elpusztulásától, elvesztésétől vagy tulajdonosváltásától számított 3 évig rögzítik,³⁶⁴ így biztosított a hosszabb távú ellenőrzés lehetősége is. A járási hivatal hatáskörébe tartozik a veszélyes eb azonnali elkobzása, elszállítása, megfelelő helyen való tartása, és ez esetben a mikrochippel való megjelölése, vagy elrendelheti a veszélyesnek minősített kutya életének kioltását is.³⁶⁵ Ez a szabályozási környezet lehetővé teszi a hatóságnak a gyors és hatékony fellépést, amikor akár az állatok, akár a közösség érdekében erre szükség van.

2.3. A jegyző feladat- és hatáskörébe tartozó állatvédelmi feladatok

A jogszabályok meghatározzák, hogy milyen feladatok hárulnak a jegyzőre a település belterületén kóborló ebekkel, valamint az eb egyedi veszélyessé minősítésével kapcsolatban.

A település belterületén kóborló állatok sorsa attól függően alakul, hogy a kóbor állat befogásától számított tizenöt napon belül azonosítható-e a tulajdonos.

³⁶⁰ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet a kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályairól, 3. § (1) bekezdés b) pont, 4. § (1)–(2) bekezdés; Jámbor, 2022, 59.

³⁶¹ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 6. §.

³⁶² 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (6) bekezdés.

³⁶³ Lásd: Jámbor, 2013, 135–155.

³⁶⁴ 1998. évi XXVIII. törvény 24/B. § (3) bekezdés, 42/A. § (1a) bekezdés; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (6) bekezdés; Bányai, 2022b, 96–97.

³⁶⁵ 1998. évi XXVIII. törvény 24/C. §; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (6) bekezdés.

Tulajdonos hiányában – azaz, ha a kóbor állat tulajdonosa nem válik ismertté a befogástól számított tizenöt napon belül – a jegyző gondoskodik az állat tulajdonjogának átruházásáról vagy az állat végleges elhelyezéséről. Az elhelyezés eredménytelensége esetén az állat életét megengedett módon ki lehet oltani.³⁶⁶ A jegyző ezen feladatai ellátására megállapodást köthet az ebrendészeti telep üzemeltetőjével.³⁶⁷ Amennyiben tehát a kóbor állat tulajdonosát nem lehet azonosítani, a jegyző a felelős az állat további sorsának meghatározásáért. Az Ávtv. alapján a prioritás az állatok védelme és elhelyezése, csak ennek eredménytelensége esetén kerülhet sor az állat életének kioltására, azaz a jegyzőnek a lehető legjobb megoldás megtalálására kell törekednie azon esetekben, ha az állat tulajdonosa nem ismert.

Ha a kóbor állat tulajdonosa ismertté válik, akkor köteles az állatot visszavenni, valamint az állat befogásával és az elhelyezésével kapcsolatban felmerült költségeket is meg kell fizetnie. Abban az esetben, ha a tulajdonos nem veszi vissza az állatot, vagy az állat egészségét súlyosan veszélyeztető tartási körülmények miatt az állatot a tulajdonos részére nem lehet visszaadni, akkor a jegyző az állat elkobzásáról dönt és az állat tulajdonjogát másra ruházza át vagy ha ez jogilag kizárt vagy eredménytelen, akkor az állat végleges elhelyezéséről határoz. Emellett a felmerült költségek megtérítésére is kötelezi a tulajdonost, vagyis a tulajdonosnak nemcsak a kóbor állat visszavételével és elhelyezésével kapcsolatos költségekkel kell számolnia, hanem minden, felmerült költséget köteles megfizetni. Ha a jegyző az állat végleges elhelyezéséről hozott döntést és az csak rendszeres költségráfordítással biztosítható, akkor a korábbi tulajdonos a jogsértés súlyától, ismétlődésétől függően legfeljebb tizenkét hónapra jutó költség fizetésére kötelezhető. Az állat elhelyezésének eredménytelensége esetén – a negyvenöt nap elteltével – az állat életét megengedett módon ki lehet oltani.³⁶⁸

A jegyző az ebrendészeti telep üzemeltetőjével kötött megállapodás hiányban is köteles biztosítani az ebrendészeti telepre előírt működési feltételeket, valamint a kóbor állatok elhelyezésére vonatkozó előírásoknak megfelelni.³⁶⁹

A település belterületén kóborló állatok befogásával kapcsolatos feladatokon túl a jegyző kérheti az eb egyedi veszélyessé minősítését az élelmiszerlánc-biztonsági és állat-egészségügyi hatáskörben eljáró járási hivataltól.³⁷⁰

3. A települési önkormányzat feladata az állatok védelme érdekében

Az Ávtv. a települési önkormányzat kötelező feladataként határozza meg a település belterületén kóborló állatok befogását. Ha a kóbor állat tulajdonosa nem válik ismertté a befogástól számított tizenöt napon belül, akkor az állam szerzi meg a befogott kóbor állat feletti rendelkezési jogot.³⁷¹

³⁶⁶ Balás, 2022, 17; Jámbor, 2022, 60; 1998. évi XXVIII. törvény 48/A. § (3) bekezdés.

³⁶⁷ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. § (4) bekezdés.

³⁶⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 48/A. § (3)–(4) bekezdés; 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (9) bekezdés; Jámbor, 2022, 60.

³⁶⁹ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. § (5) bekezdés; Jámbor, 2022, 60.

³⁷⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 24/A. § (8) bekezdés; Jámbor, 2022, 60.

³⁷¹ Tatai, Fodor, Vetter, 2022, 544–545; 1998. évi XXVIII. törvény 48/A. (3) bekezdés.

Az ebrendészeti tevékenység ellátása tehát az önkormányzatok feladata, amelyet többféleképpen láthat el az önkormányzat. Az egyik lehetőség az, ha rendelkezik ebrendészeti teleppel, azaz saját szervezeti keretei között működteti a telepet, vagy önkormányzati társulás keretében látja el a feladatot. Ebben az esetben adatszolgáltatási kötelezettsége van a NÉBIH felé: köteles átadni az ebrendész és a szolgáltató állatorvos adatait, a telephely címét, telefonszámát, az ebrendészeti telep honlapjának címét, és állatfajonkénti bontásban a telepen maximálisan elhelyezhető egyed-számot.³⁷² A másik lehetőség az, hogy az ebrendészeti tevékenység ellátására szerződést köt ebrendészeti telepet működtető természetes vagy jogi személlyel.³⁷³ A szerződő fél állatmenhely is lehet.³⁷⁴ Az önkormányzat ez esetben is felel a kóbor állatok befogásával kapcsolatos feladat megfelelő ellátásért, és továbbra is gondoskodnia kell a feladat megfelelő ellátásának ellenőrzéséről.³⁷⁵

Felhasznált irodalom

- Balás E. (2022): *Önkormányzati településirányítás. A településirányító önkormányzat*. Budapest: Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem.
- Bányai K. (2022a): Az ügyész szerepe az állatvédelemben. *Miskolci Jogi Szemle*, 17 (2), 67–74.
- Bányai K. (2022b): Az állatok jogi védelme. In: Raisz A. (szerk.): *Környezetjog, Különös rész*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 88–103.
- Bodnár N. (2013): A közigazgatás területi-helyi szervei. In: *Közigazgatási Jog I. – Magyar Közigazgatási Jog Általános Rész I.* Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 167–169.
- Jámbor A. (2013): A „veszélyes eb” fogalmi változásai (a magyar jogban). In: *Studia Iurisprudente Doctorndum Miskolciensium Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 12*. Miskolc: Gazdász-Elasztik Kft., 135–155.
- Jámbor A. (2022): *A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban*. Miskolc: Bíbor Kiadó.
- Paulovics A. (2002): *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*. Budapest: Virtuóz Kiadó.
- Resch, K. (2016) ‘Jegyzői hatósági eljárások (1. rész)’, *Jegyző és Közigazgatás*, 18(4).
- Tatai, K., Fodor, K., Vetter, Sz. (2022) ‘A magyarországi állatvédő szervezetek örökbeadási feltételei és gyakorlata’, *Magyar Állatorvosok Lapja*, 144(9), 543–554.
- Zoltán, Ö. (2000) *Az állatvédelem jogi rendje*. Budapest: KJK Kerszöv Kiadó.

³⁷² 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés a) pont, (2) bekezdés; Jámbor, 2022, 61.

³⁷³ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés b) pont.

³⁷⁴ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. § (6) bekezdés.

³⁷⁵ 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés b) pont, (3) bekezdés; Jámbor, 2022, 61.

X. A SZOLGÁLATI KUTYÁK ALKALMAZÁSÁNAK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI I.

1. A szolgálati kutyák története

A kutyák és emberek közötti kapcsolat több ezer évvel ezelőtt kezdődött a farkasok domesztikációjával. A kutyákkal való kapcsolatunk minősége és sokszínűsége mondhatjuk, hogy példátlan más állatokhoz viszonyítva.³⁷⁶

Kérdés lehet az, hogy miért került ennyire szoros kapcsolatba az emberrel a kutya, amelyre számtalan elmélet sorakozik a válaszok között. Ezen elméletek legfőbb közös pontja az, hogy a kutyát tucatnyi célra használta és használja az ember.³⁷⁷ Természetesen az érzelmi kötődés mellett sem mehetünk el szó nélkül, amit alátámaszt az is, hogy a kutya-gazda kötődés a szülő-gyermek kapcsolatra kidolgozott humánpszichológiai módszerekkel mérhető.³⁷⁸ Etológiai kutatások igazolják, hogy a társas életet élő állatok esetében az alábbi négy magatartásforma jellemző: a szociális vonzódás, az együttműködés a fajtársakkal a közös célok érdekében, az altruizmus³⁷⁹ és a kommunikáció.³⁸⁰

A szolgálati kutyák képzése egy kifejezetten speciális terület, mivel a kutyavezetőt a kutyák szinte fajtatársukként fogadják el, ezért igyekeznek magatartásukkal is megfelelni nekik, ezért a kiképzés lényege, hogy a kutya adottságaira figyelemmel a választott feladatok elvégzésére bírjuk.³⁸¹ A kutyák kriminalisztikai és rendvédelmi területen való alkalmazása egy olyan terület, amely lényegében nem kategorizálható kizárólagosan egyetlen tudományterülethez sem, mivel egyszerre jelenik meg benne az etológia, a jogtudomány, a pedagógia és az odorológia is.³⁸²

A kutyák és emberek viszonyának történetét vizsgálva azt láthatjuk, hogy kezdetben vadászati célokra használták őket, ahol az ebek aktivitása mellett az érzékszerveik – különösen a kifinomult szaglásuk és hallásuk – is jó szolgálatot tettek.³⁸³ Felismerték azonban azt is, hogy a társas kapcsolatok erősítése szempontjából szintén kiemelkedő szerepet képesek betölteni, mivel nagyon jól megfigyelik az embereket és az őket körülvevő környezetüket.

A történetírásnak köszönhetően igazolást nyert, hogy már i. e. 456-ban Korinthosz város védelme során alkalmaztak kutyákat a városvédők figyelmeztetése és testi épiségének védelme érdekében, valamint az ókori rómaiak is képezték őrző-védő célból kutyákat. A középkorban egyre népszerűbbé vált a kutyák bűnüldözésben történő alkalmazása, amelyet például egy, a XII. századból fennmaradt írásos emlék is igazol: a francia Saint-Malo kikötővárosban az éjszakai őrszemélyzet kutyákat alkalmazott a feladataik ellátása érdekében.

³⁷⁶ Bowlby, 1972

³⁷⁷ Horváth, 2015, 59.

³⁷⁸ Topál et al., 1998, 219–229.

³⁷⁹ Az altruizmus olyan populáción belüli interakció, amellyel az egyed a saját kárára is segíti fajtársát.

³⁸⁰ Horváth, 2015, 59–61.

³⁸¹ Csányi, 2002, 44–45.

³⁸² Kiszella, 2016, 3–4.

³⁸³ Fehér, 1980, 90–91.

A történelem jelentős állomásánál, az új földrajzi felfedezések során szintén kiemelt szerepet töltöttek be a kutyák, amelyek a szaglásuknak köszönhetően képesek voltak a spanyol konkvisztádorokat az amerikai bennszülöttek nyomára vezetni. Ez az esemény rávilágított arra, hogy a kutyák nyomkeresés szempontjából is ígéretes társnak bizonyulnak, a korábbi kizárólag őrző-védő tevékenységük mellett.

Az újkorban szintén új szerepben jelentek meg az ebek, ahol már az amerikai hadtörténelem szerint a katonák kedvének javítása is feladatukká vált. A német hadsereg 1884-ben döntött úgy, hogy a megfelelően képzett kutyákat a hadsereg állományába veszi, ezzel pedig a későbbiekben más országok számára is példaként és mintaként szolgált. Ennek a folyamatnak köszönhetően alakultak ki a különböző kutyás egységek először a hadsereg állományában, majd a rendvédelem kötelékében is. Az ebek által ellátandó feladatok is kibővültek, hiszen a kezdeti őrző-védő feladatok mellett egyre erősödött a nyomkövető kutyák alkalmazása.³⁸⁴ A rendőrség szempontjából kiemelkedő sikert jelentett például a londoni whiskey-csempészek felderítése, valamint a hasfelmetsző Jack néven hírhedt sorozatgyilkos felkutatása is.³⁸⁵ Európában elsőként Hildesheim rendőrigazgatósága vezényelt szolgálati kutyákat 1896-ban a járőr-szolgálatot teljesítő rendőrök mellé, azonban rendfokozati névvel kizárólag az 1900-as évek elején látták el őket. A szolgálati kutyák szempontjából áttörést hozott, hogy Belgiumban 1899-ben elindult a kutyák módszeres kiképzése, ezért a kutyák képzésének első helyszínéként Gent városát említhetjük.

Hazánkban a szolgálati kutyák képzésének kezdeti törekvései Panajott Sándor nevéhez fűződnek, aki az Osztrák–Magyar Rendőrkutya Egyesület elnökeként már az 1800-as évek végén negyven rendőrkutyaát helyezett a szolgálatot teljesítő személyek mellé, illetve kiképzési utasítást készített a kutyák alkalmazásának tárgyában. A kezdeti törekvésnek hamar véget vetettek, és tíz évre felfüggesztették a belga képzési módszerek alkalmazását. Panajott Sándor munkásságának eredménye, hogy 1907-ben két csendőrkerület határmenti őrsei szolgálatba állíthattak kutyákat, azonban a vélt és várt eredményeket nem hozta meg, mivel a kutyák képzésének feltételei nem voltak biztosítva.

A magyar szolgálati kutyák alkalmazásának és képzésének hátterét a német és az osztrák minta adta, amely hatására a Magyar Csendőrség szolgálatában is megjelentek az ebek. A Magyarországi Rendőrkutya Egyesület 1913-ban alakult meg, majd Petery Kálmán rendőrkapitány elkötelezett tevékenységének köszönhetően 1914-ben Esztergomban megtartották az első rendőrkutya-kiképző tanfolyamot is. 1916-ban az I. világháború eredményképp honvédelmi miniszteri rendelet jelent meg a kutyák katonai célú összeírásának tárgyában, illetve a harctéri feladatok ellátása céljából. A háborúk során megfigyelhető volt egy olyan tendencia, hogy egyre nagyobb számban vetettek be jól képzett szolgálati kutyákat, amely azt eredményezte, hogy a képzett kutyák szerepe felértékelődött.³⁸⁶ 1920-ban – a világháború befejezését követően – Budapesten a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium rendőrkutya-képző tanfolyamot szervezett, majd megalapították a gödöllői csendőrkutya telepet, ahol a csendőrség részére

³⁸⁴ Katona, 1997, 1.

³⁸⁵ Marsch, 1997

³⁸⁶ Milleck, 1916, 15.

tenyésztettek és idomítottak ebeket, valamint figyelmet szenteltek a kutyavezető képzésre is.

Ezt követően 1924-ben a Belügyminisztérium egy körrendeletet adott ki a csendőrség tagozódásáról, amelyben már szervezeti egységként szerepelt a csendőr-kutyatelep. Ennek ellenére öt évvel később megszűnt a telep vélhetően anyagi, pénzügyi okok miatt. 1926-ban ismét középpontba került a szolgálati kutyák képzése azzal, hogy az Országos Magyar Rendőr-kutya Egyesület közreműködésével elindultak a kiképzések.

Az 1939. év mérföldkönek számít a szolgálati kutyák magyarországi történetében, hiszen megszületett maga a szolgálati kutya elnevezés, illetve kimondták, hogy a megnevezést csak kiképzett eb kaphatja meg.³⁸⁷ A II. világháborút lezáró békét követően kezdődött meg hazánkban azon intézmények kialakítása, ahol már kutyatenyésztéssel, kutya, illetve kutyavezetők kiképzésével kezdtek foglalkozni a rendőrség, valamint a határőrség keretein belül. Ekkor jelent meg az igény a szakosodásra, amelynek során először őrző-védő, valamint nyomkövető, majd az 1970-es évektől kezdődően szagazonosító kutyákat képeztek a Belügyminisztérium Kutyavezető Kiképző Iskolán.³⁸⁸ A tudatos tenyésztés eredményeként folyamatosan arra törekedtek, hogy a lehető legjobb idegrendszerű, és képességű kutyák kerüljenek a rendőrség szolgálatába. Nem voltak, és jelenleg sincsenek szabályok arra vonatkozóan hazánkban, hogy milyen fajta kutyából válhat rendőr-kutya.

Az 1970-es években már írásos dokumentumok születtek arról, hogy a büntetés-végrehajtás szervezete is alkalmaz kutyákat, elsősorban az intézetek külső őrzésére. Kettős feladatot láttak el az ebek, egyrészt megakadályozták a fogvatartottak szökését, másrészt pedig elzárták a lehetőséget az elől, hogy bárki is bejuthasson külső területről a zárt intézetekbe. 1979-ben fontos előrelépés történt, IM rendelet született a kutyák tartásáról és alkalmazásáról.³⁸⁹

2. A szolgálati kutyák szabályozásának aktuális kérdései I.

A magyar szabályozás szempontjából lényeges, hogy a szolgálati kutyák képzéséről több jogszabály rendelkezik és nincs egységes kódex jellegű szabályozás. Az egyes érintett hatóságok esetében külön-külön jogszabályokat nevesíthetünk: a *Rendőrségről* szóló 1994. évi XXXIV. törvény, a *büntetés-végrehajtási szervezetről* szóló 1995. évi CVII. törvény, a *Nemzeti Adó- és Vámhivatalról* szóló 2010. évi CXXII. törvény, valamint a *honvédelemről és a Magyar Honvédségről* szóló 2021. évi CXL. törvény.

A hivatkozott jogszabályokban általánosságban mondhatjuk, hogy a szolgálati kutyák szabályozásáról külön fejezet rendelkezik. Lényeges továbbá, hogy a kutyák alkalmazására amennyiben kényszerítő eszközként kerül sor, rendkívül szigorú szabályozás lesz irányadó, tekintettel arra, hogy bevetésükkel akár alapjogi kérdések is felmerülhetnek.

Ahogy már a bevezetésben említésre került, megállapítható, hogy a kutya már az ősidők óta az embert szolgálja. Az általuk ellátandó feladatok köre folyamatosan alakult és bővült, így jelenleg nemzetközi viszonylatban a rendőr-kutyákat három kategóriába sorolhatjuk:

³⁸⁷ Ernyes, 2019, 57–61.

³⁸⁸ Katona, 1997, 2–3.

³⁸⁹ Stein, 2018, 75.

1. Elfogó-, tömegszlató, őrző-védő kutyák – amelyek a feladatuk ellátása során a rendőri intézkedések biztosítását végzik.
 2. Keresőkutyák – amelyek munkájuk során egy meghatározott szagkomponensből álló vegyületet keresnek, például robbanószert, vagy kábítószert. Feladatuk különböző épületek, helyiségek, zárkák, munkahelyek, fogvatartottak által használt egyéb helyiségek, területek, járművek, rakományok, postai küldemények, személyes használati tárgyak, csomagok, levetett ruhadarabok átvizsgálása.
 3. Nyomkövető és -azonosító kutyák – komplex feladatot látnak el, amely keretében egy azonosítandó szagot keresnek és követnek, valamint kiválasztják a többi szag közül.³⁹⁰
- Fontos azonban megjegyezni, hogy a nevesített csoportok között lehetnek átfedések is.

Szolgálati kutyák fajtái és alkalmazási területük³⁹¹

Fajta	Alkalmazási terület
őrkutya	személyek védelme, objektumok őrzése
nyomkövető kutya	nyomhoz tartozó tárgyak, menekülő személyek felkutatása
kábítószer-kereső kutya	csomagok, rakományok átkutatása
robbanóanyag-kereső kutya	közúti járművek átvizsgálása
szagazonosító kutya	(konzervált) emberi szag azonosítása
speciális keresőkutya	vízben, természeti katasztrófák színhelyén, romos területeken halottak felkutatása
személykereső kutya	ugyanazokon a területeken lehet használni, mint a speciális kereső kutyát
közrendvédelmi speciális (elfogó) kutya	veszélyes, fegyveres személyek elfogása
egyéb speciális feladatokra használt kutya	tűzfészekutatás

A szolgálati kutyák típusait a *Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról* szóló 17/2009. (OT 10.) ORFK utasítás rögzítette korábban, amely kimondta, hogy a Rendőrség állományában rendszeresített szolgálati kutya lehet:

- a) alapképzési modulát követően általános rendőrkutya (járőr és alapképzett nyomkövető);
- b) szakképzési modulokat követően
 - ba) járőrkutya (járőrkutya I.) és tömegkezelési feladatokra felkészített járőrkutya (járőrkutya II.),
 - bb) nyomkövető kutya,
 - bc) szagazonosító kutya,
 - bd) kábítószer-kereső kutya,
 - be) robbanóanyag-kereső kutya,
 - bf) holttest- és holttestrészeskereső kutya,
 - bg) közrendvédelmi speciális (elfogó) kutya,
 - bh) őrkutya,
 - bi) személykereső kutya.³⁹²

³⁹⁰ Katona, 1997, 2–3.

³⁹¹ Horváth, 2013.

³⁹² 17/2009. (OT 10.) ORFK utasítás a *Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról*.

A kutyák képességének és készségének elbírálása a *Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról* szóló 17/2009. (OT 10.) ORFK utasítás meghatározta, hogy a szolgálati kutyák esetében milyen feltételnek, kritériumoknak kell megfelelni, azonban az utasításban foglaltakon kívül egyéb feltételek fennállását is vizsgálja a hatáskörrel rendelkező bizottság:

- minimum 7 hónapos, az utasításban meghatározott „A”, „B”, „C”, „D” kategóriába tartozó egyedek,
- fajta szerint:
elsősorban német juhászkutya és belga juhászkutya (malinois) rövid szőrű változata,
másodsorban a fent említett fajták fajtakeveréke,
harmadsorban egyéb fajták,
- ivar szerint: kan vagy szuka,
- egészséges és a tervezett feladatra – a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ állatorvosának elbírálása alapján – fizikailag alkalmas,
- a tervezett szolgálati feladathoz szükséges képességekkel, készségekkel, temperamentummal és pszichikai tulajdonságokkal rendelkezik,
- mikrochippelel rendelkezik,
- a veszettség elleni védekezés részletes szabályairól szóló 164/2008. (XII. 20.) FVM rendeletben előírt kötelező – veszettség elleni – védőoltást megkapta, ezt gazdái oltási könyvvel igazolni tudják,
- féreghajtáson átesett, és ezt gazdái igazolni tudják,
- a törzskönyv azonban nem elvárás.³⁹³

A *Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról* szóló 17/2009. (OT 10.) ORFK utasítással ellentétben a jelenleg hatályos szabályozás – az országos rendőrfőkapitány a *Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról* szóló 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás – szélesebb körben szabályozza a Rendőrség állományában lévő szolgálati kutyák körét.

A Rendőrség állományában lévő szolgálati kutya az igénybevétel célja szerint lehet

- a) járőrkutya (a továbbiakban: járőrkutya I.);
- b) tömegkezelési feladatokra felkészített járőrkutya (a továbbiakban: járőrkutya II.);
- c) alap nyomkövető képzettséggel rendelkező járőrkutya (a továbbiakban: általános rendőrkutya);
- d) nyomkövető kutya;
- e) szagazonosító kutya;
- f) kábítószer-kereső kutya;
- g) robbanóanyag-kereső kutya;
- h) holttest- és holttestrészkereső kutya;
- i) közrendvédelmi speciális (támogató) kutya;
- j) őrkutya;
- k) személykereső kutya;
- l) égésgyorsító anyagkereső kutya;
- m) utánpótlás célú (képzetlen vagy növendék) kutya;

³⁹³ Magyar Állatvédelem: *Rendőrkutyákat keres a Rendőrség*. <https://magyarallatvedelem.hu/rendorkutyakat-keres-a-rendoseg-akar-az-one-is-az-lehet/> (2023. 08. 01.).

- n) oktatási célú kutya;
- o) tenyészkutya;
- p) speciális bűnügyi keresőkutya;
- q) bűnmegelőzési célra, valamint a közönségkapcsolatok erősítése érdekében igénybe vehető kutya.

A *Rendőrség Kutya Szolgálati Szabályzatáról* szóló 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás az *Általános rendelkezések* között deklarálja, hogy szolgálati kutyák kiképzőintézménye a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ (a továbbiakban: ROKK). A ROKK az ORFK irányítása alatt álló önálló rendőri szervként működő központi költségvetési szerv, melyet a Rendőrség oktatási, képzési, kiképzési, felnőttképzési és továbbképzési feladatainak végrehajtására, valamint ezen tevékenységek koordinálására és szakirányításának ellátására hoztak létre. A ROKK szervezetén belül a Kutya-vezető-képző és Állatfelügyeleti Központ (ROKK KKÁK) látja el a kutya-vezetők és szolgálati kutyáik alap-, tanfolyami és továbbképzését és felügyeletét.

A kutya-vezetők és a szolgálati kutyák képzése – a szinten tartó képzés kivételével –, valamint az éves alkalmassági és minősítő teljesítmény bírálata a ROKK Gazdasági Szervek Kutya-vezető-képző és Állatfelügyeleti Főosztályán történik. A jogelődjét a belügyminiszter 278.542 BM IV/b. számú rendeletével 1948. március 6. napján alapította meg, Budapesten.

A ROKK alaptevékenységei közé tartozik a szolgálati állatok országos felügyelete, állategészségügyi ellátása, selejtezése, valamint utánpótlási egyedek beszerzése, tenyésztése, részt vesz továbbá a szolgálati állatokkal kapcsolatos normák előkészítésében, illetőleg véleményező és javaslattevő feladatokat is ellát. A kutya-vezetők képzésére vonatkozóan szigorú szabályok kerültek meghatározásra, amelyben az elsődleges feltétel, hogy a jelölt önként vállalja a feladatot, valamint, hogy képes legyen az adott kutyával együttműködni. Az együttműködésre való készséget a kiképző kutya-vezető véleményezi és amennyiben úgy ítéli meg, hogy a kutya-vezető jelölt nem alkalmas a feladat ellátására azonnali hatállyal megszüntetik a jelölti státuszát.³⁹⁴

A képzés keretében lehetőséget biztosítanak arra, hogy a szolgálati kutya tartására, gondozására vonatkozó ismereteket elsajátítsa a jelölt, illetve a kutya egészségi állapotáról és a helyes bánásmódról tájékozódjon. A kutya és a jelölt közötti szoros együttműködés miatt elengedhetetlen annak felmérése, hogy a kutya kereső képességét a jelölt viselkedése hogyan, milyen módon befolyásolja. Ahhoz, hogy a kutya-vezető és a kutya megfelelő módon tudjon együttműködni, nemcsak a kutya-vezetőknek, hanem a kutyáknak is részt kell venni a tanfolyamokon, illetve át kell esniük a kiválasztási eljáráson, amely több részből áll.

A szolgálati kutyák egy része a rendőrség saját kutyáitól származik, másik része viszont egyfajta toborzás keretében kerül a hatósághoz. A ROKK évente akár több alkalommal is hirdeti ilyen kutyakiválasztási eljárásokat, amely keretében szemrevételezés történik a ROKK állatorvosának közreműködésével, aki szakvéleményt állít ki arra vonatkozóan, hogy az adott kutya a szolgálati célú kiképzésnek megfelelő egészségi és fizikai állapotban van. Ellenőrzésre kerülnek az ebek oltási könyvei és okmányai, valamint a transzponder megléte. Lényeges, hogy a törzskönyv megléte nem feltétele a kiválasztásnak, azonban az adott kutya viselkedése, temperamentuma,

³⁹⁴ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a *Rendőrség Kutya Szolgálati Szabályzatáról*.

tulajdonságai és képességei döntő szerepet töltenek be. Amennyiben az adott kutya megfelel az első feltételeknek, egy általános viselkedésvizsgálat veszi kezdetét. Ennek keretében lövésesztet végeznek, amellyel azt vizsgálják, hogy az adott kutya hogyan reagál olyan hirtelen hanghatásokra, amely képes idegrendszeri sokkot is kiváltani. A lövésesztet a mozgási és viselkedési feladatok követik, mely során letesztelik, hogy a kutya hogyan mozog különböző talajokon, épületen belül és kívül, idegen személyek társaságában, valamint eltérő magassági viszonyok között. A gyakorlatok keretében először falkában dolgoznak, amivel a kutyák magabiztosságát növelik. Az alpműveletek után az egyes speciális ágazatokhoz igazodva eltérő feladatokat kapnak a szolgálati kutya jelöltek. Ha minden teszten jól teljesített az eb, akkor néhány hétig a ROKK dunakeszi telephelyén megfigyelik, mely idő alatt jobban megismerik, és eldöntik, hogy alkalmas lesz-e szolgálati kutyának.³⁹⁵

Felhasznált irodalom

Bowlby, J. (1972): *Attachment*. Middlesex: Penguin Book.

Csányi V. (2002): *Kis etológia*. Budapest: Kossuth Kiadó.

Erdős Á. (2021): *Pénzügyőri szolgálati ismeretek 2.0*. Budapest: Magyar Rendészet-tudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata.

Ernyes M. (2019): Szilánkok a rendőrkutyaképzés történetéből. *Salutem / Emlékkönyv Keserű István születésének 90. évfordulója tiszteletére*
<https://doi.org/10.31626/HU-EISSN2530094X.VIITOM.5>

Fehér Gy. (1980): *A háziállatok funkcionális anatómiája*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.

Horváth O. (2013): A kriminalisztikai szagazonosítás jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 61 (2).

Horváth O. (2015): Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei. *Magyar Rendészet*, 2015/3.

Katona G. (1997): *A szagazonosítás büntetőeljárásjogi kérdései*. Dunakeszi: ORFK Kutyavezető-képző Iskola.

Kiszella A. (2016): A szolgálati kutya alkalmazása avagy a „szimatoló műszer”. *Jogi Fórum Publikáció*, [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kiszella_andrea_a_szolgalmati_kutya_alkalmazasa\[jogi_forum\].pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kiszella_andrea_a_szolgalmati_kutya_alkalmazasa[jogi_forum].pdf) (2023. 08. 10.).

Magyar Állatvédelem: *Rendőrkutyákat keres a Rendőrség*. <https://magyarallatvedelem.hu/rendorkutyakat-keres-a-rendoseg-akar-az-one-is-az-lehet/> (letöltve: 2023. 08. 01.).

Marsch, J. W. (1997): *Sir Charles Warren and the Bloodhounds*.

Milleck, R. (1916): Szanitéc kutyákról. *Streffleur Katonai Lapja*, 1916/8.

³⁹⁵ *Rendőrségi Oktatási és Képző Központ Szervezeti és Működési Szabályzata*. https://rokk.hu/storage/2023/02/ROKK_SZMSZ_2023_02_02.pdf.

- Stein, M. (2018): A szolgálati kutya szerepe, jelentősége, képzésének és alkalmazásának lehetőségei a büntetés-végrehajtás szervezetének rendszerében. *Börtönügyi Szemle*, 37 (3).
- Topál, J., Miklósi, Á, Dóka, A., Csányi, V. (1998): Attachment Behaviour in the Dogs: A New Application of the Ainsworth's Strange Situation Test. *Journal of Comparative Psychology*, 112 (3).

XI. A MAGYAR KÖZIGAZGATÁS SZERVEZETRENDSZERE ÉS A SZOLGÁLATI KUTYÁK

A szolgálati kutyákra vonatkozó szabályozás szempontjából lényeges kiemelni, hogy a szolgálati kutyákat alkalmazó szervek eltérő módon határozzák meg a kutyák alkalmazásának lehetőségeit és kérdéskörét. Mindemellett azonban lényeges, hogy háttér-szabályként egyidejűleg megjelenik az *állatok védelméről és kíméletéről* szóló 1998. évi XXVIII. törvény. Az Állatvédelmi törvény 2. §-ban meghatározza, hogy a törvény hatálya kiterjed a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a közfeladatokat ellátó őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra.

Lényeges azonban, hogy a törvény VIII/A. Fejezetében meghatározott közigazgatási intézkedések és szankciók³⁹⁶ nem alkalmazhatók a Magyar Honvédségben, rendvédelmi szervben, nemzetbiztonsági szolgálatban, közfeladatot ellátó őrszolgálatban szolgáló ebek jogszerű alkalmazása esetén.

1. A rendőrség mint a legnagyobb létszámú szolgálati kutyás szervezet

Hazánkban a rendőrség rendelkezik a legnagyobb létszámú szolgálati kutyával, amelyek képességeiket tekintve igen széles skálán mozognak. A kutyák elsősorban bűnüldözési, bűnfelderítési és bűnmegelőzési feladatokba kerülnek bevonásra, amellyel a rendőrség munkájának eredményességét és hatékonyságát kívánják növelni sok esetben olyan módon, ami másképp nem biztosítható.

A rendőrség állományában alkalmazott szolgálati kutyákról a *Rendőrségről* szóló 1994. évi XXXIV. törvény rendelkezik. A szolgálati kutyákról a kényszerítő eszközök között rendelkezik, a törvény 50. §-a az alábbiak szerint:

A törvény eltérően rendelkezik a szájkosárral és a szájkosár nélkül alkalmazott szolgálati kutyák vonatkozásában. A szájkosárral ellátott szolgálati kutya – pórázon vagy anélkül – kényszerítő eszközként akkor alkalmazható abban az esetben, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak, azaz ha a rendőr az ellenszegülés megtörésére testi erővel cselekvésre vagy a cselekvés abbahagyására kényszeríti az adott személyt.

A hivatkozott szakasz külön rendezi a szájkosár nélküli szolgálati kutya alkalmazásának lehetőségeit aszerint, hogy pórázon vezetve vagy póráz nélkül alkalmazzák. A rendőr szájkosár nélküli szolgálati kutyát pórázon vezetve alkalmazhat, ha a jogellenesen összegyűlt tömeg enyhébb kényszerítő eszközzel nem osztható szét, illetve, ha az a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétosztatásához vagy a rendőri intézkedéssel szembeni tevőleges ellenállás leküzdéséhez szükséges. A

³⁹⁶ Ezek keretében az állatvédelmi hatóság az ebtartót az eb közterületen való vezetésekor szigorúbb szabályok betartására, az eb tartási körülményeinek megváltoztatására és szigorúbb tartási feltételek kialakítására, az ebek viselkedésének megítélésében jártas szakértővel egyeztetett képzés elvégzésére kötelezheti, továbbá elrendelheti az eb ivartalanítását, az ebet veszélyesnek minősítheti, elrendelheti az eb életének kioltását a törvény 24/C. § szerinti esetekben, működési engedélyt módosíthatja, visszavonhatja, létesítményt vagy annak egy részét bezáráthatja, tartási engedélyt visszavonhatja, az állatjóléti felelőst új képzés elvégzésére kötelezheti.

szolgálati kutyánál enyhébb kényszerítő eszköznek minősül a testi kényszer, a bilincs, a vegyi eszköz, az elektromos sokkoló eszköz, a rendőrbot, a kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazása.³⁹⁷

Szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutya akkor alkalmazható, ha súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására; súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogására; vagy a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására kerül sor.

A rendőrség állományában lévő szolgálati kutyák vagyontárgynak minősülnek, amelyek magas anyagi értéket képviselhetnek a képzettségük és tudásuk szerint. A szolgálati kutyák különböző módon kerülnek a rendőrség tulajdonába, például adásvétel keretében, ajándékozás által vagy akár a kiképző intézmény saját tenyésztésű egyedeiből, amelyről nyilvántartást kell vezetni.

Az ebekkel kapcsolatos gazdálkodási, állategészségügyi, takarmányozási, képzési, szolgálatellátási, igénybevételi és koordinációs feladatok, valamint a kutyavezetők képzésével, szolgálatszervezésével összefüggő feladatok ellátását alacsonyabb rendű jogszabályban, utasításban szabályozzák, mint például a *Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról* szóló 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás. A felsorolásból is egyértelműen látszik, hogy a szolgálati kutyák milyen széles körben képesek arra, hogy a rendőrség szolgálatellátási feladatait segítsék, és nem csak mint kényszerítő eszközök alkalmazhatóak. A szolgálati kutyákra vonatkozó rendőrségi szabályozás lényegében az összes rendvédelmi szerv számára iránymutatóként szolgál, amelyet minden szerv a saját speciális szabályaival kiegészíthet.³⁹⁸

2. A Magyar Honvédség és a szolgálati kutyák

A Honvédség elsődleges feladata Magyarország függetlenségének, területének, légtérének, lakosságának és anyagi javainak külső támadással szembeni védelme. Működését a *honvédelemről és a Magyar Honvédségről* szóló 2021. évi CXL. törvény, valamint a 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet a *Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról* szabályozza.

A szolgálati kutyák történetének áttekintése rávilágított arra, hogy katonai célokra az első világháború óta alkalmaznak hazánkban szolgálati kutyákat, hiszen már a Magyar Néphadsereg is rendelkezett szolgálati kutyákkal.

A *honvédelemről és a Magyar Honvédségről* szóló 2021. évi CXL. törvény a lövegyverem kívüli kényszerítő eszközök között a törvény 96. § (8) bekezdésében nevezi a szolgálati kutyák alkalmazását. A honvéd kényszerítő eszközt csak a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, az arányosság elvének figyelembe tartásával alkalmazhat úgy, hogy az nem okozhat aránytalan sérelmet az intézkedés alá vont személynek. A törvény meghatározott esetekben, az arányosság elvének figyelembevételével felhatalmazást ad a honvédeknek is az alábbi kényszerítő eszközök használatára: testi kényszer, könnygázcsozóró készülék, elektromos sokkoló eszköz, gumibot, tonfa, bilincs, valamint szolgálati kutya. A szolgálati kutya kényszerítő eszközként történő alkalmazásának feltételei hasonlóak a rendőrökéhez.³⁹⁹

³⁹⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a *Rendőrségről*.

³⁹⁸ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a *Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról*.

³⁹⁹ 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet a *Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról*.

A törvény a rendőrségi törvény mintájára szintén különbséget tesz a szájkosárral ellátott és szájkosár nélküli szolgálati kutyák között. A honvéd szájkosárral ellátott szolgálati kutyát – pórázon vagy anélkül – kényszerítő eszközként akkor alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak. A szájkosár nélküli szolgálati kutyára vonatkozó szabályok keretében eltérő szabályok érvényesülnek a pórázon vezetett, vagy póráz nélküli szolgálati kutyára. Pórázon vezetve alkalmazható a szolgálati kutya, ha ez a honvéd intézkedésével szembeni tevőleges ellenállás leküzdéséhez szükséges.⁴⁰⁰

A honvéd szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat:

- a. a súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására,
- b. a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására,
- c. az őrzött objektumok megtámadásának elhárítására, vagy az illetéktelen behatolás megakadályozására.

Az őrző-védő feladatok ellátására a kutyák adottságai kifejezetten hatékony segítségnek bizonyulnak. A kutyák a képességeinek megléte mellett a finansziális indokok is döntőek lehetnek, mivel lengyel kutatások keretében rávilágítottak arra, hogy egy kutya napi ellátása ötször-nyolcszor kevesebb anyagi ráfordítást igényel, mint egy katonáé, illetve a képességeik miatt egy kutya akár három őrkatonát is képes lehet helyettesíteni. Ennek hatására egy-egy katonai objektum őrzése vonatkozásában nem kizárólag az anyagi indokok, hanem a biztonság és hatékonyság is egyaránt irányadók lehetnek.

3. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szolgálati kutyái

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó, az arra kijelölt miniszter irányítása alatt álló, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv, amely ellátja az állami adóhatóság és vámhatóság törvényben meghatározott feladatait.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény megfogalmazza, hogy a pénzügyőr szolgálatteljesítése során, a jogszerű intézkedésének biztosítása céljából kényszerítő eszközöket alkalmazhat, amely a törvényi feltételek fennállása esetén lehet: testi kényszer, bilincs alkalmazása, vegyi eszköz, sokkoló eszköz, rendőrbot, illetve más eszköz igénybevétele, szolgálati kutya alkalmazása, útzár telepítése, megállásra kényszerítés, valamint lőfegyverhasználat.

A törvény a 43. §-ban felhatalmazást ad a pénzügyőrök részére is, hogy a szolgálati kutyákat kényszerítő eszközként alkalmazzák. Lehetőségük van továbbá őrzés céljából is igénybe venni ilyen állatokat, azonban a szervezetnél különösen felértékelődik a keresőkutyák tevékenysége.⁴⁰¹ A NAV tevékenységében alkalmazott szolgálati kutyák vonatkozásában is az általános szolgálati kutyákra vonatkozó szabályozást alkalmazzák, amely alapján szolgálati kutya szájkosárral vagy szájkosár nélkül vethető be.

A pénzügyőr szájkosárral ellátott szolgálati kutyát – pórázon vagy anélkül – kényszerítő eszközként alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei

⁴⁰⁰ 2021. évi CXL. törvény *a Magyar Honvédségről*.

⁴⁰¹ Erdős, 2021, 294.

fennállnak. A szájkosár nélküli szolgálati kutya pórázon vezetve akkor alkalmazhat az intézkedés elleni tevőleges ellenállás leküzdéséhez.⁴⁰²

A pénzügyőr szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat:

- a. súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására,
- b. a NAV nyomozó hatósága hatáskörébe tartozó, súlyos bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy elfogására,
- c. a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására.

4. A büntetés-végrehajtás szervei által alkalmazott szolgálati kutyák

A büntetés-végrehajtás szervei működésében kiemelt szerepet töltenek be a szolgálati kutyák. Tevékenységük alapján egy speciális fegyveres rendvédelmi szervként aposztrofálhatjuk őket, amely törvényben meghatározott feladatok ellátása céljából került létrehozásra. *A büntetés-végrehajtási szervezetről* szóló 1995. évi CVII. törvény részletesen meghatározza a büntetés-végrehajtás feladatait. Ennek értelmében külön törvényben meghatározott szabadságelvonnással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárású kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv. A büntetés-végrehajtás szervei a közrend és a közbiztonság erősítéséhez járulnak hozzá, működésüket a Kormány a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter útján irányítja.⁴⁰³

Feladatainak ellátásához a törvény – ahogyan más rendvédelmi szervek részére is – felhatalmazást ad kényszerítő eszközök alkalmazására, az alábbiak szerint: „A büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos szolgálati jogviszonyban álló tagja feladatának jogszerű teljesítése során – amennyiben más intézkedés nem vezet eredményre – az e törvényben meghatározott kényszerítő eszközök alkalmazására jogosult és köteles.”⁴⁰⁴ A fogvatartottak biztonságos felügyelete, és őrzése céljából jogszabály alapján rendszeresített fegyvert, technikai eszközt, vagy szolgálati kutyát alkalmazhatnak.

A büntetés-végrehajtásban alkalmazott szolgálati kutyákra vonatkozó előírásokat *a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról* szóló 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás (a továbbiakban: BVOP utasítás) tartalmazza. A BVOP utasítás I. fejezet 3. és 4. pontja rögzíti, hogy szolgálati kutyát csak a vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően, a köz- és állategészségügyi szabályok betartásával lehet tartani. Alapvető előírás továbbá, hogy a szolgálati kutyák csak a képzettségüknek és minősítésüknek megfelelő feladatok végrehajtására alkalmazhatók.⁴⁰⁵

A BVOP utasítás II. fejezet 12. pontja meghatározza, hogy a büntetés-végrehajtás rendszerében rendszeresített szolgálati kutya a kiképzést követően lehet:

⁴⁰² 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról, 43. §.

⁴⁰³ 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről, 1. §.

⁴⁰⁴ 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről, 15. § (1) bekezdés.

⁴⁰⁵ 67/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról.

- a. őrkutya;
- b. járőrkutya;
- c. általános járőrkutya (alap nyomkövető képzettséggel rendelkező járőrkutya);
- d. speciális elfogókutya (a bv.-szerv műveleti egységeivel közösen alkalmazható kutya);
- e. nyomkövető kutya;
- f. személykereső kutya;
- g. kábítószer-kereső kutya;
- h. mobiltelefon-kereső kutya;
- i. egyéb keresőkutya;
- j. oktatási célú, bemutatókon közreműködő és versenykutya.

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény lényegében átvette a rendőrségi törvény szabályozását a szolgálati kutya alkalmazásának tekintetében. A törvény a korábban már rögzített módszert alkalmazva különbséget tesz a szájkosárral ellátott és a szájkosár nélküli szolgálati kutyák között, valamint aszerint is, hogy pórázon vagy anélkül alkalmazható a kutya.

A törvény 21. §-a kimondja, hogy szájkosárral ellátott szolgálati kutya – pórázon vagy anélkül – akkor alkalmazható, ha a testi kényszer alkalmazásának a feltételei fennállnak. Testi kényszer alkalmazásának az intézkedésnek ellenszegülő személlyel szemben van helye, az ellenszegülés megtörése céljából. Testi kényszernek minősül például a megfogás, lefogás, ellökés, elvezetés, és az önvédelmi fogás. Szájkosár nélküli szolgálati kutya pórázon akkor alkalmazható, ha az intézet, illetve a fogva tartás biztonságát veszélyeztető csoportosulás enyhébb kényszerítő eszközzel nem oszlatható szét, vagy ha az a személyi állomány tagjának az intézkedésével szemben tanúsított aktív ellenállás leküzdéséhez szükséges. A hivatkozott szakasz (3) bekezdésében rögzíti a legsúlyosabb esetet, amelyben szájkosár és póráz nélkül kerül bevetésre a szolgálati kutya. Erre kizárólag a törvényben rögzített esetekben van lehetőség, az alábbiak szerint:

- a) személyi sérüléssel fenyegető támadás, illetve az életet vagy a testi épséget közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására,
- b) az elzárást töltő személy kivételével a fogvatartott szökésének a megakadályozására, és a megszökött fogvatartott elfogására alkalmazható.

Lényeges feltétel továbbá, hogy kizárólag képzett kutya alkalmazható.

A szolgálati kutyák kiemelt szerepet töltenek be a büntetés-végrehajtás működésében. Ezt igazolta például azon tény is, hogy a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról* szóló 2007. évi XXVII. törvény hatályon kívül helyezte a *büntetés-végrehajtási szervezetről* szóló 1995. évi CVII. törvény 2. § (3) g) és h) pontját. A korábbi szabályozás értelmében lőfegyver volt használható például fogvatartottak szökésének megakadályozására. Ezen rendelkezés hatályon kívül helyezését követően szájkosár és póráz nélküli kutya alkalmazása került kijelölésre.⁴⁰⁶ Ezen törvényi változtatásból is egyértelműen látszik a szolgálati ebek kiemelkedő szerepe a rendvédelemben, amelyek akár a legsúlyosabb kényszerítő eszköz a lőfegyver helyettesítésére is alkalmasak lehetnek. A szolgálati

⁴⁰⁶ 2007. évi XXVII. törvény a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról*.

kutyák azonban a büntetés-végrehajtásban nem kizárólag kényszerítő eszközként kerülnek alkalmazásra, hanem objektumőrzésre, nyomkövetésre, biztosítási feladatok ellátására, és kereső munkára is bevetethők. Zárkatorlaszok felszámolása, zendülések megakadályozása szempontjából is nagy jelentőséggel bír az állatok jelenléte, továbbá az intézmények területén biztosított szabad séta is a szolgálati kutyák felügyelete mellett történik.

5. Szolgálati kutyák a katasztrófavédelemben

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény értelmében a katasztrófavédelem fő feladata a katasztrófák hatósági megelőzése, a bekövetkező polgári veszélyhelyzetekben a mentés végrehajtása, a védekezés megszervezése és irányítása, a káros következmények felszámolása, a helyreállítás megvalósítása. A katasztrófavédelem szintén alkalmaz szolgálati kutyákat a feladatainak ellátása során, például az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság több megyei igazgatóságánál kialakításra kerültek mentőkutyás szolgálatok, amelyek elsősorban mentőkutyákat és tűzvizsgáló kutyákat alkalmaznak.⁴⁰⁷

A Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság keretében alakult meg a speciális helyzetekben bevethető HUNOR (Hungarian National Organisation For Rescue Services), amely hivatásos nehéz kutató-mentő mentőszervezetként végzi tevékenységét. A speciális mentési feladatait Magyarországon központi hivatásos katasztrófavédelmi szervként, külföldön Magyarország hivatalos katasztrófavédelmi mentőcsapataként végzi. A HUNOR hivatásos mentőszervezet szakfeladata a romok alatt rekedt áldozatok keresése, mentése, szükség szerint elsősegélynyújtás. Földrengés sújtotta területen magától értetődő feladat a műszaki mentés, áldozatok kiemelése, túlélési esélyeik biztosítása. Romok (például összedőlt épületek, balesetet szenvedett közlekedési eszközök) alatt rekedt áldozatok keresése, lokalizálása és mentése. Szükség szerint elsősegélynyújtás a további ellátás céljából történő elszállításig. Földrengés sújtotta területen a műszaki mentés, áldozatok kiemelése és azok túlélési esélyeinek biztosítása.⁴⁰⁸

6. Polgárőrség

A polgárőrség elsősorban a közrend, valamint a közbiztonság fenntartásáért tenni kívánó állampolgárok számára biztosít cselekvési lehetőséget. A polgárőrség működésének szabályait *a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól* szóló 2011. évi CLXV. törvény, valamint *a módosításáról* szóló 2015. évi LVIII. törvény rögzíti. A polgárőrség működése során kiemelt szempont, hogy a közbiztonság megszilárdításában fontos szerepet betöltő önkéntes társadalmi szerveződés hatékony működését, valamint e szervezéseknek a rendőrséggel, az önkormányzatokkal, a rendészeti szervekkel és a lakossággal való együttműködését biztosítsák.⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ 2011. évi CXXVIII. törvény *a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról*.

⁴⁰⁸ Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság: *HUNOR Mentőszervezet*. <https://www.katasztrofavedelem.hu/189/hunor> (Letöltve: 2023. 08. 20.).

⁴⁰⁹ 2011. évi CLXV. törvény *a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól*.

A polgárőrszervezet különböző típusú szervekből épül fel, amelyben megjelennek a polgárőregyesületek, a területi polgárőrszövetségek, továbbá az Országos Polgárőr Szövetség. 2023 májusában alakult meg az Országos Polgárőr Szövetség Lovas Tagozata mellett az Országos Polgárőr Szövetség Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozata, amely működését nem a polgárőrségre vonatkozó törvény, hanem a Szolgálati Szabályzat tartalmazza. Kutyás polgárőrnek minősül, az a személy, aki a polgárőrökre vonatkozó követelményeknek eleget tesz és a szolgálatát kutyával látja el. A kutyás szolgálat ellátását megelőzően a polgárőrnek és a feladatra kiválasztott kutyának előzetesen a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ által kidolgozott felkészítésen kell részt venni és sikeres vizsgát tenni.

A polgárőrök bűnmegelőzési célból látnak el szolgálatot, jogellenes cselekmények észlelése, megszakítása, az elkövetők visszatartása esetén a kutyás polgárőr a járőrtársát biztosítva látja el a feladatát. A szabályzat szerint speciális kutató, mentő, személykereső és terápiás kutya polgárőrszolgálatba csak abban az esetben vezényelhető, ha a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ által kidolgozott szakirányú, a bűnmegelőzési szolgálatra felkészítő vizsgától eltérő, szakirányú vizsgát tett. A személykereső és mentőkutya csak a rendőrség felkérésére alkalmazható. Ezen rendelkezésekből látható, hogy a polgárőrségnél többnyire járőr-kutyák kerülnek alkalmazásra, amelyek kizárólag szájkosárral ellátva segítik az intézkedő járőrök munkáját az elkövetők visszatartásában.

XII. A VADON ÉLŐ ÁLLATOK ÉS A TERMÉSZET VÉDELME ÉLLÁTÓ KÖZPONTI SZERVEK

1. A természetvédelmi feladatokat ellátó szervek

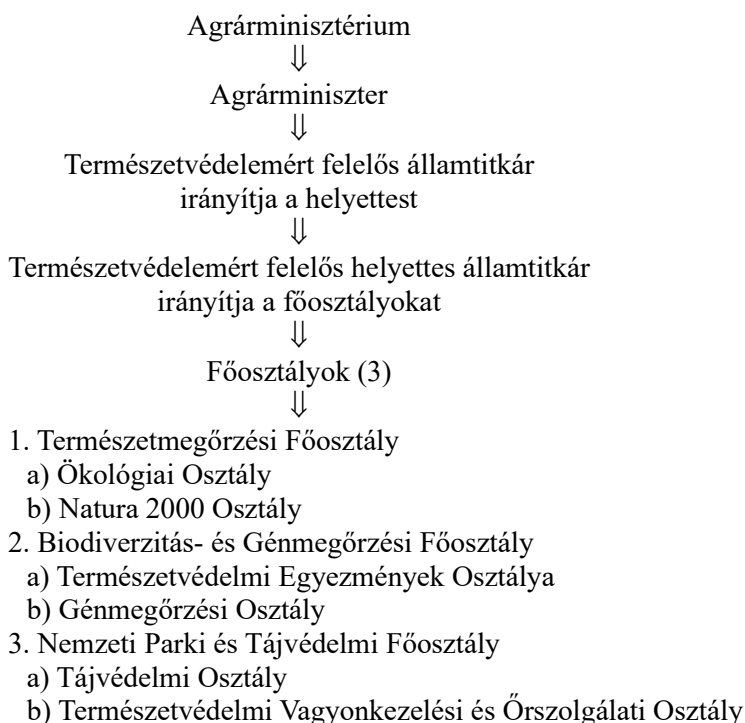
A természetvédelmi törvényben kapott felhatalmazás alapján a Kormány megalkotta a 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendeletet a természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről. A kormányrendelet tartalmazza a természetvédelmi ügyekben eljáró szerveket, illetve legfontosabb feladatköreiket.

A jogszabályban a kormány természetvédelmi hatóságként a következő szerveket jelöli ki:

1. a minisztert,
2. a Pest Vármegyei Kormányhivatalt,
3. a vármegyei kormányhivatalt,
4. a fővárosi főjegyzőt,
5. a települési önkormányzat jegyzőjét.

2. Központi szervek

2.1. Az Agrárminisztérium

A természetvédelem és azon belül a vadon élő állatok és élőhelyeik védelme az Agrárminisztérium irányítása, felügyelete alá tartozik. A minisztérium élén a miniszter áll. A minisztérium – a miniszter munkaszerveként – a Kormány irányítása alatt álló különös hatáskörű államigazgatási szerv. Olyan közhatalmi jogosítványokkal felruházott

állami hivatal, amely a közigazgatás központi szervezetrendszerébe tartozó intézményként meghatározott szakterületen az állami ügyek folyamatos intézését végzi.⁴¹⁰ Az Agrárminisztérium közigazgatási szerv, központi kormányzati igazgatási szerv, amely közreműködik az uniós források elosztásában.⁴¹¹

Az Agrárminisztérium keretében működik a természetvédelemért felelős államtitkár, aki közvetlenül felelős a természet megóvásával kapcsolatos feladatok ellátásáért.

Az államtitkár feladatai közül a vadon élő állatok és élőhelyeik megóvásával kapcsolatosak az alábbiak:

- a) felel a természetvédelmi, a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos stratégiaalkotásért és a stratégia végrehajtásáért,
- b) felel a nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszerének fenntartásáért,
- c) a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok természetvédelmi feladatkörei gyakorlásával összefüggésben közreműködik azok szakmai irányításában,
- d) a természet- és tájvédelemmel kapcsolatos feladatok tekintetében gyakorolja a vármegyei kormányhivatal hatáskörébe tartozó közigazgatási hatósági ügyekben a felügyeleti szervet megillető hatáskört,
- e) felel a természet- és tájvédelemre, valamint azok hatósági felügyeletére vonatkozó jogszabályok előkészítéséért,
- f) felel a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos nemzetközi szerződések végrehajtásának irányításáért,
- g) irányítja a védett és fokozottan védett természeti értékek, védett és fokozottan védett természeti területek megőrzésével, a természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatokat,
- h) irányítja az élőhelyek kialakításával és fenntartásával, továbbá a sérült, károsodott élőhelyek helyreállításával kapcsolatos feladatokat,
- i) irányítja a természetvédelmi kutatással kapcsolatos feladatokat,
- j) irányítja az idegenhonos inváziós fajok betelepítésének vagy behurcolásának megakadályozására, visszaszorítására, elszigetelésére, kiirtására, illetve a sérült ökológiai rendszerek helyreállítására irányuló feladatokat,
- k) irányítja és vezeti a védett természeti területek és természeti értékek, valamint az egyedi tájértékek nyilvántartását,
- l) véleményezi a kiemelt térségre és a vármegyére készülő területfejlesztési koncepciót és programot.

A természetvédelemért felelős államtitkár irányítja a természetvédelemért felelős helyettes államtitkár tevékenységét.⁴¹²

2.2. A természet védelméért felelős helyettes államtitkár

A természetvédelemért felelős helyettes államtitkár közvetlenül felelős a természetvédelmi feladatok ellátásáért, feladatait az államtitkár irányítása alatt látja el. A helyettes államtitkár felelős:

⁴¹⁰ Stumpf, 2015, 13.

⁴¹¹ Bordás, 2021, 3.

⁴¹² I/2023. (VI. 30.) AM utasítás az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról, 18–20. §.

- a) az európai uniós tagságból, nemzetközi egyezményekből és a hazai jogszabályi előírásokból fakadó táj- és természetvédelmi feladatok ellátásáért,
- b) a természetvédelmi érdekek és a felmerülő természetvédelmi szempontok minisztériumon belüli képviseléséért.

A természetvédelemért felelős helyettes államtitkár irányításával a minisztériumon belül három főosztály működik:

- 1. a Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály,
- 2. a Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály,
- 3. a Természetmegőrzési Főosztály.⁴¹³

Mindhárom főosztály feladatai között találhatók a vadon élő állatok és élőhelyeik megóvásához kapcsolódóak, illetve mindhárom Főosztály osztályokra tagozódik.

2.3. A Természetmegőrzési Főosztály

A főosztályon belül 2 osztály működik: az Ökológiai Osztály és a Natura 2000 Osztály.

- 1. A Természetmegőrzési Főosztály **kodifikációs feladatai** körében
 - a) kidolgozza a kiemelt oltalmat igénylő fajok védetté, fokozottan védetté nyilvánításával kapcsolatos jogszabályok szakmai tervezetét;
 - b) felelős a természet védelméről szóló törvény és végrehajtási szabályai kidolgozásáért,
 - c) kidolgozza a közösségi jelentőségű fajok védelmét biztosító jogszabályokat;
 - d) ellátja a madárvédelmi irányelvben és az élőhelyvédelmi irányelvben foglaltak átültetését,
 - e) közreműködik a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló Bonni Egyezmény, valamint az európai természetes élővilág és élőhelyek védelméről szóló Berni Egyezmény hazai végrehajtásából eredő jogalkotási feladatok előkészítésében.
- 2. A Természetmegőrzési Főosztály **természetvédelmi fejlesztések** és feladatok **finanszírozásával** kapcsolatos feladatai körében
 - a) ellátja a természetvédelmi fejlesztéseket támogató európai uniós pénzügyi programok szakterületi véleményező, illetve koordináló feladatait, nyomon követi a programok, illetve a projektek előrehaladását;
 - b) ellátja a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer szakmai irányítását, koordinációját és fejlesztését.
 - c) A Természetmegőrzési Főosztály koordinálja többek között *A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok* című projektet.⁴¹⁴
- 3. A Természetmegőrzési Főosztály **egyedi közhatalmi aktusokkal kapcsolatos feladatai** körében
 - a) felelős a madár- és denevérgyűrűző vizsga eredményes letételéről szóló igazolás kiadmányozásáért;
 - b) felelős a természetvédelem szakterület élővilág-védelem részterületéhez tartozó szakértői jogosultsággal összefüggő hatósági feladatok ellátásáért.

⁴¹³ AM utasítás 43. §.

⁴¹⁴ Kovács-Hostyánszki et al., 2019, 81.

4. A Természetmegőrzési Főosztály **európai uniós és nemzetközi feladatai**:
 - a) ellátja a Nemzetközi Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) nemzeti képviselőjét;
 - b) közreműködik az OECD biodiverzitás és természetvédelem szakterületen jelentkező feladatainak ellátásában.
5. A Természetmegőrzési Főosztály **európai uniós, illetve nemzetközi kötelezettségekkel összefüggő hazai feladatai** körében
 - a) ellátja az Európai Unió Natura 2000 hálózat kialakításával, védelmével és működtetésével kapcsolatos tevékenységeket;
 - b) koordinálja a hazai madárfajok monitorozását, és közreműködik a védett vagy fokozottan védett fajok, valamint élőhelytípusok monitorozásának koordinálásában;
 - c) koordinálja a veszélyeztetett állatfajok védelmét szolgáló fajmegőrzési tervek elkészítését és végrehajtását;
 - d) összeállítja az Európai Unió természetvédelmi irányelveiből, az élőhelyvédelmi irányelvből és a madárvédelmi irányelvből adódó jelentéseket;
6. A Természetmegőrzési Főosztály **egyéb funkcionális feladatai** körében
 - a) működteti a szakterülethez kötődő tanácsadó, koordinációs testületeket;
 - b) közreműködik a Nemzeti Biodiverzitás Stratégia kidolgozásában;
 - c) ellátja a hazai bioszféra-rezervátumokkal kapcsolatos szakmai koordinációs feladatokat,
 - d) ellátja az inváziós fajok elleni védekezéshez kapcsolódó természetvédelmi szakmai feladatok irányítását,
 - e) ellátja az általános élőhely- és fajvédelmi természetvédelmi feladatok irányítását, a veszélyeztetett fajok fajmegőrzési terveinek kidolgozásának és végrehajtásának szakmai felügyeletét;
 - f) ellátja a hazai madárvédelem természetvédelmi feladatait,
 - g) feladatkörében felelős a Védett Természeti Területek és a Védett Természeti Értékek Törzskönyvének vezetéséért,
 - h) megállapítja a kiemelt oltalmat igénylő természeti értékek körét, és szakmailag irányítja azok védetté vagy fokozottan védetté nyilvánítása előkészítését.
7. A Természetmegőrzési Főosztály **egyéb feladatai** körében
 - a) közreműködik a vízivad vadászatát érintő szabályozás kidolgozásában;
 - b) ellátja a természetvédelmi közérdekű adatok nyilvánossá tételével és aktualizálásával
 - c) közreműködik a Vadonleső Program működtetésben.⁴¹⁵

2.4. Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály

A főosztályon belül 2 osztály működik: a Természetvédelmi Egyezmények Osztálya és a Génmegőrzési Osztály.

1. A Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály **kodifikációs feladatai** körében
 - a) ellátja a Biológiai Sokféleség Egyezménnyel, a Cartagena Jegyzőkönyvvel, a Nagojai–Kuala Lumpuri Kiegészítő Jegyzőkönyvvel és a Nagojai Jegyzőkönyvvel kapcsolatos jogszabályalkotás során azok szakmai előkészítését;

⁴¹⁵ AM utasítás 4.1.2.

- b) ellátja a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Washingtoni Egyezményből és az Európai Unió vadon élő állat- és növényfajok kereskedelmét szabályozó rendeleteiből eredő jogalkotási feladatok szakmai előkészítését;
 - c) ellátja a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló Bonni Egyezmény végrehajtásából eredő jogalkotási feladatok szakmai előkészítését;
 - d) ellátja az európai természetes élővilág és élőhelyek védelméről szóló Berni Egyezmény hazai végrehajtásából eredő jogalkotási feladatok szakmai előkészítését;
 - e) közreműködik a védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajtákkal kapcsolatos szakmai és jogalkotási feladatokban;
 - f) közreműködik a vadon élő állatfajokkal kapcsolatos állatvédelmi jogszabályok szakmai előkészítésében.
2. A Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály **koordinációs feladatai** körében
- a) ellátja a Nemzeti Biodiverzitás Stratégia kidolgozásával és a vonatkozó jelentési kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos koordinációs feladatokat
 - b) felel a Washingtoni Egyezmény és az Európai Unió vadon élő állat- és növényfajok kereskedelmét szabályozó rendeletei hatálya alá tartozó vadon élő állatfajok fogságban élő egyedeivel kapcsolatos állatvédelmi feladatok szakmai koordinálásáért.
3. A Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály **egyedi közhatalmi aktusokkal** kapcsolatos feladatai körében
- a) felelős a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Washingtoni Egyezményből és az Európai Unió vadon élő állat- és növényfajok kereskedelmét szabályozó rendeleteiből adódó hatósági feladatok ellátásáért, közösségi hatáskörben történő engedélyezési feladatok ellátásáért;
 - b) ellátja a nemzetközi természetvédelmi egyezményekkel kapcsolatos információk nyilvánossá tételével összefüggő feladatokat.
4. A Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály **európai uniós és nemzetközi feladatai:**
- a) felel a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény és a vadon élő állat- és növényfajok kereskedelmét szabályozó európai uniós rendeletek hazai végrehajtásának koordinációjáért, a nemzetközi és európai uniós kapcsolattartásért,
 - b) ellátja a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény végrehajtásához szükséges tudományos tanácsai feladatokat;
- A főosztály tehát kiemelt szerepet játszik a minisztériumon belül a Washingtoni Egyezményben foglaltak betartatásában, és ezáltal az illegális állatkereskedelem elleni fellépésben is szerepet játszik.⁴¹⁶
5. A Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály **funkcionális feladatai** körében
- a) közreműködik Nemzeti Biodiverzitás- és Génmegőrzési Központ szakmai irányításában;

⁴¹⁶ Oláh, Bankovics, 2022, 110.

- b) kialakítja a Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztállyal, valamint a Természetmegőrzési Főosztállyal együttműködve az egységes természetvédelmi jogalkalmazási gyakorlatot;
 - c) közreműködik a kiemelt oltalmat igénylő természeti értékek védetté vagy fokozottan védetté nyilvánításának előkészítésében.
6. A Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály **egyéb feladatai** körében
- a) ellátja a CITES Végrehajtási Munkacsoporttal kapcsolatos minisztériumi feladatokat;
 - b) közreműködik a veszélyeztetett fajok védelmét szolgáló fajmegőrzési tervek kidolgozásában.⁴¹⁷

2.5. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály

A főosztály keretében 2 osztály működik: a Tájvédelmi és Ökoturisztikai Osztály és a Természetvédelmi Vagyonkezelési és Őrszolgálati Osztály.

1. A **Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály kodifikációs feladatai** körében felelős
 - a) az országos jelentőségű védett természeti területek természetvédelmi kezelési tervei miniszteri rendeletben történő kihirdetésének szakmai előkészítéséért;
 - b) az őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajtákkal kapcsolatos szakmai és jogalkotási feladatokban történő közreműködésért;
 - c) a természetvédelmi őrszolgálat jogi szabályozásának előkészítéséért;
 - d) az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat jogi szabályozásának előkészítéséért;
 - e) a polgári természetőrök működése jogi szabályozásának előkészítéséért.
2. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály **koordinációs feladatai** körében
 - a) közreműködik az Erdőrezervátum Program irányításában;
 - b) felelős – a Természetmegőrzési Főosztállyal együttműködésben – a kiemelt természetvédelmi oltalomra érdemes természeti területek és értékek védetté nyilvánítása előkészítésének szakmai irányításáért,
 - c) felelős a nemzeti park igazgatósági éves szakmai jelentések elkészítésének koordinálásáért;
 - d) közreműködik a természetvédelmi őrszolgálat szakmai irányításában;
 - e) felelős az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat felügyeletéért.
3. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály egyedi **közhatalmi aktusokkal** kapcsolatos feladatai körében felelős
 - a) a természet védelméről szóló törvényben foglaltak szerint a barlang kiépítésével összefüggő hatósági feladatok ellátásáért.
4. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály **európai uniós és nemzetközi feladatai** körében
 - a) közreműködik az OECD biodiverzitás és természetvédelem szakterületen jelentkező adatszolgáltatásban.
5. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály **tájvédelemért való felelőssége** körében
 - a) szakmailag közreműködik az egységes tájvédelmi jogalkalmazási gyakorlat megalapozásában.

⁴¹⁷ AM utasítás 4.1.3.

6. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály **funkcionális feladatai** körében
- kialakítja – a Természetmegőrzési Főosztállyal, valamint a Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztállyal együttműködve – az egységes természetvédelmi jogalkalmazási gyakorlatot;
 - felelős az állami természetvédelmi örök egyenruházati és technikai eszközökkel való ellátásának irányításáért és ellenőrzéséért;
 - felelős az állami és az önkormányzati természetvédelmi örök országos nyilvántartásának vezetéséért, az állami és az önkormányzati természetvédelmi örök szakterületi vizsgáztatásáért és országos szintű továbbképzéséért;
 - felelős a Természetvédelmi Őrszolgálattal, illetve a polgári természetörökkel kapcsolatos központi rendezvények szervezéséért;
 - felelős a nemzeti park igazgatóságok vagyongazdálkodásában álló őshonos és veszélyeztetett állatfajták állományainak megőrzéséért, genetikai értékének fenntartásáért.
7. A Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály **egyéb feladatai** körében
- közreműködik a nemzeti park igazgatóságok környezeti nevelési tevékenységének szakmai irányításában.⁴¹⁸

A főosztályok feladattípusai összegezve:

b)	A főosztályok feladattípusainak alrendszere		
	Természetmegőrzési Főosztály	Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály	Nemzeti Park és Tájvédelmi Főosztály
kodifikációs feladat	✓	✓	✓
egyedi közhatalmi aktusokkal kapcsolatos feladatok	✓	✓	✓
európai uniós és nemzetközi kötelezettségek	✓	✓	✓
funkcionális feladatok	✓	✓	✓
egyéb feladatok	✓	✓	✓
koordinációs feladat	–	✓	–
tájvédelemért való felelősség	–	–	✓
természetvédelmi fejlesztések finanszírozása	✓	–	–

Saját szerk. ábra

2.6. Országos természetvédelmi hatóság

Országos illetékességű természetvédelmi hatóságként – a kormányrendeletben hatáskörébe utalt hatósági ügyekben – a Pest Vármegyei Kormányhivatal jár el. A korábban működő Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség⁴¹⁹ feladatainak többsége kapcsán kifejezetten a Pest Vármegyei Kormányhivatal lett a jogutód

⁴¹⁸ AM utasítás 4.1.4.

⁴¹⁹ Lásd részletesen: Fodor, 2015, 119.

a területi kormányhivatalok közül.⁴²⁰ A Pest Vármegyei Kormányhivatal tehát a kormányrendeletben kifejezetten meghatározott ügyekben gyakorol országos természetvédelmi hatósági feladatot.

A Pest Vármegyei Kormányhivatal jár el kizárólagos illetékességű természetvédelmi hatóságként a védelemben részesülő állatfajok egyede tartásának, hasznosításának, bemutatásának engedélyezésére irányuló eljárás során solymászmadarak esetében.⁴²¹

Ugyancsak a Pest Vármegyei Kormányhivatal kizárólagos illetékességébe tartozik az eredetigazolás kiállítása az országos természetvédelmi hatóság a 2004. november 22. napját megelőzően az igazgatási hatóság által nyilvántartott veszélyeztetett, vadon élő állatfajok példányai esetében, ha tenyésztői bizonylat, származási igazolás, EU-bizonylat, valamint importengedély, exportengedély és re-export bizonylat nem került kiadásra.⁴²²

Mind az országos, mind a területi természetvédelmi hatóságok feladatköreinek elvégzése felett törvényességi és szakzszerűségi ellenőrzést a szakmai irányító miniszter gyakorolja.⁴²³

Az országos természetvédelmi hatóság jár el országos illetékességgel rendelkező természetvédelmi hatóságként, ha a természetvédelmi hatósági engedély megszerzése iránti kérelem az ország egész területére vagy több területi természetvédelmi hatóság illetékességi területére irányul.⁴²⁴

Fokozottan védett állatfaj esetén – ha a védett állatfajokra vonatkozó részletes szabályokat megállapító kormányrendelet eltérően nem rendelkezik – az országos természetvédelmi hatóság jár el országos illetékességgel az alábbi ügyekben.

A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges védett állatfaj:

- b) állományának szabályozásához;
- c) egyedek gyűjtéséhez, befogásához, elejtéséhez, birtokban tartásához, idomításához szükséges engedélyezés;
- d) egyedei szaporításának engedélyezése;
- e) egyedek kikészítéséhez, preparálásához, a preparátumok birtokban tartásához szükséges engedélyezés;
- f) egyedek élőállat gyűjteményben történő tartásához szükséges engedély kiadása;
- g) hazai állatfaj-állományának külföldi állományból származó egyeddel történő kiegészítéséhez szükséges engedélyezés;
- h) állományai közötti mesterséges géncseréhez szükséges engedélyezés;
- i) egyedek cseréjéhez, adásvételéhez szükséges engedélyezés;
- j) egyedek külföldre viteléhez, onnan történő behozatalához, az országon való átszállításához szükséges engedélyezés;
- k) egyede visszatelepítéséhez, betelepítéséhez szükséges engedély kiadása;

⁴²⁰ Barta, Jakab, 2017, 2–11.

⁴²¹ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról, 17. § (2) bekezdés a) pont.

⁴²² 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó nemzetközi és európai közösségi jogi aktusok végrehajtásának egyes szabályairól, 6. § (4) bekezdés a) pont.

⁴²³ 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdés.

⁴²⁴ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet a természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről, 8. § (1) bekezdés.

- l) kártételének megelőzése érdekében riasztási módszer alkalmazásához szükséges engedélyezés;
- m) egyedének házasításához.⁴²⁵

Az országos természetvédelmi hatóság igazgatási feladatokat is ellát állami alaptevékenysége körében az alábbiak szerint:

- a) szolgáltatja a miniszter által kért, a kormányzati munka ellátásához szükséges, tevékenysége során keletkezett adatokat;
- b) elemzi és értékeli a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok végrehajtását;
- c) véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabálytervezeteket;
- d) hatósági feladatai során önállóan, egyéb feladatoknál pedig a miniszter felkérése alapján közreműködik a nemzetközi feladatok végrehajtásában;
- e) ellátja a továbbképzési feladatokat; és
- f) összegyűjti és az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer rendelkezésére bocsátja az annak működéséhez szükséges – feladatkörével összefüggő – adatokat, továbbá együttműködik más ellenőrző és információs rendszerekkel.

Felhasznált irodalom

Barta A., Jakab V. (2017): Új kihívások a középszintű államigazgatásban 2016-tól napjainkig. A területi kormányhivatalok és járások továbbfejlesztésének főbb lépései és irányai. *Debreceni Jogi Műhely*, 14 (1–2), 2–11.

Bordás P. (2021): A közigazgatási és polgári jogi jogviszony határa egyes mezőgazdasági támogatási ügyekben a Kúria joggyakorlata alapján. *Kúriai Döntések*, 2021/9, 1443–1447.

Fodor L. (2015): *Környezetjog*. Debrecen: Második javított kiadás.

Kovács-Hostyánszki A., Bereczki K., Czucz B., Fabók V., Fodor L., Kalóczkai Á., Kiss M., Koncz P., Kovács E., Rezneki R., Tanács E., Török K., Vári Á., Zölei A., Zsembery Z. (2019): Nemzeti ökoszisztéma-szolgáltatás térképezés és értékelés, avagy a természetvédelem országos programja. *Természetvédelmi Közlemények*, 2019/25, 80–90.

Oláh Gy., Bankovics A. (2022): A papagájalakúak rendjéhez tartozó fajok magyar nevei. *Állattani Közlemények*, 107 (1–2), 1–66.

Stumpf I. (2015): A kormány alkotmányos jogállása. *Új Magyar Közigazgatás*, 8 (2), 8–14.

⁴²⁵ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről. 43. § (2) bekezdés.

XIII. A VADON ÉLŐ ÁLLATOK ÉS A TERMÉSZET VÉDELMÉT ELLÁTÓ TERÜLETI, HELYI SZERVEK

1. Területi természetvédelmi hatóság

A természetvédelmi hatóságok közül fő szabályként – ha kormányrendelet másként nem rendelkezik – a területi természetvédelmi hatóság jár el.

Területi természetvédelmi hatóságként vármegyei illetékességgel fő szabályként a vármegyei kormányhivatal jár el. A vármegyei kormányhivatalok kiemelt szerepe a természetvédelemben része a szervezeti integrációs folyamatnak, amelynek keretében korábban önálló költségvetéssel, szervezettel és személyzettel rendelkező szervek többsége beépült a kormányhivatalokba szakigazgatási szervként.⁴²⁶ A területi közigazgatás 2010 után kezdett átalakításának egyik fő célja az ágazati dekoncentrált szervek egy szervezetbe, a kormányhivatalba integrálása hatalmi átrendeződést eredményezett az ágazatok és az összkormányzati érdekeket képviselő szereplők között, követve a központi szinten is lezajlott modellváltást.⁴²⁷ A területi államigazgatás átalakítása a Kormány területi államigazgatási szerveinek megerősítését eredményezte, melynek eredményeként a szakigazgatási szervek a kormányhivatalok keretébe kerültek integrálásra.⁴²⁸ Ez alól kivétel a Pest Vármegyei kormányhivatal, mert Budapest főváros és Pest vármegye területére kiterjedő illetékességgel a Pest Vármegyei Kormányhivatal jár el.⁴²⁹

A természetvédelmi feladatok kormányhivatalokhoz történő telepítésére 2015-ben került sor. Ez teljes szervezeti integrációt jelentett, azaz a dekoncentrált állami szerv kormányhivatalba történő beolvasztását. Így a korábban működő Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőségek a kormányhivatalok szervezeti keretébe kerültek integrálásra.⁴³⁰

A területi természetvédelmi hatóság az országos természetvédelmi hatósághoz hasonlóan igazgatási feladatokat is ellát állami alaptevékenysége körében a következők szerint:

- a) összegyűjti és az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer rendelkezésére bocsátja az annak működéséhez szükséges – feladatkörével összefüggő – adatokat, továbbá együttműködik más ellenőrző és információs rendszerekkel;
- b) közreműködik a nemzetközi feladatok végrehajtásában;
- c) véleményezi a kiemelt térségre és a vármegyére készülő területfejlesztési koncepciót és programot, valamint területrendezési tervet, továbbá a településrendezési eszközöket;
- d) hozzáférhetővé teszi a természet állapotáról szerzett adatokat, és megfelelő tájékoztatást ad azokról;
- e) részt vesz a természetvédelmi tudat- és szemléletformáló feladatok ellátásában.⁴³¹

⁴²⁶ Balázs, 2021, 28.

⁴²⁷ Pálné Kovács, 2014, 1.

⁴²⁸ Fazekas, Nagy, 2021, 48.

⁴²⁹ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet a természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről, 2. § (1) bekezdés.

⁴³⁰ Barta, 2021, 9.

⁴³¹ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 17–18. §.

2. A területi természetvédelmi hatóság szakkérdésekkel kapcsolatos feladatai

A területi természetvédelmi hatóság feladatkörébe utalja a jogszabály különböző természetvédelemmel kapcsolatos szakkérdések vizsgálatát is, melyek között találhatunk a vadon élő állatfajok és élőhelyük védelméhez kapcsolódókat is.

Így többek között a következőket:

- a) Állatkert létesítésének, működésének engedélyezésére irányuló eljárásában minden esetben a takarmányhygiéniai követelményeknek, a takarmányokra és azok felhasználására vonatkozó szabályoknak, a nem emberi fogyasztásra szánt állati melléktermékekre vonatkozó egészségügyi előírásoknak, az állatvédelmi, valamint az állategészségügyi szabályoknak való megfelelés vizsgálata.
- b) A különösen és közepesen veszélyes állat tartására, szaporítására, elidegenítésére, megvételére, illetve bemutatására irányuló engedélyezési eljárásában minden esetben az állategészségügyi és állatvédelmi szabályoknak való megfelelés vizsgálata.

3. A jegyző mint természetvédelmi hatóság

A települési önkormányzat jegyzőjét, illetve a főváros főjegyzőjét is természetvédelmi hatóságként jelöli meg a kijelölő kormányrendelet.

A jegyző vadon élő állatokkal kapcsolatos feladata viszonylag szűk körű, elsősorban a helyi jelentőségű védett természeti területekkel kapcsolatos hatásköröket gyakorol. A helyi védetté nyilvánítás esetén előkészíti a terület helyi védetté nyilvánítását, majd a védetté nyilvánító, illetve a védettség feloldásáról rendelkező önkormányzati rendeletet – nyilvántartási célból – hivatalból megküldi az érintett területen működő igazgatóságnak.

Helyi jelentőségű védett természeti terület esetén a települési önkormányzat jegyzője – a fővárosban a főjegyző – köteles gondoskodni a védett természeti terület táblával történő megjelöléséről. A jegyző jogosult egy alkalommal ideiglenesen védetté nyilvánításra, abban az esetben, ha valamely védelemre tervezett terület károsodásának veszélye áll fenn.⁴³² Emellett természetvédelmi bírságot is kiszabhat, illetve szerepe van a helyi természetvédelmi őrszolgálat működésével kapcsolatban.

4. A természetvédelmi bírságot kiszabó hatóságok rendszere

Természetvédelmi bírság kiszabása esetén a kormányrendelet több hatóság számára is biztosítja a bírság kiszabásának lehetőségét. Természetvédelmi bírság kiszabására jogosult:

- a) az országos természetvédelmi hatóság,
- b) a területi természetvédelmi hatóság, valamint
- c) a jegyző.⁴³³

Az, hogy a megjelölt hatóságok közül melyik jár el, a jogsértés jellegétől függ.

Az országos természetvédelmi hatóság akkor jogosult eljárni a természetvédelmi bírság kiszabása során, ha a bírság kiszabásának jogalapja:

⁴³² 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, 27. § (1) bekezdés.

⁴³³ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 10. § (1) bekezdés.

- a természet védelmét szolgáló jogszabály, vagy az országos természetvédelmi hatóság egyedi határozata előírásainak megsértése,
- fokozottan védett természeti érték jogellenes veszélyeztetése, károsítása, elpusztítása,
- az országos természetvédelmi hatóság engedélyéhez vagy az országos természetvédelmi hatóságnak történő bejelentéshez kötött tevékenység engedély, bejelentés nélkül vagy attól eltérően történő végzése.⁴³⁴

A jegyző természetvédelmi hatóságként akkor jár el, ha a bírság kiszabásának jogalapja:

- a természet védelmét szolgáló helyi önkormányzati rendelet, illetve a jegyző egyedi határozata előírásainak megsértése;
- helyi jelentőségű védett természeti terület állapotának, minőségének jogellenes veszélyeztetése, rongálása, károsítása;
- helyi jelentőségű védett természeti terület jogellenes megváltoztatása, átalakítása, illetve azon vagy abban a védelem céljával össze nem egyeztethető tevékenység folytatása,
- jegyző engedélyéhez vagy jegyzőnek történő bejelentéshez kötött tevékenység engedély, bejelentés nélkül vagy attól eltérően történő végzése.⁴³⁵

A fel nem sorolt esetekben a területi természetvédelmi hatóság jár el.

5. A nemzeti park igazgatóságok

A természetvédelmi feladatok ellátásában fontos szerepet játszanak a nemzeti park igazgatóságok.

A nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszer a természetvédelemért felelős miniszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. A nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszerének területi szerve a nemzeti park igazgatóság. Az NPI a természetvédelmi szabálysértések ellenőrzésére, továbbá a természetvédelmi őrszolgálat működtetésére közhatalmi jogkörrel rendelkezik.⁴³⁶

Az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (VI. 30.) AM utasítás rendelkezik róla, hogy a természetvédelemért felelős államtitkár felel a nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszerének fenntartásáért.⁴³⁷

A nemzeti park igazgatóságokhoz is számos olyan feladat ellátását telepíti a jogszabály, amelyek a természetvédelmen belül a vadon élő állatok és élőhelyeik megóvása szempontjából fontos. A nemzeti parkok fontos szerepet töltenek be a biológiai sokféleség megóvásában. A védett és fokozottan védett állatfajok különleges jelentőségűek a természetvédelmi értékek között. Napjainkban már nemcsak a különleges fajok, hanem élőhelyük védelme is kiemelkedő jelentőségre tesz szert.⁴³⁸ A nemzeti park igazgatóságok területközi szervekként kerültek kialakításra, azaz illetékességi

⁴³⁴ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 10. § (2) bekezdés.

⁴³⁵ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 10. § (3) bekezdés.

⁴³⁶ 625/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet 3–4. §.

⁴³⁷ 1/2023. (VI. 30.) AM utasítás 18. § (1) bekezdés.

⁴³⁸ *A Bükk Nemzeti Park*. 7.3. Különleges védett állatok. 97. <http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/7360/1/DM73.pdf>.

területük nem igazodik az állam hivatalos területi beosztásához. Az igazgatóságok tehát sajátos illetékességgel működnek.⁴³⁹

Az NPI állami alaptevékenysége körében többek között:

- a) ellátja
 - aa) a védett és fokozottan védett természeti értékek, természeti területek, a Natura 2000 területek és közösségi jelentőségű értékek, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó területek és értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatokat, kivéve azokat, amelyeket más szerv vagy természetes személy köteles ellátni,
 - ab) a miniszter körzeti erdő- és vadgazdálkodási tervvel kapcsolatos jogkörét érintő előkészítő feladatokat,
 - ac) a természetvédelmi kutatással kapcsolatos feladatokat,
 - ad) az élőhelyek kialakításával és fenntartásával kapcsolatos feladatokat, valamint a sérült, károsodott élőhelyek helyreállításával, valamint rehabilitációjával kapcsolatos feladatokat;
- b) vezeti a működési területén lévő védett természeti területek és természeti értékek, valamint az egyedi tájértékek nyilvántartását;
- c) gondoskodik a természetvédelmi célú nyilvántartások vezetéséhez szükséges adatgyűjtésről, és működteti a feladatkörével összefüggő monitoring és információs rendszert;
- d) együttműködik más információs és ellenőrző rendszerekkel;
- e) közreműködik a természetvédelmi szempontból védetté nem nyilvánított természetes növény- és állatvilág (vadászható vadfajok, fogható halfajok, az ősi hazai háziasított állatfajok, -fajták és ezek génkészletei) védelmében;
- f) véleményezi a kiemelt térségre és a vármegyére készülő területfejlesztési koncepciót és programot,
- g) kapcsolatot tart természetvédelmi kezelési feladatokat ellátó más szervezetekkel és természetes személyekkel;
- h) segítséget nyújt a természet védelmével kapcsolatos feladatok ellátásához a helyi önkormányzatoknak;
- i) együttműködik a környezetvédelmi feladatkörrel rendelkező szervezetekkel.⁴⁴⁰

6. Természetvédelmi őrszolgálat

Az első Természetvédelmi Őrszolgálat 1872-ben a Hortobágyi Nemzeti Park alapításával jött létre. 2006 óta a Tvtv. rögzíti, hogy a természeti értékek és területek, különösen a védett természeti értékek és területek őrzése, megóvása, károsításának megelőzése érdekében – egyenruhával és szolgálati lőfegyverrel ellátott tagokból álló – természetvédelmi őrszolgálat működik.⁴⁴¹

Természetvédelmi Őrszolgálat kétféle formában működhet. Egyrészt a nemzeti park igazgatóságok keretében, másrészt az önkormányzat is működtethet Természetvédelmi Őrszolgálatot. A Tvtv. a természetvédelmi őrszolgálatról keretjelleggel rendelkezik, a részletes szabályok külön jogszabályban találhatóak.

⁴³⁹ Gyurita, 2021, 55.

⁴⁴⁰ 625/2022. (XII.30.) kormányrendelet 19. §

⁴⁴¹ 1996. évi LIII. törvény 59. § (1) bekezdés.

A természetvédelmi örökre, illetve a természetvédelmi szolgálatokra vonatkozó részletes szabályokat kormányrendelet tartalmazza.⁴⁴² A rendelet hatálya kiterjed mind a nemzeti park igazgatóság szervezetében működő Természetvédelmi Őrszolgálatra és tagjaira, akiket állami természetvédelmi örnek nevez a jogszabály, mind pedig a települési önkormányzat természetvédelmi őrszolgálatára és tagjaira, az önkormányzati természetvédelmi örökre. Ez utóbbiakat önkormányzati természetvédelmi örnek nevezi a rendelet.

Az állami és az önkormányzati természetvédelmi ör szolgálatának teljesítése során köteles, szolgálati jelvényt, önvédelmi és kényszerítő eszközöket, továbbá állami természetvédelmi ör esetén a szolgálat jellege szerint szolgálati maroklófegyvert magánál tartani. Az állami és az önkormányzati természetvédelmi ör évente rendszeres továbbképzésen köteles részt venni, amelyet az igazgatóság vagy a minisztérium szervez.

Az önkormányzati természetvédelmi szolgálattal kapcsolatos külön előírás a rendeletben az, hogy önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat létrehozására akkor kerülhet sor, ha az önkormányzat – vagy több önkormányzat közösen – legalább 3 fő önkormányzati természetvédelmi ört alkalmaz.⁴⁴³ E rendelkezésből látszik, hogy több önkormányzat együttműködésével, akár önkormányzati társulás formájában is működtethető természetvédelmi őrszolgálat.

Ha a település vagy települések 3-nál kevesebb önkormányzati természetvédelmi ört alkalmaznak, önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat nem alakítható, a természetvédelmi ör a jegyző irányításával látja el szolgálatát.⁴⁴⁴ Természetvédelmi ör tehát ilyen esetben is elláthatja a természetvédelmi feladatot.

A természetvédelmi őrszolgálatra vonatkozó részletes szabályokat a Természetvédelmi Őrszolgálat Szolgálati Szabályzata tartalmazza.⁴⁴⁵ A szabályzat az állami természetvédelmi ör számára kötelezettségként írja elő a szolgálatellátása során a védett természeti értékek és területek, a természetvédelmi célú létesítmények, valamint az igazgatóság vagyongazdálkodásában lévő vagyontárgyak védelmét, megóvását, őrzését, károsításuk megelőzését. Az önkormányzati természetvédelmi ör kötelezettségei nagyon hasonlóak, szintén köteles a védett természeti területek, és az ott található védett természeti értékek, természetvédelmi létesítmények védelmére, őrzésére, megóvására, károsításuk megelőzésére. A különbség az, hogy az önkormányzati természetvédelmi ört ez a kötelezettség a helyi jelentőségű védett természeti területek és az ott található értékek vonatkozásában terhelik.

A természetvédelmi ör szolgálatellátási formái:

- a) *figyelőszolgálat*: ebben az esetben a természetvédelmi ör úgy tartja megfigyelés alatt a területet, hogy illetéktelen személyek az ott tartózkodását nem fedezhetik fel;
- b) *őrző szolgálat*: a figyelőszolgálat sajátos formája, amelynek célja egy objektum (pl. élőhely) őrzése veszélyeztetett időszakban;

⁴⁴² 4/2000. (I. 21.) kormányrendelet a természetvédelmi örökre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról.

⁴⁴³ 4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 9. § (2) bekezdés.

⁴⁴⁴ 4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 9. § (3) bekezdés.

⁴⁴⁵ 9/2000. (V. 19.) KöM rendelet a *Természetvédelmi Őrszolgálat Szolgálati Szabályzatáról*.

- c) *járőrszolgálat*: a természetvédelmi őr meghatározott útvonalon megfigyelő-ellenőrző bejárást végez;
- d) *ellenőrző szolgálat*: a természetvédelmi őr adott területet meghatározott céllal átkutat, átvizsgál, ellenőriz;
- e) *akciószolgálat*: kombinált őrszolgálati mód, amelyet több, egymással kapcsolatban álló természetvédelmi őr végez, közvetlen irányítással és megfelelő összehangolással;
- f) *felügyeleti szolgálat*: nagyobb rendezvények esetén szükséges szolgálat, amelynek a célja a rendezvénnyel érintett terület védett természeti és természeti értékeinek a megóvása;
- g) *ügyeleti szolgálat*: célja a sürgős bejelentések miatt szükséges intézkedések közvetlen megtétele, információnyújtás, továbbá a terepi feladatot ellátók irányítása, illetve segítése azonnali intézkedést igénylő esetekben;
- h) *tűzvédelmi szolgálat*: célja az előzőekben meghatározott szolgálatellátási formák alkalmazásával adott terület tűz elleni védelmének biztosítása.⁴⁴⁶

Az úgynevezett „kerettörvény”⁴⁴⁷ tartalmazza a természetvédelmi őr által alkalmazható kényszereszközökre vonatkozó szabályokat. A természetvédelmi őr által alkalmazott kényszerítő eszköz igénybevétele esetén az intézkedéssel szemben panasz nyújtható be.⁴⁴⁸ Emellett 2020 óta tartalmazza azt a speciális rendelkezést, hogy a természetvédelmi őr jogosult a védelemben részesülő gerinces faj sérült, beteg vagy egyéb ok miatt szabad életre alkalmatlan, továbbá a faj számára alkalmatlan élőhelyen fellelt egyedének életmentés céljából történő és ahhoz szükséges mértékű birtokban tartására, gondozására, belföldi szállítására, amely az egyed mentőközpontba vagy természetes élőhelyére való eljuttatásáig tart.

A természetvédelmi örök lényegében kvázi rendészeti szervek, mivel tevékenységük ellátása során viszonylag széles körben alkalmazhatnak kényszerítő eszközöket. Fontos ugyanakkor, hogy ilyen eszközök alkalmazása esetén a szükségesség és arányosság követelményét be kell tartani.⁴⁴⁹ Más megközelítés szerint a biztonság és a közhatalmi jogosítványok mennyisége szerint a természetvédelmi őrség a rendészeti feladatokat ellátó egyéb közigazgatási szervek körébe tartoznak, amiből következik, hogy nem minősülnek elsődleges vagy másodlagos rendészeti szerveknek.⁴⁵⁰

Látható, hogy a természetvédelmi őr tevékenysége sokirányú, és éppen ezáltal közvetlen szerepet töltenek be a természeti értékek megóvásában. Kiemelést érdemel az ügyeleti szolgálat, aminek célja, hogy a gyors intézkedések megtétele, ami nagyban hozzájárulhat a természeti értékek megóvásához.

Polgári természetőr

A hivatásos természetvédelmi örök mellett polgári természeti örként lényegében bárki részt vehet a természet védelmében vagy a nemzeti park igazgatóságok, vagy a települési önkormányzatok munkájának segítségével.

⁴⁴⁶ 9/2000. (V. 19.) KöM rendelet 7. § (1) bekezdés.

⁴⁴⁷ 1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és mezeti őrszolgálatról.

⁴⁴⁸ Merkl, 2017, 89.

⁴⁴⁹ Hoffman, 2016, 15.

⁴⁵⁰ Balla, 2015, 12.

A polgári természetőr önként vállalt és díjazás nélküli feladat ellátását jelenti, amivel a polgári természetőr segíti a nemzeti park igazgatóság, továbbá a települési önkormányzat közfeladatát, így különösen őrszolgálati és tájékoztató munkáját.⁴⁵¹

A polgári természetőr a feladata ellátása során köteles

- a) szolgálati jelvényét és igazolványát magánál tartani;
- b) fellépése során határozottan és udvariasan eljárni;
- c) a védett természeti területre látogatók figyelmét – szükség esetén – felhívni a természetvédelem szabályainak megtartására, számukra tájékoztatást adni,
- d) figyelmeztetésre, valamint a távozásra történő felszólításra vonatkozó jogosítványa gyakorlása előtt polgári természetőri minőségét az érintettel közölni, magát szolgálati igazolványa felmutatásával igazolni;
- e) az észlelt jogellenes helyzetet vagy cselekményt, továbbá a védett természeti érték vagy terület veszélyeztetettségét vagy károsodását az igazgatóságnak haladéktalanul bejelenteni.

A polgári természetvédelmi őrök munkájukkal jelentősen támogatják a természetvédelmi őrszolgálatok munkáját.

7. A természetvédelmi szabályok megsértésének szankciói

- a) A természetvédelmi hatóság jogszabályban meghatározott előírások teljesítése érdekében az ügyfeleket kötelezheti az eredeti állapot helyreállítására, különösen a károsodott természeti érték és terület, továbbá a védett természeti érték és terület helyreállítására.⁴⁵²
- b) Aki az 1143/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletben, illetve jogszabályban meghatározott, idegenhonos inváziós fajjal kapcsolatos előírásokat megszegi, – saját költségére – kötelezhető az idegenhonos inváziós faj betelepítésének vagy behurcolásának megakadályozására, visszaszorítására, elszigetelésére, kiirtására, fogságban tartott állományának teljes és végleges felszámolására, árukészletének megsemmisítésére, illetve a sérült ökológiai rendszerek helyreállítására.⁴⁵³
- c) A természetvédelmi hatóság korlátozhatja, felfüggesztheti vagy megtilthatja a védett természeti értéket és területet károsító, vagy súlyosan veszélyeztető tevékenységeket.⁴⁵⁴
- d) A természetvédelmi hatóság a jogellenesen szerzett, illetve birtokban tartott védett, továbbá az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős természeti értéket – ha az nem áll állami tulajdonban – zár alá veszi és elkobozza.
- e) A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó nemzetközi és európai közösségi jogi aktusok hatálya alá tartozó, jogellenes cselekménnyel érintett természeti érték – a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó nemzetközi és európai közösségi jogi aktusok végrehajtásának egyes szabályairól szóló kormányrendelet szerint – visszatartható, lefoglalható, zár alá vehető vagy elkobozható.⁴⁵⁵

⁴⁵¹ 39/1997. (XI. 20.) KTM rendelet a polgári természetőrökről.

⁴⁵² 1996. évi LIII. törvény 77. §.

⁴⁵³ 1996. évi LIII. törvény 77/A. §.

⁴⁵⁴ 1996. évi LIII. törvény 78. § (1) bekezdés.

⁴⁵⁵ 1996. évi LIII. törvény 78. §.

7.1. Természetvédelmi bírság

A bírság olyan anyagi jellegű szankció, amely anyagi hátrány kilátásba helyezésével éri el az előírt követelmény, illetve magatartás megvalósulását. A bírságok egyszerre több funkciót töltenek be, így lehet jogérvényesítő, preventív, repressziós, valamint kártérítési szerepük, akár a jogsértés „áraként” is működhetnek.⁴⁵⁶ Ez a megállapítás igaz a természetvédelmi bírságra is.

Aki tevékenységével vagy mulasztásával

- a) a természet védelmét szolgáló jogszabály, illetve egyedi határozat előírásait megsérti;
- b) a védett természeti értéket jogellenesen veszélyezteti, károsítja, elpusztítja, vagy védett természeti terület vagy Natura 2000 terület állapotát, minőségét jogellenesen veszélyezteti, rongálja, abban kárt okoz;
- c) a védett természeti területet jogellenesen megváltoztatja, átalakítja, illetve azon vagy abban a védelem céljával össze nem egyeztethető tevékenységet folytat;
- d) a védett élő szervezet, életközösség élőhelyét, illetőleg élettevékenységét jelentős mértékben zavarja;
- e) e) természetvédelmi hatósági engedélyköteles tevékenységet, vagy – a természetvédelmi hatóság szakhatósági közreműködési kötelezettségéhez, vagy természetvédelmi szakkérdés vizsgálati kötelezettséghez kötött – más hatósági engedélyköteles tevékenységet engedély nélkül vagy az engedély természetvédelmi előírásaitól eltérően, továbbá a természet védelmét szolgáló jogszabályi előírást érintő bejelentést, ellenőrzött bejelentést anélkül vagy a tevékenység megkezdésére való jogosultság megnyílását megelőzően végez természetvédelmi bírságot köteles fizetni.⁴⁵⁷

A természetvédelmi bírság nem mentesít a büntetőjogi, a kártérítési felelősség, valamint a tevékenység korlátozására, felfüggesztésére, tiltására, továbbá a helyreállításra vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.

7.2. Inváziós bírság

Aki tevékenységével vagy mulasztásával az 1143/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletben, illetve jogszabályban meghatározott, idegenhonos inváziós fajjal kapcsolatos bejelentési, vészhelyzeti intézkedési, helyreállítási és egyéb előírásokat, valamint hatósági határozatban foglaltakat megsérti, idegenhonos inváziós fajokkal kapcsolatos bírságot (a továbbiakban: inváziós bírság) fizet. Az inváziós bírság megfizetése nem mentesít az egyéb közigazgatási bírság megfizetése, valamint a tevékenység korlátozására, felfüggesztésére, megtiltására, továbbá a helyreállításra vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.⁴⁵⁸

Az inváziós bírság külön történő szabályozásának oka az, hogy mind Magyarországon, mind pedig Európában az utóbbi években egyre gyakrabban jelennek meg inváziós fajok, részben különböző emberi tevékenységek hatására. Az inváziós fajok

⁴⁵⁶ Tilki, 2015, 80.

⁴⁵⁷ 1996. évi LIII. törvény 80. §.

⁴⁵⁸ 1996. évi LIII. törvény 80/A. §.

jelentős gazdasági és természetvédelmi kárt okozhatnak, így például őshonos állatfajok kipusztulásához vezethetnek.⁴⁵⁹

Felhasznált irodalom

- Balázs I. (2021): A közigazgatási jogérvényesítés egyes szervezeti és működési kérdéseiről Magyarországon 1990-től napjainkig. *Közigazgatás-tudomány*, 1 (1), 20–33.
- Balla Z. (2015): A rendészet államigazgatáson kívüli és piacosított szervei. *Magyar Rendészet*, 2015/4, 11–27.
- Barta A. (2021): Fővárosi és megyei kormányhivatalok. Egy évtized margójára. *Közigazgatás-tudomány*, 2021/2, 4–15.
- Fazekas M., Nagy M. (2021): Gondolatok a szervezeti jog hasznáról. *Közigazgatás-tudomány*, 2021/1–2, 44–53.
- Gyurita R. (2021): Integrációs folyamatok a területi államigazgatási szervezetben, a fővárosi és megyei kormányhivatalok. *Közigazgatás-tudomány*, 2021/2, 54–73.
- Hoffman I. (2016): Jogorvoslat kvázi-rendészeti szervek kényszerítő intézkedései ellen. *Közjavak*, 2016/2, 14–17.
- Merkl Z. (2017): A panasz jogintézménye, a különböző eljárási szabályok alkalmazása. *Belügyi Szemle*, 65 (1), 83–96.
- Pálné Kovács I. (2014): Az önkormányzati rendszer és a területi közigazgatás átalakulása 2010–2013. *MTA Law Working Papers*, 2014/2, 1–7.
- Tilki K. (2015): A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközzrendszere. *Belügyi Szemle*, 63 (5), 74–91.
- Varga Z. (2017): A biológiai invázió egyes kérdései. *Magyar Tudomány*, 2017/4, 388–395.

⁴⁵⁹ Varga, 2017, 392.

XIV. A VADON ÉLŐ ÁLLATOK A NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEKBEN

1. Vadon élő állatok és természetvédelem

A vadon élő állatok jogi védelme a természetvédelem fontos részét képezi. Az ember először a nagy testű értékes trófeájú, húsu, bőru vagy csontú állatokat kezdte pusztítani, majd később áttért az esztétikailag szép lepkékre, bogarakra. Napjainkra azonban a környezetszennyezés még a vadászatnál és a halászatnál is nagyobb károkat okoz. Az állatok pusztulásának okai közül a következőket érdemes kiemelni: az élőhelyek megszűnése és beszűkülése, vadászat, a kereskedelmi és hobbi jellegű befogás, az illegális állatkereskedelem, madártollgyűjtés, madárkitömés, solymászat, halászat, vagy a turizmus. Ezek már napjainkra több állatfaj kipusztulását eredményezték. Mindezekhez járul még az ökoszisztéma romlása, így sajnos nem csoda, hogy bizonyos fajok eltűntek a Föld színéről. Becslések szerint a Földet valaha benépesített fajok 99%-a mára eltűnt. Számos faj továbbra is a kipusztulás közvetlen veszélyének van kitéve. Amerika, Afrika és Ausztrália az a 3 földrész, ahol a legtöbb kipusztult fajt tartják számon. Ennek oka, hogy az ember túl gyorsan vette hatalma alá a természetet. Egyrészt közvetlen módon, pl.: erdőirtással, vadászattal, másrészt közvetett módon, pl. bizonyos fajok ellenőrzés nélküli betelepítésével kipusztította az őshonos állatok egy részét. Bármely ma még közönséges faj holnapra már veszélyeztetett lehet, vagy ki is pusztulhat. Ezért nagyon fontos, hogy a természetvédő szervezetek és nemzeti parkok képviselői folyamatosan tapasztalatot cseréljenek az állatfajok védelméről, a kötelező jogi előírások pedig nemzetközi egyezményekben legyenek rögzítve. Az emlősök kipusztulásának elsődleges veszélyforrása az, hogy az élőhelyeik részben vagy egészben eltűnnek, a vadászat pedig veszélyt jelent a trófeájuk vagy ritkaságuk miatt értékes állatfajokra. Ezek közé tartozik a víziló, elefánt, orrszarvú, tigris. Hazánk területéről 1800 előtt a vadló, az őstulok, a jávorszarvas és az európai bölény pusztult ki.

A madárvédelem hosszú múltra tekint vissza. A madárvédelemnek elsősorban az élőhelyek, a fészkelő- és táplálkozóhelyek védelmére kell figyelmet fordítania. Érdekesképpen megemlíthető, hogy a madarak védelméhez kapcsolódó jogszabályok összesen 320 védett madárfajt sorolnak fel. A hullók védelme korábban elhanyagolt volt, hazánkban mindössze 16 faj él. Napjainkra mindegyikük védett és szerencsére egyetlen faj sem pusztult ki. A kételtűek védelmére is ráterelődött a figyelem, de ezek közül csak egy, az alpesi göte veszélyeztetett. A halfajok közül hazánkban kb. 80 él, ezek közül kettő, a lápi póc, és a petényi márna közvetlenül veszélyeztetett. Magyarországon már jóval a természetvédelmi törvények megalkotása előtt védelem alá helyeztek számos fajt. Először 1901-ben a Földművelésügyi Minisztérium nyilvánított 164 vadon élő állatfajt védetté. Megállapítható, hogy ebben az időszakban, majd a későbbiekben is elsősorban a madárfajok többsége került védelem alá.

A jelenlegi állapot szerint a védett fajok listáján több mint 850 állatfaj szerepel, melyek közül közel 80 fokozott védelem alatt áll.

Hazánkban a védett állatokra vonatkozó alapvető szabályokat a *természet védelméről* szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvtv.) tartalmazza, míg a

részletszabályok egy 2006-os kormányrendeletben⁴⁶⁰ kaptak helyet.⁴⁶¹ A védett állatokkal kapcsolatos jogi szabályozás szükségességét – legalábbis részben – az indokolta, hogy az ilyen állatfajokra vonatkozó szabályokkal számos nemzetközi egyezményben is találkozhatunk. Magyarország részese a Biológiai Sokféleség Egyezménynek,⁴⁶² a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló Bonni Egyezménynek,⁴⁶³ a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen, mint a vízimadarak tartózkodási helyéről szóló Ramsari Egyezménynek⁴⁶⁴, hogy csak a néhány legfontosabbat említsük. Az egyezményekben szereplő vadon élő állatfajok és élőhelyeik megóvása Magyarországon és más államokban egyaránt fontos.⁴⁶⁵

A természetvédelmi oltalom alatt álló fajok speciális szabályozottsága abból fakad, hogy ezeknek a fajoknak többségével kapcsolatban különböző nemzetközi szerződések is tartalmaznak szabályokat, mivel az ilyen ritka, veszélyeztetett fajok védelmének kérdése nemcsak hazánkban, hanem világviszonylatban is fontos.

2. Nemzetközi egyezmények

2.1. *Biológiai Sokféleség Egyezmény*

Az állatvédelem terén nagy jelentősége van a Biológiai Sokféleség Egyezménynek, melyet Magyarországon az 1995. évi LXXXI. törvénnyel hirdettek ki. A Biológiai Sokféleség Egyezményt 1992. június 13-án kötötték meg, Rio de Janeiróban. A szerződő felek célja a biológiai sokféleségben rejlő értékek, valamint a biológiai sokféleség és elemei ökológiai, társadalmi, tudományos, oktatási, kulturális értékeinek megőrzése. Ennek elérését az országok közötti információcsere, a technológiák átadása, illetve az élővilág genetikai forrásaihoz való megfelelő hozzáférés segíti elő. A részt vevő államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy a szomszédos országok környezeti állapotára, biológiai sokféleségére negatív hatással bíró tevékenységet nem végeznek; valamint nemzeti stratégiákat dolgoznak ki. A dokumentum legfőbb érdeme, hogy egyrészt az egész élővilágra, azaz minden élőlényre és élő rendszerre vonatkozik, másrészt a célokon kívül a végrehajtás módját, finanszírozási lehetőségeit is meghatározza.⁴⁶⁶ Az államok szuverén jogokkal – azaz önálló döntési joggal – rendelkeznek saját biológiai erőforrásaik felett, ugyanakkor felelősek biológiai sokféleségük megőrzéséért és fenntartható használatáért.

A biológiai sokféleség megőrzéséhez fontos követelmény a természetes élőhelyek védelme, a fajok életképes populációjának fenntartása, vagy szükség esetén helyreállítása természetes környezetükben. Ehhez globális, nemzetközi és regionális szinten egyaránt együttműködés szükséges. A Biológiai Sokféleség Egyezmény a **védelemnek 2 típusát** különbözteti meg:

⁴⁶⁰ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.

⁴⁶¹ Zoltán, 1997, 407–415.

⁴⁶² Kihirdetve az 1995. évi LXXXI. törvénnyel.

⁴⁶³ Kihirdetve az 1986. évi 6. törvényerejű rendelettel.

⁴⁶⁴ Kihirdetve az 1993. évi XLII. törvénnyel.

⁴⁶⁵ Zoltán, 1999, 215–222.

⁴⁶⁶ Tilki, 2017, 93.

1. Az egyik az **ex situ** védelem, amely a biológiai sokféleség elemeinek természetes élőhelyen kívüli megőrzését jelenti, például állatkertekben.
2. A másik az **in situ** védelem, amelynek célja a természetes élőhelyek megőrzése és a fajok életképes populációjának fenntartása és helyreállítása természetes környezetükben.

Az egyezmény előírja, hogy milyen tevékenységek tartoznak az in situ védelem keretébe. Ezek a következők:

- a) létrehozni a védett területek rendszerét, ahol a biológiai sokféleség megőrzése érdekében speciális intézkedéseket kell tenni,
- b) elősegíteni a veszélyeztetett fajok megújulását,
- c) fajokat veszélyeztető idegen fajok betelepítését megelőzni, sőt szükség esetén megsemmisíteni azokat.

Az ex situ védelem keretében megvalósítandó tevékenységekről is rendelkezik az egyezmény. Ezek az alábbiak:

- a) intézkedéseket hozni a biológiai sokféleség elemeinek védelmére, lehetőleg azok származási országában. Ilyenek lehetnek a vadasparkok, vadvédelmi rezervátumok.

A Biológiai Sokféleség Egyezmény az élővilág egészének védelmére irányul. Az egyezmény lényege tehát abban foglalható össze, hogy a szerződő felek (azok az államok, melyek az egyezményt elfogadták) kötelezettséget vállalnak arra, hogy gondoskodnak a természetes élőhelyek védelméről, az egyes fajok életképes populációjának fenntartásáról és kialakítják az ehhez szükséges szabályozó rendszert, nyilván elsősorban jogi eszközök útján.

A biológiai sokféleség megőrzésére tett erőfeszítések az ezredfordulón csúcsondtak ki, amikor globálisan, de az Európai Unió szintjén külön is elkötelezték magukat a kormányok a biológiai sokféleség csökkenésének lassítására, illetve megállítására: *Protect and restore habitats and natural systems and halt the loss of biodiversity by 2010* program elfogadásával.

Ennek ellenére egy 2010-ben végzett kutatás szerint 10 év alatt semmi változás nem történt, a biológiai sokféleség pusztulása változatlanul folyt. Sőt az azóta megjelent tanulmányok még kedvezőtlenebb képet mutatnak, így az emlős populációk globális szintű jelentős csökkenését, az európai madárpulációkból közel fél milliárd egyed eltűnését három évtized alatt, vagy a rovarállományok drámai, világszintű csökkenését.

Új megközelítésre, új intézményi és irányítási struktúrákra volt szükség. Az elmúlt években ez a folyamat elindult: az új megközelítés az ökoszisztémaszolgáltatás-konceptió, a legfontosabb új intézményi struktúra pedig az IPBES, a Biológiai Sokféleség és Ökoszisztéma-szolgáltatás Kormányközi Testület.⁴⁶⁷

A Biológiai Sokféleség Egyezmény általánosabb megfogalmazásain túllépve a 2010. évi Nagojai Jegyzőkönyv sokkal részletesebb rendelkezéseket tartalmazott annak érdekében, hogy elsősorban a fejlődő országok genetikai erőforrásaihoz – ezen országok érdekeinek ellenében – mások ne juthassanak hozzá, valamint a felhasználásukkal elért kereskedelmi, üzleti hasznokból megfelelőképpen részesedhessenek azok az országok, ahonnan az erőforrás származott. A konkrétabb kötelezettségeket magában foglaló, elsősorban a fejlődők érdekeit védő és a fejlett országok érdekérvényesítését

⁴⁶⁷ Palotás, Molnár, Báldi, 2019, 92.

korlátozó 2010. évi jegyzőkönyvhöz 2018-ig a világ országainak közel a fele nem csatlakozott. Ez talán kevésbé indokolt egyes fejlődők esetében (nem tartván elégségesnek a jegyzőkönyv előírásait), miközben kutatási és géntechnológiai (gyógyszerészeti, mezőgazdasági stb.) alkalmazási érdekeik miatt részben érthető – de etikai okokból is kétségbe vonható – olyan fejlettek részéről, mint az USA és Oroszország, több EU-tagállam vagy Ausztrália.⁴⁶⁸

2.2. Bonni Egyezmény

Az állatvédelem terén szintén jelentős a Bonnban 1979. június 23. napján kelt *Egyezmény a vándorló, vadon élő állatfajok védelméről*. Magyarországon az egyezmény az 1986. évi 6. törvényerejű rendelettel került kihirdetésre.⁴⁶⁹ A Bonni Egyezmény globális jelentőségű, mivel megteremtette a jogi, intézményi keretet a vándorló szárazföldi és tengeri állatfajok védelmére vonulási útjuk teljes terjedelmében, emellett ösztönzi az elterjedési területet érintő államok együttműködését.⁴⁷⁰

A Föld biológiai sokféleségének megőrzéséhez járul hozzá – más nemzetközi megállapodásokkal együtt – a Bonni Egyezmény is, amely a költöző állatok védelmével foglalkozik.⁴⁷¹

A vadon élő állatok egyre nagyobb értéket jelentenek környezetvédelmi, ökológiai, tudományos, oktatási és gazdasági szempontból. Különös figyelmet kell szentelni a vadon élő állatok azon fajaira, amelyek az államhatárokat átlépve vándorolnak. A vadon élő állatok fajairól ugyanis csak akkor lehet hatékonyan gondoskodni és védeni őket, ha minden olyan állam együttműködik, amelynek határain belül az ilyen fajok életük bármely szakaszát töltik. Az egyezmény fontos részét képezik a függelékek.

Az I. Függelék a veszélyeztetett vándorló fajok felsorolását tartalmazza. Ezekkel kapcsolatban cél megőrizni és helyreállítani élőhelyeiket, továbbá megelőzni vagy minimalizálni azokat a hatásokat, melyek megakadályozzák a fajok vándorlását, vagy veszélyeztetik a fajokat.

A II. Függelék azokat a vándorló fajokat tartalmazza, amelyeknek kedvezőtlen a védelmi helyzete, ezért e fajokat illetően is fontos lenne a nemzetközi együttműködés. A kedvezőtlen védelmi helyzet azt jelenti, hogy az adott faj elterjedési területe csökken, nincs elegendő élőhelye és hosszú távú fennmaradása veszélyben van. E Függelékben található pl. számos delfin, vagy a fehér gólya. Indokolt esetben ugyanaz a faj mindkét Függeléken szerepelhet.⁴⁷²

Az egyezmény minimális követelményként határozza meg:

- a. azoknak a tényezőknek felmérését, melyek e fajokra károsak lehetnek,
- b. összehangolt természetvédelmi tervek készítését,
- c. vándorló fajokra vonatkozó információ cserét, mivel itt több állam közötti információcseréről van szó.

Érdekességként megemlíthető, hogy bármely részes állam az egyezményben foglaltaknál szigorúbb belső intézkedéseket fogadhat el. Az Egyezményről megállapítható,

⁴⁶⁸ Faragó, 2018, 2.

⁴⁶⁹ Palocz-Andersen, Szalay, 2015, 19.

⁴⁷⁰ Dobos-Balogh, 2019, 245.

⁴⁷¹ Czékus, Czékus, 2015, 63.

⁴⁷² Bándi, Faragó, Lakosné Horváth, 1994, 36.

hogy a benne foglalt szabályozás egyrészt a kiemelt jelentőségű területek megőrzését célozza, másrészt természetesen az ott élő fajok védelmét.⁴⁷³

2.3. Ramsari Egyezmény

A vízi élővilág és a vízimadarak megóvása szempontjából kiemelkedő jelentősége van a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen, mint a *vízimadarak tartózkodási helyéről* szóló Ramsarban 1971. február 2-án elfogadott egyezménynek. A Ramsari Egyezményhez azóta 169 ország csatlakozott, és a mai napig ez a legdinamikusabban fejlődő nemzetközi természetvédelmi egyezmény.⁴⁷⁴ Hazánk 1979-ben csatlakozott, az egyezmény szövege – a módosításokkal egybeszerkesztve – törvényben⁴⁷⁵ van kihirdetve. Az egyezmény értelmében vízimadaraknak tekinthetők a vadvizektől ökológiailag függő madarak. A szerződésben részes felek feladata meghatározni, hogy melyek a területükön található olyan vadvizek, melyeket be kell jelenteni a Nemzetközi Jelentőségű Vadvizek Jegyzékébe bejegyzés céljából. A vadvizekhez tartoznak azok a part menti területek, szigetek is, melyek a vízimadarak tartózkodási területe szempontjából fontosak. A szerződő felek kötelesek biztosítani a vándorló vízimadár-állomány megóvását és gondozását. Ennek érdekében az ilyen vadvizeket védett területté kell nyilvánítani. A felek elsődleges célja, hogy a meglévő vadvizekben a vízimadár-állomány növekedjen. Az egyezmény értelmében a nemzetközi, illetve hazai szempontból jelentős vizes területek törvényes védelem alatt állnak. Emellett az egyezmény védelemben részesíti a vízi élővilágot is. A vizes élőhelyek megőrzése és fejlesztése rendkívül fontos az álló- és folyóvizek halállományának szempontjából is. Tudományos alapokon nyugvó, komplex hasznosítás eredményeként a vizes élőhelyek száma megnövekedhet, ami jelentős biodiverzitás-növekedést idéz elő. A mentés folytán kiszélesednek a folyók mentén lévő „zöld folyosók”, melyek rovarok, kétélűek és madarak számára szolgálnak táplálkozó- és költőhelyül, vagy vonulási területként.⁴⁷⁶

Hazánkban 2016-ban 2500 km² vizes élőhely állt a Ramsari Egyezmény hatálya alatt.⁴⁷⁷

Magyarország 1979-es csatlakozását követően 2021-ig 29 vizes élőhelyet jelölt a Nemzetközi Jelentőségű Vizes Élőhelyek Jegyzékére, mintegy 260 667 hektár kiterjedéssel, ami az ország területének 2,8%-a.⁴⁷⁸

2.4. Berni Egyezmény

A Berni Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szól. Az egyezmény 1979-ben készült Bernben. Magyarországon az egyezmény 1990-ben került kihirdetésre. Az egyezmény létrehozásában nagy szerepet

⁴⁷³ Gombos, Sziebig, 2020, 1923.

⁴⁷⁴ Katona, 2022, 85.

⁴⁷⁵ 1993. évi XLII. törvény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen, mint a vízimadarak tartózkodási helyéről szóló, Ramsarban, 1971. február 2-án elfogadott Egyezmény és annak 1982. december 3-án és 1987. május 28. – június 3. között elfogadott módosításai egységes szerkezetben történő kihirdetéséről.

⁴⁷⁶ Varga, 2007, 28.

⁴⁷⁷ Istvánovics, 2015, 844.

⁴⁷⁸ <https://www.nak.hu/szakmai-infok/agazati-hirek/65-tamogatasok/vidекfejlesztés/103041-folyamatosak-a->

játszott az Európai Unió, hiszen ebben az esetben olyan megállapodásról van szó, amely kizárólag az európai kontinens tagállamaira terjed ki, így az európai vadon élő állatok és élőhelyeik védelmét szolgálja.

Az egyezmény létrehozásának alapja az volt, hogy számos vadon élő állatfaj komoly mértékben megfogyatkozott, és ezek közül többet a kipusztulás veszélye fenyeget. Az egyezmény célkitűzése, hogy megvédjék a vadon élő állatokat és azok természetes élőhelyeit, különösképpen azon fajok vonatkozásában, amelyek védelme több állam együttműködését igényli. Különös hangsúlyt kapnak a veszélyeztetett és sebezhető fajok. A szerződő felek vállalják, hogy megteszik a szükséges jogi és adminisztratív intézkedéseket a vadon élő állatfajok élőhelyei védelmének biztosítására. Az egyezmény függelékeiben felsorolt vadon élő állatfajok védelme különösen fontos. A szerződést aláíró tagállamok vállalják, hogy kiemelt figyelmet szentelnek azon területek védelmének, amelyek az egyezmény függelékében szereplő vándorló fajok tekintetében jelentősek, és amelyek vonulási útvonalak, azaz telelő-, állomásozó-, etető-, szaporodó- és vedlőhelyek.

A függelékben felsorolt vadon élő állatfajok védelmének biztosítása érdekében tilos:

- a) a szándékos befogás, tartás és elpusztítás minden formája,
- b) a vadon élő állatok szándékos megzavarása,
- c) ezen állatok akár élő, akár holt állapotában történő birtoklása és kereskedelme.

A Berni Egyezmény kiemelkedő jelentősége abban is meghatározható, hogy megteremtette az alapot az Unió természetvédelmi szabályozásához, amely nem sokkal az Egyezmény elfogadását követően a madárvédelmi irányelv, majd később az élőhelyvédelmi irányelv elfogadásával fejlődött tovább.⁴⁷⁹

3. Nemzetközi szervezetekben való részvétel

Bizonyos természetvédelmi, állatvédelmi tevékenységek szinte nem is folytathatók nemzetközi szervezetekben való részvétel nélkül. Ilyen pl. a madárvonulás-kutatás, vagy a tiltott állatkereskedelem elleni fellépés. Hazánk minden eddig létrehozott, ill. működő nemzetközi természetvédelmi szervezetnek tagja. Néhány fontos nemzetközi természetvédő szervezet, melynek Magyarország tagja:

- Nemzetközi Madárvédelmi Tanács
- Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN)

Az IUCN elkészítette az ENSZ-tagországok nemzeti parkjainak és természetvédelmi területeinek listáját. Magyarország első nemzeti parkja az 1972-ben létesült Hortobágyi Nemzeti Park volt, amely Európa legnagyobb pusztáját őrzi és védi annak sajátos élővilágát.

- Világ Vadvédelmi Alap (WWF)
- Nemzetközi Vízi vad Kutató Iroda
- Nemzetközi Darualapítvány

Össességében tehát megállapítható, hogy hazánk a nemzetközi állatvédelmi egyezményeknek és állatvédelemmel foglalkozó nemzetközi szervezeteknek egyaránt aktív tagja.

⁴⁷⁹ Trouwborst, Fleurke, 2015.

Felhasznált irodalom

- Bándi Gy., Faragó T., Lakosné Horváth A. (1994): *Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények*. Budapest: Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Környezetvédelmi Hivatal.
- Czékus G., Czékus B. (2015): A biológiai sokféleség megőrzése mint az EU-csatlakozás egyik kapuja vagy gátja. *Létünk*, 2015/1, 63–83.
- Dobos-Balogh N. (2019): Az állatvédelem büntetőjogi kérdései. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, 2019/1, 241–257.
- Faragó T. (2018): Nagyhatalmi érdekek és a globális jelentőségű környezeti megállapodások. *Magyar Energetika*, 2018/1, 1–8.
- Gombos K., Sziebig O. J. (2020): Az európai uniós környezetvédelmi szabályozás legújabb irányai. In: Smuk P. (szerk.): *Fenntartható biztonság és társadalmi környezetanulmányok I.* Budapest: Ludovika Egyetem Kiadó.
- Istvánovics V. (2015): Felszíni vizek kutatása Magyarországon – Helyzetkép és javaslatok. *Magyar Tudomány*, 2015/7, 843–854.
- Katona G. (2022): A védett természeti területek helyzete a vízgazdálkodási nagylétesítmények fenntartásában. *Hadmérnök*, 2022/1, 83–100.
- Palocz-Andersen, M., Szalay D. (2015): *Környezetvédelmi eljárások és berendezések*. Szombathely: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó.
- Palotás B., Molnár Zs., Báldi A. (2019): IPBES: A biológiai sokféleség és ökoszisztéma-szolgáltatások nemzetközi csúcsszervezete. *Természetvédelmi Közlemények*, (25), 91–111.
- Tilki K. (2017): Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban. *Belügyi Szemle*, 2017/5, 87–104.
- Varga P. (2007): A hullámtéri halívóhelyek és mentett oldali halas tavak gazdálkodási összefüggése. *Agrártudományi Közlemények*, (27), 27–31.
- Zoltán Ö. (1997): Az állatvédelmi törvény elé. *Magyar Jog*, 1997/7, 407–415.
- Zoltán Ö. (1999): Az állatvédelmi törvény után. *Magyar Jog*, 1999/4, 215–222.
- Trouwborst, A., Fleurke, F. (2015): European Regional Approaches to the Transboundary Conservation of Biodiversity: The Bern Convention and the EU Birds and Habitats Directive. In: Kotze, L. Marauhn, T. (eds.): *Transboundary Governance of Biodiversity*. Martinus Nijhoff Publishers.

XV. A VADON ÉLŐ ÁLLATOKRA VONATKOZÓ HAZAI SZABÁLYOZÁS

1. Alapvető szabályok

Hazánk legmagasabb szintű jogszabálya, az Alaptörvény is kifejezetten rendelkezik a természet és azon belül a biológiai sokféleség védelméről. Az Alaptörvény az Alapvetések P) cikkében deklarálja a természeti erőforrások védelmét, alapvető kötelezettségként előírva a jelenlegi értékek fenntartását az állam és mindenki számára. A felhívott cikk 2012. december 22. napjától hatályos (1) bekezdése szerint a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedék számára való megőrzése az állam és mindenki kötelezettsége.⁴⁸⁰

A vadon élő állatokkal kapcsolatban különösen nagy jelentősége van a nemzetközi egyezményeknek, amelyeknek hazánk is részes állama. A nemzetközi egyezmények – amint bemutatásra került – külön jogszabályokban vannak kihirdetve.

2015-ben elfogadásra került a biológiai sokféleség megőrzésének nemzeti stratégiája (2015–2020).⁴⁸¹ Az elfogadás időpontjára új nemzetközi és európai uniós kötelezettségvállalások születtek, amelyeket be kellett építeni a nemzeti stratégiába. Ezen kívül hazánk meg kell, hogy feleljen az Európai Unió 2020-ig szóló biodiverzitás-stratégiájának is. A stratégia 2020-ra kitűzött jövőképe a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása és állapotuk lehetőség szerinti javítása. Az anyagban hat különböző stratégiai terület került kialakításra, és ezen belül célkitűzések kerültek megfogalmazásra.

1. Természeti területek, értékek megőrzése, természet védelmi helyzet javítása;
2. tájvédelem, zöldinfrastruktúra, valamint az ökoszisztéma-szolgáltatások fenntartása és helyreállítása;
3. a biológiai sokféleség megőrzésében a mezőgazdaság szerepének növelése;
4. fenntartható erdő-, vad- és halgazdálkodás, valamint a vízi erőforrásaink védelme és fenntartható használata;
5. az inváziós idegen honos fajok elleni küzdelem;
6. hazánk szerepvállalásának erősítése a biológiai sokféleség világszintű csökkenésének megállításában, továbbá a nemzetközi megállapodásokból fakadó kötelezettségek hazai végrehajtása.⁴⁸²

Említést érdemel még a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (2012–2024).⁴⁸³ A keretstratégia négydimenziós modellben gondolkodik, nevezetesen az anyagi, szellemi és lelki jólét elősegítéséhez emberi, társadalmi, természeti, valamint gazdasági erőforrások szükségesek, és ezek megfelelő szintű fenntartását, megőrzését, továbbá gyarapítását folyamatosan biztosítani kell. A természeti erőforrások területén fontos cél egyebek között az Európában egyedülálló fajgazdagság fenntartása, a táj és a természeti értékek megőrzése, valamint az ökoszisztéma-szolgáltatások kimerítésének megakadályozása. Mindennek elősegítése érdekében az egyik legfontosabb teendő

⁴⁸⁰ Háger, 2016, 28.

⁴⁸¹ 28/2015. (VI. 17.) OGY határozata a *Biológiai Sokféleség Megőrzésének Nemzeti Stratégiájáról*.

⁴⁸² Fazekas, 2023, 12–13.

⁴⁸³ 18/2013. (III. 28.) OGY határozat a *Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról*.

olyan intézmények működtetése, amelyek segítik, hogy a felsorolt erőforrások fenntartható használatával kapcsolatos információk a döntéshozók tudomására jussanak.⁴⁸⁴

A vadon élő állatokról, veszélyes állatokról, de lényegében az Ávtv. az állatvédelem szinte minden kérdéséről az állatvédelmi törvény keretjelleggel rendelkezik. A részletes szabályok külön jogszabályokban jelennek meg.

Az Ávtv. preambulumban rögzíti, hogy az Országgyűlés – többek között – elismerve azt a megkülönböztetetten nagy értéket, amelyet az állatvilág egésze és annak egyedei jelentenek az emberiség számára, továbbá kifejezve azon szándékát, hogy Magyarország tevékeny módon részt vállaljon az állatok védelme és kímélete érdekében kifejtett nemzetközi erőfeszítésekben, az állatok észszerű védelmének és kíméletének biztosítása érdekében alkotta meg a törvényt.

Tehát már a preambulumban is hangsúlyozza az állatvilág megkülönböztetett értékét, ami különösen a vadon élő állatok vonatkozásában jelentős, ahogyan a nemzetközi erőfeszítések is főként a vadon élő állatok megóvását szolgálják.

Az Ávtv. hatálya – sok egyéb mellett – kiterjed a mutatványos (cirkusz, delfinárium) vagy bemutatói célra szolgáló állatokra, a veszélyes állatokra és a vadon élő állatokra, az állatkertekben, a vadaskertekben és a vadasparkokban élő (tenyésztő) állatokra, továbbá a vadon élő fajok bármilyen célból fogva tartott egyedeire feltéve, hogy jogszabály másként nem rendelkezik.

A természetvédelmi oltalom alatt álló állatfajok ugyanakkor nem tartoznak az Ávtv. hatálya alá, ezen fajokra a természetvédelmi törvény⁴⁸⁵ (a továbbiakban: Tvtv.) rendelkezései irányadók.

2. A természetvédelmi törvény szabályai

A magyar természetvédelem történetében jelentős előrelépés volt a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény elfogadása, korábban ugyanis törvényerejű rendeletek szabályozták a természetvédelem kérdéseit. Az Európai Unióhoz csatlakozva a természetvédelem jogharmonizációja viszonylag könnyű volt, mivel természetvédelmi törvényünk szigorúbb az Unió szabályainál.⁴⁸⁶

A természetvédelmi törvény – számos egyéb természetvédelmi kérdés mellett – keretjelleggel szabályozza a vadvilág védelmét. A törvény céljai között szerepel a természeti értékek és a biológiai sokféleség általános védelme, megismerésének elősegítése.⁴⁸⁷ A törvény külön is kiemeli a természetvédelem – és ezen belül a vadvilágvédelem – területén a nemzetközi egyezmények jelentőségét, ugyanis rögzíti, hogy szabályait a magyar részről elfogadott nemzetközi szerződésekkel összhangban kell értelmezni.

A természeti területek és értékek kiemelt oltalmazása körében szabályozza a védetté nyilvánítási eljárást, előírja a védett természeti területre, a védőövezetekre, továbbá a védett növény- és állatfajok, társulások, valamint a barlangok védelmére vonatkozó szabályokat. Meghatározza a természet védelmének tervezési és szervezeti rendszerét, ezen belül a természetvédelem állami szervezetét, az ügyész, az

⁴⁸⁴ Tilki, 2017, 73.

⁴⁸⁵ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.

⁴⁸⁶ Szűcs, Pónusz, 2020, 397.

⁴⁸⁷ 1996. évi LIII. törvény 1. §.

önkormányzat továbbá a nyilvánosság szerepét a természetvédelemben. Végül rendelkezik a természet védelmének tulajdoni és gazdasági alapjairól, valamint a természetvédelem eljárásjogi szabályairól és szankcióiról.⁴⁸⁸

A vadon élő állatok élőhelyének megóvásával kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a Natura 2000 területek vonatkozásában a 2009 és 2013 közötti időszak legjelentősebb eredménye, hogy a hálózat kijelölése lezárult, ugyanis az Európai Bizottság megállapította, hogy egyetlen élőhelytípus vagy faj esetében sincs szükség további Natura 2000 területek kijelölésére Magyarországon. Az élőhelyvédelmi irányelv 17. cikke alapján hatévente kell a tagországoknak jelenteniük a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzetéről; hazánk először 2007-ben, majd 2013-ban adott le országjelentést.⁴⁸⁹

A vadon élő állatvilág általános védelméről a Tvtv. külön cím alatt rendelkezik.

A törvény szerint a vadon élő szervezetek, továbbá ezek állományai, életközösségei megőrzését élőhelyük védelmével együtt kell biztosítani. Azaz a Tvtv. egyértelműen rögzíti, hogy nemcsak a vadon élő állatokat, hanem azok élőhelyét is védelemben kell részesíteni.

Bizonyos tevékenységek vonatkozásában a törvény korlátozásokat, míg másokat illetően tilalmakat fogalmaz meg. Kimondja, hogy a vadon élő állatokat érintő gazdasági, gazdálkodási és kereskedelmi tevékenységet a természeti értékeket és a biológiai sokféleséget fenntartva kell végezni. A tilalmak körében pedig rögzíti, hogy tilos a vadon élő szervezetek gyűjtésének, pusztításának, vadon élő állatok befogásának, életük kioltásának olyan eszközét és módszerét használni, mely válogatás nélküli vagy tömeges pusztulásukkal, sérülésükkel, kínzásukkal jár. Ugyancsak tilos a vadon élő szervezetek genetikai állományainak mesterséges úton történő megváltoztatása, az így keletkezett egyed terjesztése, életközösségek közötti szándékos áthurcolása.⁴⁹⁰

A Tvtv. a védett állatfajokkal kapcsolatban további tevékenységeket is kifejezetten megtilt, így például a védett állatfaj egyedének zavarását, károsítását, kínzását, elpusztítását, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeik lerombolását, károsítását. Más tevékenységeket a törvény a természetvédelmi hatóság engedélyéhez köt, így többek között engedély szükséges a védett állatfaj egyedének befogásához, gyűjtéséhez, elejtéséhez, cseréjéhez, adásvételéhez, külföldre viteléhez, onnan történő behozatalához, az országon való átszállításához.⁴⁹¹ Ez utóbbi rendelkezés összhangban áll a CITES Egyezményben foglaltakkal. A fokozottan védett állatfajok esetén a fenti tevékenységek engedélyezését illetően további szigorítást tartalmaz a törvény, amikor rögzíti, hogy engedély csak természetvédelmi vagy más közérdekből adható meg.⁴⁹²

A vad- és halgazdálkodással kapcsolatban pedig a Tvtv. rögzíti, hogy a vadgazdálkodás, vadászat, halgazdálkodás, halászat és horgászat során biztosítani kell a természet védelméhez fűződő érdekek érvényesülését, a fenntartható használatot, ami a vadon élő vadászható, halászható (horgászható) vad- és halfajok biológiai sokféleségre alapozott fenntartását jelenti. A vadászható és halászható vad- és halfajok vadászata,

⁴⁸⁸ Tilki, 2017, 75–76.

⁴⁸⁹ Tilki, 2017, 74.

⁴⁹⁰ 1996. évi LIII. törvény 9. §.

⁴⁹¹ 1996. évi LIII. törvény 43. § (2) bekezdés.

⁴⁹² 1996. évi LIII. törvény 43. § (3) bekezdés.

halászata és horgászata csak olyan mértékű lehet, amely a faj természetes állományának sokféleségét, fennmaradását nem veszélyezteti.⁴⁹³

A Tvtv. külön rendelkezik arról az esetről is, ha valamely vadászható vadfaj, vagy halászható halfaj állománya a vadászat, vagy a halászat, illetve más tényező miatt válik veszélyeztetetté. Ebben az esetben a természetvédelmi hatóság kezdeményezheti a vadászati, illetőleg a halászati hatóságnál vadászati, illetve halászati (horgászati) korlátozás vagy tilalom elrendelését, azaz ilyen esetben a természetvédelmi hatóság vadászati tilalom elrendelését is kezdeményezheti.

A másik esetkör az, amikor a vadászható vad- és a halászható (horgászható) halfaj túlszaporodására kerül sor, illetve a nem őshonos, nem meghonosodott, a hazai állatvilágtól idegen állomány felszámolása szükséges természetvédelmi érdekből. Ebben az esetben a természetvédelmi hatóság a vadászati, illetve halászati hatóságnál az állomány szabályozását vagy felszámolását kezdeményezi. Túlszaporodás esetén tehát az állomány szabályozás vagy felszámolás rendelhető el.⁴⁹⁴

3. Védetté nyilvánítás

Egy állatfaj védetté nyilvánításakor két szempontot kell figyelembe venni. Egyrészt az állat értékét, másrészt veszélyeztetettségének mértékét. Abban az esetben, ha egy állat értékes és/vagy veszélyeztetett, akkor amint lehetséges, védelem alá kell helyezni.⁴⁹⁵ A „különleges érték”, mint a védelem alá helyezés egyik szempontja, jelenthet világviszonylatban értéket, régiós, országos vagy helyi szempontból értékes állatfajt.⁴⁹⁶

Az ilyen állatfajok védetté nyilvánítási eljárás eredményeként nyerik el a jogi védelmet. A természetvédelmi törvény rendelkezik róla, hogy kiemelt oltalmuk biztosítása érdekében védetté kell nyilvánítani – többek között – a tudományos, kulturális, esztétikai, oktatási, gazdasági és más közérdekből valamint a biológiai sokféleség megőrzése céljából arra érdemes vadon élő szervezeteket és életközösségeiket, továbbá élőhelyeiket, régi hazai háziállatfajokat és -fajtákat.⁴⁹⁷ Az ilyen állatfajokra különleges figyelmet kell fordítani, akkor is, ha ritkák, és akkor is, ha gyakoriak az ország egy adott földrajzi részén. Védetté nyilvánításuk megtörténteig is megfelelően biztosítani kell védelmüket. A védetté nyilvánítás, és szükség esetén a fokozottan védetté nyilvánítás miniszteri rendelet, azaz jogszabály formájában történik.

Fel kell oldani a természeti érték vagy terület védettségét, fokozottan védettségét, ha annak fenntartását természetvédelmi szempontok a továbbiakban nem indokolják.

4. A védett és fokozottan védett állatfajok köre

A Tvtv. mellett egy 2001-es miniszteri rendelet⁴⁹⁸ sorolja fel többek közt a védett és fokozottan védett állatfajokat, valamint külön mellékletben az Európai Közösségben

⁴⁹³ 1996. évi LIII. törvény 11. §.

⁴⁹⁴ 1996. évi LIII. törvény 12. §.

⁴⁹⁵ Bánki, 1988, 39–54.

⁴⁹⁶ Hinrichsen, Enyedi, 1990, 143.

⁴⁹⁷ 1996. évi LIII. törvény 22. §.

⁴⁹⁸ 13/2001. (V. 9.) KÖM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről.

természetvédelmi szempontból jelentős állatfajok körét. A rendelet tartalmazza a Magyarországon védett és fokozottan védett állatfajokat az egyedeik értékével együtt. Ezek között található néhány ezer forinttól akár 1 millió forintig terjedő egyedeket. 1 millió forintot ér például egy parlagi vipera, egy rétisas vagy egy túzok. Az emlősök közül a hiúz a legértékesebb, mely természetvédelmi értéke félmillió forint.

Külön melléklet tartalmazza az olyan állatfajokat, melyek hazánkban nem telepedtek meg, ilyen például az összes lepkefaj, a márványos göte és a hegyi vipera is.

Rendkívül sok madárfajt találhatunk az EU által jelentősnek minősített állatfajok között, így például a bonaparte sirályt vagy dolmányos albatroszt. Az emlősök köre jóval szűkebb, ide a sarki róka említhető példaként.

Összességében megállapítható, hogy a jogszabály átfogó és részletes leírást ad a védett és fokozottan védett állatfajokról.

5. A védett állatfajok védelmére, tartására hasznosítása és bemutatására vonatkozó szabályok

Amint látható volt, a védett állatfajok mind a nemzetközi szerződések alapján, mind pedig a hazai jogszabályok értelmében kiemelt értéket jelentenek, ezért védelmükre, tartásukra, hasznosításukra, bemutatásukra külön, szigorú szabályok vonatkoznak. E szabályokat a *védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról* szóló 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet tartalmazza.⁴⁹⁹

A rendelet hatálya kiterjed a védett, fokozottan védett és az Európai Közösségekben természetvédelmi szempontból jelentős állatfajok mellett a nemzetközi egyezmények alapján kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő állatfajok egyedeire is.

5.1. A védett állat tartása, bemutatása és mentése

A védett állat egyedének tartása az egyed mindenféle birtokban vagy gyűjteményben tartását jelenti 3 kivételtől eltekintve. Nem minősül ugyanis tartásnak:

1. a hasznosítás,
2. a bemutatás,
3. a mentési szállítás.

A kivételek közül hasznosításnak minősül többek között a tenyésztés, az élettelen egyed preparálása, a háziasítás vagy a kutatás. A második kivétel a bemutatás, a védett állatfaj egyedének közszemlére tételét jelenti. A harmadik kivétel a mentési szállítás, mely a védett, gerinces faj sérült vagy beteg egyedének életmentés céljából történő szállítását és ellátását jelenti addig, amíg a mentőközpontba ér.⁵⁰⁰

Védett állatfaj egyedének tartásához, hasznosításához, bemutatásához továbbá tartójának személyében bekövetkező változáshoz fő szabályként a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges. Tartási, hasznosítási, bemutatási engedély csak a jogszerűen megszerzett, illetőleg külföldről jogszerűen behozott egyedre adható.

⁴⁹⁹ Csege, 2014, 8.

⁵⁰⁰ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a *védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról*, 2. §.

5.2. A tartásra vonatkozó szabályok

Védelemben részesülő állatfaj élő egyedének tartására vonatkozó engedély a kérelemben meghatározott időtartamra, de legfeljebb öt évre adható. A védelemben részesülő állatfaj élő egyedét olyan körülmények között kell elhelyezni, amelyek biztosítják az állat jólétét és a természeteshez hasonló élettevékenységének feltételeit.⁵⁰¹ A tartással kapcsolatban tehát kifejezetten megjelenik az állat jólétének biztosítása, mint fontos feltétel.

5.3. Bemutató

Védelemben részesülő állatfaj egyedének bemutatása akkor engedélyezhető, ha összhangban van a természetvédelmi érdekekkel, és oktatási, ismeretterjesztési vagy tudományos célból szükséges, valamint a kérelmező rendelkezik tartási engedéllyel, továbbá élő egyed esetében az adott fajra vonatkozó, az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól szóló külön jogszabály szerinti feltételeket a bemutatás helyén és annak teljes időtartama alatt biztosítja.⁵⁰²

5.4. Védett állatfaj egyedének mentése

A rendelet külön szabályokat tartalmaz a védett állatfaj egyedének mentéséről. Védelemben részesülő állatfaj egyedének mentési szállításáról annak megkezdése előtt a szállítás végzője – a megfelelő elhelyezés érdekében – tájékoztatja az egyed megtalálásának helye szerint illetékes természetvédelmi hatóságot. A természetvédelmi hatóság felvilágosítást ad arról a mentőközpontról, ahol az egyed elhelyezhető.

Ha az egyed szabad életre alkalmas, a természetvédelmi hatóság – engedély kiadása nélkül – dönt az egyed szabadba történő visszajuttatásának helyéről, idejéről és módjáról. 2022 augusztusától a rendeletbe bekerült az a szabály, hogy ha a mentőközpont állatorvosának véleménye szerint az egyed stabil, fájdalommentes állapota elérhető, de az egyed a szabad életre alkalmatlan, a természetvédelmi hatóság hivatalból dönt az egyed elhelyezéséről. Ha a mentőközpont állatorvosának véleménye alapján az egyed stabil, fájdalommentes állapota nem érhető el, a természetvédelmi hatóság – engedély kiadása nélkül – megteszi az egyed életének fájdalommentes kioltásához szükséges intézkedéseket, továbbá dönt az elpusztult egyed elhelyezéséről.⁵⁰³

Felhasznált irodalom

Bánki, M. (1988): The place of legislation on the protection of the environment within the Hungarian legal system. *Environmental Control and Policy*, 39–54.

Csege Gy. (2014): A Büntetőtörvénykönyv és a természetvédelem kapcsolata. *Economica*, 2014/3, 6–12.

Fazekas F. (2023): Hatékony-e a vadon élő állatokra vonatkozó jogi szabályozás Magyarországon? *Miskolci Jogtudó*, 2023/1, 11–22.

⁵⁰¹ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 6. §.

⁵⁰² 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 13. §.

⁵⁰³ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 7. §.

- Háger T. (2016): A környezet alkotmányos és büntetőjogi védelme, különös tekintettel a vizek élővilágának oltalmára. *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1–2, 27–37.
- Hinrichsen, D., Enyedi, Gy. (ed.) (1990): *State of the Hungarian environment, Hungarian Academy of Sciences – Ministry for Environment and Water Management*. Budapest: Hungarian Central Statistical Office.
- Szűcs B., Pónusz M. (2020): A fenntarthatóság fogalmának története, különös tekintettel a környezeti nevelésre és az innovációra. *Polgári Szemle*, 2020/4–6, 393–403.
- Tilki K. (2017): A természetvédelem magyarországi helyzete és jogi környezete, a Natura 2000 hálózat. *Belügyi Szemle*, 2017/9, 72–88.

XVI. A VESZÉLYES ÁLLATOKRA VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁS

1. A veszélyes állatra vonatkozó szabályok az állatvédelmi törvényben

A veszélyes állattal kapcsolatos szabályokat az Ávtv. tartalmazza keretjelleggel, a részletszabályokat pedig *a veszélyes állatfajokról és egyedek tartásának szabályairól* szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet tartalmazza.

A veszélyes állatfajok körét az Ávtv. végrehajtására kiadott rendelet állapítja meg. Veszélyes állatnak a veszélyes állatfajok egyedei minősülnek.

1.1. A veszélyes állatok kategóriái

A veszélyes állatokat veszélyességük alapján az alábbi kategóriákba kell sorolni:

1. különösen veszélyes állatfajok,
2. közepesen veszélyes állatfajok,
3. elővigyázatosságot igénylő állatfajok.⁵⁰⁴

A különösen veszélyes állatfaj egyedét – kivéve, ha e törvény végrehajtására kiadott rendelet eltérően rendelkezik – kizárólag állatkertben szabad tartani. A különösen veszélyes állatfaj egyedének tartására, szaporítására, elidegenítésére, másik állatkertbe történő át- vagy kihelyezésére, országba történő behozatalára, országból történő kivitelére, illetve bemutatására az állategészségügyi hatóság adhat engedélyt. Az engedély kizárólag abban az esetben adható meg, ha az egyed tartási feltételei – ideértve a tartáshoz, illetve szaporításhoz szükséges szakismeretet is – biztosítottak.⁵⁰⁵

Különösen veszélyes és közepesen veszélyes állattal kapcsolatban szinte minden tevékenység engedélyhez kötött. Engedélyező szerv minden esetben az állategészségügyi hatóság.

A közepesen veszélyes állatfaj egyedének tartására, szaporítására, elidegenítésére, megvételére, felügyeletének átengedésére, eladásra való felkínálására, országba történő behozatalára, országból történő kivitelére, illetve bemutatására az állategészségügyi hatóság adhat engedélyt. Az engedély kizárólag abban az esetben adható meg, ha a tartás, szaporítás, elidegenítés, felügyelet átengedése, eladásra való felkínálás, országba történő behozatal, illetve bemutatás a környezet nyugalmát és biztonságát nem sérti vagy veszélyezteti, és az egyed tartási feltételei – ideértve a tartáshoz, illetve szaporításhoz szükséges szakismeretet is – biztosítottak.⁵⁰⁶

Elővigyázatosságot igénylő állatfajjal kapcsolatban végzett tevékenységek bejelentéshez kötöttek. Ez azt jelenti, hogy az elővigyázatosságot igénylő állatfaj egyedének tartását, szaporítását, elidegenítését, tartásának átengedését, országba történő behozatalát az állategészségügyi hatóságnak be kell jelenteni. Az elővigyázatosságot igénylő állatfaj egyede akkor tartható, ha az egyed tartási feltételei – ideértve a tartáshoz, illetve szaporításhoz szükséges szakismeretet is – biztosítottak.⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ 1998. évi XXVIII. törvény 20. § (1) bekezdés.

⁵⁰⁵ 1998. évi XXVIII. törvény 21. § (1) bekezdés.

⁵⁰⁶ 1998. évi XXVIII. törvény 21. § (2) bekezdés.

⁵⁰⁷ 1998. évi XXVIII. törvény 21. § (3) bekezdés.

1.2. A veszélyes állat tartására vonatkozó szabályok

A veszélyes állat tartásának szabályait az Ávtv. tartalmazza. A veszélyes állatok körébe tartozó hüllőket, madarakat és emlősöket egyedi azonosítóval kell ellátni.⁵⁰⁸

A veszélyes állat tartási helyeül szolgáló ingatlanon, ingatlanrészen a veszélyre felhívó, jól látható tartós jelzést kell elhelyezni, az állat fajának feltüntetésével.⁵⁰⁹

Az állattartó veszélyes állatát közterületen csak átmenetileg, közvetlen és állandó felügyelettel, ember és állat életét, testi épségét nem veszélyeztetve tarthatja. A veszélyes állat tartójának gondoskodnia kell az állat szökésének megakadályozásáról.

Az állategészségügyi hatóság széles körben nyilvántartja a veszélyes állatokkal kapcsolatos adatokat. A nyilvántartás tartalmazza:

- a) az állat tulajdonosának nevét és címét,
- b) az állat felügyeletét ellátó természetes személy nevét, születési helyét és idejét, lakcímét, telefonszámát, elektronikus levélcímét,
- c) az állat tartási helyét,
- d) az állat fajtát, nemét, születési idejét, egyéb egyedi jellemzőit,
- e) egyedileg jelölt állat esetén az állat azonosítására szolgáló adatokat.

Az állategészségügyi hatóság nyilvántartása alapján a természetvédelemért felelős miniszter országos adatbázist működtet.⁵¹⁰

A veszélyes állat eltűnését a veszélyes állat tartója haladéktalanul köteles bejelenteni az állategészségügyi hatóságnak. Különösen és közepesen veszélyes állatfaj egyedének eltűnésekor a rendőrséget is értesíteni kell.

Veszélyes állat elhullását a veszélyes állat tartója 30 napon belül köteles bejelenteni az állategészségügyi hatóságnak.⁵¹¹

Ha a veszélyes állat tartója a jogszabályban, illetve az engedélyben foglalt feltételeket nem vagy nem megfelelően teljesíti, veszélyes állatot az előírt engedély nélkül tart, szaporít, elidegenít, eladásra felkínál, felügyeletét átengedi, bemutatja vagy behoz az országba, illetve bejelentési kötelezettségét elmulasztja, az állategészségügyi hatóság – a tulajdonos költségére, a feltételek biztosításáig – a veszélyes állat állatkertbe vagy más megfelelő helyre való szállítását rendelheti el.

Ha az állattartó az állategészségügyi hatóság által előírt időpontig gondoskodik a jogszabályszerű állattartási feltételek biztosításáról, úgy az elszállított állatot részére vissza kell szolgáltatni, ellenkező esetben az állategészségügyi hatóság az állatot elkobozza és gondoskodik annak végleges elhelyezéséről. Ha az állat végleges elhelyezése csak rendszeres költségráfordítással biztosítható, a korábbi tulajdonos a jogsértés súlyától, ismétlődésétől függően legfeljebb 12 hónapra jutó költség fizetésére kötelezhető. Az elhelyezés eredménytelensége esetén az állat életét megengedett módon ki lehet oltani.⁵¹²

⁵⁰⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 21. § (3a) bekezdés.

⁵⁰⁹ 1998. évi XXVIII. törvény 21. § (4) bekezdés.

⁵¹⁰ 1998. évi XXVIII. törvény 21. § (5)–(8) bekezdés.

⁵¹¹ 1998. évi XXVIII. törvény 22. § (1)–(2) bekezdés.

⁵¹² 1998. évi XXVIII. törvény 23. § (1)–(2) bekezdés.

2. A veszélyes állat tartásának feltételei

A különösen veszélyes, veszélyes és elővigyázatossággal tartható állatok közé tartozó fajokat a 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet⁵¹³ melléklete sorolja fel. Ugyancsak a rendelet szabályozza a veszélyes állat tartásának tárgyi és személyi feltételeit, továbbá szállításának szabályait.

2.1. A veszélyes állat tartásának engedélyezése és feltételei

2.1.1. A különösen veszélyes állatra vonatkozó szabályok

A különösen veszélyes állatra (például aligátorteknős, anakondák összes fajai, majomevő sas, gorilla, tigris, leopárd, medvefélék, elefántfélék) vonatkozó szabályok értelmében különösen veszélyes állatfaj egyede kizárólag

- a) állatkertben, és
- b) cirkuszi menazsériában tartható.

Ezek közül a cirkuszi menazséria számára kizárólag méreggel nem rendelkező különösen veszélyes állatfaj egyedének tartása és szaporítása engedélyezhető. Ebből következik, hogy méreggel rendelkező különösen veszélyes állatfaj egyede kizárólag állatkertben tartható.

Különösen veszélyes állatfaj egyedének tartására engedély akkor adható, ha az állatkert vagy a cirkuszi menazséria

- a) olyan cselekvőképes személyt alkalmaz az állat gondozására, aki a rendeletben meghatározotti képesítéssel vagy szakmai tapasztalattal rendelkezik, és
- b) biztosítja a jogszabályokban előírt biztonsági feltételeket.

Az ellenanyag hozzáférési kötelezettséggel tartható, méreggel rendelkező különösen veszélyes állatfaj egyedének tartására engedély akkor adható, ha az állatkert igazolja, hogy az állat marása, szúrása esetére biztosított az állatfaj mérge ellen használható ellenanyaghoz (antidótumhoz) való hozzáférés. Idetartozik például a fekete özvegy és a viperafélék összes faja.

Az ellenanyag hozzáférési kötelezettség nélkül tartható, méreggel rendelkező különösen veszélyes állatfaj egyedének tartására engedély akkor adható, ha az állat marása, szúrása esetén folyamatosan biztosított a szükséges és szakszerű egészségügyi ellátás.

További feltétel, hogy a különösen veszélyes állatfaj egyedét tartó állatkertnek, cirkuszi menazsériának rendelkeznie kell az állat ártalmatlanítására alkalmas eszközzel. Amennyiben az eszköz használatához engedély vagy képzettség szükséges, az állat tartójának rendelkeznie kell olyan személlyel, aki az engedély vagy képzettség birtokában van. E személynek folyamatosan rendelkezésre kell állnia.⁵¹⁴

2.1.2. A közepesen veszélyes állatra vonatkozó szabályok

A közepesen veszélyes állatfaj (skorpiók összes faja, tigrispiton, szirti sas, szürke farkas, vaddisznó, szarvasfélék összes faja) egyedeire a következő speciális szabályok

⁵¹³ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet *a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól*.

⁵¹⁴ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 4. §.

vonatkoznak. Ezek az előző kategóriánál enyhébbek, de még mindig szigorúak és pontosan körülhatároltak.

Közepesen veszélyes állatfaj tartása természetes személynek és jogi személynek is engedélyezhető, feltéve, hogy a szükséges feltételeket teljesítik.

Közepesen veszélyes állatfaj egyedének tartása azon természetes személynek engedélyezhető, aki

- a) cselekvőképes,
- b) a szükséges képzéssel vagy szakmai tapasztalattal rendelkezik,
- c) rendelkezik valamennyi szükséges hozzájáruló nyilatkozattal (ez elsősorban a szomszédok hozzájáruló nyilatkozatát jelenti), és
- d) amennyiben jogszabály másképp nem rendelkezik, biztosítja az előírt biztonsági feltételeket.

Közepesen veszélyes állatfaj egyedének tartása azon jogi személynek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetnek engedélyezhető, amely

- a) olyan cselekvőképes személyt alkalmaz az állat gondozására, aki a szükséges képzéssel vagy szakmai tapasztalattal rendelkezik,
- b) rendelkezik a valamennyi szükséges hozzájáruló nyilatkozattal, és
- c) amennyiben jogszabály másképp nem rendelkezik, biztosítja az előírt biztonsági feltételeket.

A tartási engedély feltételei tehát lényegében megegyeznek magánszemély és jogi személy kérelmező (állattartó) esetében.

Az ellenanyag hozzáférési kötelezettséggel tartható, méreggel rendelkező közepesen veszélyes állatfaj egyedének tartására engedély akkor adható, ha a kérelmező igazolni tudja, hogy az állat marása, szúrása esetére biztosított az állatfaj mérge ellen használható ellenszerhez (antidótumhoz) való hozzáférése.

Az ellenanyag hozzáférési kötelezettség nélkül tartható, méreggel rendelkező közepesen veszélyes állatfajok egyedének tartására engedély akkor adható, ha az állat marása, szúrása esetén folyamatosan biztosított a szükséges és szakszerű egészségügyi ellátás.

A méreggel rendelkező közepesen veszélyes állatokra vonatkozó szabályok – mint látható – megegyeznek a méreggel rendelkező különösen veszélyes állatokra vonatkozókkal.

A veszélyes állatfajnak minősülő halfajok tartásához nem kell hozzájáruló nyilatkozatot beszerezni.⁵¹⁵

2.1.3. Az elővigyázatosságot igénylő állatfajra vonatkozó szabályok

A veszélyes állatok körén belül a legenyhébb kategóriát képezik az elővigyázatosságot igénylő állatfajok (strucc, tevék összes faja) egyedei.

Elővigyázatosságot igénylő állatfajt az előzőkhez hasonlóan tarthat természetes és jogi személy is, abban az esetben, ha a tartás feltételeit biztosítja.

Elővigyázatosságot igénylő állatfaj egyedét olyan természetes személy tarthatja, aki

- a) cselekvőképes, és
- b) amennyiben jogszabály másképp nem rendelkezik, az előírt biztonsági feltételeket biztosítja.

⁵¹⁵ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 5. §.

Elővigyázatosságot igénylő állatfaj egyedét olyan jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet tarthatja, amely

- a) cselekvőképes személyt alkalmaz az állat gondozására, és
- b) amennyiben jogszabály másképp nem rendelkezik, biztosítja az előírt biztonsági feltételeket.

Ennél a kategóriánál tehát nem szükséges speciális végzettség, illetve az állatok tartásával kapcsolatos gyakorlat. A magánszemélyre és jogi személyre itt is azonos feltételek vonatkoznak.

A veszélyes állat tartásához szükséges képezésnek minősül például, az állatgondozó, állategészségügyi végzettség, biológus, állatorvos, állattenyésztő, míg a megfelelő gyakorlatnak tekinthető az állatkertben, kisállat-kereskedésben szerzett, igazolt ötéves tapasztalat.

A veszélyes állat tartása iránti kérelmet, illetve bejelentést a természetvédelmi hatóságnak kell benyújtani. A kérelem alapján kiadott tartási engedély fő szabályként kizárólag az abban meghatározott egyedi azonosító számú egyedek tartására jogosít.⁵¹⁶ Amennyiben a kérelmező megfelel a feltételeknek, akkor tartási engedélyt kap. A tartási engedély hatályossági ideje legfeljebb öt év lehet, az adott állatfaj általános élettartamának figyelembevételével. Az engedély hatálya kérelemre alkalmanként további öt évre meghosszabbítható, ha az engedély kiadására vonatkozó feltételek azok ismételt vizsgálata alapján biztosítottak.

A veszélyes állat tartási engedélyét a természetvédelmi hatóság visszavonhatja, például akkor, ha az engedély jogosultja a tevékenységét az engedélytől több ponton vagy nagymértékben eltérve, az állatjóléti szempontokkal össze nem egyeztethető módon gyakorolja.

2.1.4. A veszélyes állat tartásáról szóló törvényi tényállások

A Btk. külön tényállásként szabályozza a veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegését. Eszerint aki:

- a) veszélyes állatot engedély nélkül tart, szaporít, elidegenít, vagy az ország területére behoz,
- b) a veszélyes állat tartására vonatkozó jogszabályban előírt biztonsági előírást megszegi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁵¹⁷

Az Ávtv. rögzíti, hogy veszélyes állat tulajdonjogával, tartásával felhagyni, továbbá veszélyes állatot elűzni nem lehet.⁵¹⁸

A Btk. az állatkínzás tényállásnak esetkörében szabályozza azt, ha valaki veszélyes állatát elűzi, elhagyja vagy kiteszi.⁵¹⁹ Ebben az esetben a bűncselekmény elkövetési tárgya az ember közelében tartott veszélyes állat lehet.⁵²⁰

⁵¹⁶ Fazekas, 2023, 21.

⁵¹⁷ 2012. évi C. törvény 359. § (1) bekezdés.

⁵¹⁸ Bányai, 2022, 68.

⁵¹⁹ 2012. évi C. törvény 244. § (1) bekezdés b) pont.

⁵²⁰ Metzger, 2010, 61.

3. A veszélyes állatokkal kapcsolatos engedélyhez kötött egyéb tevékenységek

A veszélyes állatokkal kapcsolatban a tartáson kívül számos más tevékenység is engedélyhez kötött.

Engedélyhez kötött tevékenységek a tartás mellett:

- a) szaporítás,
- b) elidegenítés (pl. eladás),
- c) az országba történő behozatal,
- d) az országból történő kivitel,
- e) bemutatás.

Különösen veszélyes és közepesen veszélyes állatfaj egyedének bemutatása akkor engedélyezhető, ha ember, illetve állat testi épségét nem veszélyezteti, valamint a kérelmező rendelkezik tartási engedéllyel.

Emellett előírás, hogy a bemutatás során

- a) a veszélyes állatnak a felügyeletét ellátó természetes személy közvetlen és állandó felügyelete alatt kell állnia, és
- b) az állat felügyeletét ellátó természetes személyen kívül legalább egy biztosító személynek is jelen kell lennie.

Fontos biztonsági célokat biztosító előírás az, hogy különösen veszélyes és közepesen veszélyes állatfaj egyedének tartása, illetve bemutatása során a látogatók, illetve illetéktelen személyek nem kerülhetnek fizikai kapcsolatba az egyeddel.

4. A veszélyes állat jelölése és nyilvántartása

4.1. A veszélyes állat jelölése

A veszélyes állatok jelölése azért fontos, hogy minden egyes egyed pontosan beazonosítható legyen. A veszélyes hullóket, madarakat és emlősöket egyedi azonosítóval kell ellátni.

A fogságban született, illetve tenyésztett madarak esetén varratmentesen zárt, körkörös folytonos, egyedileg megjelölt megszakítás vagy illesztés nélküli lábgyűrű vagy lábszalag (a továbbiakban: gyűrű), amelyet a felhelyezés után semmilyen módon nem változtattak meg. A gyűrű olyan méretű, hogy nem lehet eltávolítani a madárról, ha a lába teljesen kifejlődött.

A madarakon kívüli egyéb fogságban tartott veszélyes emlősök, hullók esetében, valamint olyan madarak esetén, amelyeknél a gyűrűzés nem lehetséges egyedileg számozott, nem módosítható mikrochip transzponderrel, amely megfelel a szabványoknak.

Ha a természetvédelmi hatóság meggyőződött arról, hogy a transzponderes módszer a példány fizikai, illetőleg viselkedési tulajdonságai miatt nem megfelelő, akkor egyedileg számozott gyűrű, szalag, függőcímké, tetoválás vagy hasonló módszer alkalmazható a jelölésre vagy bármilyen egyéb megfelelő eszköz.

Az állatok jólétét szolgálja az a rendelkezés, amely szerint az állatok jelölését a példány humánus kezelésére, védelmére, kíméletére és természetes viselkedésére való kellő figyelemmel, valamint a lehető legkisebb fájdalommal járó beavatkozással kell végrehajtani.

4.2. A veszélyes állatok nyilvántartása

A veszélyes állatfajok egyedeinek adatait országos elektronikus adatbázisban (a továbbiakban: adatbázis) kell nyilvántartani a veszélyes állatfajok, illetve egyedszámuk ismerete és ezen állatfajok tartásából és összegyedszámuk nagyságából adódó kockázatok kezelése céljából.

Az egyedi azonosítóval jelölt veszélyes állatfajok egyedei külön-külön szerepelnek az adatbázisban, az egyedi azonosítóval nem jelölt veszélyes állatok pedig fajonkénti egyedszámmal.⁵²¹

5. A veszélyes állat szállítása

A veszélyes állatnak nemcsak a tartása, hanem a szállítása is speciális biztonsági előírásokat követel meg. Veszélyes állat kizárólag olyan zárt eszközben szállítható, amelynek kialakítása alkalmas az állat szökésének megakadályozására. Veszélyes állatot kizárólag olyan zárt területre lehet a szállítóeszközből kiengedni is, amelynek kialakítása alkalmas az állat szökésének megakadályozására.

A különösen veszélyes állat és a méreggel rendelkező közepesen veszélyes állat szállítása során még szigorúbb biztonsági előírások érvényesülnek. Ilyen esetekben legalább két fő együttes jelenléte szükséges a szállítás teljes időtartama alatt, továbbá a különösen veszélyes állat és a méreggel rendelkező közepesen veszélyes állat szállítása során a szállítóeszköz külső felületére jól látható, veszélyre felhívó jelzést kell elhelyezni.⁵²²

6. A veszélyes állat tartásának biztonsági feltételei

A rendelet 4. számú melléklete a veszélyes állatok tartásának biztonsági feltételeiről szól.

Eszerint például a különösen veszélyes hullófajok egyedét, vagy a közepesen veszélyes méreggel rendelkező fajok egyedét biztonságosan zárható, törésbiztos és vízhatlan anyagból készült terráriumban kell tartani, a betekintő felületnek biztonsági, fóliázott üvegnek vagy biztonsági, többrétegű ragasztott üvegnek kell lennie, a terráriumot az állat által nem elmozdítható és nyitható zárral kell ellátni, a helyiség ajtaján – méreggel rendelkező faj esetén a terráriumon is – veszélyre felhívó táblát kell elhelyezni. Leopárd (*Panthera pardus*), jaguár (*Panthera onca*), puma (*Puma concolor*), hópárduc (*Panthera uncia*) csak fedett kifutóban tarthatók. A tető anyagának szökésbiztosnak kell lennie. A kerítés és a betekintők anyaga statikus által jóváhagyott, többrétegű, biztonsági üvegtábla is lehet. Védőtávolság is meg van határozva, ami legalább 1 m.

A közepesen veszélyes szürke farkas esetén az állattartó teret sima felületű falnak, fémrácsnak, fémhálónak, száraz-, illetve vizesárokknak kell határolnia. A kerítésmagasság (nem fedett helyen tartva) el kell, hogy érje legalább a 2 métert, kiegészítve legalább 3 sor villanypásztorral. A kerítésalap mélysége is legalább 2 méter kell, hogy legyen. A kerítés és a betekintők anyaga statikus által jóváhagyott, többrétegű, biztonsági üvegtábla is lehet. Legalább 5 méter széles szárazárkot kell kialakítani, amelynek a külső oldala függőleges falú. A védőtávolságnak legalább 1 méternek kell lennie.

⁵²¹ 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 22. §.

⁵²² 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 8. §.

Elővigyázatosságot igénylő állatfajok egyedei közül például a tevék esetében az állattartó teret falnak, fakarám, kábel- vagy cölöpsornak, áttörésbiztos üvegnek, fémrácsnak, fémhálónak, száraz-, illetve vizesárokknak kell határolnia. A kerítésmagasságnak (nem fedett helyen tartva) legalább 0,8 méternek kell lennie, míg a szárazárok legalább 2 m széles kell, hogy legyen, a külső oldalon legalább 1 méteres függőleges fallal. A védőtávolság legalább 0,5 méter, ahol a teve nem tud kinyúlni, egyébként 1,5 méter.

A példákban látható, hogy a veszélyes állatok tartási feltételei rendkívül részletesen szabályozottak, és minél veszélyesebb fokozatba sorolható az állat, annál szigorúbbak. Ez elsősorban az ember biztonságát szolgálja, ugyanakkor az állatét is azért, hogy a számára kialakított élettérből ne kerülhessen ki.

7. A veszélyes állat tartójának felelőssége

A veszélyes állat tartójának felelősségére a Ptk.-nak a fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytatókra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.⁵²³

A Ptk.⁵²⁴ nem a „vad”, hanem a veszélyes állat fogalmát használja. Ez a közjogi szakszóhasználat áttemelését jelenti a magánjogba. A veszélyes üzemi felelősség a korábban hatályos Ptk.-hoz hasonlóan fennmaradt. Az állat faja ugyanakkor nem jelent automatikusan polgári jogi értelemben vett veszélyességet, így nem von maga után automatikusan veszélyes üzemi felelősséget.⁵²⁵ A korábbi Ptk. a vadállatot tartotta veszélyes üzemi felelősség tárgyának. A szakirodalom szerint az új Ptk. megoldása a helyes, mivel jogi szempontból nem fogadható el az a felosztás, mely szerint a háziállatok iránti felelősség alanyi, a vadállatok iránti felelősség tárgyi, azon vélelem alapján, hogy a háziállatok nem, a vadállatok, vagy vadban élő állatok maradéktalanul kárveszélyesek. Ugyanis a vadállat is lehet olyan, amely nem jelent fokozott kárveszélyt (például a vadgalamb), és a háziállat is lehet fokozottan kárveszélyeztetett (például a bika).⁵²⁶

Felhasznált irodalom

Bányai K. (2022): Az ügyész szerepe az állatvédelemben. *Miskolci Jogi Szemle*, 17 (2), 67–74.

Fazekas F. (2023): Hatékony-e a vadon élő állatokra vonatkozó jogi szabályozás Magyarországon? *Miskolci Jogtudó*, 2023/1, 11–22.

Julesz M. (2013): Az új Polgári Törvénykönyv és a környezetvédelem. *Magyar Tudomány*, 2013/5, 585–593.

Metzger Sz. (2010): Az állatkínzás bűncselekmény kérdései. *Acta Scientiarum Socialium*, 2010 (32), 59–69.

Szalma J. (2015): Felelősség a szerződészegésért. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*, 2015 (33), 335–353.

⁵²³ 1998. évi XXVIII. törvény 24. §.

⁵²⁴ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

⁵²⁵ Julesz, 2013, 586.

⁵²⁶ Szalma, 2015, 351.

XVII. AZ ILLEGÁLIS ÁLLATKERESKEDELEM

1. Az illegális állatkereskedelem fogalma

Az illegális állatkereskedelemre számos definíció ismeretes a külföldi szakirodalomban. A közös elemek, amelyek a fogalommeghatározásokban szerepelnek: bármely nemzetközi vagy nemzeti jogszabály alapján védett állat- és növényfajjal kapcsolatos cselekmény, így azok orvvadászata, kereskedelme, birtoklása, szállítása, csempészete és értékesítése idetartozik.⁵²⁷

2. Az illegális állatkereskedelem jellemzői

Az illegális állat- és növénykereskedelem a magas kereslet nélkül nem létezhetne. A védett állatokat és növényeket szerte a világon különböző célokból keresik: hobbiállat, étkezési célok, dísz tárgyak készítése, ruházati termékek készülhetnek egyes állatok szőrméjéből, illetve gyógyászati célokból is.

A határokon és sokszor kontinenseken átívelő illegális állat- és növénykereskedelemben ritkábban jellemző a magányos elkövetés, hiszen a forrásországtól egészen a végfelhasználóig mind földrajzi, mind munkamegosztási szempontból hosszú út vezet, ami emberek láncolatának (ellátólánc) kialakítását igényli, így a csoportos elkövetés a leginkább jellemző.⁵²⁸

A határokon átnyúló csoportos elkövetési láncot modellezi az úgynevezett **csatorna modell**. A modell lényege, hogy végigköveti az illegális termék mozgását annak eredetétől az úti célig.

A határokon átnyúló **csoportos elkövetési láncot** az alábbi ábra⁵²⁹ prezentálja:

Az orvvadászok általában helyi, szegény emberek, akik jól ismerik a vidéket és annak élővilágát. Minimális pénzért fogják be, vagy ölik le az állatokat.

A gyűjtők helyi kereskedők, akik átveszik az orvvadászoktól az állatokat.

A közvetítők szervezik a csempészetet, és ők állnak kapcsolatban a csempészekkel.

A csempészek speciális feladata eljuttatni az állatot a célhelyre, ahol már jóval nagyobb összegért adják tovább. Vagyis a csempészeknél már nagy profit jelenik meg.

A nemzetközi kereskedők már a célsországban működnek. A kereskedők az árut gyakran tisztára mossák, azaz eltüntethetik annak tényleges eredetét. Ebben sajnos közreműködhetnek korrupstisztviselők, rendőrök vagy vámosok.⁵³⁰

⁵²⁷ Zsigmond, 2022, 197.

⁵²⁸ Uo., 197.

⁵²⁹ Uo., 198.

⁵³⁰ Uo.

3. Miért nehéz az illegális állatkereskedelmet visszaszorítani?

A globálisan jellemző alacsony büntetési tétel, a megszerezhető magas haszon, a rendészeti és bűnüldöző szervek e területen tanúsított gyenge hatékonysága, illetve csekély esély a lebukásra mind odavezettek, hogy vagy már meglévő szervezett bűnözői csoportok kezdtek e tevékenységgel is foglalkozni, vagy kialakultak strukturált szervezetek, amelyek már elérik a szervezettség bizonyos fokát.⁵³¹

Sajnálatos, de biztos tény, hogy az egzotikus állatok illegális adásvétele döbbenetesen jól működő és hatékony „szektorra” vált a feketegazdaságban. A világ szinte minden térsége érintett az egzotikus állatok illegális kereskedelmében. A nyugati országokban egyesek kedvtelésből, jó ötletnek tartott hobbiból tesznek szert távoli vidékekről származó állatokra illegális úton, míg Ázsia számos térségében a kulturális hagyományok alapján van komoly kereslete számos állat testrészének.

Komoly problémát okoz az is, hogy a vadvilági bűncselekmények esetében sokszor sem az úgynevezett megrendelői, sem pedig a megvalósítói oldalon nincsenek tisztában a vadvilágban okozott kár jelentőségével. A megrendelők többnyire olyan tehetős emberek, akik az érintett biológiai környezettől fizikailag távol élnek, így nem látják a következményeket és többnyire nincsenek tisztában azzal, hogy megrendelésük a bioszférára milyen hatással van. A bűncselekményekben közreműködő személyek vagy csoportok számára pedig nem az a döntő, hogy jelentőséget tulajdonítsanak cselekményük káros következményeinek, hanem sokkal inkább az, hogy sok esetben alappal számíthatnak arra, hogy illegális cselekményük nem kerül felderítésre. A gazdaságilag fejletlen országokban sajnos ezt sok esetben még az állami korrupció is elősegíti.⁵³²

A World Wildlife Fund (a továbbiakban: WWF) becslése szerint évente több millió állatot érint világszerte valamiféle módon az, hogy „háziállatként” vagy egyes testrészük hasznosításáért illegálisan eladják.

Az ázsiai országok mellett a világ legfejlettebb államai is egyre nagyobb felvevőpiacnak számítanak. Míg 2005-ben az ázsiai kígyóbőrök legális európai importja 137 millió dollár értéket képviselt, addig 2014-re (azaz közel 10 évvel később) 1 milliárd dollárra nőtt. A kígyóbőr nagy része – legalábbis papíron – Laosz, Malajzia, Indonézia és Kambodzsa kígyófarmjairól érkezik, ahol szabályozott keretek között tartják hasznosítás céljából az állatokat, hogy azok bőréből később például Gucci és más luxusmárkák gyártói készíthessenek termékeket.

A probléma azonban éppen az, hogy az 1 milliárd dolláros forgalmat egy ugyanolyan értékű feketepiaci forgalom egészíti ki minden évben kígyóbőrből. A vizsgálatok szerint az összképet tovább rontja, hogy az ázsiai importáru egésze bizonyosan nem legális forrásból származik, hanem egy része átcserog a feketepiacról. Szabályozott és illegális kereskedelem (és áru) keveredik tehát össze addigra, mire a kígyóbőrszállítmányok Európába érkeznek.

Az ázsiai országokban dolgozó civil szervezetek, hatóságok és rendőri szervek egyetértenek abban: a délkelet-ázsiai régióban jól szervezett, kiterjedt hálózatok dolgoznak az egzotikus állatok illegális kereskedelmében, ahol szinte minden országnak és helyi bűnözői körnek megvan a maga profilja, amiben ténykedik.

⁵³¹ Zsigmond, 2022, 200.

⁵³² Pádár et al., 2022, 1731.

A teknősök iránt akkora a kereslet, hogy azokat már légi úton csempészik az országok között, mert az érték kapott fizetség megéri a költségeket és a kockázatot is. 2017 májusában például egy Madagaszkárról Malajziába küldött szállítmányt fogtak el, több száz ritka szárazföldi teknőssel. De fogtak már el repülőtereken olyanokat is, akik nagymacskaölyköket akartak kicsempészni.

2018-ban az Interpol mért komoly csapást az illegális állatkereskedőkre. Több hónapra át tartó előkészítés után, 92 országban csaptak le a kereskedőkre és a csempészekre. A *Villámcsapás* nevű műveletben 1400 embert tartóztattak le vagy gyanúsítottak meg illegális állatkereskedelemben való részvétellel. Emellett több tonnányi illegális állathúst, elefántcsontot, tobzoskát foglaltak le.

A védett állatok online kereskedelme is virágzik. Az International Fund for Animal Welfare (a továbbiakban: IFAW) 6 héten át tartó internetes kutatást végzett. Az állatvédő szervezet internetes kutatása során 5381 hirdetést talált 106 honlapon, amelyek 11 772 állatot, vagy állati testrészt kínáltak eladásra Németországban, Nagy-Britanniában, Oroszországban és Franciaországban. A hirdetések 80-90%-a az illegális állatkereskedelemben kapcsolódott. A kínált állatok összértéke 3,2 millió euró (nagyjából egymilliárd forint) volt. A hirdetések több mint 4/5-ében élő állatot kínáltak. 45%-a az állatoknak vízi teknős volt, 24%-a madár és 5%-a teknős. De nagy az érdeklődés hüllők, például kígyók, gyíkok és aligátorok iránt, a ragadozómadarak és tukánok is népszerűek.

4. A veszélyeztetett fajok kereskedelméről szóló nemzetközi egyezmény

A nemzetközi szintű szabályozásban kiemelkedő jelentősége van az 1973. március 3-án Washingtonban elfogadott *a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről* szóló egyezménynek (a továbbiakban: CITES). Az egyezmény célja a vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmének szabályozása, annak érdekében, hogy e fajok túlélése ne kerülhessen veszélybe.⁵³³ Napjainkra nyilvánvalóvá vált, hogy a kiemelkedő jelentőségű fajok megóvása érdekében széles körű, nemzetközi szintű információcsere szükséges a fajok veszélyeztetettségének mértékéről. Az 1960-as években ugyanakkor, amikor a CITES gondolata megjelent, a vadvilággal kapcsolatos kereskedelem jogi szabályozásának gondolata újdonságnak számított.⁵³⁴ Mivel a vadállatok kereskedelme határokon átnyúló, erőfeszítéseket kellett tenni a szükséges nemzetközi szabályozás megteremtése érdekében. A CITES ennek szellemében született meg.

Napjainkban egyértelműen megállapítható, hogy a különböző növény- és állatfajok közül több mint 30 000 áll különböző szintű védelem alatt. A CITES szövege elsőként a Természetvédelmi Világszövetség (International Union for Conservation of Nature, a továbbiakban: IUCN) tagjai által megrendezett találkozón került megfogalmazásra 1963-ban. Az 1848-ban alapított IUCN a természetvédelem területén az egyik legfontosabb, hosszú múltra visszatekintő nemzetközi szervezet. Létrehozásának indoka az volt, hogy a tudományos és természetvédelmi szervezetek képviselői 1947-ben tartott találkozójukon arra a következtetésre jutottak, hogy az egyes államok hatóságai nem tesznek meg minden szükséges intézkedést a környezetvédelem – és

⁵³³ Jámbor, 2012, 81.

⁵³⁴ Perczel, 1992, 31–37.

azon belül a természetvédelem – területén, ami felvetette a szükségességét egy általános természetvédelmi szervezetnek. Ez lett az IUCN.

A Washingtoni Egyezmény szövege végül 80 ország képviselői részvételével tartott találkozón került elfogadásra az Egyesült Államokban, Washingtonban 1973-ban, de csak 1975 július 1-jén lépett hatályba. Végso soron a veszélyeztetett fajokkal folytatott szabályozatlan nemzetközi kereskedelem növekvő méretei és ennek egyre szembetűnőbb káros hatásai következtében hozták létre 1973-ban a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Washingtoni Egyezményt.⁵³⁵

Magyarország csak később, 1985-ben csatlakozott a Washingtoni Egyezményhez.⁵³⁶ A csatlakozási okirat 1985. május 29-én került letétbe helyezésre a Svájci Államszövetség kormányánál. Hazánkban az egyezmény kihirdetésére először az 1986. évi 15. törvényerejű rendeletben került sor, amely 1986. augusztus 27-én lépett hatályba. Jelenleg az egyezmény kihirdetéséről a 2003. évi XXXII. törvény rendelkezik.

Az egyezmény kihirdetése óta a függelékek hét alkalommal változtak, mely változásokat a hazai jogrend nem tudta követni. Az egyezmény végrehajtása a függelékeken alapul, ezért elengedhetetlen, hogy a nemzetközi szinten történt változásokat hazai jogszabály is kihirdesse. „*Az új törvény mellékleteként az Egyezmény által elfogadott legújabb függelékek átvétele szükséges*” – olvasható a törvény indokolásában.⁵³⁷

4.1. Az egyezmény célja

Az egyezmény célja a részes államok közötti széles körű nemzetközi információcsere, a vadon élő állatok megóvása élőhelyükön, valamint a nemzetközi kereskedelmük szabályozása. Az egyezményt aláíró államok kinyilvánították, hogy a vadon élő állatokat a maguk szépségében és sokféleségében meg kell őrizni élőhelyükön. A vadon élő növény- és állatfajok egyre nagyobb esztétikai, tudományos, kulturális és gazdasági értéket képviselnek. Az egyezmény fontos részét képezik a függelékek.

4.2. Az egyezmény függelékei

Az I. számú függelék tartalmazza a kihalással fenyegetett állatfajokat.

A II. számú függelék azokat az állatfajokat tartalmazza, amelyeket jelenleg még nem fenyeget a kihalás, de ez bekövetkezhet a jövőben.

A III. számú függelék tartalmazza azokat az állatfajokat, amelyekről bármely részes állam úgy gondolja, hogy a jogi szabályozást ki kell rájuk terjeszteni.

Az I. számú melléklet a kihalással fenyegetett állatfajok közül azokat tartalmazza, amelyre irányul vagy irányulhat az illegális állatkereskedelem. Az ilyen állatfajok kereskedelmére különösen szigorú szabályokat kell alkalmazni. Kiemelendő, hogy az egyezmény az arktiszi fajokat is védi. A kipusztulás szélén álló fajokkal folytatott nemzetközi kereskedelmet tiltó I. függelék például tartalmazza az összes arktiszi bálnafajt.⁵³⁸

⁵³⁵ Katona, 2021, 86.

⁵³⁶ Faragó, Lakosné Horváth, 1996, 25.

⁵³⁷ Tilki, 2016, 92.

⁵³⁸ Csatlós, 2012, 42.

Az egyezmény II. számú melléklete azokat az állatfajokat tartalmazza, amelyeket jelenleg még nem fenyeget a kihalás, de ez bekövetkezhet, ha csak a fennmaradásukat biztosító szigorú szabályok nem érvényesülnek szükségtelen és túlzott hasznosításuk megakadályozása érdekében.

A III. számú melléklet azokat az állatfajokat tartalmazza, amelyről bármely részes állam úgy gondolja, hogy a jogi szabályozást ki kell rájuk terjeszteni, és nemzetközi kereskedelmüket ellenőrizni kell, annak érdekében, hogy megelőzhető vagy megakadályozható legyen az adott faj kizsákmányolása.

A részes felek vállalják, hogy az I–III. mellékletben szereplő fajok kereskedelmét kizárólag az egyezmény rendelkezéseivel összhangban engedélyezik. Az I. mellékletben szereplő bármely faj példányának exportjához megfelelő engedélyt kell szerezni és bemutatni.

Az I. függelékben szereplő faj bármely példányának exportjához (azaz az adott állam területéről történő kiviteléhez) exportengedély előzetes megadása és bemutatása szükséges. Az engedély megadásának szigorú feltételei vannak. Exportengedély csak a következő feltételek teljesülése esetén adható:

- a) az exportáló állam Tudományos Testülete állást foglalt, hogy az ilyen export nem káros a szóban forgó faj fennmaradására;
- b) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött arról, hogy a példány beszerzése az illető állam állat- és növényvilág védelmére hozott jogszabályainak megsértése nélkül történt meg;
- c) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött arról, hogy minden élő példány előkészítése és szállítása során a lehető legkisebbre csökkentik a sérülés, az egészségkárosodás vagy a kegyetlen bánásmód veszélyét; (ez kifejezetten állatjóléti rendelkezés) és
- d) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött a példányra szóló importengedély megadásáról. (vagyis arról, hogy a célországba be lehet vinni az állatot)

A II. függelékben szereplő fajok exportjának feltételei nagyon hasonlóak (részben megegyeznek) az I. függelékben találhatóakkal, ugyanakkor kissé enyhébb követelmények. A II. függelékben szereplő fajok bármely példányának exportjához exportengedély előzetes megadása és bemutatása szükséges. Exportengedély csak a következő feltételek teljesülése esetén adható:

- a) az exportáló állam Tudományos Testülete úgy foglalt állást, hogy az ilyen export nem káros a kérdéses faj fennmaradása szempontjából;
- b) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött arról, hogy a példány nem az illető állam által az állat- és növényvilág védelmére hozott jogszabályok megszegésével szerezték be; és
- c) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött arról, hogy minden élő példány előkészítése és szállítása során a lehető legkisebbre csökkentik a sérülés, az egészségkárosodás vagy a kegyetlen bánásmód veszélyét.

Lényegében itt annyi a különbség az I. függelékhez képest, hogy az importengedély meglétét a célországban nem kell az exportengedély megadása keretében vizsgálni.

A III. függelékben szereplő fajok egyedei tekintetében még enyhébbek az exportengedély feltételei. A III. függelékben szereplő faj bármely példányának az exportjához bármely olyan államból, amely a kérdéses fajt a III. függelékbe felvette,

exportengedély előzetes megadása és ennek bemutatása szükséges. Vagyis itt exportengedély csak olyan államok esetén szükséges, amely a kérdéses fajt felvette a III. függelékbe és nem biztos, hogy az összes részes államban.

Azaz a III. függelék esetében csak akkor kell az előzetes export engedélyt megkérni, ha az az állam, amelyből az állatot szállítani akarják felvette az adott fajt a III. függelékbe. Exportengedély csak a következő feltételek teljesülése esetén adható:

- a) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött arról, hogy a példányt nem az illető államnak az állat- és növényvilág védelmére hozott jogszabályainak a megszegésével szerezték be; és
- b) az exportáló állam Igazgatási Hatósága meggyőződött arról, hogy minden élő példány előkészítése és szállítása során a lehető legkisebbre csökkentik a sérülés, az egészségkárosodás vagy a kegyetlen bánásmód veszélyét.

Itt tehát csak azt szükséges igazolni, hogy az állatot jogszerűen szerezték be és az állatjóléti követelményeknek történő megfelelést.

5. A CITES érvényesülése

Az egyezmény arra törekszik, hogy a szabályok érvényesítését minden aláíró államban garantálja. Ezért a CITES előírja, hogy a részes feleknek megfelelő intézkedéseket kell tenniük az egyezmény rendelkezéseinek végrehajtására és a példányoknak az egyezménybe foglalt rendelkezések megszegésével történő kereskedelme megtiltására. Ezek közé kell tartozniuk a következő intézkedéseknek:

- a) az ilyen példányok kereskedelmének vagy birtoklásának vagy mindkettőnek hátrányos jogkövetkezményekkel való sújtása; és
- b) az ilyen példányok elkobzásának, illetőleg az exportáló államba történő visszaszállításának a biztosítása.

A részletszabályok kidolgozása ugyanakkor a részes államokra van bízva.

A CITES Egyezmény az egyik legjobban működő rendszert hozta létre a multilaterális környezetvédelmi egyezmények körében, ugyanakkor több szempontból is – hatékonyság, a szabályozás módja, a függelékek rendszere – kritizálták az egyezményt. A CITES által biztosított védelem szintje abban mutatkozik meg, hogy az adott faj az egyezmény melyik függelékében (I. – II. – III.) került elhelyezésre. Azonban a kritikai észrevételek szerint, a CITES pusztán politikai jellegű eszköz az államok kezében és azon fajok esetében, amelyek jelentős gazdasági értékkel rendelkeznek, nem nyerhető el az államok támogatása. A nemzetközi egyezményekhez fűzött fenntartások kérdésköre egy újabb téma, amely a CITES hatékonyságával kapcsolatosan felmerül. A fenntartások több esetben is az egyezmény gyakorlati érvényesülését akadályozták és rendszeresen akkor kerülnek alkalmazásra, ha az érintett fajok gazdasági hasznot hoznak az államoknak.⁵³⁹

Az Európai Unió sajátos és hatékony módszert alkalmaz a CITES rendelkezéseinek érvényesítésére. Az Unió tagállamai exportkvótát alkalmaznak az egyezményben szereplő fajok vonatkozásában, bár az egyezmény szövegében nincs kifejezetten követelmény kvóták megállapítására, amelyek a fajok kereskedelmét korlátoznák. Ennek ellenére az exportkvóták alkalmazása hatékony szabályozási eszköze lett a vadon élő állatfajok nemzetközi kereskedelmének. Az exportkvótát a részes állam állapítja

⁵³⁹ Sziebig, 2021, 14.

meg önkéntes alapon. Az exportkvóták egy naptári évre vonatkoznak. A részes állam által megállapított exportkvóta megállapítja egy-egy faj példányának azon maximális létszámát, amely egy adott évben exportálható anélkül, hogy hátrányosan befolyásolná a faj vadon élő állományának túlélését.⁵⁴⁰

6. Illegális állatkereskedelem hazánkban

Ami Magyarországot illeti, a védett vadon élő állatfajok legális és illegális kereskedelme terén ugyan meglehetősen nagy a látencia, az viszont elmondható, hogy Magyarország jelenleg nem minősül kiemelt szereplőnek ezen a piacon. Ugyanakkor az illegális kereskedelmi útvonalak bármikor megváltozhatnak – például a megnövekedett hatósági kontroll miatt – így hazánk érintettsége fokozódhat.⁵⁴¹

Magyarországon az illegális állatkereskedelem nem szerepel külön tényállásként a Büntető törvénykönyvben, ugyanakkor az az illegális állatkereskedelmet megvalósító cselekmények, illetve annak részeit képező cselekmények a „Természetkárosítás” büntetőjogi tényállása alatt szerepelnek. E tényállás lényege az, hogy a bűncselekményt az követi el, aki fokozottan védett vagy védett, továbbá az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős állatfaj egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja. A védett és fokozottan védett állatfajok egyedeivel történő jogellenes kereskedés tehát a tényálláson belül külön kiemelésre kerül. A bűncselekménynek van súlyosabban minősített esete. A bűncselekmény súlyosabban minősítendő, ha a természetkárosítás a védett vagy fokozottan védett élő szervezet (állatállomány) fennmaradását veszélyezteti, továbbá akkor is, ha a természetkárosítást méreg alkalmazásával vagy az állat elpusztítására alkalmas csaletek kihelyezésével, több állat életét veszélyeztetve követik el.

A bűncselekmény elkövetése esetén elkobzás is alkalmazható. A természetkárosítás bűncselekménynél speciális szabály érvényesül, az elkobzás általános rendelkezéseihez képest. A Büntető törvénykönyv szerint ugyanis az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az az elkövetőre, vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene. A természetkárosítás ugyanakkor az egyik olyan bűncselekmény, amely esetében az elkobzás mellőzésének nincs helye. A természetkárosításnál tehát az érintett állatot minden esetben el kell kobozni. Az elkobzott dolog tulajdona – ha törvény kivételt nem tesz – az államra száll. Magyarországon a CITES Igazgatási Hatósága az Agrárminisztérium.

7. A CITES és a részes államok szabályozása

Az egyezmény nem rendelkezik a fajok élőhelyének védelméről, és az állatfajok országon belüli felhasználásáról sem, kizárólag nemzetközi kereskedelmüket szabályozza. Az egyezmény ugyanakkor lehetővé teszi, hogy a részes államok az egyezményben foglaltaknál szigorúbb szabályokat fogadjanak el az egyezményben szereplő fajok példányai kereskedelmének, befogásának, szállításának kérdésével kapcsolatban, illetve

⁵⁴⁰ A vadon élő fajok kereskedelmének szabályozása az Európai Unióban. *Európai Közösségek*, 2007, 10. https://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262HUC.pdf

⁵⁴¹ Pádár et al., 2022, 1731.

természetesen azt is, hogy az egyezményben nem szereplő fajok példányai kereskedelmére, befogására, szállításra vonatkozóan belső jogszabályban határozzanak meg szigorú követelményeket.

A CITES tehát a védett, veszélyeztetett fajok nemzetközi kereskedelmével kapcsolatban csak az általános szabályokat határozza meg, melyeknél szigorúbb, illetve részletesebb rendelkezések megállapítására az egyezményben részes tagállamok belső jogalkotásában lehetőség van. Az egyezményt aláíró államok képviselői kétévenként tartanak találkozókat annak érdekében, hogy eleget tegyenek az Egyezményből származó kötelezettségeiknek. Az ilyen találkozók alkalmával felülvizsgálatra kerülnek az egyezmény függelékei, és ilyenkor döntenek arról, hogy melyik növény- vagy állatfaj kerüljön fel a listára, vagy éppen ellenkezőleg: kerüljön törlésre a listáról.⁵⁴² Így az egyezmény megteremti a lehetőséget arra, hogy az időközben veszélyeztetett fajok is megfelelő védelemben részesüljenek, illetőleg azt is, hogy ha egy faj természetes egyensúlya helyre áll – azaz veszélyeztetettsége megszűnik –, akkor a nemzetközi szintű védelmet szükségtelenül ne kelljen fenntartani a részes államoknak.

A CITES függelékének legutóbbi módosításakor, 2019-ben bekerült a II. függelékbe a tengeri uborka, ami neve ellenére, egy állat, amely a tuskésbőrűek törzsébe tartozik. A túlhalászás miatt a tengeri uborka állománya drasztikus csökkenésnek indult. A példányok összegyűjtése nem igényel különleges technikát. A világ számos pontján, különösen Ázsiában előszeretettel fogyasztják. A nemzetközi piacokon egyre keresettebbé vált. A tengeri uborkának fontos szerepe van a tenger élővilága szempontjából, megakadályozza az algásodást, tisztítja a vizet, fontos szerepe van a korallzónák megővésében. A növekvő kereslet miatt viszont drasztikusan csökken a száma, egyes ritkább fajok ára meghaladja az egymillió forintot kilogrammonként. A legkeresettebb fajok egyedeinek száma mintegy 60%-kal csökkent. Mindezek miatt került be a CITES II. függelékébe, emellett több országban betiltották a tengeri uborka halászatát, és Indiában a világon elsőként kijelöltek egy természetvédelmi területet, kifejezetten a tengeri uborkák védelmére.

Szintén 2019-ben az ázsiai tömpeujjú vidra került az egyezmény I. függelékébe. Ez a kisállat az utóbbi időben egyre népszerűbbé vált, mint hobbiállat és nagyon sok példány került illegálisan ki az eredeti élőhelyéről, elsősorban Japán üzletemberekhez. Ezért úgy döntött a részes felek konferenciája, hogy besorolja az I. függelékbe, megtiltva ezzel a vadon fogott egyedek nemzetközi kereskedelmét.

Az utóbbi években a díszállattartók körében egyre népszerűbbé váltak a különböző kétéltű és hüllőfajok. Sokszor csak 1-1 kis szigeten élő faj kedvelésből történő tartását kapja fel a divat. Ezeket a kis elterjedésű fajokat viszont nagyon könnyű az élőhelyükről akár néhány év alatt szinte az utolsó példányig kigyűjteni. Több ilyen kis elterjedésű hüllőt javasoltak védelemre, így többek között a Szent Vincent szigeten élő gekkót, a közép-amerikai tuskésfarkú leguánt, vagy az Iránban élő pókfarkú viperát.

Összességében megállapítható, hogy a Washingtoni Egyezmény a veszélyeztetett fajoknak kizárólag a nemzetközi kereskedelmét szabályozza. Ez rendkívül fontos, különösen mióta ezek közül a fajok közül több kihalt, míg mások veszélyeztetetté váltak. Ezt a folyamatot ugyanis felgyorsította az illegális állatkereskedelem, illetve ennek érdekében az állatok vadászata és befogása. Az egyezmény ezeket a tevékenységeket

⁵⁴² Favre, 2002.

próbálja ellenőrizni, sajnos egyelőre nem elég eredményesen. A Washingtoni egyezmény az összes ragadozó madarat tartalmazza, továbbá felsorolja mindazokat az állatfajokat, amelyek a kihalás szélére kerültek. Magyarországon az egyezményhez történő csatlakozást követően a védett állatokra vonatkozó szabályozás szigorúbbá vált. A jövőben a természet ellen irányuló jogsértő magatartások szankcióit tovább kell szigorítani. Fontos emellett a társadalom minél szélesebb körű felvilágosítása, valamint a határvédelmet ellátó szervek tagjainak megfelelő tájékoztatása. Ez utóbbinak eredményeként egyre gyakrabban találunk rá az illegális állatszállítványokra, sajnos azonban az állatok többsége addigra elpusztul. A jövőben a hatékonyság növelése érdekében a szankciókat tovább szükséges szigorítani.

Felhasznált irodalom

- Csatlós E. (2012): Környezetvédelmi rezsim az Arktiszon. *Jogelméleti Szemle*, 2012/2, 24–45.
- Faragó, T., Lakosné Horváth, A. (ed.) (1996): *Approval and implementation of international conventions on environmental protection and nature conservation in Hungary*. Budapest: Hungarian Ministry for Environment and Regional Policy.
- Favre, D. (2002): *Brief Summary of Convention on Trade in Endangered Species*. Animal Legal & Historical Center: Michigan State University College of Law.
- Jámbor A. (2012): *Az állatvédelem jogi szabályozásának története hazánkban. Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc: Miskolci Egyetem.
- Katona G. (2021): A védett természeti területek helyzete a vízgazdálkodási nagylétesítmények fenntartásában. *Hadmérnök*, 17 (1), 83–100.
- Pádár Zs., Nogel M., Kovács G., Gárdonyi G., Zenke P. (2022): A vadvilági bűnözés sajátos kriminalisztikai kihívásai Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 2022/9, 1727–1748.
- Perczel Gy. (1992): Adalékok a környezetvédelem intézményesülésének történetéhez. *Magyar Közigazgatás*, 1992/1, 31–37.
- Sziebig O. J. (2021): *Vadvilág végvészélyben. A vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények nemzetközi és uniós vonatkozásai*. Szeged: Iurisperitus Kiadó.
- Tilki K. (2016): Természetvédelem nemzetközi szinten és az Európai Unióban. *Belügyi Szemle*, 2016/5, 88–106.
- Zsigmond Cs. (2022): Bünszervezetek a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelemben. *Magyar Rendészet*, 2022/1, 195–223.

XVIII. A MEZŐGAZDASÁGI HASZONÁLLATOK JOGI VÉDELME

Az Európai Unióban és tagállamaiban, így Magyarországon is szigorú állatjóléti szabályok érvényesülnek.⁵⁴³ A jogszabályok a haszonállatok tartására, szállítására és levágására vonatkozóan tartalmazznak általános követelményeket, illetve bizonyos fajokra vonatkozóan speciális szempontokat is megfogalmazznak például a borjak, sertések, tojtyúk stb. tartásának minimális követelményei.⁵⁴⁴

Az Ávtv. hatálya kiterjed a gazdasági haszon céljára tartott, igénybe vett állatokra is, vagyis az Ávtv. rendelkezéseit alkalmazni kell ezen állatokra is,⁵⁴⁵ amelyek ismeretét ebben a fejezetben nem tárgyaljuk (részletesen lásd III. fejezet). Az Ávtv. mellett, több, más jogszabályban meghatározott, speciális előírásokat is alkalmazni kell a haszonállatok védelme érdekében, amelyek közül jelen fejezetben az állatok tartására vonatkozó állatvédelmi szabályok kerülnek bemutatásra. Hangsúlyozandó, hogy az állatokkal való megfelelő bánásmód azonban nemcsak jogi kötelezettség, hanem erkölcsi és etikai felelősség is, amelyet minden állattartónak szem előtt kell tartania. Az állatok jólétének biztosítása tehát nem csupán a jogi szabályozásra épül, hanem az emberi felelősségtudatra is.

1. A haszonállattartás önkormányzati rendeletben való korlátozásának tilalma

Az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény (a továbbiakban: Éltv.) olyan szabályokat határoz meg a haszonállatok tartásra vonatkozóan, amelyek korlátozzák a helyi jogalkotási hatáskört. Az Éltv. szerint az állattartás korlátozására csak állat-egészségügyi, közegészségügyi, állatjóléti, környezetvédelmi, illetve természetvédelmi indokok alapján kerülhet sor. Azonban a haszonállatok tartása tekintetében még az említett indokok alapján sem lehetséges korlátozás önkormányzati rendeletben.⁵⁴⁶ Ez a szabályozás az önkormányzatok számára jelentős korlátozást jelent a haszonállatok tartásával kapcsolatos szabályozási területen.

Az Éltv. célja az élelmiszerlánc biztonságának fenntartása mellett az állatok jólétének és egészségének védelme is. Ennek érdekében olyan indokokat határoz meg, amelyek alapján az állattartást korlátozni lehet ugyan, de a haszonállatok tartása tekintetében még ezek az indokok sem adhatnak jogalapot az önkormányzati rendeletben történő korlátozásra. A korlátozás tilalmának előírásával tehát szűk határokat szab a törvény az önkormányzatoknak a haszonállatok tartásával kapcsolatos szabályozási területen.

2. Az állattartásra és az állattartóra vonatkozó speciális szabályok az Éltv.-ben

Az állatok megfelelő tartása szempontjából kiemelkedő fontosságú, hogy az állattartók szigorúan betartsák a jogszabályokat és előírásokat. Az állattartás során az állatok egészségének megóvása és az állatok jólétének biztosítása az alapvető szempontok közé kell tartozzon. Az Éltv. értelmében az állatok tartása csak jogszabályban

⁵⁴³ A mezőgazdasági haszonállatokkal kapcsolatos uniós szabályozásról lásd: Paulovics, 2015, 180–184; Paulovics, 2002, 201–206.

⁵⁴⁴ Vetter, Vasa, Ózsvári, 2014, 121–123; Hoffmann, Somody, 2021, 111.

⁵⁴⁵ 1998. évi XVIII. törvény 2. § (1) bekezdés a).

⁵⁴⁶ 2008. évi XLVI. törvény az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről 6. § (5)–(6) bekezdés; Paulovics, Jámbor, 2013, 13; Balsa, 2022, 16.

előírtaknak megfelelő helyen és módon engedélyezett, az állattartás pedig nem veszélyeztetheti az állatok egészségét, jólétét, nem károsíthatja a környezetet. Az állatok megfelelő itatása is alapvető követelmény, mivel a jogszabály alapján csak olyan minőségű vizet szabad felhasználni, ami nem veszélyezteti sem az állat, sem közvetve az ember egészségét. Az állattartás során tilos hormontartalmú, -hatású vagy más olyan anyag felhasználása, amely az ember vagy az állat egészségére káros, különösen az állat szaporodási vagy termelési eredményeinek növelése érdekében.⁵⁴⁷

Az Éltv. rendelkezik az állattartó kötelezettségeiről és jogairól. Az állattartók számos előírást kötelesek betartani, amelyek egy része az állatok egészségének és jólétének védelmét szolgálja. Az ilyen kötelezettségek közé tartozik az állatok gondozása rendszeres ellátása és felügyelete, az egyedi jelölés biztosítása, az állatok betegségének bejelentése a hatóság felé és a szükséges állatorvosi vizsgálatok, kezelések elvégzése. Az állattartónak továbbá együtt kell működnie az élelmiszerlánc-felügyeleti hatósággal és az állatorvossal, és tőrníe kell az állat kezelését és elszállítását, valamint segítséget kell nyújtania a járványügyi intézkedések végrehajtásában is.⁵⁴⁸

A törvény azonban nem csak kötelezettségeket ír elő az állattartók számára. Az állattartót megillető jogokat az Éltv. az állatorvosi szolgáltatások igénybevételeivel kapcsolatban deklarálja. Eszerint az állattartónak joga van eldönteni, hogy az állatorvosi szolgáltató tevékenységet mely szolgáltató állatorvostól veszi igénybe. A szolgáltató állatorvos pedig köteles legjobb tudása szerint minden releváns információval ellátni az állattartót az állat tartásával, takarmányozásával, egészségi állapotával, a megteendő intézkedésekkel, ezek várható anyagi és jogi kihatásával kapcsolatban, valamint tőle elvárható módon elsősegélyt nyújtani, és az állattartót a további állatorvosi szolgáltatás igénybevételének lehetőségéről, illetve kötelezettségéről tájékoztatni. Ha a szolgáltató állatorvos tevékenysége során rendkívüli élelmiszerlánc-esemény fennállását vagy állat kínzását észleli, köteles arról az élelmiszerlánc-felügyeleti szervet értesíteni.⁵⁴⁹

3. A haszonállatok tartására vonatkozó speciális állatvédelmi szabályok

A mezőgazdasági haszonállatok állatvédelmi szabályairól, illetve ezen állatok tenyésztésére, tartására és elhelyezésére vonatkozó szabályokról a 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet rendelkezik. A rendelet hatálya az élelmiszer, gyapjú, bőr vagy szőrme előállításához vagy egyéb mezőgazdasági célra tenyésztett vagy tartott állatra terjed ki, ideértve a halakat, kételtűeket, hüllőket, és a Magyarországon nem vadászható, vadon élő fajok mezőgazdasági termelés céljából tenyésztett vagy tartott egyedek, valamint a Magyarországon vadászható, vadon élő fajok élelmiszer-előállítás céljából tenyésztett vagy tartott egyedek, továbbá a fogoly, fácán, tőkés réce zárt térben, szárnyasvad állomány utánpótlás céljából tenyésztett vagy tartott egyedek.⁵⁵⁰ A mezőgazdasági haszonállatok tartása tekintetében a rendelet részletesen meghatározza az állattartók felelőségét és az állatokkal való bánásmóddal kapcsolatos kritériumokat.

⁵⁴⁷ 2008. évi XLVI. törvény 6. § (1)–(4) bekezdés.

⁵⁴⁸ 2008. évi XLVI. törvény 18. § (1) bekezdés.

⁵⁴⁹ 2008. évi XLVI. törvény 20. §.

⁵⁵⁰ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 2. § a).

Az állatok tartása során az állattartónak számos kötelessége van, ezért a jogszabály állattartó kötelezettségeit széleskörűen határozza meg, annak érdekében, hogy az állatokat megfelelő körülmények között tartsák és megfelelően gondoskodjanak róluk. A rendelet alapján többféle szempont szerint csoportosíthatjuk az állattartásra vonatkozó szabályokat.

Fontos, hogy az állattartás során az állattartó a megalapozott tudományos eredmények és tapasztalatok alapján vegye figyelembe az állat fajára, fajtájára, korára, fejlettségére, alkalmazkodási képességére, háziasítottóságának fokára, fiziológiai állapotára vonatkozó, valamint etológiai szükségleteit. Az állattartó felelősségei közé tartozik az állat számára elegendő férőhely biztosítása, az állat környezeti igényeinek kielégítése a megfelelő tartástechnológia kialakításával. Mindezek mellett az állattartónak az állatokat megfelelő takarmánnyal és folyadékkal kell ellátni, hogy egészségüket és jó közérzetüket biztosítani tudja és a szakszerű gondozás is elengedhetetlen az állatok jólétének megőrzéséhez. Az állattartónak figyelembe kell vennie az állatok viselkedési és szociális igényeit és el kell kerülni az állatnak szükségtelen szenvedés, fájdalom vagy sérülés okozását.⁵⁵¹

Az állat fiziológiai szükségleteinek kielégítése, illetve viselkedési és szociális igényeinek figyelembevétele mellett kiemelt figyelmet kell fordítani az egészségmegőrzésre is. Ez azt jelenti, hogy az állatokat megfelelő időközönként meg kell etetni és meg kell itatni,⁵⁵² az állatnak csak olyan takarmány adható, amely a tudomány jelenlegi állása szerint nem befolyásolja kedvezőtlenül jólétét és az adott takarmány és folyadék nem tartalmazhat olyan anyagot, amely szenvedést vagy fájdalmat okozhat.⁵⁵³ Ezen kívül az állaton minden olyan beavatkozást el kell végezni, melynek elmulasztásával az állat egészsége károsodhat.⁵⁵⁴ Az állatok megfigyelhetőségének biztosítása szintén fontos annak érdekében, hogy az állattartó az állatok egészségi állapotának változásait időben észlelhesse és megfelelő intézkedéseket teheszen. Megfelelő világítási eszközt kell biztosítani ahhoz, hogy az állatot bármely időpontban ellenőrizni lehessen. Az állatot nem szabad folyamatosan sötétben tartani. Folyamatos mesterséges megvilágítás alkalmazása esetén pedig biztosítani kell az állat számára egy sötét, nyugalmi időszakot.⁵⁵⁵

A rendelet meghatározza a helyigényre és a mozgásszabadságra vonatkozó szabályokat is. Az állat fajának és fajtájának megfelelő mozgásszabadságot kell biztosítani és nem szabad oly módon korlátozni, hogy az szükségtelen szenvedést vagy sérülést okozzon. A tartósan vagy rendszeresen lekötött állatoknak elegendő teret kell biztosítani ahhoz, hogy akadály nélkül le tudjanak feküdni, fel tudjanak állni, valamint tisztálkodni tudjanak. Szabadtartás esetén (kivéve a halakat) olyan területet vagy létesítményt kell biztosítani, ahol védelmet találnak a szélsőséges időjárási körülményekkel, természetes ellenségeikkel és az egészségre ártalmas hatásokkal szemben.⁵⁵⁶ Ezekkel az előírásokkal az állatok megfelelő életterének fontossága kerül előtérbe.

⁵⁵¹ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 3. §.

⁵⁵² 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 4. § (3) bekezdés.

⁵⁵³ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 4. § (2) bekezdés.

⁵⁵⁴ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 3/A. §.

⁵⁵⁵ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 8. § (3), (5) bekezdés.

⁵⁵⁶ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 5. § (1)–(3) bekezdés.

Az állattartás során az etető- és itatóberendezés kialakítása, összeállítása, elhelyezése, üzemeltetése és karbantartása tekintetében is követelményeket fogalmaz meg a jogszabály. Ez azt jelenti, hogy biztosítani kell, hogy az állatnak bármikor legyen lehetősége kellő folyadékpótlásra, a takarmány kiszóródását, a folyadék kiömlését vagy szennyeződését pedig a lehető legkisebb mértékre kell csökkenteni. Az etető- és itatóberendezéshez versengés nélkül, minden állatnak hozzá kell férnie, valamint ezek a berendezések nem okozhatnak vagy eredményezhetnek sérülést az állatnak, bármilyen időjárási körülmény esetén működőképesnek kell lenniük és alkalmasnak kell lenniük arra, hogy az állat folyadék-, illetve takarmányfogyasztása megfigyelhető legyen.⁵⁵⁷ Ezzel a szabályozással az állattartásban a megfelelő etetés és itatás biztosítása, valamint az állatok jólétének és egészségének védelme kerül előtérbe.

A környezeti viszonyokra vonatkozó szabályok körében rögzíti a rendelet, hogy az állattartónak gondoskodnia kell arról, hogy a világítás, hőmérséklet, relatív páratartalom, a levegő portartalma és egyéb környezeti viszonyok (gázkoncentráció, légáramlás vagy zajintenzitás) ne károsítsák az állatokat és tilos az állatot állandó, illetve hirtelen nagy zajnak kitenni.⁵⁵⁸ Azaz a megfelelő környezeti paraméterek biztosítása is kritérium az állattartás során.

Az állat fizikai biztonságának és egészségének védelmét hivatott biztosítani az áramütés elleni védelem és az állatok körül használt elektromos berendezések biztonságának követelménye. Az állattartás során használt műszaki berendezéseket naponta legalább egyszer ellenőrizni kell és azonnal el kell hárítani az észlelt hibát. Ha azonnali hibaelhárítás nem lehetséges, akkor az állat jólétének és egészségének megóvásához szükséges óvintézkedéseket haladéktalanul meg kell tenni. A berendezések rendszeres karbantartásával és ellenőrzésével biztosítható, hogy azok ne jelentsenek veszélyt az állatokra és időben észlelhetők a hibák, amelyek azonnali javításáról gondoskodni kell. A mesterséges szellőztetésű istállóban különösen kiemelt figyelmet kell fordítani a folyamatos felügyeletre és ellenőrzésre, valamint az olyan kiegészítő megoldásokra, amelyek biztosítják az állatok egészségének megőrzését és a komfortérzetét megvalósító elégséges légcserét.⁵⁵⁹ Az állatok biztonságának érdekében, az állatok zárt elhelyezésekor meg kell szüntetni a sérülést okoz(hat)ó tényezőket és gondoskodni kell az állattal érintkező felületek megfelelő tisztíthatóságról és fertőtlenítéséről. A tűzvédelem és vészhelyzetekre való felkészülés is kulcsfontosságú szempont és jogszabályi kritérium. Az állattartónak biztosítania kell, hogy az alkalmazott anyagok tűzállók legyenek vagy égéskésleltetővel kezelt anyagokat alkalmazzanak. Emellett minden szükséges intézkedést meg kell tenni (vészhívó rendszer felszerelése, az állatok épületből való eltávolítására kiürítési terv kidolgozása), hogy az állat megóvása érdekében azonnali cselekvésre legyen lehetőség.⁵⁶⁰

A rendelet az állatok tenyésztésére vonatkozó eljárások vagy programok tekintetében alapvető szempontokat fogalmaz meg. A szenvedés minimalizálásának követelményét biztosítja azáltal, hogy tiltja azokat a tenyésztési eljárásokat vagy programokat, amelyek szenvedést okoz(hat)nak az állatoknak. Az eljárások alkalmazásakor azonban lehetnek olyan szükséges beavatkozások, amelyek minimális vagy

⁵⁵⁷ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 4. § (1) bekezdés.

⁵⁵⁸ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 6. §.

⁵⁵⁹ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 7. §.

⁵⁶⁰ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 8. §.

pillanatnyi szenvedést vagy sérülést okoznak az állatnak. Ezeket a beavatkozásokat a jogszabály lehetővé teszi, de csak a legszükségesebb mértékben. Mindezek mellett tiltja az állatok olyan teljesítményre kényszerítését, ami az adott fajra, fajtára, korra és egészségi állapotra nézve meghaladja az állattól elvárható mértéket. Ezzel biztosítja, hogy az állatok terhelése összhangban legyen azok képességeivel és ne essenek túlzott terhelés alá. Kimondja továbbá, hogy nem tartható mezőgazdasági termelési célból olyan állat, amelynek – genotípusa, illetve fenotípusa alapján – tartása káros hatással van annak egészségére és jólétére.⁵⁶¹

Az állatok szakszerű gondozása és felügyelete is követelményként jelenik meg a rendeletben: csoportosan tartott állatok esetében megfelelő számú személyzetet kell alkalmazni az állatok gondozására és felügyeletére. Az ilyen feladatokat ellátó személlyel szemben támasztott követelmény, hogy megfelelő elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkezzen az adott fajra, fajtára, korcsoportra és az alkalmazott tartástechnológiára vonatkozóan és képesnek kell lennie felismerni az állatok viselkedésbeli változásainak jelentőségét és azt, hogy az állatok egészségesek-e, valamint meg tudja ítélni a technológiai feltételek változásának jelentőségét. E kompetenciák lehetővé teszik például azt, hogy a betegségeket vagy más egészségügyi problémákat időben felismerjék és ezáltal időben lehet intézkedni azok kezeléséről, vagy tudja, hogy a hőmérséklet vagy a páratartalom milyen hatással van állatra és hogyan lehet optimalizálni a feltételeket az állatok védelme és jóléte érdekében. A rendelet kimondja továbbá, hogy az állatok gondozásával és felügyeletével megbízott személyt el kell látni a szükséges utasításokkal és útmutatással, valamint gondoskodni kell arról, hogy ismerje a mezőgazdasági haszonállatok tartására vonatkozó jogszabályi előírásokat.⁵⁶²

A jogszabály előírásokat tartalmaz az állattartó számára arra vonatkozóan is, hogy hogyan kell eljárnia, ha az állat egészségi állapotával vagy viselkedésével kapcsolatban kedvezőtlen változást észlel. Ha az állattartó olyan nyilvánvaló jeleket észlel az állaton, amelyek arra utalnak, hogy az állat nem egészséges vagy viselkedésében kedvezőtlen változás mutatkozik, akkor azonnal cselekednie kell, azaz kérés nélkül jelentenie kell ezt az állatorvosnak és haladéktalanul meg kell tennie a sürgős szenvedés és sérülés elhárításához szükséges intézkedéseket. Ha az állat beteg vagy sérült, akkor olyan helyen kell elkülöníteni, ahol száraz és kényelmes alom áll rendelkezésére.⁵⁶³

A rendeletben meghatározott állattartási szabályok alapvető célja, hogy a mezőgazdasági haszonállatok számára megfelelő életkörülményeket biztosítson, hozzájárulva az állatok jólétéhez és egészségéhez. Ezt – többek között – az állattartó felelősségének és kötelezettségeinek meghatározásával kívánja megvalósítani, valamint azáltal, hogy gondoskodik a megfelelő környezeti, biztonsági, tartási és gondozási feltételekről a mezőgazdasági haszonállatok számára.

4. Állatjóléti felelős

2013-tól Magyarországon a nagy létszámú állattartó telepeken állatjóléti felelőst kell alkalmazni, akinek feladata, hogy felügyelje és elősegítse az állatok tartási

⁵⁶¹ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 9. §.

⁵⁶² 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 11. §.

⁵⁶³ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 12. § (2) bekezdés.

körülményeit meghatározó állatvédelmi jogszabályok betartását, ellássa az állatok gondozásával és felügyeletével megbízott személyeket az állatok jólétével kapcsolatos utasításokkal és útmutatással, de feladatkörébe tartozik az is, hogy évente oktatást tartson az állattartó telep dolgozói részére, valamint új dolgozó belépése esetén a munkakezdést megelőzően.⁵⁶⁴

Az állatjóléti felelősök iskolarendszeren kívüli, hatósági képzését a NÉBIH végzi, amelynek eredményes elvégzését követően képesítési bizonyítványt állít ki. Az állatjóléti felelős állatfajtól és állatlétszámtól függetlenül valamennyi állattartó telepen végezhet állatjóléti felelősi tevékenységet.

A képzés tartalma széles körű, átfogó képet ad az állatok szükségleteiről és gondozásáról. A rendelet részletesen meghatározza azokat a területeket és szempontokat, amelyeket az állatjóléti felelősnek ismernie és értenie kell valamennyi állatfaj tekintetében. Az állatvédelmi képzés anyaga magában foglalja az állatok jólétének jellemzőit és etikai vonatkozásait, kitér az állatok élettani, állathigiéniai, különösen itatási és etetési szükségleteire, tárgyalja a stressz fogalmát, és a stresszorokat az állattartásban, valamint azok hatását az állatok jólétére, a termelés mennyiségére és minőségére. Az állatok viselkedésének, a diszkomfort megnyilvánulása jeleinek és fokozatainak megértése mellett a gazdaságokban alkalmazandó technikai és környezeti követelmények megértése és elsajátítása is része a képzésnek. Mindezek mellett olyan gyakorlati ismereteket is elsajátítanak a képzés során a résztvevők, amelyek lehetővé teszik az állatok gondos kezelését: megfogásuk, rakodásuk, szállításuk tekintetében. Hangsúlyt kap a képzés során az állatok sürgősségi ellátásának, sürgősségi leölésének és selejtezésének, a járványügyi megelőző intézkedéseknek, az állattartó telepek járványvédelmének és az állatok jólétével kapcsolatos jogszabályok előírásainak ismertetése is.⁵⁶⁵

A mezőgazdasági haszonállatok jólétét és védelmét biztosító intézkedés, hogy amennyiben a járási hivatal állatjóléti felelőssel rendelkező állattartó telepen az állatvédelmi jogszabályokban leírtak súlyos vagy ismétlődő megszegését tapasztalja, akkor az állatjóléti felelőst új képzés elvégzésére kötelezheti.⁵⁶⁶ Az intézkedés elsődleges célja az állatok megfelelő védelme és gondozásának biztosítása, amelyet a jogszabályok garantálnak, és amelynek a súlyos vagy ismétlődő megszegése következményekkel jár(hat) az állatok egészségére, illetve jólétére. További cél a szakmai tudatosság és felelősség fokozása és folyamatos fenntartása. A képzés ismételt elvégzésével biztosítható, hogy az állatjóléti felelős friss ismeretekkel rendelkezzen és megfelelően reagálhasson az esetleges problémákra.

Az állatjóléti felelősök szerepe tehát kiemelt fontosságú kell legyen az állatok tartása, gondozás és védelme során.

5. Az öt „szabadság”

Ruth Harrison *Animal Machines* című könyve, amely 1964-ben jelent meg, nagymértékben növelte az emberek állatjóléti tudatosságát és állatjóléti jogi reformokhoz vezetett. A könyv bemutatta a korabeli intenzív állattartási gyakorlatot és felhívta a közvélemény figyelmét a ketrechben tartott borjak és madarak szenvedésére. A könyv

⁵⁶⁴ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 11/A. § (1)–(2) bekezdés.

⁵⁶⁵ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 11/A. § (9) bekezdés.

⁵⁶⁶ 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet 11/A. § (6) bekezdés.

tartalma oly mértékű felháborodást váltott ki a brit közvéleményben, amely arra készítette a kormányt, hogy vizsgálja meg a haszonállatok jólétével és tartásával kapcsolatos gyakorlatot, és a vizsgálat céljából bizottságot hozott létre.

1965-ben fogalmazta meg a brit F. W. Rogers Brambell vezette, intenzív állattartó rendszerekben tartott állatok jólétét vizsgáló bizottság jelentésében az állatokat megillető öt „szabadság” alapját képező minimumkövetelményeket: az állatoknak legalább annyi mozgásszabadsággal kell rendelkezniük, hogy könnyedén meg tudjanak fordulni, fel tudjanak állni, le tudjanak feküdni tisztálkodhassanak és kinyújtóztathassák végtagjaikat.⁵⁶⁷ A bizottság Anglia, Wales és Skócia területén 54 állattartó létesítményt vizsgált, emellett látogatást tett Dániában, Hollandiában és Észak-Írországban is abból a célból, hogy a vizsgálat szempontjából releváns kérdésekben információkat és gyakorlatokat gyűjtsön.⁵⁶⁸ A jelentés rögzíti, hogy a jólét tág fogalom, amely magában foglalja az állat fizikai és pszichikai jólétét is. Ezért minden, jólétértékelési kísérletnek szükségszerűen figyelembe kell vennie az állatok érzéseire vonatkozó, tudományosan alátámasztott bizonyítékokat.⁵⁶⁹ A jelentés kifejti, hogy a jogszabályok előírásai nem megfelelőek a haszonállatok jólétének és védelmének szempontjából, kevés védelmet biztosítanak számukra és a végrehajtásuk is problémás, ezért szükségesnek tartja a jogszabályok módosítását (például a szenvedés fogalmának pontos meghatározása, vagy az egyes állatokra vonatkozó speciális jogszabályok alkotása stb.). Emellett hangsúlyozza az oktatás és képzés fejlesztését, mint a haszonállatok jóléte előmozdításának egyik eszközét.⁵⁷⁰ Az adott állatfaj jellemzőinek ismerete, viselkedési szokásai, táplálkozási és környezeti igényei, szaporodási sajátosságai és a betegségekre való érzékenysége mind olyan ismeret, amely megfelelő tudást igényel. Emellett az intenzív állattartó rendszerek működése is alapos ismereteket kíván meg az állattartóktól. Illetve kiemeli az elméleti oktatás mellett a gyakorlati oktatás fontosságát is.⁵⁷¹

A Brambell-jelentés eredményeként létrejött a Haszonállatok Jólétével Foglalkozó Tanácsadó Bizottság (Farm Animal Welfare Advisory Committee – FAWAC), amelynek tevékenységét az 1979-ben a brit kormány által létrehozott Haszonállatok Jólétének Tanácsa (Farm Animal Welfare Council) váltotta fel. A tanács feladatai közé tartozik a haszonállatok jólétének folyamatos figyelemmel kísérése, valamint a szükséges jogszabálymódosításokkal és egyéb változtatásokkal kapcsolatos tanácsadás.⁵⁷²

A Brambell-jelentésben foglaltak alapján került megfogalmazásra a Haszonállatok Jólétének Tanácsa által az állatokat megillető öt „szabadság”, melyek ideális állapotokat fogalmaznak meg az állattartásra vonatkozóan.

1. Éhségtől és szomjúságtól mentes élet, amely azt jelenti, hogy az állatok számára megfelelő minőségű és mennyiségű táplálékot és folyadékot kell biztosítani.
2. A kényelmetlenségtől mentes élet a megfelelő környezet – ideértve a búvó- és pihenőhelyet is – biztosítását jelenti.

⁵⁶⁷ Brambell, 1967 (reprinted), 13.

⁵⁶⁸ Uo., 1.

⁵⁶⁹ Uo., 9.

⁵⁷⁰ Uo., 60.

⁵⁷¹ Uo., 56–57.

⁵⁷² FAWC, 2009, 1.

3. A fájdalomtól, sérüléstől vagy betegségtől mentes élet azt jelenti, hogy az állatokat védeni kell a sérülésektől és a betegségektől, és szükség esetén el kell végezni a megfelelő vizsgálatokat és kezeléseket.
4. Az állatokat megilleti a normális viselkedés kifejezéséhez való szabadság is, ami azt jelenti, hogy elegendő teret, megfelelő (tartási) körülményeket és az azonos fajhoz tartozó társaik jelenlétét biztosítani kell számukra.
5. A félelemtől és szorongástól mentes élet azt jelenti, hogy olyan körülmények és bánásmód biztosítására kell törekedni, amelyek nem okoznak pszichikai szenvedést az állatnak.⁵⁷³

Az állatjólét és állatvédelem területén az állatok méltó életkörülményeinek biztosítása elengedhetetlen cél. Az ebbe az irányba tett erőfeszítések középpontjában áll az öt „szabadság”: olyan irányadó elveket és minimumkövetelményeket fogalmazznak meg, amelyek célja az állatok ideális életkörülményeinek biztosítása az állatjólét területén. Mindezek mellett hozzájárulnak a tudatosabb és jobb állatvédelmi gyakorlat kialakításához és a jogalkotás olyan irányú fejlesztéséhez, amely erősíti az állatok védelmét és méltóbb körülményeket biztosít számukra, valamint hatással vannak az állatvédelemmel kapcsolatos európai uniós irányelvek és egyezmények kidolgozására is.

6. A gazdasági haszonállatok védelme az Európai Unióban

Az Európai Unió a XX. század második felében már proaktívan cselekedett a mezőgazdasági haszonállatok jólétét szolgáló és a tartásukkal kapcsolatos jogszabályok egységesítése terén és az állatok életminőségének javítását tűzte ki célul.

Az EGK 1974-ben hozott első állatvédelmi irányelve az állatok vágás előtti kábításának szabályait fogalmazta meg. Az irányelv célja az volt, hogy az megszüntesse az állatleölések kegyetlen mivoltát. Az irányelv értelmében az egyptás állatok (mint a ló, szamár, öszvér) és a hasított körmű állatok (mint a sertés, kecske, juh) esetében kötelezővé vált a levágás előtti kábítást. Kivételt csak a kényszer- és házivágás, valamint a rituális vágás képezhetett.⁵⁷⁴

1976. március 10-én az Európa Tanács Strasbourgban elfogadta a gazdasági haszonállatok védelméről szóló európai egyezményt, amelyet Magyarország 2004-ben hirdetett ki. A haszonállatok védelme érdekében létrejött egyezmény rendelkezései az élelmiszer, gyapjú, bőr vagy szőrme előállításához vagy más gazdasági céllal tenyésztett vagy tartott állatok tartására és elhelyezésére vonatkoznak és az állatok jólétére vonatkozó öt alapelvet határoz meg.

Az 1. alapelv értelmében az állatok elhelyezése, takarmányozása, itatása és gondozása összhangban kell legyen a megalapozott tapasztalatokkal és tudományos ismeretekkel és meg kell felelnie az állatok élettani és viselkedési szükségleteiknek. Mindezek mellett figyelembe kell venni fajukat, fejlettségük fokát, alkalmazkodási képességük szintjét és háziasíttóságuk fokát is.⁵⁷⁵

A 2. alapelv kifejezi, hogy az állatok mozgásszabadságát úgy kell biztosítani, hogy az megfeleljen az adott fajra jellemző szükségleteknek és álljon összhangban a

⁵⁷³ FAWC, Five freedoms.

⁵⁷⁴ 74/577/EGK tanácsi irányelv.

⁵⁷⁵ 147/2004. (V. 4.) Korm. rendelet a gazdasági haszonállatok védelméről szóló, Strasbourgban, 1998. december 9-én aláírt Európai Egyezmény kihirdetéséről 3. cikk.

megalapozott tapasztalatokkal és tudományos ismeretekkel. Szükségtelen szenvedést vagy sérülést okozó módon az állatok mozgásszabadsága nem korlátozható. Abban az esetben, ha egy állatot tartósan lekötvé vagy bezárva tartanak, akkor elegendő férőhelyet kell biztosítani számára, az állat fiziológiai és etológiai szükségleteinek, valamint a megalapozott tapasztalatoknak és tudományos ismereteknek megfelelően.⁵⁷⁶

A 3. alapelv szerint az állatok tartási környezetének – különböző aspektusok szerint úgy, mint a világítás, a hőmérséklet, a páratartalom, a légáramlás, a szellőzés és egyéb környezeti feltételek, mint a gázkoncentráció vagy zajintenzitás mértéke – ki kell elégítenie az állat élettani és viselkedésbeli szükségleteit. Ezen alapelv tekintetében is kimondja az egyezmény, hogy a tartási hely kialakítása során figyelembe kell venni az állatok faját, fejlettségük és háziasítottáguk fokát és alkalmazkodási képességük szintjét.⁵⁷⁷

A 4. alapelv megfogalmazza, hogy az állatokat nem szabad szükségtelen szenvedést vagy sérülést okozó módon etetni vagy itatni, valamint a takarmány vagy az itatásra használt folyadék nem tartalmazhat olyan anyagot, ami szükségtelen szenvedést vagy sérülést okozhat.⁵⁷⁸

Az 5. alapelv szerint állatok tartásának körülményeit és egészségi állapotát alaposan, a szükségtelen szenvedés elkerüléséhez szükséges gyakorisággal kell ellenőrizni. Korszerű intenzív állattartó rendszerekben⁵⁷⁹ legalább naponta egyszer kell ezt megtenni. Az ilyen modernebb rendszerekben alkalmazott műszaki berendezéseket is napi szinten legalább egyszer ellenőrizni kell és minden észlelt hibát a lehető legrövidebb időn belül el kell hárítani. Amennyiben egy hiba nem hárítható el haladéktalanul, akkor azonnal meg kell tenni minden olyan ideiglenes intézkedést, amely az állatok jólétének megóvásához szükséges.⁵⁸⁰

1978. szeptember 10-én lépett hatályba a tenyésztés céljából tartott állatok védelméről szóló európai egyezmény, amely az élelmiszer, gyapjú, bőr vagy szőrme előállításához, vagy egyéb mezőgazdasági célból tenyésztett vagy tartott állatokat, és különösen az intenzív állattenyésztési rendszerekben tartott állatokat érintő előírásokat tartalmaz. Az egyezmény célja, hogy védelmet biztosítson a haszonállatoknak a tartásuk során, valamint a kapott takarmányból vagy a gondozásból eredő felesleges szenvedéstől, sérüléstől. Emellett közös minimumszabályokat határoz meg a tenyésztés céljából tartott állatok védelmével kapcsolatban.⁵⁸¹

1979. május 10-én az Európa Tanács Strasbourgban elfogadta a vágóállatok védelméről szóló európai egyezményt, amelyet Magyarország 2004-ben hirdetett ki. Az egyezmény rendelkezései a háziasított páratlanujjú patások, a kérődzők, a sertések, a nyulak és a baromfi mozgására, elhelyezésére, féken tartására, kábítására és levágására vonatkozóan határoznak meg előírásokat. Az egyezmény részletesen szabályozza az állatok védelme érdekében az állatok vágóhídra történő szállításának és elhelyezésének követelményeit, foglalkozik az állatok gondozásával, az etetési és itatási követelményekkel, illetve az állatok állapotának és egészségének rendszeres

⁵⁷⁶ 147/2004. (V. 4.) Korm. rendelet 4. cikk.

⁵⁷⁷ 147/2004. (V. 4.) Korm. rendelet 5. cikk.

⁵⁷⁸ 147/2004. (V. 4.) Korm. rendelet 6. cikk.

⁵⁷⁹ Azok a rendszerek, amelyek elsősorban automatizált technikai berendezéseket alkalmaznak.

⁵⁸⁰ 147/2004. (V. 4.) Korm. rendelet 7. cikk.

⁵⁸¹ 78/923/EGK tanácsi határozat.

ellenőrzésével. Az egyezmény szigorú előírásokat határoz meg a vágás folyamatára vonatkozóan is, ideértve az előzetes kábítást, az állatok megfelelő rögzítését és az elkerülendő fájdalmas eljárásokat.⁵⁸²

1993-ban a Tanács elfogadta az állatok levágásuk vagy leölésük során való védelméről szóló 93/119/EK irányelvet, amelynek rendelkezéseit a hús, bőr, szőrme vagy egyéb termékek előállítása céljából tenyésztett és tartott állatok mozgatására, elhelyezésére, féken tartására, kábítására, levágására és leölésére, valamint az állatok betegség-ellenőrzési célból történő leölésének módszereire kell alkalmazni.⁵⁸³

1998-ban fogadta el a mezőgazdasági célból tenyésztett vagy tartott állatok védelméről szóló 98/58/EK irányelvet a Tanács, amelynek hatálya kiterjed minden olyan állatra, beleértve a halakat, hullóket vagy kétéltűeket is, amelyeket élelmiszer, gyapjú, bőr vagy szőrme előállítására vagy egyéb mezőgazdasági célra tenyésztenek vagy tartanak. Az irányelv értelmében a tagállamoknak kötelességük gondoskodni arról, hogy az állattartók biztosítsák az állatok jólétét és ne okozzanak az állatoknak fájdalmat, szenvedést vagy sérülést. Másrészt a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az állatok (a halak, a hullók és a kétéltűek kivételével) tenyésztésének vagy tartásának feltételei megfeleljenek az irányelvben foglaltaknak. Részletesen szabályozza a személyzetre, az ellenőrzésre, az épületekre, az automata berendezésekre, az állatok tartására, etetésére, itatására és az állatokon végzett beavatkozásokra vonatkozó követelményeket.⁵⁸⁴

Az állatok jólétének biztosításában elért további eredmények között említhetjük az Európai Unió azon döntéseit is, amelyek eredményeként a fehér húsú borjak tenyésztése, a csirkék szűk ketrecekben tartása és a vemhes kockák láncos és szűk helyen való tartása jogellenessé vált. Ezek a kérdések kiemelt fontosságúak az állattartók szempontjából. Az uniós jogszabályok 2006-ra tiltották a vemhes kockák láncban tartását, majd 2013. január 1-jétől a vemhes állatok egyedül történő tartását. Az Európai Unió alapvető, minimumszabályokat határozott meg a borjú tenyésztésre vonatkozóan, és a ketrecekben tartott csirkék helyzetét is javította.⁵⁸⁵

Megállapítható, hogy az Európai Unió a XX. század második felétől fokozott figyelmet szentel a mezőgazdasági haszonállatok jólétének és az állattartási gyakorlatok javítására. Az egyezmények és irányelvek célja, hogy az állattartás során korszerű és etikus módon kezeljék az állatokat, minimalizálják a felesleges szenvedést és biztosítsák a megfelelő életkörülményeket.

Felhasznált irodalom

Balás E. (2022): *Önkormányzati településirányítás. A településirányító önkormányzat*. Budapest: Nemzeti Közszelektatati Egyetem.

Brambell, F. W. R. (1967 reprinted): *Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals kept under Intensive Livestock Husbandry Systems*. London: Her Majesty's Stationery Office, 1–84.

⁵⁸² 8/2009. (I. 23.) Korm. rendelet a vágóállatok védelméről szóló, Strasbourgban, 1979. május 10-én aláírt Európai Egyezmény kihirdetéséről.

⁵⁸³ 93/119/EK irányelv.

⁵⁸⁴ 98/58/EK irányelv.

⁵⁸⁵ Paulovics, 2015, 182–183.

- Farm Animal Welfare Council (2009): *Farm Animal Welfare in Great Britain: Past, Present and Future*. Farm Animal Welfare Council: London, 1–57.
- Hoffman, I., Somody, B. (2021): Animal Protection in Hungary: A Multilayer System Based on an Administrative Approach. *Studia Iuridica Lublinensia*, 30 (3), 109–118. <https://doi.org/10.17951/sil.2021.30.3.109-118>
- Paulovics A. (2002): *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*. Budapest: Virtuóz Kiadó.
- Paulovics A., Jámbor A. (2013): Az önkormányzati rendeletek bírói kontrollja az állattartási rendeletek példáján. *Miskolci Jogi Szemle*, 8 (1), 5–17.
- Paulovics A. (2015): Állatvédelem és EU. In: Paulovics A. (szerk.): *Decem anni in Europaea Unione IV*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 176–185.
- Vetter, Sz., Vasa, L., Ózsvári, L. (2014): Economic Aspects of Animal Welfare. *Acta Polytechnica Hungarica*, 11 (7), 119–134. <https://doi.org/10.12700/APH.11.07.2014.07.8>